

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

9. (119.) évfolyam, 4. szám
Megjelent: 2014. augusztus

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPAvilon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPAvilon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztnh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2000 Ft
Egy évre: 12 000 Ft

Tipo-Graf – 2014.010/4

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, dr. Lábady Péter, dr. Tószegi Zsuzsanna, Végh László*

9. (119.) ÉVFOLYAM 4. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

9. (119.) ÉVFOLYAM 4. SZÁM

2014. augusztus

Tattay Levente

Versenyképesség, innováció és szellemi alkotások az Európai Unióban

Dr. Vida György

**Az igénypontoszerkesztés és igénypontvizsgálat fő szempontjai számítógéppel
megvalósított találmányok esetén – Európa**

Dr. Gödölle István

A korábbi védjegy mint lajstromozást gátló és törlési ok – 2. rész

Dr. Vida Sándor

Más jó hírű védjegyének a használata – alapos ok fennforgása esetén: RED BULL

**A Szerzői Jogi Szakértő Testület tanulmányai a szerzői jog digitális világhoz való
alkalmazkodásáról. A Szerzői Jogi Szakértő Testület
UGC-munkacsoportjának beszámolója a felhasználók által generált tartalom
szerzői jogi kérdéseivel kapcsolatban**

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila

**A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének
főbb jellemzői 2014 első felében**

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Tattay Levente</i>	Versenyképesség, innováció és szellemi alkotások az Európai Unióban	5	
<i>Dr. Vida György</i>	Az igénypontszerkesztés és igénypontvizsgálat fő szempontjai számítógéppel megvalósított találmányok esetén – Európa	27	
<i>Dr. Gödölle István</i>	A korábbi védjegy mint lajstromozást gátló és törlési ok – 2. rész	52	
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Más jó hírű védjegyének a használata – alapos ok fennforgása esetén: RED BULL	73	
A Szerzői Jogi Szakértő Testület tanulmányai a szerzői jog digitális világhoz való alkalmazkodásáról. A Szerzői Jogi Szakértő Testület UGC-munkacsoportjának beszámolója a felhasználók által generált tartalom szerzői jogi kérdéseivel kapcsolatban			93
<i>Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila</i>	A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2014 első felében	154	
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	189	
Válogatás az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szakvéleményeiből		230	
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		248	
Könyv- és folyóiratszemle		276	
Summaries		309	

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Levente Tattay</i>	Competitiveness, innovation and intellectual works in the European Union	5	
<i>Dr György Vida</i>	Main aspects of claim drafting and examination of computer related inventions – Europe	27	
<i>Dr István Gödölle</i>	Earlier trademarks as grounds for refusal or invalidity – Part 2	52	
<i>Dr Sándor Vida</i>	Use of the reputed mark of a third party with due cause – RED BULL	73	
Studies of the Body of Experts on Copyright on the adjustment of copyright to the digital world. Report of the UGC working group of the Body of Experts on Copyright on the copyright issues of the user-generated content			93
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the first half of 2014	154	
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	189	
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Industrial Property			230
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright			248
Review of books and periodicals			276
Summaries			309

VERSENYKÉPESSÉG, INNOVÁCIÓ ÉS SZELLEMI ALKOTÁSOK AZ EURÓPAI UNIÓBAN¹

I. AZ EURÓPAI UNIÓ VERSENYKÉPESSÉGE

I.1. A KÖZÖSSÉG ALACSONY VERSENYKÉPESSÉGÉNEK VÁLSÁGKÉNT VALÓ ÁTÉLÉSE AZ EURÓPAI INTEGRÁCIÓBAN

Az Európai Gazdasági Közösség² és az Amerikai Egyesült Államok, valamint Japán között a versenyképesség mérése, továbbá az e téren jelentkező tendenciák kutatása aktuális problémaként jelentkezett a múlt század '60-as éveitől kezdve.

*Európa gazdasági és tudományos vezető szerepének mítosza a világban már a '70-es években látványosan megdőlt.*³

Az Európai Közösség⁴ statisztikai mutatói általában elmaradtak a legjelentősebb versenytársak adataitól.⁵

I.1.1. A lemaradás gazdasági vonatkozásai

Az európai jövedelemszint mindig is lényegesen alacsonyabb volt, mint az amerikai. Az európai kereset 1950-ben 46%-a, 1973-ban 67%-a, 1990-ben 71%-a, 1998-ban 67%-a volt az Amerikai Egyesült Államok jövedelemszintjének.

Hasonló volt a helyzet a munka termelékenységével, a szolgáltatási szektor és a feldolgozóipar hozzáadottérték-arányával kapcsolatban.⁶

¹ A jelen tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0002 sz. projektje (A tudományos kutatások kibontakoztatása a PPKE-n) keretében jelenik meg.

² Az Európai Gazdasági Közösséget az 1957. évi, az EGK alapításáról szóló Római Szerződés hozta létre, amelyet az 1992-ben kötött és 1993. november 1-jén hatályba lépett Maastrichti Szerződés, majd az 1999-ben hatályba lépő Amszterdami Szerződés módosított. További módosítást hozott e vonatkozásban a 2000. évben aláírt Nizzai Megállapodás, amely 2003. február 1-jével hatályba lépett, majd a 2007-ben kötött Lisszaboni Szerződés, mely 2009. december 1-jén lépett hatályba.

³ Giovanni Dosi, Patrik Lierena, Mauro Sylos Labini: Az Egyesült Államok és az Európai Unió innovációs teljesítményének értékelése és összehangolása. Információs társadalom, 2007. 6. sz.

⁴ Mivel az európai integráció 1993-tól 2009-ig, a Lisszaboni Szerződés hatálybalépéséig az Európai Közösség hivatalos nevet viselte, a Közösség módosított alapítószerződésének megnevezése „Római Szerződés” vagy „EK-szerződés” terminológiával általánosan elfogadott volt. Ma már ez a terminológia elavult. A használatos rövidített terminológia az EUSZ vagy EUMSZ.

⁵ Az EU 1991 és 2000 között 597 milliárd euróval költött kevesebbet kutatás-fejlesztésre, mint az USA.

⁶ Palánkai Tibor: Gazdaságpolitika, koordináció és alkalmazkodás. Európai Tükör, Jubileumi évkönyv. Nemzeti Fejlesztési Hivatal, Budapest, 2007, p. 194–195.

Az európai ipari termelés növekedési üteme szintén elmaradt az Egyesült Államok és Japán mögött. Az európai országok által elért termelékenységi szint tartósan alacsonyabb a két országénál. A legjobb európai teljesítmények csak az amerikai szint (amely átlagosan megegyezik Japánnal) 65%-át érték el. E teljesítménybeli különbségek következtében a Közösség gyors⁷ pozícióvesztésének lehattünk tanúi a nemzetközi kereskedelemben. Piaci pozícióinak romlására a '70-es években és a '80-as évek elején az EK a válságba került lemaradó ágazatok közösségi támogatásával válaszolt. Néhány év alatt azonban világossá vált, hogy a protekcionizmus, a közösségi szintű szubvencionálás nem képes az EK versenyképességét javítani.⁸

I.1.2. Lemaradás a technikai haladás terén

A csúcstechnológiák terén a '60-as, '70-es, sőt a '80-as évek statisztikai adatai szintén egyértelműen az Amerikai Egyesült Államok és Japán előnyét támasztották alá az Európai Közösséggel szemben. Különösen nehézé vált az EK-országok helyzete a második olajárrobbanás (1973) kapcsán felerősödő világ gazdasági versenyben, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a csúcstechnológiát képviselő, a világpiacon jó árdinamikát felmutató ágazatok termékeinél jelentkezik a Közösség legnagyobb lemaradása.⁹

Az európai versenyképesség aktualizálásában jelentős szerepet játszott a csúcstechnológiák terén az 1979. évi Davignon¹⁰-jelentés,¹¹ amely az USA-hoz és Japánhoz képest az európai ipar jelentős lemaradását állapította meg, különösen a high-tech termékek vonatkozásában.

A Közösség saját ipara mind fejlettségi szint, mind a piaci részesedés szempontjából a '80-as évek első felében még mindig el volt maradva a legfontosabb (USA és Japán) versenytársakhoz képest olyan kiemelkedő jelentőségű területeken, mint az elektronika, az *űrkutatás és az informatika*. Ennek megfelelően az informatikai világpiac több mint 60%-át USA-beli cégek uralták, szemben a 22%-os Japán és csak 11%-os közösségi részesedéssel.¹²

Európában megkongatták a vészharangokat, és a lemaradást válságjelenséggé kommunikálták.

⁷ Kende Tamás, Szűcs Tamás: Európai Közjog és Politika. Ozirisz–Századvég, Budapest, 1995, p. 52.

⁸ Farkas György, Lovas Emese (szerk.): Az EU kutatási és technológiafejlesztési politikája és Magyarország részvétele az EU, illetve tagállamai által támogatott K+F programokban (Irány az EU sorozat 11. sz.). BKIK, Budapest, 1998, p. 8.

⁹ Tóth László: Kutatás és technológiafejlesztési együttműködés az EK-ban. Európa Fórum, 1995. 3. sz.

¹⁰ Etienne Davignon az EGK ipari biztosa tisztségét töltötte be.

¹¹ Tattay Levente: Tudományirányítási rendszerek az Európai Unióban. MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 2007, p. 39.

¹² Kende, Szűcs: i. m. (7), p. 50.

I.1.3. A versenyképesség növelése mint az európai integráció alapvető célkitűzése

Az EK-szerződés több fejezetébe – érthető módon – bekerült¹³ a versenyképesség növelése, így az iparpolitikára,¹⁴ valamint a kutatási és technológiafejlesztési politikára vonatkozó fejezetbe.¹⁵

Az Európai Unió¹⁶ valamennyi gazdaságpolitikai és felső szintű politikai¹⁷ dokumentumában meghatározó szerepet kap a versenyképesség növelése, amely prioritást élvez a hivatalos célok között,¹⁸ egyúttal – természetesen – a tagállamoknak is kardinális fontosságú tennivalója.

A versenyképesség növelésének az igénye a legszemléletesebben az Európai Unió működéséről szóló Szerződés¹⁹ iparpolitikáról,²⁰ valamint a kutatásról, technológiafejlesztésről és úrkutatásról szóló²¹ cikkeiben jut kifejezésre, és állandóan napirenden levő kérdés, amely a közvéleményt aktívan foglalkoztatja.

¹³ Az EK-szerződés 3. § (1) bekezdés c) pontja tartalmazza a versenyképesség követelményét.

¹⁴ Az iparpolitikának az EK-szerződés 147. § (1) bekezdése értelmében alapvető feladata a versenyképesség növelése.

¹⁵ A kutatási politikának az EK-szerződés 163. § (1) bekezdése értelmében szintén alapvető funkciója a versenyképesség növelése.

¹⁶ Az EU állam- és kormányfőinek a lisszaboni csúcsértekezleten deklarált célja.

¹⁷ Lásd pl. az Európai Unió barcelonai és lisszaboni csúcsértekezletének nyilatkozatait az európai versenyképesség növeléséről.

¹⁸ Az EU kutatás-fejlesztési politikájának, valamint ipar- és vállalkozási politikájának az EUMSZ-ben lefektetett hivatalos célja a versenyképesség növelése.

¹⁹ Az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződés részeként elfogadott, 1992. február 7-én aláírt, 1993. november 1-jén hatályba lépett EU alapító szerződés (EUSZ) az Európai Unió másik alapító szerződése (Treaty on the European Union. Treaty of the functioning of the European Union), amely a Lisszaboni Szerződés néven működik, és 2009. december 1-jén lépett hatályba.

²⁰ Az EUMSZ 173. cikk (1) értelmében az Unió és a tagállamok biztosítják az uniós ipar versenyképességéhez szükséges feltételek meglétét. E célból – összhangban a nyitott és versengő piacok rendszerével – fellépésük arra irányul, hogy:

- felgyorsítsák az ipar alkalmazkodását a strukturális változásokhoz;
- ösztönözzék az olyan környezet kialakítását, amely az Unió egész területén kedvez a kezdeményezések és a vállalkozások – különösen a kis- és középvállalkozások – fejlődésének;
- ösztönözzék az olyan környezet kialakítását, amely kedvez a vállalkozások közötti együttműködésnek;
- elősegítsék az innovációs, kutatási és technológiafejlesztési politikában rejlő ipari lehetőségek jobb kihasználását.

²¹ Az EUMSZ 179. cikk (1) értelmében az Unió célja az, hogy az európai kutatási térség létrehozásával, amelyen belül a kutatók, a tudományos ismeretek és technológiák szabadon áramlanak, erősítse tudományos és technológiai alapjait, továbbá ösztönözze versenyképességének fejlődését.

I.2. A VERSENYKÉPESSÉG FOGALMI MEGKÖZELÍTÉSE

I.2.1. A versenyképességről általában

A versenyképesség fogalmat sokan használják, de valójában nincs szakmai egyetértés arról, hogy mit is jelent. Van, amikor a piaci teljesítmény mutatójaként tűnik fel, máskor egy gazdaság általános állapotának a jellemzésére használják, és az is gyakran előfordul, hogy korszerűséget, technológiai szintet tükröző fogalomnak vagy mutatónak tekintik.²²

A versenyképesség a piaci versengésre való készséget jelenti, a pozíciószerezés és a tartós helytállás képességét, amelyet elsősorban az üzleti sikeresség, a piaci részesedés és a jövedelmezőség növelése jellemez. Így a különböző piacok (termék-, munkapiac stb.), az eltérő inputok (például vállalkozókészség, szaktudás, természeti erőforrások stb.) és a verseny (vállalati, nemzetközi, városverseny stb.) egyedi sajátosságai miatt a versenyképességnek más-más jellegzetességei lehetnek a meghatározók.²³

A versenyképesség a vállalatok, iparágak, régiók és szupranacionális régiók képessége relatíve magas jövedelem és relatíve magas foglalkoztatási szint létrehozására egy fenntartható bázison, miközben a nemzetközi versenynek tartósan ki vannak téve (OECD).²⁴

A versenyképességnek általánosan elfogadott pontos definíciója tehát sem nemzetgazdasági, sem nemzetközi, sem regionális szinten nem létezik, azonban a szakirodalomban értékelhető fogalom meghatározásokkal lehet találkozni. A versenyképesség fogalmának a megadását megnehezíti még az is, hogy azt különböző ágazatok, szakmai területek másképp definiálják. Így például beszélhetünk nemzetközi versenyképességről, ipari versenyképességről, mezőgazdasági versenyképességről, a feldolgozóipar versenyképességéről, innovatív versenyképességről stb. A versenyképességet mikro- és makroszinten egyaránt lehet értelmezni, lehetnek szubregionális, nemzeti vagy regionális vonatkozásai.²⁵ A versenyképesség értelmezhető szupranacionális régiókra is.

I.2.2. A versenyképesség összesített, komplex megközelítése

A versenyképesség komplex²⁶ módon mérhető, és gyakran hivatkoznak szakosodott intézmények évente megjelenő összesített mérési eredményeire.

²² Török Ádám: Mit mérünk mivel? A versenyképesség értelmezéséről és mérési problémáiról. In: Európai tükrök, Műhelytanulmányok, 93. sz., EU csatlakozás és versenyképesség: GKI-tanulmányok (szerk. Fogarasi J.). MEH, Budapest, 2003, p. 73.

²³ Lengyel Imre: A regionális versenyképességről. Közgazdasági Szemle, XLVII. évf., 2000. december, p. 962–987.

²⁴ Eperjesi Zoltán: Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette. Polgári Szemle, 2013. október.

²⁵ Palánkai: i. m. (6), p. 194.

²⁶ A versenyképesség globális megközelítését gyakran szokták eklektikus megközelítésnek nevezni, amely átmenetet képez a makro- és mikroszintű versenyképesség, valamint az üzleti és tudományos megközelítés között.

Itt a World Economic Forum (WEF) által évente kiadott „*The Global Competitiveness Report*” és az Institut for Management Development (IMD) *The World Competitiveness Report*”²⁷ című kiadványa különös figyelmet érdemel. E kiadványok számos részadat (makro- és mikroszintű adat, gazdaságpolitikai és intézményi mutató), továbbá számos véleményösszesülőzésével publikálnak olyan szintetikus indexeket, amelyek alapján a vizsgált államok versenyképességi sorrendjét megállapítják.²⁸

A közzétett szintetikus mutatók – különösen a részindexek – hasznos ismereteket nyújtanak arról, hogy egyes országok hol állnak egymáshoz viszonyítva olyan jellemzők tekintetében, amelyek fejlődési kilátásaikat, termelékenyséjük, illetve versenyképességük alakulását befolyásolják.

Az adott kiadványokban foglalt mutatók egyaránt alkalmasak nemzetek régiói, nemzetek és a nemzetek feletti térségek adatainak összevetésére.

1.2.3. Az Európai Unió versenyképessége

„A versenyképesség képesség olyan javak és szolgáltatások előállítására, amelyek a nemzetközi piacon értékesíthetők, miközben a jövedelmek magas és fenntartható szinten maradnak.”²⁹

Az EU versenyképessége komplex összefüggésben értelmezhető. Fő szempontjai:

- technikai-strukturális jellemzők (fejlettségi színvonalak, termelékenységi szintek, K+F-kiadások, a csúcstechnikai szektorok helyzete, valamint az integrációs kereskedelem) alakulása,
- teljesítményi jellemzők (gazdasági növekedés, infláció és foglalkoztatottság) alakulása,
- infrastruktúrális (humán, fizikai és információs), valamint
- intézményi és politikai jellemzők helyzete.³⁰

Az EU versenyképességét is több szempontból lehet elemezni. Vizsgálható az európai integráció vonatkozásában:

- az ipari versenyképesség,
- a vállalatok versenyképessége,
- a nemzetközi versenyképesség,
- az innovatív versenyképesség.

²⁷ Az IMD által kiadott World Competitiveness Yearbook egy ország nemzetközi versenyképességét igen általános tényezőkre, a hozzáadott érték, a gazdagság létrehozásának képességére, a rendelkezésre álló erőforrások, a gazdasági folyamatok globalitás igényei és a vállalkozások megfelelő menedzselésére, s mindezek gazdasági-társadalmi modellbe integrálására vezeti vissza.

²⁸ Oblath Gábor, Péntes Petra: A nemzetgazdaság nemzetközi versenyképessége, értelmezések, mutatók és néhány tanulság. Külgazdaság, 2004, 2. sz.

²⁹ Eperjesi: i. m. (24).

³⁰ Palánkai: i. m. (6), p. 194.

I.2.3.1. Ipari versenyképesség

Jelentősnek tartják az EU ipari versenyképességének vizsgálatát, amely az alábbi mutatók szerint mérhető:

- az EU részesedése a világ kereskedelmében,
- termelékenység,
- a kutatás-fejlesztési kiadások mértéke,
- a kis- és középvállalatok működése,
- az információtechnológia, az elektronika, a bio- és nanotechnológia fejlettsége.³¹

I.2.3.2. A vállalatok versenyképessége

Az európai versenyképességet vizsgálják speciális vonatkozásokban is. Ilyen például az európai vállalkozások versenyképességének vizsgálata, amelynél az alábbi követelmények jönnek számításba:

- az olcsóbb és gyorsabb cégalapítás,
- az online hozzáférhetőség javítása,
- adózási könnyítések és költségvetési támogatások,
- a kisvállalatok műszaki teljesítőképességének erősítése,
- a vállalkozások szakembereinek oktatása és képzése.

I.2.3.3. Nemzetközi versenyképesség

Az Európai Unió mutatóit általában egyes országokéval, pl. az Amerikai Egyesült Államok, Japán, Kína, Oroszország, Dél-Korea adataival vetik össze. Így a nemzetközi versenyképesség vizsgálata általánosan elfogadott.³²

A nemzetközi versenyképesség nem azonosítható sem az adott ország folyó fizetési mérlegének a változásával (romlásával), sem a működőtőke-beáramlással (mérséklődéssel).³³

A nemzetközi versenyképesség mérésének módszerei:

- a) az ország kivitelének és behozatalának változása,
- b) ár- és költség-versenyképesség,
- c) minőségi versenyképesség.

³¹ Csernenszky László: Ipar és versenyképesség az Európai Unióban. Európai füzetek, 44. Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és Külügyminisztérium, Budapest, 2003, p. 21.

³² Paul Krugman: Competitiveness, a Dangerous Obsession. Foreign Affairs, 1994. 2. sz.

³³ Oblath, Péntes: i. m. (28).

Ad a) Az ország kivitelének és behozatalának változása

Ebben a vonatkozásban a versenyképesség változását egyfajta fekete doboznak tekintjük, s az outputból következtetünk arra, hogy mi történt a doboz belsejében.³⁴

A nemzetközi versenyképesség változásának a mérésére alkalmas az ország kivitelének az aránya a nemzetközi piaci részesedés változásában. E mérési módszer kritizálható abból a szempontból, hogy nem veszi figyelembe a hazai termelés belső piaci részesedését.

Szintén alkalmas a versenyképesség mérésére az ország termelésének a hazai piaci részesedésben való mérése. Ilyen mutató azonban csak a termelés exportorientációjának változásával együtt értelmezhető. Vagyis az „importbehatolás” bármely mutatóját csak úgy érdemes vizsgálni, hogy egyidejűleg az „exportkihatalás” indikátorait is figyelembe vesszük.

Ad b) Ár- és költség-versenyképesség

Ez a versenyképesség-értelmezés lényegében egyes lehetséges (részleges) okokkal, mégpedig az ár- és költség-, illetve a profitalapú versenyképesség alakulásával azonosítja magának a versenyképességnek a változását.³⁵

E megközelítés lényege, hogy adott ország ár-, illetve költség-versenyképessége akkor javul, ha azonos valutában kifejezve (a nominális árfolyamváltozással korrigálva) a hazai árak, illetve költségek kevésbé emelkednek, mint a partnerországokban. Ennek alapján definiálhatók az úgynevezett ár-, költség- és profitalapú versenyképességi indexek.³⁶

Ad c) Minőségi versenyképesség

A minőségi versenyképesség olyan jelenség, amely könnyen körülírható, de közelebbről csak az 1. és 2. pontban közölt (az ország kivitelének és behozatalának változása és ár- és költség-versenyképesség) megközelítések kombinációjaként értelmezhető. Lényegében arról van szó, hogy egyes országok külső piaci részesedése a versenytársakhoz viszonyított emelkedő költség-, illetve árszint mellett is emelkedhet, sőt ténylegesen emelkedett is. Ez a megfigyelés képezte az úgynevezett Káldor-paradoxon alapját, amelyre később jelentős kutatások épültek.³⁷

³⁴ Balassa Béla: Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage. The Manchester School, 1965. 5. sz.

³⁵ Ez a felfogás és a kapcsolódó mutatók alkalmazása teret nyert a makrogazdasági elemzésekben. A versenyképesség ezen mutatói a mikrogazdaság fogalom- és eszköztárából kerültek a makrogazdaság mutatói közé.

³⁶ Oblath, Péntes: i. m. (28).

³⁷ Nicholas Kaldor: The role of increasing returns, technical progress and cumulative causation in the theory of international trade and economic growth. Economie appliqué, 1981. 4. sz.

A minőségi versenyképesség értelmezésének az a legfontosabb üzenete, hogy bár rövidebb távon meghatározó lehet az ár-, illetve költség-versenyképesség alakulása, közép, illetve hosszú távon a minőségi versenyképességet meghatározó tényezők szerepe a döntő. Olyan tényezőkről van szó, amelyek lehetővé teszik, hogy hosszabb távon a partnerekhez képest emelkedő bér-, illetve árszint mellett emelkedhessen az adott állam nemzetközi piaci részesedése. E tényezők közül kiemelten figyelembe veendő a kutatás-fejlesztés és az oktatás színvonala, a fizikai és a humántőke-állománynak, valamint az intézményi rendszernek a minősége.³⁸

I.2.3.4. Innovatív versenyképesség

Az innovatív versenyképesség fogalmi megközelítése jelen tanulmány III. pontjában kerül kifejtésre.

II. AZ EU TUDOMÁNY-, TECHNOLÓGIA- ÉS INNOVÁCIÓPOLITIKÁJA

II.1. AZ INNOVÁCIÓ FOGALMA

II.1.1. Az innovációról általában

Az innováció fogalmi megközelítésére először az 1930-as években került sor. Lényegét *a termelési tényezők új kombinációjában látták.*³⁹ *Az innovációval foglalkozó tudósok közül a Nobel-díjas Schumpeter a legismertebb.*⁴⁰

Az innováció fogalmának feltárása azért problematikus, mert számos megközelítése létezik. A neves magyar innovációkutató, Gáspár László⁴¹ 1998-ban közzétett könyvében távolról sem a teljesség igényével az innováció 87 fogalmi elemzését végezte el.⁴²

³⁸ Oblath, Péntes: i. m. (28).

³⁹ Az innováció fogalmát J. A. Schumpeter építette be a közgazdaságtanba. Szerinte az innováció:

- új – tehát a fogyasztók körében még nem ismert – javaknak vagy egyes, már létező javaknak új minőségben való előállítás,
- új, tehát a kérdéses iparágban még gyakorlatilag ismeretlen termelési eljárás bevezetése, amelynek azonban semmiképpen sem kell új tudományos felfedezésen alapulnia, és amely valamely áruval kapcsolatos új kereskedelmi eljárás is lehet,
- új elhelyezési lehetőség, vagyis olyan piac megnyitása, amelyen a kérdéses ország iparága ez ideig nem volt bevezetve, akár létezett a piac korábban, akár nem,
- nyersanyagok vagy félkész áruk új beszerzési forrásainak megnyitása. Mindegy, hogy ez a beszerzési forrás korábban is létezett, és csupán nem vették figyelembe, illetve nem tartották megfelelőnek, vagy pedig először kellett kialakítani,
- a feladatokhoz jobban illeszkedő új szervezet kialakítása.

⁴⁰ Joseph Alois Schumpeter (1883–1950).

⁴¹ Dr. Gáspár László (1937–1998).

⁴² Dr. Gáspár László: Általános innovációelmélet. Magyar Innovációs Szövetség, Budapest, 1998, p. 41.

Az innovációnak van általános és részletező megközelítése, a gazdasági-műszaki és a más területre eső innováció felosztása révén értelmezése lehet szűkebb és tágabb.⁴³

II.1.2. Az innovációs törvény innovációfogalma

Az általános megközelítés jó példáját adja A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény 4. § (2) bekezdése, amely a technológiai innovációt értelmezi:

Technológiai innováció: a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, illetve kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összessége, amelyek eredményeként új vagy lényegesen módosított termékek, eljárások, szolgáltatások jönnek létre, új vagy lényegesen módosított eljárások, technológiák alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, beleértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak.⁴⁴

A technológiai innováció fogalma nem öleli fel a termék értékesítésével kapcsolatos pénzügyi és marketingtevékenységeket.

Itt e fogalom értelmezése nem szűkül le az eljárási innováció mozzanataira, hanem abba beleértendő valamennyi műszaki vonatkozású innovációs tevékenység, így például a termékinnováció, az eljárásinnováció, a szervezési innováció, valamint a mindezeket megalapozó kutatás és kísérleti fejlesztés. Nem tartoznak az innováció fogalmába azok a szervezési, pénzügyi, piaci és társadalmi innovációs tevékenységek, amelyek nem függenek össze közvetlenül a technológiai jellegű változások megvalósításával.

E megközelítés értelme, hogy magába foglalja a tárgyi és eljárási innovációt és az innováció fogalmából kiveszi a szervezési, pénzügyi, piaci és társadalmi innovációs tevékenységet, ugyanakkor innovációként ismeri el azokat a változásokat, amelyek kizárólag valamely vállalkozás vagy szervezet keretében minősülnek újnak.

II.1.3. További innovációfogalmak

II.1.3.1. Az OECD innovációfogalma

Az innováció mindazon tudományos, műszaki, kereskedelmi és pénzügyi tevékenységek együttes megvalósítása, (egy ötlet átalakulása, újfajta megközelítése), amely új termékek kifejlesztéséhez és értékesítéséhez, új termelési eljárások vagy berendezések hasznosításához vagy valamely társadalmi szolgáltatás új megközelítésének a bevezetéséhez szükséges.⁴⁵

⁴³ Gáspár: i. m. (42), p. 41–42.

⁴⁴ A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény 4. § (2) bekezdés.

⁴⁵ OECD-tanulmány: Az innováció finanszírozásának nemzeti rendszerei. OMFB, Budapest, 1994.

II.1.3.2. Az EU fogalmi megközelítése

A technikai innováció mellett figyelembe kell venni a szervezeti innovációs megoldásokat, sőt, a prezentációs marketing jellegű innovációt is (hogyan adjuk el termékünket, vállalatunkat a piacon vagy a közvéleménynek). A prezentációs innováció alatt átfogóan a formatervezést és a marketinget értik. Az újítás és az innováció lehetőségeinek elterjedése kiemelt fontossággal bír a termelékenység és a gazdaság növekedése szempontjából. Itt kell megjegyezni, hogy ezen a téren nem mindig a technológiai fejlesztésben úttörő szervezetek járnak elől.⁴⁶

II. 1.4. Az innováció szellemi alkotásokra koncentráló fogalma

Az innováció szűkebb értelmezése a szellemi alkotásokra vonatkoztatva mindazon tudományos, műszaki, kereskedelmi és pénzügyi tevékenységek együttes megvalósítása az iparjogvédelem terén (egy ötlet átalakulása, újfajta megközelítése), amely új termékek kifejlesztéséhez és értékesítéséhez, új termelési eljárások vagy berendezések hasznosításához vagy valamely társadalmi szolgáltatás új megközelítésének a bevezetéséhez, továbbá piaci értékesítéséhez szükséges.

Az innováció szellemi alkotásokra fókuszáló fogalma szerint annak eredményeként új vagy lényegesen módosított termékek, eljárások, szolgáltatások jönnek létre, új vagy lényegesen módosított eljárások, technológiák alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor. Ez a folyamat jelentős mértékben feltételezi szabadalmak, szabadalmazott eljárások, védjegyek, formatervezési minták kidolgozását, bejelentését, jogi oltalmát és felhasználását. Jelen tanulmány ezt az innovációfogalmat használja.

II.2. AZ EURÓPAI UNIÓ TUDOMÁNY-, TECHNOLÓGIA- ÉS INNOVÁCIÓPOLITIKÁJA

Az Európai Unió innovációs tevékenységéről szóló jogszabályokban és más hivatalos dokumentumokban, tanulmányokban és tankönyvekben különböző, egységet nélkülöző, nem egyszer elavult és a hivatalostól eltérő szóhasználatokkal találkozhatunk. Szoktak hivatkozni innováció(s) politikára,⁴⁷ kutatásra és űrpolitikára,⁴⁸ kutatásra és technológiafejlesztésre,⁴⁹ kutatásra,⁵⁰ versenyképességi és innovációs programra,⁵¹ kutatási politikára,⁵² kuta-

⁴⁶ Madari Ákos (szerk.): Európa 2010. Euro Info Service, Budapest, 2004, p. 49.

⁴⁷ Madari: i. m. (46), p. 46.

⁴⁸ Általános jelentés az Európai Unió tevékenységeiről, 2005–2006. Európai Bizottság: Brüsszel, Luxemburg, 2006, 2007, p. 54.

⁴⁹ Az EK-szerződés hivatalos terminológiája.

⁵⁰ Timothy Bainbridge: EU mindentudó. HVG Kiadó, Budapest, p. 412–413.

⁵¹ CIP program. Competitiveness and Innovation Programme. Versenyképesség és Innovációs program. 2007–2013.

⁵² Kende Tamás, Szűcs Tamás (szerk.): Az Európai Unió politikái. Ozirisz, 2002, p. 411–425.

tásra és technológiára,⁵³ K+F-politikára,⁵⁴ tudománypolitikára,⁵⁵ TTI-politikára⁵⁶ és más tényezőkre.⁵⁷

II.2.1. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) rendelkezései

Az Európai Unió vonatkozásában a tudomány-, technológia- és innovációpolitikát érintő legfontosabb rendelkezések a Lisszaboni Szerződés XVII. Ipar⁵⁸ című és XIX. Kutatás, technológiai fejlesztés és űrkutatás⁵⁹ „C” fejezetében találhatók. Az EU műszaki-tudományos tevékenységének szerves részét képezi a kutatási és technológiafejlesztési eredményeknek a széles körű ipari hasznosítása és értékesítése az EUMSZ 173. cikk (1) bekezdése szerint.

Az Európai Unió hatékonyan támogatja mind a tagállamok, mind pedig az integráció egészét érintő innovációs tevékenységet. Az állami beruházásokra azért van szükség a K+F-tevékenységben, mert a magántőke felhasználásával folyó K+F-tevékenység a társadalom szempontjából túlságosan alacsony szintű, nem eredményez világosan kirajzolható következtetéseket az ipari technológiák támogatását célzó konkrét politikai intézkedésekre vonatkozóan.

II.2.2. Az európai uniós támogatási rendszer

Az EUMSZ 107. § (1) bekezdése értelmében a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzíttja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.

Itt figyelemre méltó, hogy az EUMSZ 107. § (2), (3) bekezdése többszörös kivételt enged. A belső piaccal – többek között – összeegyeztethető a szociális támogatás,⁶⁰ a természeti csapások (erdőtűzek, árvizek, tornádók, földrengések, vulkánkitörések stb.) kártalanítása, a rend-

⁵³ Werner Weidenfeld, Wolfgang Wessels: Európa A-tól Z-ig. Európai Politikai Intézet, Brüsszel, 1997.

⁵⁴ Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. Magyar Országgyűlés, Budapest, 1998, p. 198–201.

⁵⁵ Kende, Szűcs: i. m. (52), p. 412–413.

⁵⁶ A Magyar Köztársaság Kormányának hivatalos terminológiája. Lásd pl. a 2007–2013 évekre szóló közéleti tudomány-, technológia- és innovációpolitikai (TTI) stratégiát.

⁵⁷ Pl. az Európai Unió 2007. évi éves jelentésében feltüntetést nyert innováció- és vállalkozáspolitikai. 20. jegyzet, p. 47–52.

⁵⁸ A Lisszaboni Szerződés XVII. Ipar c. fejezetre épül az EU ipar- és vállalkozási politikája.

⁵⁹ A Lisszaboni Szerződés XIX. kutatás, technológiai fejlesztés és űrkutatás „C” fejezetére épül az EU kutatás-fejlesztési politikája.

⁶⁰ Az EUMSZ 107 (2) bekezdése értelmében a belső piaccal összeegyeztethető:

a) a magánszemély fogyasztóknak nyújtott szociális jellegű támogatás, feltéve hogy azt a termék származásán alapuló megkülönböztetés nélkül nyújtják;
b) a természeti csapások vagy más rendkívüli események által okozott károk helyreállítására nyújtott támogatás;

kívüli események (háborúk, sztrájkok, ipari-nukleáris balesetek, tüzek és tankhajók elsüllyedése) által okozott károk kompenzálása),⁶¹ valamint az elmaradt térségek támogatása.⁶²

A belső piaccal összeegyeztethető valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának az előmozdítására adott támogatás megengedhetősége.

E kategóriába tartozik az EU keretprogramjainak finanszírozása, az innovatív tevékenység állami támogatása és a közös európai K+F-projektek megvalósítása,⁶³ továbbá az EU versenyképességének növelésére fordított állami támogatások. Példaként említhető az Airbus-projekt, amelynek a segítségével az EU-vállalat a Boeing által egyedül uralt piacra kívánt betörni.⁶⁴

III. INNOVATÍV VERSENYKÉPESSÉG AZ EURÓPAI UNIÓBAN

A szellemi alkotások vonatkozásában leginkább értékelhető versenyképesség. Az OECD és az Európai Unió bevált, megbízható módszereket dolgozott ki az innovációs versenyképesség mérésére, és ehhez meghatározták a megfelelő mutatókat. A kidolgozott mutatók egyaránt alkalmasak:

- az EU, USA és Japán innovációs teljesítményének összevetésére,
- az Európai Unióhoz újonnan csatlakozott államok innovációs teljesítményének a mérésére,
- a magyar innovációs teljesítmény értékelésére akár az EU-val vagy az Egyesült Államokkal, akár pedig az újonnan csatlakozott EU-államokkal összevetve.

Az innovatív Unió⁶⁵ új, továbbfejlesztett eredménytáblája tartalmazza az innovációhatékonyság mérésének legfontosabb mutatóit. A 25 kutatási és innovációs mutatón alapuló 2010. évi eredménytábla az Európai Unió 27 tagállamára, valamint Horvátországra, Szerbi-

⁶¹ Az EUMSZ 107 (3) bekezdése értelmében a belső piaccal összeegyeztethető:

a) az olyan térségek gazdasági fejlődésének előmozdítására nyújtott támogatás, ahol rendkívül alacsony az életszínvonal vagy jelentős az alulfoglalkoztatottság, valamint a 349. cikkben említett térségek gazdasági fejlődésének előmozdítására nyújtott támogatás, ezek strukturális, gazdasági és társadalmi helyzetére tekintettel;

b) valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának előmozdítására vagy egy tagállam gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetésére nyújtott támogatás;

c) az egyes gazdasági tevékenységek vagy gazdasági területek fejlődését előmozdító támogatás, amennyiben az ilyen támogatás nem befolyásolja hátrányosan a kereskedelmi feltételeket a közös érdekekkel ellentétes mértékben;

d) a kultúrát és a kulturális örökség megőrzését előmozdító támogatás akkor nyújtható, ha az az Unión belüli kereskedelmi és versenyfeltételeket nem befolyásolja a közös érdekekkel ellentétes mértékben.

⁶² *Boytha Györgyné, Tóth Tihamér: Versenyjog.* Budapest, PPKE–JÁK, 2010. 328.

⁶³ Ami a K+ F-tevékenység állami és vállalati finanszírozását illeti, annak az EU barcelonai csúcserőkezelete döntése szerint e kiadásoknak a GDP 3%-ához kellene számszerűségében közelednie.

⁶⁴ *Boytha, Tóth: i. m. (62), p. 331.*

⁶⁵ Communication from the Commission. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. 3.3.2010., COM(2010)2020, Brussels.

ára, Törökországra, Izlandra, Macedónia volt Jugoszláv Köztársaságra, Norvégiára és Svájcra terjed ki. A mutatók három fő csoportba sorolhatók:

- potenciál, vagyis az innovációt lehetővé tevő legfontosabb tényezők (emberi erőforrások, finanszírozás és támogatás, nyitott, kiváló és vonzó kutatási rendszerek),
- vállalati tevékenységek, vagyis az európai vállalatok innovációs tevékenységének mértékét jelző mutatók (vállalati beruházások, kapcsolatépítés és vállalkozói szellem, szellemi tulajdon), valamint
- eredmények, azaz a gazdaság egészére gyakorolt jótékony hatásokat jelző mutatók (innovátorok, gazdasági hatások).

Az innováció mérésére az alábbi mutatók szolgálnak:

- műszaki és természettudományos szakemberek aránya a 20–29 éves korosztályban,
- középiskolát meghaladó végzettségű munkavállalók aránya a 25–64 éves korosztályban,
- a felnőttképzésben résztvevők aránya,
- költségvetési kutatás-fejlesztési kiadások a GDP százalékában,
- vállalati K+F-ráfordítások a nemzeti jövedelem (GDP) arányában,
- az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala által engedélyezett szabadalmak,
- az Európai Szabadalmi Hivatal által engedélyezett szabadalmak,
- a high-tech feldolgozóiparban foglalkoztatottak aránya,
- a high-tech szolgáltatásokban foglalkoztatottak aránya,
- informatikai és távközlési kiadások a GDP százalékában.^{66, 67}

A szellemi alkotások fontosságára utal, hogy a világ valamennyi innovációval foglalkozó statisztikájában kiemelkedő figyelmet fordítanak a szabadalmaztatás mutatóira.⁶⁸

Nemzetközi kitekintésben az innováció globális vezető hatalma az Amerikai Egyesült Államok és Japán.

Ha világviszonylatban sorrendet kell állítani a harmadik évezred második évtizedében az USA, Japán és Dél-Korea egyaránt megelőzi az Európai Uniót. Mind az USA, mind Dél-Korea 17%-kal teljesít jobban, mint az EU, Japán pedig 13%-kal.

Az EU, USA és Japán között a különbség fokozatosan csökken, viszont az EU és Dél-Korea között a különbség nő.

Az USA, Japán és Dél-Korea

- a vállalati kutatás-fejlesztési beruházások területén,
- az állami–magán közös publikációkban,
- a felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányában,
- és a PCT-bejelentések számában

megelőzi az EU-t.

⁶⁶ Balogh Tamás: A magyarországi innováció helyzete Európában. Európai Tükör, 2004. május.

⁶⁷ European Innovation Scoreboard 2003. Cordis Focus, November 2003.

⁶⁸ EU Innovation Scoreboard, Ecostat, Innovation Reviews of Innovation Policy of OECD countries 2013.

Az EU változatlanul előzi Ausztráliát és Kanadát, amelyek az uniós szint 62, illetve 79%-át érték el. A BRICS-országokkal (Brazília, Dél-Afrika, India, Kína, Oroszország) szemben az EU előnye növekszik, Kínát kivéve, amely gyors ütemben fejlődik. Kína jelenleg az EU teljesítményének 44%-án áll, de feltartóztathatatlanul tör felfelé.⁶⁹

Az Európai Unió innovációs eredménytáblája⁷⁰ érdekes viszonyítási arányt alkalmaz.

A 2013-ban legjobb innovációs teljesítményt nyújtó Dél-Korea eredményét 0,740 értékben meghatározva

- az USA 0,736,
- Japán 0,711,
- az EU 0,630 arányszámmal jellemezhető.

A további versenytársnak tekinthető államok mutatói: Kanada 0,497, Ausztrália 0,389, Kína 0,275, India 0,207, Oroszország 0,191, Brazília 0,178, Dél-Afrika 0,105.

Az Európai Unió innovációs eredménytáblája meghatározza az egyes államok innovációs növekedési rátáit. Itt

- Dél-Korea vezet 6%-os növekedési rátával,
- Kína 5,8%-os növekedési rátával a második,
- az EU 2,7%-os növekedési rátával a harmadik,
- Japán 2,2%-kal a negyedik.⁷¹

IV. MODELLEK AZ INNOVÁCIÓ ÉS A SZELLEMI ALKOTÁSOK GAZDASÁGI FEJLŐDÉSRE GYAKOROLT HATÁSÁRÓL

Az innovációs modellek makroökonómiai szempontból nemcsak az egyes nemzetgazdaságok szintjén, hanem a világgazdaságot érintően is feltárják a gazdaság fejlődése és az innováció közötti szerves kapcsolatot. E modellek szerint hosszú távra vonatkozó összefüggések alapján tervezhető a gazdasági fejlődés.

A szellemi alkotásokkal kapcsolatos legfontosabb modellek:

1. a gazdasági és a technikai haladás összefüggése – Solow-modell,
2. a kutatás-fejlesztésre és a humántőke felhasználására építő Romer-modell,
3. a szellemi tulajdon szerepének globális felértékelődése.

⁶⁹ Az EU Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatósága 2014. évi összefoglalója (magyar nyelvű változat) az Innovatív Unió 2014. évi innovációs eredménytáblájáról, p. 5.

⁷⁰ European Commission: Innovation Union Scoreboard 2014 (annual report), 25. ábra, p. 29.

⁷¹ I. m. (70), 26. ábra, p. 29.

Ad 1. A gazdasági és a technikai haladás összefüggése – Solow-modell az 1960-as évekből

Az '50-es évek közepén tárták fel az innováció szerepét a gazdaság valamennyi területén.⁷² Robert Solow 1987-ben közgazdasági Nobel-díjat kapott a technikai fejlődés és a nemzeti jövedelem közötti összefüggés kimutatásáért (Solow-modell).⁷³ Az is egyértelművé vált, hogy a gazdasági növekedés legfontosabb hajtóerejét és eszközrendszerét a technikai fejlődés és az annak háttérét képező innovációs tevékenység képezi.⁷⁴ Solow szerint a nemzeti össztermelés eredményét a tőke, a munkaerőpiaci folyamatok és a technikai fejlődés adja.

Solow az 1909 és 1949 közötti időszakban elemezte az USA nemzeti jövedelmének növekedését.⁷⁵ Arra a következtetésre jutott, hogy a tőke- és munkabefektetések csak a nemzeti jövedelem növekedésének az 50%-át fedezik, s hogy a további 50%-os növekedés a technikai fejlődés eredménye. Ezt a hátramaradó részt Solow-maradványnak nevezték.⁷⁶

Solow nem világított rá, mit ért technikai fejlődésen, ezért modellje alapján nem lehet tudni, hogy mi történik akkor, ha a tudományba, illetve a technológiába fektetünk be, így kialakult az innováció black box-, azaz fekete doboz-modellje.⁷⁷

*A '90-es években Solow felismerte, hogy a szabadalmi rendszer megbízható rendszer, s alkalmas arra, hogy több pénzügyi forrást vonzzon új anyagok és eljárások kutatásához.*⁷⁸

Ad 2. Az innováció tudásközpontú modellje – a Romer-modell az 1980-as években

Paul Romer⁷⁹ olyan modellt alakított ki, amely azt hangsúlyozta, hogy a gazdasági növekedés mögött álló legfontosabb erő a tudás felhalmozása.

A modern közgazdaságtan Paul Romer által képviselt kiemelkedő irányzata szerint a gazdaság növekedésének tényleges hajtóereje a tudás felhalmozása. Elmélete szerint egy ország gazdasági növekedése elősegítése érdekében a gazdaságpolitikának elő kell segítenie az új

⁷² Fontos adatokat tartalmaz e vonatkozásban *Robert M. Solow: Contribution to the theory of economic growth. The Quarterly Journal of Economics*, 1956. 1. sz.

⁷³ Szerinte az egységnyi munkára jutó termelés növekedési üteme független a megtakarítások (beruházások) arányától, és teljes egészében a legszélesebb értelemben vett műszaki haladástól függ. Az összefüggés hosszabb időszak átlagára értelmezhető.

⁷⁴ *Kamill Idris: Intellectual Property a Power Tool for Economic Growth. World Intellectual Property Organization, Geneva, 20. jegyzet, 2004, p. 28.*

⁷⁵ *Robert M. Solow: Capital theory and the rate of return. North Holland Publishing Company, Amsterdam, 1963.*

⁷⁶ *Idris: i. m. (74), p. 27.*

⁷⁷ *Dr. Molnár István, Németh István, Mészáros Eleonóra, Belényi Andrea: Innováció és a szellemi tulajdonvédelem. In: Posteinerné Toldi Márta: Iparjogvédelem. Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2012, p. 226.*

⁷⁸ *Robert M. Solow: Perspectives in Economic Growth. Journal of Economic Perspectives, 1994. 1. sz. In: Idris: i. m. (74).*

⁷⁹ *Paul Romer*, született 1955-ben, a Stanford és a New York-i egyetem professzora.

kutatásokba és fejlesztésekbe (K+F) való befektetéseket, valamint támogatnia kell a humántőke fejlesztését célzó programokat.⁸⁰

A közgazdász abból indult ki, hogy a műszaki haladás az iparban megköveteli az összehangolt, profitorientált munkát, és ez a folyamat két lényeges összetevő jelenlétét feltételezi:

- szabadalmazható és gyártható termékeket, amelyek erre alkalmas speciális jellemzőkkel bírnak, és amelyek kizárják a konkurenciát a hasonló aktivitásból,
- annak a felismerését, hogy ez a tevékenység lényeges a közjó számára.⁸¹

Abból a célból, hogy minél több személyt bevonjanak a tudásfelhalmozási aktivitásba, erősen hangsúlyozta a megszerzett tudás kizárólagosságát. A mások kizárásának két lehetőségét hangsúlyozta, egyrészt a titokban tartást, másrészt a szellemi alkotások hatékony védelmét.⁸²

Romer a gazdasági növekedés felgyorsítása céljából azt hangsúlyozta, hogy

- egyrészt az új kutatásokba történő befektetéseket ösztönözni kell, és ellenezte az élőmunka-ráfordítások növelését,
- másrészt anyagilag támogatni kell a humántőke-felhalmozást, mivel a magas szintű humántőke felhalmozásának a termelékenység növekedését kell eredményezni, ami lehetővé teszi a fenntartható gazdasági fejlődést.⁸³

Ad 3. A szellemi tulajdon szerepének globális felértékelődése – 1990-es évek

A '90-es évek közepén a rohamos technikai fejlődés a szellemi alkotások gazdasági súlyának teljes felértékelődéséhez vezetett, itt a biotechnológia fejlődésére, új gyógyszerek kifejlesztésére, az internet világméretű elterjedésére, a digitális technika térhódítására, a védett szellemi alkotások számának minden elképzelést felülmúló növekedésére és a mezőgazdaságban a génkezelt termékek tömegtermelésére kell gondolni.⁸⁴

A szellemi tulajdon védelmének különleges felértékelődését közvetlenül a bitorolt és hamisított termékek mennyiségének totális megnövekedése idézte elő. Az EU adatai szerint a bitorolt és kalóztermékek aránya a világkereskedelemben az '90-es években 5-7%-ot tett ki. Ez világszerte 200-300 milliárd EUR közötti bevételkiesést jelent, és 200 ezer munkahely megszűnését eredményezi.⁸⁵ Az OECD adatai szerint a helyzet jelentősen romlott. A hami-

⁸⁰ A szellemi tulajdon, mint a gazdasági fejlődés motorja. Kamill Idris, a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) főigazgatója „A szellemi tulajdon mint a gazdaság növekedési motorja” címmel megjelölt művének összefoglalója. WIPO-kiadvány magyar nyelven, Budapest, 2005, p. 4.

⁸¹ Paul M. Romer: Increasing Returns and Long Run Growth. Journal of Political Economy, 1986, október.

⁸² Paul Romer, Luis Rivera Batiz: Economic Integration and Endogenous Growth. Quarterly Journal of Economics, 1991. 5. sz.

⁸³ Paul Romer: Endogenous Technological Change. Journal of Political Economy, 1990. 10. sz.

⁸⁴ Idris: i. m. (74), 20. jegyzet, 2004. 31–32.

⁸⁵ Zöld könyv: a bitorlás és a kalózkodás leküzdése az egységes piacon. Európai Közösségek Bizottsága, 1998.

sítványok által okozott vagyoni hátrány összege nagyobb, mint 150 nemzetgazdaság GDP-je együttesen.⁸⁶

Az OECD által végzett elemzések⁸⁷ a '90-es években feltárták azt is, hogy a hamisítások és bitorlások nemcsak a gazdaság és a nemzeti jövedelem növekedését akadályozzák, hanem a közbiztonság és a közegészség vonatkozásában is katasztrofális következményekkel járnak. Az Amerikai Egyesült Államokban a hamisított és nem vizsgált repülőgép-alkatrészek meghibásodása évente több száz repülőgép-szerencsétlenséget okozott.⁸⁸

A hamisított gyógyszerek mennyiségét világszerte 6%-ra becsülték, és voltak olyan afrikai országok, ahol ezeknek a termékeknek az aránya 70% volt. Az Európai Unió adatai is megerősítik ezt a tendenciát. Egy 2012-es sajtóközlemény szerint a lefoglalt hamisított termékek 24%-a gyógyszer volt.⁸⁹

Ezek a meglehetősen nagy adatok egyaránt mobilizálták a fejlett és a fejlődő országokat. A GATT Uruguay-fordulóját lezáró nemzetközi egyezménycsomag egyik fontos részegyezményeként fogadták el a szellemi tulajdon kereskedelmi vonatkozásairól szóló TRIPS-megállapodást, amelynek alapvető célkitűzése a hamisítások és bitorlások visszaszorítása.⁹⁰ A TRIPS-megállapodás az iparjogvédelmet és a szerzői jogot egyaránt átfogó egyik legnépesebb egyezmény, amelynek 2013-ban 159 tagja volt.

V. AZ INNOVÁCIÓ ÉS A SZELLEMI ALKOTÁSOK SZERVES KAPCSOLATA AZ INTEGRÁCIÓS DOKUMENTUMOKBAN

Egyre tudatosabbá vált világszerte az a felismerés, hogy szerves kapcsolat és átfedés van az innovációs tevékenység és a szellemi alkotások között.

V.1. INNOVÁCIÓELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉS

Az innovációs modellekkel és elméletekkel foglalkozó szakemberek arra a következtetésre jutottak, hogy az átfogó és úttörő innovációs változások elképzelhetetlenek a szellemi alkotások nélkül.

A szakemberek az innováció különböző minőségi változatait tartják számon, azok lehetnek nagyon alacsonyak, alacsonyak, magasak és nagyon magasak.

⁸⁶ Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek a Tanácsnak a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a szellemi tulajdonjogok egységes piacáról. Brüsszel, 2011. V.14.COM (2011) 287 végleges.

⁸⁷ Economic Impact of Counterfeiting. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris, 1998. p. 9.

⁸⁸ Az Amerikai Egyesült Államokban a hamisított repülőgép-alkatrésszel az alábbiak szerint okoztak légi-katasztrófákat: 1991: 52 eset; 1992: 262 eset; 1994: 411 eset; 1995: 317 eset; 1996: 220 eset.

⁸⁹ Press Relases IP/12/823. Brüsszel, 2012. július 24.

⁹⁰ Eredeti címe: Convention on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, 1994.

A magasfokozatú termékek a minőségi mutatók többségének a megváltozásával járnak, és a korábbi produktum (termék) *átfogó megújítását jelentik*. A nagyon magas fokozatú termékek szinte valamennyi minőségi mutató megváltozását eredményezik, és *forradalmian új termékhez* vezetnek.

A forradalmian új termékek

- mélyrehatóan átalakítják a felhasználók viselkedését,
- új fogyasztói kultúrát teremtenek,
- új szükségleteket teremtenek,
- előállításukra új iparágak nőnek ki.⁹¹

A magasfokozatú és a nagyon magas fokozatú (forradalmian új) termékek többsége nem képzelhető el szellemi alkotások nélkül.⁹² Erre vonatkozóan számos történelmi példát lehet felhozni, amelyek esetében a feltaláló és szabadalma egyaránt ismert: telefon – 1876;⁹³ röntgentechnika – 1895;⁹⁴ polaroid fényképezőgép – 1934;⁹⁵ fénymásoló – 1938;⁹⁶ számítógépes egér – 1967.⁹⁷

V.2. AZ IPARJOGVÉDELLEM ALKOTÁSAINAK FELHASZNÁLÁSA AZ INNOVÁCIÓBAN

Egyet lehet érteni azzal a megállapítással, hogy az innováció, mint üzleti folyamat, menedzselési lépésekből áll, amelyek speciális ismereteket, szabályokat és eszközöket kívánnak meg, ezek közül az egyik az iparjogvédelem.⁹⁸

V.2.1. A termékfejlesztés és a szellemi alkotások

A termékfejlesztés legeredményesebb területe az abszolút újdonsággal rendelkező termékek kifejlesztése.⁹⁹ Ez teljesen új termékek bevezetését jelenti, teljesen új piaccal.

⁹¹ Kornai János: *Anti-equilibrium*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971, p. 301.

⁹² A modern kor szabadalmi vonatkozásában számos monográfiát adtak ki, amelyek közül talán leginformatívabb: *Ian Harrison: Találmányok könyve*. J LX Kiadó, Budapest, 2004, amelynek adatait a szerző felhasználta.

⁹³ Telefon – 1876. Feltaláló: Alexander Graham Bell az Egyesült Királyságból (1847–1921); l. *Harrison: i. m.* (92), p. 140.

⁹⁴ Röntgentechnika – 1895. Feltaláló: Wilhelm Konrad von Roentgen Németországból (1845–1923); l. *Harrison: i. m.* (92), p. 196.

⁹⁵ Polaroid fényképezőgép – 1934. Feltaláló: Edwin Herbert Land az Amerikai Egyesült Államokból (1909–1991); l. *Harrison: i. m.* (92), p. 164.

⁹⁶ Fénymásoló – 1938. Feltaláló: Chester F. Carson az Amerikai Egyesült Államokból (1906–1968); l. *Harrison: i. m.* (92), p. 144.

⁹⁷ Számítógépes egér – 1967. Feltaláló: Douglas Engelbert az Amerikai Egyesült Államokból (1925–); l. *Harrison: i. m.* (92), p. 128.

⁹⁸ Molnár, Németh, Mészáros, Belényi: i. m. (77), p. 210.

⁹⁹ *David Jobber: Principles and Practice of Marketing*. McGraw–Hill International (UK) Limited, London, 1995, p. 256.

*Az abszolút újdonságú termékek kifejlesztésénél szembetűnő a know-how, a szabadalmak és az iparjogvédelem más tárgyainak fontos szerepe. Az abszolút újdonságú termékek kifejlesztése modellezhető, és az alábbi fázisokból áll: ötletgyűjtés; ötletszelektálás; koncepció kialakítása és tesztelése; üzleti elemzés; termékfejlesztés; késztermék piaci tesztelése; piaci bevezetés.*¹⁰⁰

A termékfejlesztés szakasza kulcsfontosságú, összehangolt mérnöki munkát feltételez. Az innovatív tevékenység a termék funkcionális tulajdonságaira összpontosít, a felhalmozott új műszaki ismeretek az esetek többségében know-how létrejöttéhez és találmányi megoldásokhoz vezetnek.¹⁰¹ Különös fontosságú a gyártóberendezések konstruálása és a termelésbe való bevezetése, a számítógéppel támogatott formatervezés és a szoftverek alkalmazása.

A szellemi alkotások bejelentésére csak késztermék piaci tesztelését követően kerülhet sor. A tesztelés során a potenciális vevőkör választ ad arra, hogy hajlandó-e megvásárolni a terméket.¹⁰² Amennyiben a piac jelzéseiből az állapítható meg, hogy az adott termék értékesíthető, sor kerülhet a szabadalmi, védjegy- és mintabejelentésekre.

V.2.2. A szabadalmak szerepe

A szabadalmak innovatív szerepét valószínűsíti, hogy a világhírű Audi cégnek több mint 3000, az Adidas-nak, több mint 700 szabadalma van.¹⁰³

Szabadalmi bejelentés megtétele előtt célszerű meggyőződni az adott találmány újdonságáról. A műszaki újdonságnak világviszonylatban kell újnak lennie. Amennyiben lényeges újdonságrontó előzményeket találnak, nincs értelme a szabadalmi bejelentés tételének.

A fejlesztő részéről a következő lépés az iparjogvédelmi tisztasági vizsgálat (freedom to operate), amelynek a feladata annak feltárása, hogy az adott termék az értékesítés célországában nem ütközik-e oltalomba.¹⁰⁴

V.2.3. A védjegyek szerepe

Számos olyan szakterület van, pl. gyógyszeripar, égetett szeszek, édesipari termékek, háztartási vegyszerek, személyautók stb., ahol az újonnan kifejlesztett termékek kizárólag megkülönböztetést biztosító védjeggyel bocsáthatók forgalomba.

A védjegyek fontosságát és innovációhoz kapcsolódását érezteti, hogy a háztartási vegyszereket gyártó Henkel világcégnek 198 országban több mint 110 000 védjegye, a Mercedes

¹⁰⁰ Jobber: i. m. (99), p. 256.

¹⁰¹ A becslések szerint az innovatív műszaki-tudományos vívmányok 10%-a úttörő jellegű, amelyeknél szóba jöhet a szabadalmaztatás.

¹⁰² Jobber: i. m. (99), p. 266.

¹⁰³ Pintz György: Védjeggyel a csúcra. Pintz és Társai, Budapest, 2010, p. 185, 62.

¹⁰⁴ Molnár, Németh, Mészáros, Belényi: i. m. (77), p. 224.

világcégnak több mint 500 nemzetközi és több mint 1000 EU-védjegye, az IKEA-nak több mint 70 uniós védjegye van.¹⁰⁵

Az innovatív védjegyváltás és védjegyhasználat önmagában sikeres. Jó példa erre az, hogy a tisztítószerket gyártó amerikai Lewer Brothers cég textilöblítő szereihez játékmackót alkalmaz, ráadásul minden országban más és más márkanévet használ: Németország – Kuschelweich, Franciaország – Cajoline; Olaszország – Coccolini; Spanyolország – Mimosin; USA – Smuggle; Japán – Fa-fa.¹⁰⁶

V.2.4. A formatervezési minták szerepe

Ami a formatervezési mintákat illeti, ezek alkalmazása a fogyasztó számára látható termékeknél (bútorok, edények, gépkocsik stb.) a termékinnováció elengedhetetlen része.

A svájci Swatch cég az élénk színek és formatervezési minták alkalmazásával olyan fiatalos arculatot alakított ki, amely világraszóló anyagi sikert hozott.¹⁰⁷

VI. SZÁMADATOK A SZELLEMI ALKOTÁSOK ÉS AZ INNOVÁCIÓ SZEREPÉRŐL AZ EURÓPAI UNIÓ GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSÉBEN

Az innováció gazdasági szerepéről, annak hatékonyságáról dokumentálható anyagok állnak rendelkezésre.

Az 1994–2000 közötti időszakban a nyugat-európai országokban az innováció közvetlen hatást gyakorolt a gazdaság növekedésére. Ebben a korszakban az innováció súlya a gazdasági növekedésben 60%-ra volt tehető. Ezt a periódust az innováció 1,2-1,8 százalékpontnyi hozzájárulása jellemezte. A hatás ugyanabban az időszakban meghaladta a 70%-ot.¹⁰⁸

Európában az 1990-es évek elején az immateriális javak összértéke meghaladta az összvagyon egyharmadát. A vállalati érték mintegy 40%-át az immateriális javak teszik ki, amelyek nem jelennek meg az éves mérlegben.¹⁰⁹

A Fortune¹¹⁰ 500 listán szereplő vállalatokról készült 2002-es indikatív felmérés becslései szerint az egyes vállalatok vagyonának 45–75%-a a szellemi tulajdon-jogokból származik. 2009-es becslések szerint az immateriális javak adták az S&P 500-as listáján¹¹¹ szereplő cégek értékének 81%-át, 2009-ben a tíz legnagyobb márka által képviselt érték az EU valamennyi tagállamában a GDP átlagosan csaknem 9%-át tette ki.

¹⁰⁵ Pintz: i. m. (103), p. 49, 59, 97.

¹⁰⁶ Jobber: i. m. (99), p. 219.

¹⁰⁷ Jobber: i. m. (99), p. 210.

¹⁰⁸ Pakucs János: A gazdasági növekedés forrása az innováció. Polgári Szemle, 2006, 11. sz.

¹⁰⁹ Idris: i. m. (80), p. 6.

¹¹⁰ Amerikai gazdasági szaklap.

¹¹¹ A Standard & Poor's amerikai hitelminősítő 500-as toplistája az Amerikai Egyesült Államok értékpapír-kereskedelme nyilvánosan jegyzett vállalatairól.

Az Európai Bizottság 2003-ban 49 országra kiterjedő, 37 különböző mutatót tartalmazó tanulmánya¹¹² alapján is megállapítható volt, hogy pozitív összefüggés van a tudományos, műszaki tevékenység és a gazdasági növekedés, illetve a termelékenység növekedése között, amely 0,4-0,6 korrekciós mutatóval volt jellemezhető.

Az összefüggést látványosan alátámasztja *Finnország példája. Finnország high-tech termékek értékesítéséből eredő exportbevétele 2004-ben (11,2 milliárd euró) 3,9 milliárd euróval haladta meg az importból származó technológiára eszközölt kiadásokat (7,3 milliárd euró).*¹¹³

VII. A SZELLEMI ALKOTÁSOK INNOVÁCIÓRA GYAKOROLT POZITÍV HATÁSÁNAK FELTÁRÁSA A KÖZÖSSÉGI ÉS UNIÓS DOKUMENTUMOKBAN

Az Európai Közösségben mind tudatosabbá vált a szellemi alkotások és az innováció közötti szerves kapcsolat. Ez az összefüggés számos közösségi és uniós dokumentumban is kifejezésre jut.

VII.1. A KÖZÖSSÉGI SZABADALOM ÉS AZ EURÓPAI SZABADALMI RENDSZER: ZÖLD KÖNYV – 1997

Az 1997. évi Zöld könyv¹¹⁴ alapvető célkitűzése, hogy az *élénkítse az innovációt és kreativitást, növelje a foglalkoztatottságot, tovább erősítse a szabadalmi rendszer gyakorlati felhasználhatóságát* teljes mértékben figyelembe véve a felhasználók érdekeit.

VII.2. KÖZLEMÉNY AZ INNOVÁCIÓ SZABADALMAZTATÁS ÚTJÁN TÖRTÉNŐ FEJLESZTÉSÉRŐL – 1999

1999-ben adták közre az innováció szabadalmaztatás útján történő fejlesztéséről szóló közleményt, amely *az európai innováció kulcskérdésének a közösségi szabadalom létrehozását és az európai szabadalmi oltalmi rendszer továbbfejlesztését tekintette.*

VII.3. A JOGÉRVÉNYESÍTÉSI IRÁNYELV AZ INNOVÁCIÓ ÉS A SZELLEMI ALKOTÁSOK KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉSRŐL – 2004

A 2004-es, a szellemi alkotások jogérvényesítéséről szóló irányelv (2004/48/EK) rendkívül szemléletesen fejezi ki a szellemi tulajdon szerepét: „A belső piac megvalósítása érdekében

¹¹² Third European Report on Science and Technology Indicators 2003. In: *Pakucs: i. m.* (108), 15. jegyzet.

¹¹³ *Peter Herring: New challenges and old problems call for new ideas. Riita Antinmäki (szerk.). High Tech Finland, 2007, p. 10.*

¹¹⁴ COM/1997/314/final.

az áruk szabad mozgásának korlátait és a verseny torzulását meg kell szüntetni, és ezzel párhuzamosan olyan környezetet kell teremteni, amely az *innovációt* és a befektetést ösztönzi. Ebben a vonatkozásban *a szellemi tulajdon védelme a belső piac sikerének egyik alapfeltétele. A szellemi tulajdon védelme nemcsak az innováció és a kreativitás ösztönzése szempontjából fontos, hanem a foglalkoztatás fejlesztése és a versenyképesség javítása érdekében is.*¹¹⁵

VII.4. AZ EURÓPAI UNIÓ 2011. ÉVI SAJTÓKÖZLEMÉNYE¹¹⁶

„A szellemi tulajdon-jogok szabályozásának megújításával a Bizottság új lendületet ad a kreativitásnak és az innovációnak” c. dokumentum rávilágít a szellemi alkotások jogvédelme és az innováció kapcsolatára. A szellemi alkotásokra vonatkozó uniós szabályozás megújítása keretében „az új szabályok megfelelő egyensúlyt teremtenek egyfelől az *alkotás és az innováció ösztönzése* – például az alkotók díjazása és a befektetések biztosítása révén –, másfelől pedig *a szellemi tulajdon-jog által védett árukhoz és szolgáltatásokhoz való legszélesebb körű hozzáférés előmozdítása között*. A helyes egyensúly megtalálása jól érzékelhető változást eredményez a vállalkozások (az önállóan működő művésztől a nagy gyógyszergyártóig) számára az *innovációba való befektetés* ösztönzése tekintetében.”

VII.5. MICHEL BARNIER-NEK, AZ UNIÓ BELSŐ PIACÉRT FELELŐS BIZTOSÁNAK A SAJTÓNYILATKOZATA – 2011

Az Európai Bizottság felső vezetése felismerte, hogy a nem hatékony szabályozás a szellemi alkotások vonatkozásában akadályozza az innovációba való befektetést. „*Senki sem fog az innovációba befektetni, ha a jogokat nem védjük meg*” jelentette ki Michel Barnier, a belső piacért felelős biztos.¹¹⁷

¹¹⁵ A 2004/48/EK jogérvényesítési irányelv preambuluma 1) pontja.

¹¹⁶ Europa-Press Releases: A szellemi tulajdon-jogok szabályozásának megújításával a Bizottság új lendületet ad a kreativitásnak és az innovációnak. Reference IP 11/630 Event Date: 24/05/2011.

¹¹⁷ I. m. (116).

Dr. Vida György*

AZ IGÉNYPONTSZERKESZTÉS ÉS IGÉNYPONTVIZSGÁLAT FŐ SZEMPONTJAI SZÁMÍTÓGÉPPEL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK ESETÉN – EURÓPA

Napjainkban az iparjogvédelmi hatóságokhoz benyújtott szabadalmi bejelentések nagyon magas számban vonatkoznak számítógéppel megvalósított találmányokra vagy szoftver segítségével megvalósított műszaki megoldásokra. Ezek közé sorolhatók a mobiltelefonok, az orvosi berendezések, a repülőgép-navigációs rendszerek, a gépjármű-biztonsági rendszerek fejlesztésére irányuló szabadalmi bejelentések, de a háztartási gépek és más hasonló eszközök működési hatékonyságának növekedése is manapság olyan fejlesztéseknek köszönhető, amelyeknél központi szerepet játszik egy számítógép vagy egy szoftver.

Mivel a számítógépi programok egyre több technológiai és nem technológiai területen növekvő befolyással vannak jelen, ezért a technológiai fejlődés iránya egyre több esetben nem a hardverkörnyezetre vagy egy berendezésre irányul, hanem számos új termék esetében a termékfejlesztés lényegében egy számítógépi program formájában jelenik meg. Az ilyen típusú termékek kutatás-fejlesztési folyamataiba és piacosításába befektetett tőke hatalmas léptékekben mérhető. Kétséges azonban, hogy a fejlesztők ekkora összegeket áldoznának az egyének és a társadalom egészére nézve is hasznos számítógépes programjaik és az azok segítségével megvalósított találmányaik fejlesztésére, ha nem bíznának abban, hogy munkájuk gazdasági nyereséggel fog zárulni.

A szabadalmi rendszerek két irányból segítik az innovációs folyamatokat. Először is az egyes iparjogvédelmi hatóságok csak olyan szabadalmi bejelentésekre adnak szabadalmat, amelyek az egyes államok erre vonatkozó törvényében meghatározott szigorú feltételeknek eleget tesznek. A szabadalom tulajdonosa kizárólagos jogot nyer a szabadalomban feltárt megoldás használatára, ennek fejében azonban a szabadalomban ismertetett megoldást nyilvánosságra kell hoznia. A nyilvánosságra hozatal a társadalom számára lehetővé teszi a technika aktuális állásának nyomon követését, a szabadalmi oltalom pedig a fejlesztők számára garantálja az új, innovatív termék védelmét, aminek köszönhetően a piaci megjelenés jóval védettebb, biztonságosabb keretek között mehet végbe.¹

* Szabadalmi elbíráló, Európai Szabadalmi Hivatal, Hága. Jelen cikk a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által szervezett felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyamon 2011-ben a szerző által írt és azonos címmel közzétett szakdolgozatból készített átdolgozás. A tanulmányban közölt nézetek, vélemények és állítások kizárólag a szerző saját felelősségére jelennek meg, és azok nem feltétlenül tükrözik az Európai Szabadalmi Hivatal vagy más olyan intézmény hivatalos álláspontját, amelynél a szerző alkalmazásban áll.

¹ Patents for Software. European Law Practice. EPO, München, 2009.

A megfelelő innovációs stratégia kidolgozásában számítógéppel megvalósított találmányok vagy szoftvereket tartalmazó műszaki megoldások esetén is kulcsszerepet kap a szabadalmi oltalom megszerzésének a kérdése. A továbbiakban részletesen megvizsgáljuk, hogy ilyen jellegű alkotásokra milyen feltételek teljesülése esetén lehetséges szabadalmat engedélyezni.

Lényeges fogalmak és definíciók

Ahhoz, hogy a számítógéppel megvalósított találmányok szakterületén használt kifejezések érdekében biztonsággal el tudjunk igazodni, célszerű összegyűjteni az e területen alkalmazott legfontosabb fogalmak definícióit.

A *szoftver* vagy *számítógépi program* alatt általában egy algoritmus forráskódban vagy tárgykódban történő végrehajtását értjük.² Az Európai Szabadalmi Hivatal fellebbezési tanácsának T424/03 döntése alapján a *számítógépi program* számítógép által végrehajtható utasítások sorozata, amelyek valamilyen hatással, például műszaki hatással rendelkezhetnek abban az esetben, ha a program egy számítógépbe van betöltve, és a számítógépen fut.

Számítógéppel megvalósított eljárás esetén, a T424/03 fellebbezési tanácsi döntésre támaszkodva, olyan eljárásról van szó, amely számítógépen megvalósított lépések sorozatából áll, és adott hatással, például műszaki hatással rendelkezik.³

Számítógéppel megvalósított találmány alatt olyan találmányt értünk, amelynek a megvalósításához számítógépet, számítógépes hálózatot vagy más programozható berendezést alkalmaznak, és a találmány egy vagy több olyan jellemzőt tartalmaz, amelynek a végrehajtása teljes egészében vagy részben egy számítógépi program segítségével történik.⁴

A „*szoftverszabadalom*” kifejezést kerüljük, mivel azt sejteti, hogy a forráskód, tárgykód vagy az adott programnyelven megírt számítógépi program önmagában is szabadalmazható. Ezzel szemben a *számítógéppel megvalósított találmány* egy szoftver mögött meghúzódó ötletet jelent, amely kifejezetten egy műszaki probléma megoldását célozza.⁵

Üzleti módszer alatt valamely vállalkozás vagy szervezet irányításának, vezetésének vagy egyéb módon történő működtetésének a módszerét vagy pénzügyi adatok feldolgozásának a módszerét, továbbá testgyakorlás, oktatás vagy egyéni adottságok területére eső bármely technikát és az előzőekben ismertetett módszerek és technikák számítógépen történő megvalósítását értjük.⁶

Üzleti módszert tartalmazó találmányról beszélünk, ha az üzleti módszert (ideértve bármely szoftvert vagy egyéb berendezést) vagy üzleti módszerre irányuló igénypontokat

² Official Journal of the European Patent Office, 2007. 11. sz., p. 594–600.

³ ESZH T424/03 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴ I. m. (2).

⁵ I. m. (1).

⁶ Szabó Zsolt: Az üzleti módszerek szabadalmazhatósága. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 1. sz., 2002. február p. 8–21.

tartalmaz.⁷ Az üzleti módszerek a jelen tanulmány keretein belül figyelmet érdemelnek, ugyanis azok között nagy szerepet kapnak a számítógépekhez és a széles körben elterjedt elektronikai és tömegkommunikációs technológiákhoz szorosan kapcsolódó, *számítógéppel megvalósított üzleti módszerek*.

A *számítógéppel megvalósított üzleti módszerek* közé tartoznak azon megoldások, amelyek hagyományos üzleti technikák, számviteli rendszerek, pénzügyi megoldások számítógéppel történő megvalósítására épülnek. E megoldásoknál nem műszaki szakterületen már ismert és alkalmazott pénzügyi, számviteli, könyvviteli és adatkezelési módszerek számítógépes implementációja történik, így e találmányok műszaki tartalma általában a számítógép mint végrehajtó eszköz használatában merül ki. A *számítógéppel megvalósított üzleti módszerek*-hez tartoznak továbbá az elektronikus kereskedelemhez kötődő, internetes felületeket alkalmazó megoldások.⁸

Az üzleti módszerek egyes típusainak számítógépen, illetve internetes felhasználói felületeken történő implementációja miatt a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozó vizsgálatok során az üzleti módszer kategóriába sorolt szabadalmi bejelentések vizsgálata is indokolt.

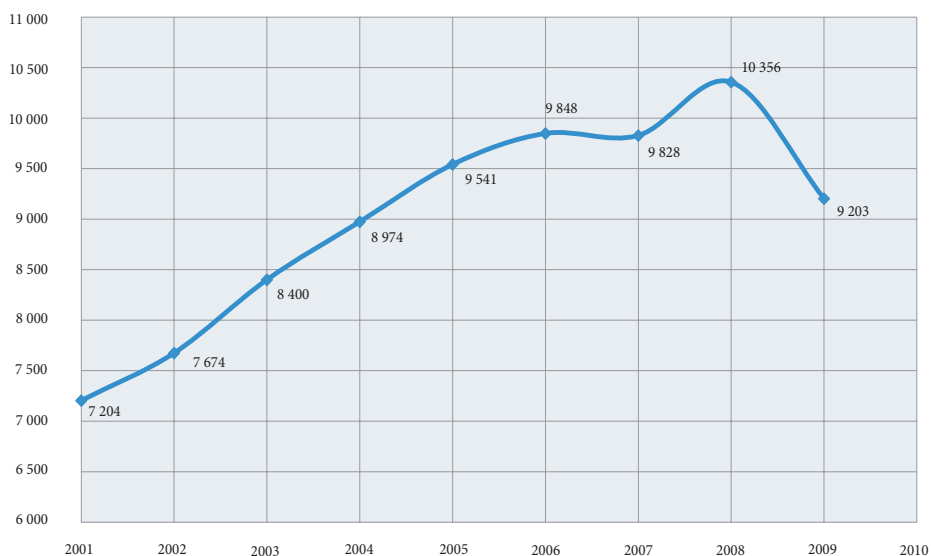
Szoftver – hol találjuk ezt a kifejezést a szabadalmi osztályozási rendszerekben?

A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságával kapcsolatos kérdések aktualitását mindenekelőtt tehát az ezen a területen az elmúlt évtizedekben született szabadalmi bejelentések nagy száma, és a bejelentések számának folyamatos növekedése támasztja alá. De miként vannak az ilyen típusú szabadalmi bejelentések a szabadalmi adatbázisokban csoportosítva, azaz mely szabadalmi osztályokban találhatjuk meg azokat? Létezik „*szoftverszabadalom*” vagy „*szoftverrel megvalósított műszaki megoldás*” kategória a szabadalmi osztályozásban? Természetesen nem. A Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás 2011. január 1-jén hatályba lépett kiadása a „G06” osztályba sorolja „SZÁMOLÁS; SZÁMÍTÁS; SZÁMLÁLÁS” címszó alatt az összes olyan bejelentést, amely a szoftveres és hardveres megoldások minden elképzelhető aspektusát lefedi. A számítógépes programok segítségével megvalósított vagy valamilyen üzleti vagy pénzügyi tevékenységhez stb. kapcsolódó műszaki megoldások reprezentatív alosztályának a G06F, *ELEKTROMOS DIGITÁLIS ADATFELDOLGOZÁS* alosztályt, ezen belül a G06F9/00 *Kapcsolási elrendezések programvezérléshez* főcsoportot és a G06Q, *ADATFELDOLGOZÓ RENDSZEREK VAGY ELJÁRÁSOK* alosztályt lehet tekinteni. Ezen alosztályok fő- és bizonyos alcsoportjainak definíciói az 1. táblázatban olvashatók.

⁷ Szabó: i. m. (6).

⁸ Szabó: i. m. (6).

Az Európai Szabadalmi Osztályozási Rendszerben (ECLA), illetve a 2013. január 1-je óta érvényben levő Közös Szabadalmi Osztályozásban (CPC) a fenti kategóriák még részletesebb alcsoportjai is megtalálhatók. Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH, European Patent Office) adatbázisa szerint 2011-ben csak a G06F9 főcsoport összesen 300 000 darab dokumentumot tartalmazott. Ebből a különböző szabadalmi családokba tartozó, azaz egymástól ténylegesen függetlennek tekinthető szabadalmi bejelentések száma nagyságrendileg 90 000 körül mozog.⁹ Részletesebb adatsor látható az 1. grafikonon, amelyen az Európai Szabadalmi Hivatalhoz 2001 és 2009 között benyújtott olyan szabadalmi bejelentések számának változását láthatjuk, amelyek a szabadalmi osztályozás során a G06Q szabadalmi alosztályba és a G06F9 főcsoportba kerültek.

1. grafikon: Az Európai Szabadalmi Hivatalhoz 2001 és 2009 között benyújtott szabadalmi bejelentések száma a G06Q szabadalmi alosztályban és a G06F9 főcsoportban¹⁰

A 2. táblázat a 2009-es esztendőben az ESZH-nál bejelentett, és a G06Q szabadalmi alosztályba, valamint a G06F9 főcsoportba sorolt, számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozó szabadalmi bejelentések számát mutatja országokra lebontva (európai és PCT-bejelentések együttvéve). Az adatok a tíz legnagyobb bejelentő országra vonatkoznak szá-

⁹ E. Arkhontopulos: Spot the differences: A computer implemented invention or a software patent. Az EPIP Association 6. éves konferenciája, Brüsszel, 2011. szeptember 8–9.

¹⁰ Arkhontopulos: i. m. (9).

mítástechnika és információtechnológiai eljárások kategóriákra felosztva, és számítógéppel megvalósított találmányok címszó alatt összegezve.

	Számítástechnika	IT-eljárások	Számítógéppel megval. találmányok (összesen)
USA	2952	503	3455
Japán	1200	77	1277
Németország	659	132	791
Franciaország	579	85	664
Hollandia	430	24	454
Dél-Korea	419	30	449
Kanada	295	61	356
Egyesült Királyság	244	56	300
Svájc	164	48	212
Svédország	184	22	206

2. táblázat: Az ESZH-nál a 2009-es esztendőben bejelentett európai és PCT-bejelentések a G06Q szabadalmi alosztályban, valamint G06F9 főcsoportban¹¹

A műszaki jelleg

Annak oka, hogy a számítógépi programok, valamint a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának kérdése szinte folyamatosan napirenden van a jogfejlesztési kérdéseket tárgyaló bizottságok előtt, például abban keresendő, hogy a számítógépi programok terjedésével, továbbá a számítógépnek és az internetnek a szoros értelemben vett műszaki alkalmazásokon kívül például a gazdaság területén való széles körű elterjedésével a technológiai újítások beléptek a korábban a műszaki területtől távolinak tekintett szakterületekre is, például a banki tranzakciók, az internetes üzleti módszerek, a vállalatvezetés, az üzleti menedzsment stb. területére. E megoldások műszaki jellegének a meghatározása, mint látni fogjuk, nagy feladat elé állítja a jog alkotóit és alkalmazóit.

Ezzel párhuzamosan az is megfigyelhető, amint erre már utaltunk, hogy a technológiai fejlesztéseknek egyre nagyobb hányada irányul a hardverkörnyezet, azaz a berendezések vagy számítógépek fizikai alkotórészei helyett a szoftverek, programok, felhasználói kezelő-

¹¹ Arkhontopulos: i. m. (9).

felületek fejlesztésére. Míg a '70-es és '80-as években a modern technológiát piacra bocsátó legnagyobb vállalatok a szoftverekből származó nyereséget másodlagos haszonnak tekintették, addig ez a tendencia napjainkra megfordulni látszik.¹² Míg a '70-es években, de különösen az azt megelőző évtizedekben egy újabb fejlesztésű elektronikus vagy telekommunikációs találmány esetében a fejlesztés jellemzően a berendezésre, azaz a hardverkörnyezetre irányult, addig napjainkban nyers digitális adatok feldolgozására és kezelésére irányuló eljárásokat vagy számítógépi programok moduljainak végrehajtására irányuló eljárásokat stb. ismertető szabadalmi bejelentések sokasága éri el évente az illetékes iparjogvédelmi hatóságokat. Ezeknél az újabb ötleteknél egyre nehezebb megítélni, hogy a szabadalmi bejelentésben ismertetett megoldás magva kimerül-e egy absztrakt matematikai formula, matematikai algoritmus, üzletvezetési stratégia vagy értékesítési módszer alkalmazásában, vagy ezzel ellentétben tényleges fizikai objektumoknak vagy fizikai objektumokhoz köthető adathalmazoknak a kezelésére vonatkozó eljárással vagy arra alkalmas berendezéssel állunk-e szemben.

Mivel a technológiai fejlődés során egyre elvontabb szakterületek születésének vagyunk szemtanúi, a korábban használt ismeretek és az azokhoz szorosan társított terminológiák módosulhatnak, ezért ezen új területeken alkotott megoldásoknál sok esetben először tisztázni kell az alapvető fogalmak tartalmát. Az iparjogvédelmi hatóságok előtt a szabadalmi bejelentések szabadalmazhatóságának a megítélésében kulcsfontosságú, hogy a megoldás műszaki jelleggel rendelkezik-e, vagy sem. Nélkülözhetetlennek látszik tehát a műszaki jelleg köré épülő fogalmak megismerése.

A műszaki jelleg, műszaki jellemző vagy műszaki hatás megítélése olyan terület, amely a technológiai fejlődés folyamatos előrehaladásával, sőt gyorsulásával folyamatosan, plasztikusan változik. A technológia fogalmának e plasztikussága és a műszaki szakterületek folyamatos, dinamikus változása az oka annak, hogy a mai napig nem született és várhatóan a közeli jövőben sem fog születni olyan *törvényi* meghatározás, amely a műszaki jelleg pontos, általános definíciójának a meghatározását fel merné vállalni.¹³ A törvényi meghatározás helyett az iparjogvédelmi szakembereknek így az esetjogra kell hagyatkozniuk.

Egy iparjogvédelmi képviselőnek mindig naprakész ismeretekkel kell rendelkeznie, hogy képes legyen megfogalmazni egy, a feltaláló elméjében megszülető absztrakt intellektuális alkotást a szabadalmak nyelvén úgy, hogy annak tartalma a lehető legnagyobb valószínűséggel teljesítse a szabadalmazhatóság feltételeit, átjusson az egyes hivatalok szabadalom-szerzési eljárásain, és birtokosa számára a lehető legszélesebb körű oltalmat nyújtsa. A továbbiakban figyelmünket arra irányítjuk, hogy egy elvont gondolat vagy ötlet a számítógéppel megvalósított találmányok területén hogyan fordítható le a szabadalmi oltalom terjedelmét meghatározó igénypontok nyelvezetére.

¹² Keith E. Witek: Developing a Comprehensive Software Claim Drafting Strategy for U.S Software Patents. Berkeley Technology Law Journal, 11. évf. 2. sz., 1996, p. 363.

¹³ ESZH Bővített Fellebbezési Tanács, G 0003/08 referendum, 2009. október 19.

A műszaki jelleg és a szabadalmazhatóság viszonya az ESZH jogforrásai alapján

Az ESZH előtti eljárás során a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozó szabadalmi bejelentéseknek ugyanazokat, az Európai Szabadalmi Egyezményben (ESZE) meghatározott szabadalmazhatósági feltételeket kell teljesíteniük, mint bármely más szabadalmi bejelentésnek.

Az ESZE 52. cikk (1) bekezdése szerint európai szabadalom megillet minden találmányt a *technológia bármely területén*, amely új, feltalálói tevékenységre épül és iparilag alkalmazható. Noha az ESZE nem definiálja a találmány fogalmát, viszont az 52. cikk (2) bekezdésében megad egy nem teljes listát azokról a tárgykörökről, alkotásokról és tevékenységekről, amelyek nem tekintendők találmánynak, nevezetesen „*nem minősül az (1) bekezdés szerint találmánynak különösen a felfedezés, a tudományos elmélet és a matematikai módszer; továbbá az esztétikai alkotás; a szellemi tevékenységre, játéokra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint a számítógépi program; ezenkívül az információk megjelenítése*”. E kivételek értelmezésével kapcsolatban a jogalkotó az 52. cikk (3) bekezdésében iránymutatást ad: „*A (2) bekezdésben felsoroltak szabadalmazhatósága csak annyiban kizárt, amennyiben az európai szabadalmi bejelentés vagy az európai szabadalom rájuk kizárólag e minőségükben vonatkozik*”. Hangsúlyoznunk kell hát, hogy az ESZE 52. cikk (3) bekezdése szerint a kivételeket szűken kell értelmezni, és olyan találmányokra, amelyeket bár számítógépi programok segítségével kell végrehajtani, de rendelkeznek műszaki tartalommal, lehet szabadalmat kapni.¹⁴

Az ESZH joggyakorlatában a találmányok szabadalmazhatóságának megítélésénél rendszeresen előkerül a műszaki tartalom mint a szabadalmazhatóság egyik sarokköve. A műszaki tartalom feltétele már magából az ESZE 52. cikk (1) bekezdésből is implicit módon kiolvasható, hiszen egy találmánynak a *technológia valamely területére, azaz műszaki területre kell esnie*. A műszaki jelleget implicit szabadalmazhatósági feltételként jelöli meg az ESZH fellebbezési tanácsának T1173/97, T935/97, T931/95, T641/00, T258/03 döntése is. Amely alkotásnál nem találunk műszaki tartalmat, ott nem található az 52. cikk (1) bekezdése értelmében vett találmány. A műszaki jellegre vonatkozóan azonban nincs pontos, explicit meghatározás az ESZE sorai között. Az ESZH Bővített Fellebbezési Tanácsának G0003/08 számú referendumaiban¹⁵ azt olvashatjuk, hogy a hivatal nem tesz kísérletet a „műszaki” kifejezés tartalmának meghatározására.

Az ESZE Végrehajtási Szabályzat 42. szabályának (1) bekezdése az európai szabadalmi bejelentés leírás részére vonatkozó feltételek között a következőket tartalmazza: *(1) A leírásban a) meg kell határozni azt a műszaki területet, amelyre a találmány vonatkozik; ... c) fel kell tárni az igényelt találmányt oly módon, hogy annak alapján a műszaki feladat – még ha azt kifejezetten nem nevezik is így – és annak megoldása megérthető legyen, továbbá meg kell*

¹⁴ I. m. (1).

¹⁵ I. m. (13).

nevezni a találmány előnyös hatásait a technika állásához képest. Illetve a 43. szabály (1) bekezdésében az európai szabadalmi bejelentés igénypont részére vonatkozó feltételek között ezt olvassuk: (1) A szabadalmi igénypontokban a találmány műszaki jellemzőinek megadásával kell meghatározni azt a tárgyat, amelyre oltalmat igényelnek. Ha ennek helye van, a szabadalmi igénypontoknak tartalmazniuk kell a) a találmány tárgyának megnevezését és azokat a **műszaki jellemzőket**, amelyek az igényelt tárgy meghatározásához szükségesek, azonban egymással összekapcsolva a technika állásához tartoznak; b) a jellemző részt az „amelyre jellemző” vagy az „azzal jellemezve” kifejezésekkel bevezetve, amely azokat a **műszaki jellemzőket** nevezi meg, amelyekre az a) pontban említett jellemzőkkel összekapcsolva igényelnek oltalmat. Az idézett 42. és 43. szabály alapján azt állapíthatjuk meg bizonyosan, hogy egy találmány szabadalmazhatóságának a feltételei közé tartozik, hogy annak a) a technológia valamely területére kell esnie, b) műszaki problémához kell kapcsolódnia, és c) a szabadalmi igénypontokban műszaki jellemzőkkel meghatározva kell azt leírni.¹⁶ A **műszaki jelleget** precízen megfogalmazva „**műszaki kitanításként**” kell értelmezni, amely a szakember számára minden olyan instrukciót biztosít, amelynek segítségével az adott probléma **technikai eszközök** útján megoldható.¹⁷ Az igénypontokban meghatározott találmánynak olyan jellemzőkkel kell rendelkeznie, amelyek annak műszaki jelleget kölcsönöznek, és ennek fenn kell állnia a találmánynak lényegében az összes megvalósítási formája, kiviteli alakja esetén. Ha az igénypontok teljes egészükben csupán műszaki jelleggel nem bíró kiviteli alakokra vonatkoznak, akkor nem műszaki jellegű találmánnyal állunk szemben.¹⁸

Mielőtt továbblépnénk, vizsgáljuk meg, hogy a számítógépi programokat tartalmazó műszaki megoldások esetén a szabadalmazhatóság kérdése függ-e attól, hogy az igénypont milyen formátumban van megfogalmazva. Az ESZE 43. szabályának (2) bekezdése a következőket mondja ki: „... az európai szabadalmi bejelentés **egyazon kategórián belül (termék, eljárás, berendezés vagy alkalmazás)** egynél több főigénypontot csak akkor tartalmazhat, ha a bejelentés a következők valamelyikét tartalmazza: a) egymással összefüggő termékek; b) termék vagy berendezés különböző alkalmazásai; c) valamely feladat megoldását célzó megoldásváltozatok, ha a különböző megoldások egy igénypontba foglalása nem volna célszerű.”

Az ESZH előtti eljárásban a számítógépi programokat tartalmazó szabadalmi bejelentések igénypontjait is termék, eljárás, berendezés vagy alkalmazás kategóriák legalább egyikében lehet megírni anélkül, hogy az szemben állna az ESZE 82., a szabadalmi bejelentés egységére vonatkozó cikkével, amely kimondja, hogy „Az európai szabadalmi bejelentésben csak egy találmányra igényelhető szabadalom, vagy pedig olyan találmányok csoportjára, amelyek úgy kapcsolódnak össze, hogy egyetlen általános találmányi gondolatot alkotnak”. Figyelembe véve, hogy a bejelentő kizárólagos jogainak legszélesebb körű védelme érdekében egy ipar-

¹⁶ Patenting of Computer Software. Proceedings of the UNION (Union of European Practitioners in Industrial Property). Round Table Conference, München, 1997. december 9–10.

¹⁷ Derk Visser: The Annotated European Patent Convention. H. Tel Publisher, Veldhove, 2008.

¹⁸ ESZH T619/02 fellebbezési tanácsi döntés.

jogvédelmi képviselő egy szabadalmi bejelentésben általában több főigénypont-kategória megfogalmazására törekszik, a számítógépi programokat tartalmazó megoldások esetében ezek a következők lehetnek: (i) számítógép rendszerek, (ii) számítógéppel megvalósított eljárások, (iii) számítógépi programok, (iv) számítógépi program termék vagy számítógépbe betöltött program. Az Európai Szabadalmi Hivatal Módszertani útmutatója a több főigénypontot tartalmazó szabadalmi bejelentések egyik lehetséges, megengedhető példája között mutatja be ezt:

A következők olyan jellemző esetek, amelyek az „igénypont-kategóriáinként egy főigénypont” szabály alól kivételt képeznek. ...

(I) eljárás adatfeldolgozó rendszer üzemeltetésére, amely A, B stb. ... lépések sorozatát tartalmazza,

(II) adatfeldolgozó berendezés/rendszer, amely az említett eljárás kivitelezésére szolgáló eszközöket tartalmaz,

(III) az említett eljárás elvégzésére szolgáló számítógépi program (termék),

(IV) számítógép által olvasható adathordozó, amely az említett programot tartalmazza.¹⁹

Ha az ebben a példában szereplő (I) főigénypontról a szabadalmi elbíráló úgy ítéli meg, hogy nem szabadalmazható tárgyú megoldásra vonatkozik, akkor vajon a további (II), (III) és (IV) igénypont tárgya szintén automatikusan ki van zárva az oltalomból? Az ESZH fellebbezési tanácsának T1173/97 döntése szerint az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdésének alkalmazásakor a szabadalmazhatóságból kizárt alkotásoknál nincs különbség abban, hogy az igénypont egy programot önmagában vagy egy adathordozón tárolt formában tartalmaz. Amennyiben a program önmagában nem szabadalmazható, ez maga után vonja, hogy adathordozóra feltöltött formában sem szabadalmazható.

Tehát ha az igénypontok mögött rejlő megoldás műszaki hatással rendelkezik, és az ESZE szabadalmazhatóságra vonatkozó további feltételeit is teljesíti, akkor ez érvényes mind a négy idézett igénypont tárgyára. Ellenkező esetben a fenti igénypontok tárgya az összes lehetséges szövegezés esetén nem vonatkozik szabadalmazható találmányra. A fenti, több kategóriát lefedő igénypontokat a mögöttük húzódó, számítógép által elvégzett eljárásnak kell olyan módon összekapcsolnia, hogy az egyetlen általános találmányi gondolatot alkosson, így a fenti igénypont-kategóriák lényegileg azonos tárgykörre vonatkoznak.²⁰ A találmány lényegét a számítógépi program tartalma, a számítógép által elvégzett eljárás alapját képező ötlet határozza meg, nem pedig az, hogy milyen szövegezéssel igényelnek arra oltalmat.²¹

Egy számítógépi programot tartalmazó és a szabadalmazhatóság feltételeit teljesítő találmányra megadott szabadalom főigénypontjaival kapcsolatban azonban nyomatékosan hangsúlyozni kell, hogy

¹⁹ Módszertani útmutató (Guidelines for Examination), F rész – IV-5 fejezet, 3.2. bekezdés, (iv) alpont.

²⁰ I. m. (13).

²¹ ESZH T769/92, T1173/97, T258/03 fellebbezési tanácsi döntés és Módszertani útmutató G-II rész, 2 (2012).

- (i) egy matematikai módszerre épülő eljárás igénypontja által biztosított oltalom nem terjed ki a matematikai módszerre,
- (ii) egy számítógépi program által vezérelt eljárás igénypontja által biztosított oltalom nem tekintendő a számítógépi programra adott oltalomként,
- (iii) egy számítógépen végrehajtott olyan jellegű változtatások, amelyek következtében a számítógépen új számítógépi program futtatható, a számítógépet új berendezéssé teszi.²²

Műszaki jelleggel nem rendelkező alkotások

A szabadalmi bejelentés igénypontjaiban definiált találmány műszaki tartalmának megítélését a szabadalmi elbíráló már a szabadalmi bejelentés kutatásának fázisában elvégzi. Ha ez nem így lenne, akkor annak mindenképpen meg kell történnie legkésőbb az érdemi vizsgálat során. A műszaki jelleg megítélése *a priori* vizsgálattal kezdődik,²³ azaz első lépésként a találmány műszaki tartalmát az elbíráló önmagában vizsgálja, *a technika állásához tartozó dokumentumok ismerete nélkül*. Ennek során a találmány újdonságának és a feltalálói tevékenység meglétének a kérdése nem játszik szerepet. Fontos hangsúlyozni, hogy az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése szerinti kritérium annak megítélésére, hogy egy megoldás ki van-e zárva a szabadalmazható találmányok köréből, teljesen független az újdonság, a feltalálói tevékenység és az ipari alkalmazhatóság kritériumaitól,²⁴ lényegében úgy tekinthető, mint egy találmány szabadalmazhatóságának a negyedik feltétele.

Általános érvényű elv, hogy a tisztán elvont koncepciókat magukban foglaló, műszaki hatásoktól mentes alkotások vagy tevékenységek az ESZE 52. cikk (2) szerint nem tekinthetők találmánynak.²⁵ Fontos megjegyezni azt is, hogy a műszaki jellemző meglétére vonatkozó feltétel akkor teljesül, ha a megoldás kivitelezéséhez műszaki megfontolásokat kell tenni,²⁶ és e műszaki megfontolások megjelennek a találmány tárgyában. Egyes műszaki megfontolások beépítése a szabadalmi bejelentésbe önmagában nem elégséges ahhoz, hogy egy eljárás műszaki tartalmát biztosítsa, ha az eljárást kizárólag intellektuális úton, az emberi agyban el lehet végezni.²⁷

A következő példákban szereplő megoldások – feltételezve, hogy az igénypontosorozatban csupán az alább felsorolt tárgyak szerepelnek, és a teljes igénypontosorozat nélkülöz minden további műszaki jellemzőt és műszaki célkitűzést – nem rendelkeznek műszaki tartalommal, ezért önmagukban vizsgálva a szabadalmazható találmányok köréből ki vannak zárva az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése értelmében:

²² Visser: i. m. (17).

²³ ESZH T154/04 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁴ ESZH T154/04 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁵ ESZH T258/03 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁶ ESZH T769/92 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁷ ESZH T914/02 fellebbezési tanácsi döntés.

- (i) elektronikus szűrők tervezéséhez alkalmazott matematikai eljárások;²⁸
- (ii) olyan jellemzők, amelyek egy felhasználóra csak kognitív vagy esztétikai hatást gyakorolnak;²⁹
- (iii) elvont vagy csupán intellektuális jegyeket felmutató megoldások, például egy vállalat működésének szervezésére vonatkozó terv;
- (iv) csupán egy megfigyelő számára megjelenített információ kognitív tartalmában testet öltő megoldás, ahol az információ tartalma nincs hatással a kivitelezés során használt eljárásra vagy a rendszer műszaki állapotára vagy működésére, hanem csupán a rendszer működése során vagy az eljárás kivitelezése során kerül felhasználásra;³⁰
- (v) a számítógépi programban foglalt eljárás nem változtatja meg egy eszköz fizikai állapotát vagy műszaki működését; a feldolgozandó adatok nem egy eszköz működési paraméterei; vagy az eszköz nem műszaki probléma megoldását célozza;³¹
- (vi) számítógépi programok, amelyek nem képesek olyan műszaki hatás előállítására, amely túlmutat azokon a szokványos műszaki hatásokon, amelyek egy programnak egy számítógépen történő futtatásakor minden esetben megjelennek;³² [E (vi) kategória meghatározása rögtön igényel némi magyarázatot, hiszen tudni szeretnénk, hogy mit kell értenünk szokványos műszaki hatások alatt. Szokványos hatásnak minősül például az elektromos áram megjelenése egy vezetőben; ezzel szemben nem szokványos hatásnak tekinthetjük például egy processzor működési sebességének a növelését, az adatáramlási sebesség növelését, egy eljárás biztonságának javítását, memóriaterületek gazdaságosabb felhasználását stb.]
- (vii) matematikai algoritmusok numerikus formában szolgáltatnak végeredményt, így kizárólag e minőségükben nem adnak műszaki jellegűnek tekinthető eredményt; szabadalom ilyen megoldásokra nem engedélyezhető.

Amennyiben az igénypontosorozatban feltárt találmány teljes egészében nem szabadalmazható tárgykörre irányul, például nem ismerhető fel műszaki jellemző, nem állapítható meg műszaki probléma, és nem található meg annak műszaki eszközökkel történő megoldása, az Európai Szabadalmi Hivatal eljárása során már a kutatási fázisban az elbíráló az ESZE Végrehajtási Szabályzat 63. szabály *(Nem teljes kutatás)* szerinti határozatot ad ki: „Ha az Európai Szabadalmi Hivatal úgy ítéli meg, hogy az európai szabadalmi bejelentés olyan mértékben nem felel meg az Egyezmény rendelkezéseinek, hogy az igényelt találmány egésze vagy annak egy része alapján a technika állásával kapcsolatban nem végezhető érdemleges kutatás, ilyen értelmű, indokolással ellátott nyilatkozatot ad ki, vagy – ha ez a gyakorlatban kivitelezhető – részleges európai kutatási jelentést készít. Ezt a nyilatkozatot és az említett részleges jelentést a további eljárás során európai kutatási jelentésnek kell tekinteni.”

²⁸ I. m. (16).

²⁹ ESZH T125/04 fellebbezési tanácsi döntés.

³⁰ ESZH T1194/97 fellebbezési tanácsi döntés.

³¹ ESZH T158/88 fellebbezési tanácsi döntés.

³² ESZH T1173/97 fellebbezési tanácsi döntés.

A jobb érthetőség kedvéért vizsgáljunk meg egy konkrét szabadalmi bejelentést, annak igénypontját, valamint a hivatali elbíráló által kiadott írásos véleményyt.

1. példa, EP 134 6304 (2001.11.23.)

A method for assisting in the formation of a corporate entity, in an answering session, said method comprising the steps of:

- (a) interactively communicating via an interactive communications device, a series of questions to a user attempting to establish said corporate entity;*
- (b) permitting said user to provide an answer to said set of one or more questions;*
- (c) successively selecting a further set of one or more questions for display to said user, at least one of said selection being dependent upon said user's previous answer or combination of previous answers;*
- (d) permitting said user to answer said successive set of one or more questions;*
- (e) repeating steps (c) to (d) until said user has provided enough information to allow for the determination as to which documents are legally required for the formation of the said corporate entity; and*
- (f) generating the legally required documents referred to in step (e) in an electronic form.*

Az ESZH elbírálójának ehhez kapcsolódó írásos véleménye (2006. 11. 07.) így szól:

„Az igénypontok az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdései alapján szabadalomszerzésből kizárt tárgyi körre vonatkoznak. Tekintve, hogy az igénypontok ilyen tárgyban íródtak, és a megoldás műszaki megvalósításához kapcsolódóan csupán szokványos jellemzők idézése történik, ezért az elbíráló nem tudott olyan műszaki problémát találni, amely megoldása feltalálói tevékenységet igényelne. A megoldásra vonatkozóan nem volt lehetséges értelmes kutatást végrehajtani.”

Rögtön felismerjük, hogy itt egy tisztán üzleti módszer jellegű szabadalmi bejelentéssel találkozunk, amely műszaki eszközök nélkül, csupán intellektuális tevékenység útján elvégezhető. A fenti eljárás magva ügyfelek cégalapítási tevékenységének segítése egy feleletválasztós kérdőív által. Az eljárás olyan lépések megtételében merül ki, mint kérdések feltétele az ügyfélnek, válaszok kiválasztása lehetséges válaszok egy halmazából stb. Ezen eljárás csupán az agyban vagy egyszerűen papír és ceruza segítségével elvégezhető, ahhoz semmiféle műszaki megfontolásra nincs szükség. Az eljárási lépések automatizálásáról sincs szó, az eljárás végrehajtásához például egy általános funkciójú számítógép felhasználása sem történik. A negatív kutatási jelentés alapja tehát az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése. A bejelentést időközben visszavontnak kellett tekinteni (2009. 07. 13.) évdíjnemfizetés miatt.

Műszaki és nem műszaki jellemzőket egyaránt tartalmazó igénypontok

Számos olyan találmány létezik, amelynek igénypontja műszaki és nem műszaki jellemzőket egyaránt tartalmaz. Ezeket a továbbiakban vegyes igénypontú találmányoknak nevezzük.

A vegyes igénypontú találmányok tárgyalásánál irányítsuk először figyelmünket azokra a megoldásokra, amelyek esetén a műszaki jellemzők megléte kimerül pusztán hagyományos funkciójú számítógép vagy számítógépegységek, adatbázisok, szokványos számítógép-hálózat és ezekhez hasonló igényponti jellemzők megfogalmazásában.

A T424/03 és a T258/03 fellebbezési tanácsi döntés értelmében nincsenek kizárva a szabadalmazható találmányok köréből azok a megoldások, amelyek legalább egy műszaki jellemzőt, például általános vagy meghatározott célú számítógépet, adattároló eszközt vagy egyéb alkatrészt tartalmaznak – az angol nyelvű szakirodalom ezt *bármely műszaki eszköz* („*any technical means*”) elvnek is nevezi. E gondolatmenet szerint bármely megoldás, amely legalább egy műszaki eszközt tartalmaz, rendelkezik műszaki jelleggel, és az ESZE 52. cikk (1) bekezdése értelmében találmánynak minősül.³³ Így ezen esetekben a szabadalmazhatóságot végső soron meghatározó kérdés az, hogy egy ilyen műszaki jellemzőkkel felruházott megoldás teljesíti-e az újdonság, feltalálói tevékenység és ipari alkalmazhatóság feltételét.

Amikor az igénypont műszaki jellemzői között pusztán általános célú számítógépet, adattároló eszközt stb. találunk, az ESZH szabadalmi elbírálója szokásos, a Végrehajtási Szabályzat 61. szabálya szerinti kutatási jelentést állít ki, amelyben a feltalálói tevékenység hiányát kifogásolja az ESZH 56. cikke szerint. Annak oka, hogy ezt az igényponttípust külön kezeljük az, hogy olyan igénypont esetében, amelyben általános célú számítógép vagy hasonló, *a szakterületen jártas szakember számára teljesen közismert eszközök idézése történik, a szabadalmi elbírálónak nem szükséges külön valamely technika állása szerinti dokumentumra hivatkoznia*, hanem érvelésében elegendő azt állítania, hogy az igénypontokban műszaki tartalomként csupán a fent említett közismert eszközök kerülnek ismertetésre.³⁴

Vizsgáljunk meg egy olyan szabadalmi bejelentést, amely vegyes főigénypontot tartalmaz, és a nem műszaki jellemzők mellett csupán például általános funkciójú számítógép-hálózat vagy szokásos adatfeldolgozó szerver szerepel.

2. példa, EP 240 6761 (2010. 03. 11.)

a) A method of tournament ticketing comprising of: selling Nc tokens for each contestant c in a tournament, said tokens being redeemable for tickets to matches i of said contestant c in said tournament; and obtaining Ti tickets to each match i of said tournament.

*b) A **system** for tournament tickets exchange comprising: means for obtaining tickets to matches of said tournament; means to sell tokens for sets of event*

³³ ESZH T258/03 fellebbezési tanácsi döntés.

³⁴ ESZH T1242/04 fellebbezési tanácsi döntés.

triples of said tournament, said event triples consisting of particular participants playing each other in a given match; and means to redeem said tokens for said tickets to those matches occurring in said sets of said event triples of said tournament.

*c) A **computer implemented system** for tournament ticketing, comprising: a **networked server** in communication with a **ticket requisitioning system**; software that allows users to purchase tokens redeemable for tickets to all of the matches *i* of a contestant *c* in said tournament; a **user interface** adapted to operate said software; a **database of tickets** bought, tokens sold and calculations performed; and a **module** adapted to generate tokens and provide said tokens to their purchasers.*

Láthatjuk, hogy a példában szereplő szabadalmi bejelentés jegyértékesítési eljárásra és rendszerre vonatkozó igénypontjai [a) és b)] nem tartalmaznak műszaki eszközöket vagy általánosabban véve műszaki jellemzőket. E két igényponttípus ezért a műszaki jellemzőket egyáltalán nem tartalmazó igényponttípusba sorolható. A c) igénypont számítógép által végzett eljárásra irányul, de sejthető, hogy itt közismert, általános funkciójú eszközökről van szó. A 2012. december 18-án az ESZH szabadalmi elbírálója által kiállított kutatási jelentés az alábbiakat tartalmazza: „... az ESZH bevett eljárása szerint nem kell kutatást végezni a bejelentett találmány azon részeire, amelyek csupán műszaki tartalmat teljes egészében nélkülöző tárgykörre vonatkoznak [ESZE 52. cikk (2), (3)]. [megj. a) és b)] ... jelen találmány egyetlen azonosíthatóan műszaki tartalmú része az 1–15. igénypontban található, és az hagyományos, általános célú adatfeldolgozó technológiára vonatkozik, amelyet eredendően nem műszaki természetű adatok feldolgozása céljából alkalmaznak [zsetonok]. ... A későbbi igénypontokban alkalmazott információtechnológiai megoldások – számítógép, interfész és számítógéphálózaton működő szerver – általánosan ismert eszközök, amelyek a jelen szabadalmi bejelentés bejelentési/elsőbbbségi napját megelőzően bárki számára hozzáférhetőek voltak. ... Következésképpen az 1–15. igénypont tárgya nem épül feltalálói tevékenységre (ESZE 56. cikk), és a bejelentésre szabadalom nem engedélyezhető [ESZE 52. cikk (1)].”

Egyértelműen fellelhetők műszaki jellemzők a c) igénypontban (adatfeldolgozó rendszer, adatfeldolgozó szerver stb.), de azok egymás között adatok cseréjét végző, hagyományos számítógépekből felépülő rendszer tartozékai, amelyek a hagyományos megoldásokat meghaladó hatással nem rendelkeznek. Az elbíráló nem emel kifogást az ellen, hogy a c) igénypont tárgya nem szabadalmazható, hanem arra hivatkozik, hogy az igénypontban megfogalmazott megoldás egészét tekintve a műszaki jelleg megléte kimutatható, de az csupán a szakterületen teljesen szokványos hardverelemek citálásában merül ki, amelyek a megoldás magvát alkotó ötlethez nem járulnak hozzá.

A határozatban a T1242/04, a T641/00, a T1284/04 valamint a T1928/06 fellebbezési tanácsai döntésekkel összhangban nem találunk hivatkozást a technika állására.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a korábban idézett T424/03 és T258/03 fellebbezési tanácsi döntések szerint bármely, az igénypontba belefoglalt műszaki eszköz alkalmas arra, hogy ezzel elkerülhető legyen, hogy a találmány az ESZE 52. cikk (2) bekezdése szerint a nem szabadalmazható alkotások körébe tartozzon. Mivel a legtöbb igénypont, amely nem műszaki jellemzők sokaságát tartalmazza, általában tartalmaz legalább egy műszaki jellemzőt is, ezért az ESZE 52. cikk (2), (3) bekezdés szerinti kifogások a szabadalmazhatóság vizsgálata során mára ritkébbak. Ezzel szemben elmozdulás fedezhető fel az ESZE 56. cikk szerinti kifogások irányába.³⁵

A feltalálói tevékenység és „a kiterjesztett feladat-megoldás-megközelítés”

A vegyes igénypontú találmányok esetében a találmány műszaki jellegének vizsgálatát, azaz azt, hogy szabadalmazható tárgykörbe tartozik-e vagy sem, a teljes igénypont alapján, a találmány egészét figyelembe véve kell elvégezni.³⁶ Ennek az értelmezésnek az egyik folyamánya a fent már ismertetett elv, miszerint már egyetlen műszaki eszköz az igénypont műszaki jellegét biztosítja.

Az igénypont vizsgálata során a következő lépés a nem műszaki jellemzők meghatározása és elkülönítése a műszaki jellemzőktől a főigénypont alapján.

A nem műszaki jellemzők azok, amelyek jellegüknél fogva nem esnek a technológia területére, azaz valamilyen nem műszaki feladat megoldásához járulhatnak hozzá, vagy valamilyen nem műszaki területre eső célkitűzést testesíthetnek meg.

Ezek után a következő feladat a *technika állásához* tartozó, a találmány tárgyához legközelebb eső megoldás megkeresése, majd e legközelebbi megoldás és a találmány egészének tárgya közötti különbségek meghatározása. A technika állásához tartozó legközelebbi megoldás valamely műszaki szakterületre esik, és e dokumentum megkeresését és meghatározását az igénypontokban és leírásban található *műszaki tartalom* alapján kell elvégezni.

A találmány tárgyához legközelebbi megoldás ismeretében először szükséges meggyőződni arról, hogy a találmány kielégíti-e az újdonság feltételét. Az ESZE 54. cikk (1) bekezdés szerint „A találmányt újnak kell tekinteni, ha az nem tartozik a technika állásához.” A technika állásának definícióját az ESZE 54. cikk (2) bekezdése adja meg: „A technika állásához tartozónak minősül mindaz, ami az európai szabadalmi bejelentés bejelentési napja előtt írásbeli vagy szóbeli ismertetés, illetve használat útján vagy bármilyen más módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé vált”. A tisztán műszaki jellemzőket tartalmazó találmányok esetéhez teljesen hasonló módon, amennyiben az igénypont összes jellemzője és a technika állása szerinti dokumentumban feltárt megoldás minden egyes jellemzője pontról pontra megegyezik, az elbíráló az európai kutatási jelentéshez csatolt írásos véleményben az újdonság hiánya miatt emel kifogást. Tekintve, hogy egy vegyes igénypontban a nem

³⁵ Visser: i. m. (17).

³⁶ ESZH T0026/86 és T0208/84 fellebbezési tanácsi döntés.

műszaki területre eső jellemzők rendkívül szerteágazók lehetnek, ezért azok nagy valószínűséggel rendelkeznek egyedi jegyekkel – így ilyen típusú szabadalmi bejelentések esetében az újdonság kritériuma jellemzően teljesül, az ESZE 54. cikk (1) és (2) bekezdés szerinti kifogások nem túlságosan nagy gyakorisággal fordulnak elő.

Az újdonság tárgyával kapcsolatosan tett rövid kitérő után folytassuk tovább vizsgálódásainkat a feltalálói tevékenység megítélésének kérdésével. Elkülönítettük egymástól a műszaki és nem műszaki jellemzőket, meghatároztuk a találmány tárgyához legközelebb eső technika állása szerinti dokumentumot – végül, a legutolsó tárgyalandó esetünkben arra keressük a választ, hogy miként kell megállapítani, hogy a találmány feltalálói tevékenységre épül, vagy sem.

A feltalálói tevékenység vizsgálatára hagyományosan, azaz tisztán műszaki jellemzőket tartalmazó találmányok esetén alkalmazott *feladat-megoldás-megközelítés* („problem solution approach”) módszer a nem műszaki jellemzőket is tartalmazó vegyes igénypontok vizsgálatánál némileg módosul, így arra szokás „*kiterjesztett feladat-megoldás-megközelítés*” néven is hivatkozni. Alább lássuk tehát ennek lépéseit:

1. lépés

- meg kell határozni az igénypont műszaki jellemzőit;
- meg kell határozni az igénypont nem műszaki jellemzőit;
- meg kell határozni a találmány nem műszaki kontextusát, azaz a nem műszaki tartalom által meghatározott peremfeltételeket vagy követelményeket; a nem műszaki követelményeknek nem műszaki („civil”) szakterületre kell esniük;

2. lépés

- azonosítani kell a technika állása szerinti legközelebbi megoldást korábban közzétett dokumentumok, általános ismeret vagy a leírásban ismertett kitanítás alapján; lehetőleg műszaki területre essen;

3. lépés

- meg kell határozni a találmány egészének tárgya és a hozzá legközelebb eső megoldás közötti különbségeket;
- ha nem található megkülönböztető jellemző az igénypontban, a találmány nem tekinthető újnak (ESZE 54. cikk);

4. lépés

- meg kell határozni a megkülönböztető *műszaki jellemzők* által elért hatást; és
- meg kell fogalmazni a találmány által megoldandó *műszaki problémát*;
- meg kell határozni a megkülönböztető *nem műszaki jellemzők* által elért hatást;
- meg kell fogalmazni a találmány által megoldandó *nem műszaki problémát*;
- az 1. lépés során azonosított nem műszaki jellegű követelmények alkalmasak lehetnek arra, hogy segítsenek a műszaki probléma megfogalmazásában;

5. lépés

- döntést kell hozni arról, hogy a *műszaki probléma* megoldására javasolt és a *műszaki jellemzők* által kivitelezett megoldás a szakember számára nyilvánvaló-e vagy sem, és így a *műszaki* probléma *műszaki* eszközökkel történő megoldása feltalálói tevékenységen alapulónak tekinthető-e vagy sem (ESZE 56. cikk).

A fenti lépésekkel kapcsolatosan hadd álljon itt egy sor fontos megjegyzés. A műszaki jellemzőkről meg kell állapítani, hogy milyen műszaki probléma megoldását célozzák. A feltalálói tevékenység meglétének megítélésénél a legfontosabb tényező *a technika állása szerint ismert műszaki megoldásokhoz hozzáadott többletkitanítás*.

A feltalálói tevékenység kritériumát az ESZE 56. cikk a következőképpen fogalmazza meg: „*A találmányt feltalálói tevékenységen alapulónak kell tekinteni, ha az a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló*”. Egy találmánynál a célul kitűzött műszaki problémának olyannak kell lennie, amelynek a megoldására valós élethelyzetben egy adott szakterületen jártas szakembert felkérhetnek. A célul kitűzött műszaki probléma megfogalmazásakor nem elegendő, ha a feltalálói tevékenység a megoldásnak tisztán nem műszaki jellegű jellemzői alapján ismerhető fel.³⁷ Ennek következtében a megoldás műszaki jellegéhez nem hozzájáruló, tisztán nem műszaki jellegű jellemzők nem lesznek tekintetbe véve a feltalálói lépés meglétének megítélése során.³⁸

Mennyiben más itt a szakember szerepe a hagyományos esetekhez képest? Hasonlóan a hagyományos feladat–megoldás–megközelítéshez a szakember olyan műszaki ismeretekkel rendelkező személy, aki minden ismeret birtokában van a *saját műszaki területén*, de kevés belelátása van más szakterületekbe; a saját területén minden új fejlesztéssel tisztában van, és elméletileg hozzáfér minden dokumentumhoz; továbbá nem rendelkezik zseniális feltalálói képességekkel, viszont szakmai ismereteit egyszerű termékfejlesztés, kisebb mértékű, rutinszerű módosítások érdekében fel tudja használni. A nem műszaki jellemzőket tartalmazó vegyes igénypontokra nézve ez azt jelenti, hogy a szakember nem rendelkezik ismeretekkel az igénypont nem műszaki jellemzői által meghatározott területen, így e területen egy adott probléma megoldására nem kérhető fel. Felkérhető viszont arra, hogy a nem műszaki területen definiált probléma műszaki implementációját elvégezze. Nem ért a szakember például ügyfélkezelési módszerekhez, vevői preferenciák értékeléséhez, felkérhető azonban arra, hogy egy nem műszaki területen jártas személy által megfogalmazott nem műszaki problémát és az ahhoz kapcsolódó követelményeket figyelembe véve elvégezze annak műszaki eszközökkel történő megvalósítását, gyakorlatba történő átültetését.

A fellebbezési tanács T641/00 döntése alapján ahol az igénypont nem műszaki területen elérendő célra vonatkozik, a nem műszaki tartalom megjelenhet a megoldandó műszaki probléma megfogalmazásának peremfeltétele vagy például bizonyos követelmények formájában. A találmány nem műszaki jellegű aspektusaival vagy, ha úgy tetszik, a nem műszaki

³⁷ ESZH T1053/98 fellebbezési tanácsi döntés.

³⁸ I. m. (31), ESZH T37/82 fellebbezési tanácsi döntés, ESZH T294/89 fellebbezési tanácsi döntés.

területen jártas személlyel kapcsolatban azonban fontos hozzátenni, hogy annak nem műszaki területen megszerzett és birtokolt ismeretei *nem képezik a technika állásának részét*. A nem műszaki probléma és az ahhoz kapcsolódó peremfeltételek vagy követelmények nem tekintendők a technika állásának részeként. Ezek az ismeretek olyan információkat és ötleteket testesítenek meg, amelyek a találmány megszületéséhez vezető koncepciókként foghatók fel.³⁹

A T641/00 fellebbezési tanácsi döntésben lefektetett elv – *műszaki hozzájárulás elve* – szerint a találmány műszaki jellege az alapján ítéendő meg, hogy a találmány mely részei járulnak hozzá, és mely részei nem járulnak hozzá a találmány egészében tekintett tárgyának műszaki jellegéhez.⁴⁰ Végeredményben elmondható, hogy abban az esetben, ha az igénypontban megfogalmazott találmány a technika állásától csak tisztán nem műszaki jellegű jellemzőkben tér el, akkor nem teljesíti a feltalálói tevékenység meglétére vonatkozó feltételt, mert nem tartalmaz a technika állásához hozzáadott műszaki hozzájárulást, és emiatt ahhoz nem lehet egy célul kitűzendő műszaki problémát sem társítani. Abban az esetben, ha az igénypont tárgya a technika állásától műszaki jellegű jellemzőkben és tisztán nem műszaki jellegű jellemzőkben is eltér, akkor a célul kitűzendő műszaki problémát a műszaki jelleggel bíró jellemzők alapján kell megfogalmazni.

A találmány által kínált megoldás alap gondolatához tehát a találmány igénypontokban ismertetett műszaki jellemzőinek hozzá kell járulniuk – ha ez nem teljesül, akkor azt is meg kell vizsgálni, hogy az igénypontban található nem műszaki jellemzők képesek-e műszaki hatást előidézni, képesek-e a műszaki jellemzőkre hatást gyakorolni. Az igénypontokban feltárt találmány egészét figyelembe véve kell megállapítani, hogy a nem műszaki jellemzők bármelyike alkalmas-e arra, hogy a műszaki tartalommal rendelkező jellemzők fizikai állapotában vagy működésében változást idézzon elő,⁴¹ és ezáltal a nem műszaki jellemzők tükröznek-e az ismertetett megoldás kivitelezéséhez nélkülözhetetlen műszaki megfontolásokat. Bármely nem műszaki jellemző a fenti hatás révén hozzájárulhat a megoldás műszaki jellegéhez.

Végeredményben nem azt mondjuk, hogy a nem műszaki jellemzők egyáltalán nem vehetnek részt a találmány műszaki jellegének kialakításában, hanem – megfordítva gondolatmenetünket – *azok a jellemzők, amelyek nem járulnak hozzá a találmány műszaki karakteréhez, azaz műszaki hatás vagy a műszaki jellemzőkkel történő kölcsönhatás révén nem járulnak hozzá a megoldandó műszaki probléma megoldásához, alkotják a nyilvánvalóan nem műszaki jellemzők csoportját, és ezek nem képezhetik a feltalálói tevékenység alapját*.⁴² A még jobb érthetőség kedvéért lássunk a „*kiterjesztett feladat-megoldás-megközelítés*” alkalmazására konkrét igényponti példákat.

³⁹ ESZH T172/03 és T154/04 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴⁰ ESZH T641/00 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴¹ ESZH T26/86 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴² ESZH T641/00 fellebbezési tanácsi döntés.

3. példa, EP 144 0401 (2002. 10. 30.)

*In an **online sales system** that supports user-to-user sales, a system for facilitating the ability for users to list products for sale to other users, the system comprising:*

- a **browsable electronic catalog** of products that includes functionality for users to make **online purchases** of products;*
- a purchase history tracking component that maintains purchase histories of users of the system, the purchase histories including identifiers of products purchased from the **browsable electronic catalog**; and*
- a marketplace listing creation component that supports an ability for a user to specify a product to be listed for sale by selecting the product from an **electronic display** of at least a portion of the user's purchase history, as maintained by the purchase history tracking component, whereby the user may select a used product unit that was previously purchased from the **electronic catalog** and is currently in the user's physical possession, and add a listing within the **electronic catalog** for reselling the used product unit;*
- wherein the marketplace listing creation component further provides an option for the user to specify within the listing at least a current condition of the used product unit and a selling price for reselling the used product unit.*

Műszaki jellemző: számítógépes hálózat, szerver (implicit módon), elektronikus katalógusok, adatbázisok (implicit módon, vásárlási előzmények tárolására).

Nem műszaki jellemző: eladási rendszer, vásárlási előzmények, felhasználói piactér.

Nem műszaki követelmények: piactér felhasználók közötti adásvételre.

Technika állása: számítógépes rendszer, amely tartalmaz egy szerver, adatbázisokat és kommunikációs hálózathoz való csatlakozásra alkalmas terminált.

Különbségek, műszaki jellemző: –

Különbségek, nem műszaki jellemző: maga az említett üzleti eljárás.

Szakember: adatfeldolgozás területén jártas személy.

Műszaki probléma: a fenti üzleti eljárás automatizálása számítógépes rendszeren.

Megoldás: az üzleti módszer automatizálása – a szakember számára nyilvánvaló.

4. példa, EP 113 9245 (2000. 03. 28.)

A fixed-odds betting system comprising:

a user terminal operable to accept parameters, input by a user, relating to a fixed-odds bet on an aspect of a financial market; and

a central processing machine having a data feed to a source of data concerning a financial market and means operable to calculate the fixed odds for the bet, based on at least some of the parameters input by the user and the data obtained from the data feed;

the central processing machine being opearable to offer the odds to the user for a period of thirty to sixty seconds, after which time the offer is withdrawn.

Műszaki jellemző: felhasználói terminál, központi adatfeldolgozó gép, adatforrások.

Nem műszaki jellemző: tőzsdei eljárás, pénzpiacok, fogadási tippek megadása, időkorlát.

Nem műszaki követelmények: tőzsdei eljárás, tőzsdei fogadások.

Technika állása: fogadási tranzakciók automatizálása, tőzsdei ingadozásokra vonatkozó fogadásoknál nagyobb biztonság és kisebb forgalom megvalósítása.

Különbségek, műszaki jellemző: –

Különbségek, nem műszaki jellemző: –

Szakember: elektronikus tranzakciók területén jártas személy.

Műszaki probléma: –

Megoldás: fogadási tranzakció automatizálása – a szakember számára nyilvánvaló.

A 4. igénypontot az EP 113 9245 számú szabadalmi bejelentés ügyében az ESZH előtt 2003. február 6-án tartott szóbeli meghallgatásra beterjesztett második pótlólagos kérelem tartalmazta. Az eredeti igénypontot a bejelentő a kiemelt jellemzőkkel egészítette ki, mivel azt az elbíráló műszaki jelleg hiánya miatt az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdésére hivatkozva nem szabadalmazhatónak minősítette. A pótlólagos kérelem ügyében a vizsgálatot lebonyolító bizottság úgy foglalt állást, hogy az 1. igénypont tárgya olyan rögzített esélyekkel rendelkező fogadási rendszert ismertet, amely az egyének számára lehetővé teszi tőzsdei ingadozásokra vonatkozó fogadások megtételét. A rendszer műszaki és nem műszaki jellemzők kombinációját tartalmazza. Ebben az igénypontban a műveletek elvégzéséhez bizonyos időkeretet biztosítanak, amelyen belül a fogadások megköthetők. „A bejelentő e megoldással kapcsolatban két előnyt tudott megnevezni: először is e megoldás az eljárás során használt hálózaton (például interneten) csökkent mértékű forgalmat eredményez, másodszor a rendszer biztonsága ezzel növekedik, mivel más felhasználók számára kisebb a rendszeren elkövethető visszaélés lehetősége és csalás végrehajtása például a fogadási pozíciók megváltoztatása útján, és az időkeret a felhasználókat gyors fogadási döntésre készíti.” A találmány az így felsorolt jellemzőkkel a bizottság álláspontja szerint elegendő műszaki tartalmat hordoz ahhoz, hogy az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése szerinti kifogás elkerülhető legyen, hiszen a megnövelt mértékű biztonság műszaki megfontolásokat igényel, mivel kapcsolatban áll az információforgalommal és az információk átvitelének sebességével. Azonban a fenti igénypont nem tesz eleget az ESZE 56. cikk szerinti követelménynek, azaz nem alapul feltehető tevékenységen, mivel „*automatikus fogadási rendszerek esetén nyilvánvaló megoldás az időkorlátok alkalmazása. Minden tőzsdéhez vagy fogadásokhoz tartozó tranzakció esetén léteznek időbeli határok, azok nyilvánvaló következményeivel együtt. A leírásban nem találhatók további érvek vagy bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy az időkorlátok egy létező műszaki probléma műszaki módszerekkel történő megoldásához szükségesek.*” Tehát a feladat–megoldás–megközelítés módszere alapján nem lehet semmilyen konkrét megoldandó

műszaki problémát azonosítani, a megoldásban felhozott műszaki megfontolások a szakterületen jártas szakember számára nyilvánvaló módon, pusztán időkorlátok alkalmazásához kapcsolódnak, így a megoldás nem alapul feltalálói tevékenységen.

5. példa, EP 1 241 601

*Method for purchasing and payment of goods and services, preferably audio and/or video data provided on a provider's **platform** in a **computer network**, like the **Internet**, comprising the steps:*

*(1) taking a customer's order for goods and services, preferably an order for audio and/or video **data files**; (2) providing a download of ordered goods and services, preferably of audio and/or video **data files**, for the customer; and (3) debiting a mobile telephone account of the customer, **the purchase data sent to the telephone company are at least partially encrypted by a password.***

Műszaki jellemző: adatfájlok szolgáltatói platformon, számítógépes hálózat.

Nem műszaki jellemző: rendelések felvétele, mobiltelefonos előfizetési számla.

Nem műszaki követelmények: áruk rendelése és kifizetése.

Technika állása: internetes platform hang- és képi fájlok letöltésére.

Különbségek, műszaki jellemző: vásárlási adatok kódolása.

Különbségek, nem műszaki jellemző: mobiltelefonos előfizetési számla terhelése.

Szakember: elektronikus tranzakciók területén jártas személy.

Műszaki probléma: adatbiztonság növelése.

Megoldás: a kódolási eljárás ismert? – a szakember számára nyilvánvaló?

Az 5. példában tehát sikerült olyan műszaki jellemzőket találni, amelyek a találmány és a technika állása között különbséget jelentenek. E műszaki jellemzőkhöz lehetett műszaki problémát is társítani. A vásárlási adatok kódolásával az internetes megrendelési és vásárlási tranzakciók biztonsága javítható. Ebben az esetben a kódolási eljárásról kell megítélni, hogy az a szakember számára nyilvánvaló-e, vagy sem, és így feltalálói tevékenységre épül-e, vagy sem.

Nézzünk meg részletesen egy újabb példát, amelyben szintén internetes fizetési eljárás biztonságának javítását célzó megoldást láthatunk.

6. példa, EP 122 1682 (2001. 06. 28.)

A method for securely conducting commercial and banking transactions in a telecommunications and computer network, ... said method comprising the following steps:

a) insertion of said memory support into the related reader of the user's computer,

b) insertion of a secret user code associated to the memory support,

- c) selection, by the user, of a product or service offered by an electronic commerce site participating in said payment system;*
- d) reception of a message in the form of a request for payment by the commercial site and verification thereof;*
- e) integration of the user's data, including the user data certificate in digital format, and transmission thereof to the bank server to authorise the fund transfer to the commercial site;*
- f) reading, by the server of the credit institution, of the user data certificate in digital format contained on the memory support, and*
- g) request that the user type a second transaction authorisation code;***
- h) cross check between the user data certificate associated to the memory support and said second code, aimed at identifying the user and subsequently authorising the transaction on the „dedicated” account;***
- i) transmission of a message to the server of the commercial site for communicating the outcome of the transaction;*
- j) activation, in the company owning the commercial site, of the order fulfilment procedure, and transmission of a confirmation message to the user;*
- k) communication of residual credit to the user by the credit institution.***

Referenciaként álljon itt a technika állása szerinti dokumentum (D1) igénypontja, EP 106 1484:

A method for facilitating a financial transaction over a first network comprising:

- issuing a programmable memory device to a first user, wherein the programmable memory device contains at least the following for formulating payment instructions network address instructions for an issuer of the programmable memory device, a first user's digital certificate, a first user's financial account information, and an encryption program;*
- issuing software to a second user, wherein the software includes payment information of the second user including a second user's financial account information and further wherein the software is capable of interacting with the programmable memory device over the first network;*
- forming a connection between the programmable memory device and the software;*
- receiving across the connection the payment instructions;*
- adding the second user's payment information to the payment instructions;*
- routing the payment information and the payment instructions to the issuer utilizing the network address instructions; and*

– receiving the payment information and the payment instructions, wherein the issuer is capable of accessing at least one of the first user's financial account information and a second user's financial account information.

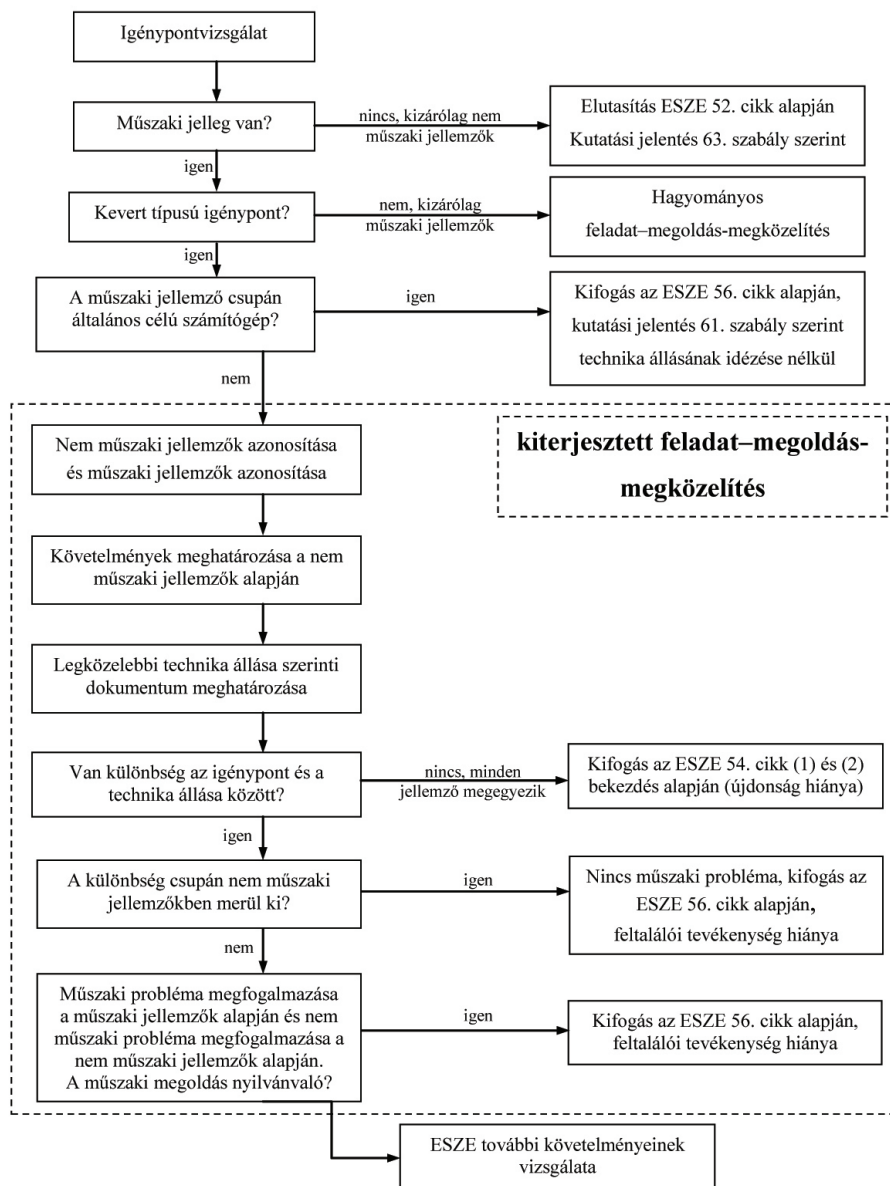
A találmány igénypontját a technika állásától megkülönböztető jellemzők az alábbiak:

- g) request that the user type a second transaction authorisation code;
- h) cross check between the user data certificate associated to the memory support and said second code, aimed at identifying the user and subsequently authorising the transaction on the „dedicated” account;
- k) communication of residual credit to the user by the credit institution.

Ezek közül a k) lépés nem műszaki probléma megoldására irányul, azaz arra, hogy az elektronikus kifizetések az ügyfél számára jóval átláthatóbbak legyenek.

A g) és h) lépés műszaki tartalommal rendelkezik. Az e jellemzőkhöz kapcsolódó, a technika állásának ismeretében a találmány által ténylegesen megoldandó műszaki probléma („objective technical problem”) a D1 dokumentumban ismertetett fizetési eljárás biztonságának növelése. A szabadalmi elbíráló érvelése szerint ez a megoldás nem alapul feltalálói tevékenységen, mivel „... a D1 dokumentumban a biztonsági intézkedések első lépcsőjét az jelenti, hogy a bank szerverével (és kereskedőkkel) történő tranzakciók lebonyolítására szolgáló számítógépi program és a felhasználó digitális tanúsítványa külön hardver eszközökön [megj. az utóbbi egy kártyán (smart card)] kerül tárolásra, ahelyett, hogy a felhasználó számítógépén egy helyen lenne letárolva. A biztonsági intézkedések második lépcsőjét az képezi, hogy a számítógépi programot és a kártyán tárolt digitális tanúsítványt megfelelő hozzáférési jogosultsággal, például jelszó vagy PIN használatával lehet elérni. ... Amennyiben rossz szándékú személy birtokába kerül például az ügyfél kártyája és az ahhoz tartozó (első) jelszó, akkor hozzáférést szerez a számítógépi programhoz és a digitális tanúsítványhoz, azaz az ügyfél bank előtti személyazonosságát meg tudja hamisítani. ... A szakember azonban a D1 dokumentum kitanítása alapján további biztonsági lépcsőket vezetne be a kifizetés biztonságának növelése érdekében. ... Mivel a D1 dokumentum szerinti eljárásban a hitelesítési ellenőrzés (PIN) az ügyfél kártyájának jogosult használatával kapcsolatban csupán az ügyfél oldalán történik, ezért a szakember számára nyilvánvaló megoldásként kínálkozik, hogy további hitelesítési vizsgálatot iktasson be az ügyfél kártyájára vonatkozóan a bank oldaláról is.”

A következő oldalon egy összefoglaló folyamatábrán követhető az igénypontvizsgálat lépéseinek a sorozata a műszaki jelleg megítélésének a kérdésétől a kiterjesztett feladatmegoldás-megközelítés alkalmazásáig.

A KORÁBBI VÉDJEGY MINT LAJSTROMOZÁST GÁTLO ÉS TÖRLÉSI OK – 2. RÉSZ

7. AZ ÖSSZETÉVESZTHETŐSÉG

A Vt. 4. § (1) bekezdésének *b*) pontja szerinti viszonylagos kizáró ok akkor áll fenn, ha a fogyasztók a megjelölést a korábbi védjeggyel összetéveszthetik a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt. Az irányelv 4. cikk (1) bekezdésének *b*) pontja szerinti megfogalmazásban: ha fennáll az összetévesztés valószínűsége a fogyasztók részéről („if ... there exists a likelihood of confusion on the part of the public”).

A kizáró ok tehát nem az összetévesztés tényéhez, hanem az összetéveszthetőség fennállásához, azaz az összetévesztés reális lehetőségéhez van kötve. A joggyakorlatban használják azt a kifejezést is, hogy fennáll az összetévesztés valószínűsége veszélye, illetve az összetéveszthetőséget nem lehet kizárni.¹³⁶

Összetéveszthetőség akkor van, ha a fogyasztók azt hihetik, hogy a megjelöléssel ellátott áru, illetve szolgáltatás ugyanattól a vállalatától vagy azzal gazdasági kapcsolatban álló vállalatától származik, mint a védjegyes áruk, illetve szolgáltatások.¹³⁷

7.1. A fogyasztó fogalma

A Vt.-ben a „fogyasztó” fogalma nincs meghatározva. A fogyasztó az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely olyan áruvásárlást szokott megvásárolni, beszerezni, amely a szóban forgó árujegyzékben szerepel, illetve olyan szolgáltatást szokott igénybe venni. A korábbi védjegyjogszabályokban a fogyasztókra a „fogyasztóközönség” kifejezést, az átlagos fogyasztóra a „közönséges vevő” kifejezést,¹³⁸ illetve a „vásárlók” kifejezést¹³⁹ használták.

A fogyasztó védjegyjogi fogalma nem azonos a fogyasztóvédelmi jogszabályok és a Ptk. fogyasztójával. Ez utóbbi az önálló foglalkozásán és gazdasági tevékenységi körén kívül eső célok érdekében eljáró természetes személy, azaz a végfogyasztó magánszemély.¹⁴⁰ A Vt.-ben nincs korlátozás az áru, illetve szolgáltatás fajtája tekintetében, a védjegyjog elvben bár-

* Szabadalmi ügyvivő, Gödölle, Kékes, Mészáros & Szabó Szabadalmi és Védjegy Iroda, ipright@godollepat.hu

¹³⁶ Kúria Pfv.IV.20.169/2012/4 „BUD/BUDWEISER”.

¹³⁷ EU Bírósága C-39/97 Canon, 29. bek.

¹³⁸ 1890. évi Vt. 3. § 4. pont és 25. §.

¹³⁹ 1970-es Vr. 2. § (2) bek.

¹⁴⁰ Fgytv. 2. § a) pont; Fttv. 2. § a) pont; Ptk. 8:1. § (1) bek. 3. pont.

miféle áru és szolgáltatás megkülönböztetésére alkalmas megjelölés oltalmát biztosítja [Vt. 1. § (1) bek.]. Ezek között vannak olyanok, pl. tisztítószer, ruházati cikkek, tejtermékek, szépségápolás, amelyek fogyasztói általában magánszemélyek, de jócskán vannak olyanok is, pl. ipari vegyi termékek, radarkészülékek, hűtőtornyok, piackutatás, könyvvizsgálat, amelyek fogyasztói vállalkozások vagy közületek.

A „fogyasztók” kifejezés a védjegyjogban fiktív (hipotetikus) átlagos fogyasztót jelent, hasonlóan a jogban másutt is alkalmazott referenciaszemélyekhez. Ilyen volt pl. a római jogban a derék és gondos családapa („*bonus et diligens pater familias*”), a régi magyar jogban a „jó gazda”. Ilyen a szabadalmi jog szakembere,¹⁴¹ a használatiminta-oltalmi jog mester-ségben járatos személye,¹⁴² a formatervezésiminta-oltalmi jog tájékozott használója.¹⁴³ Az összetéveszthetőséget a fiktív átlagos fogyasztó helyzetébe behelyezkedve, az ő feltételezett észlelése alapján kell meghatározni.

7.2. Az összetéveszthetőség megítélése

Abból, hogy az elbírálásnál az összetéveszthetőséget mint lehetőséget kell meghatározni, és azt a fiktív átlagos fogyasztó figyelembevételével kell elvégezni, nézetünk szerint következik, hogy a Vt.-ben az „összetéveszthetőség” elvont zsinórmértéke nem ténykérdés, hanem *jogkérdés*, amelyben az adott ügyben az azonosságok, illetve hasonlóságok alapján és az összes ténykörülmény figyelembevételével az SZTNH-nak, illetve a bíróságnak kell döntenie.

Az állandó joggyakorlat szerint az összetéveszthetőség megítéléséhez nem szükséges különleges szakértelem. Egy védjegybitorlási perben a Legfelsőbb Bíróság erről a következőket állapította meg: „A bíróság azonban az általános élettapasztalat és az átlagos vásárlói szokások ismeretében alkalmas arra, hogy a felperes perbeli védjegyének és az alperes termékén alkalmazott megjelölésnek összehasonlító vizsgálatát elvégezze; az összetéveszthetőség kérdésében megalapozott álláspontot foglaljon el. Ehhez különleges szakértelem nem szükséges. Ezért mellőzte a Legfelsőbb Bíróság az alperes által felajánlott szakértői bizonyítás lefolytatását. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a bíróság a döntés meghozatalánál a felek által csatolt, megrendelésükre készült közvélemény-kutatási eredményt, illetve szakértői vélemény megállapításait ne értékelhetné.”¹⁴⁴

Ez az álláspont, amely nyilván vonatkozik arra az esetre is, amikor egy bejelentett megjelölés és egy korábbi védjegy összetéveszthetőségét kell megítélni, a joggyakorlatban számos döntésben megjelenik.¹⁴⁵ Egy közösségi védjegybitorlási perben a Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint, amely az összetéveszthetőségre vonatkozó rendelkezések teljes harmo-

¹⁴¹ Szt. 4. § (1) bek.

¹⁴² Hmtv. 3. § (1) bek.

¹⁴³ Fmtv. 3. § (1) bek.

¹⁴⁴ BH 2001/166 „PANNÓNIA/SOPIANAE”. Ismertette ábrákkal dr. Mikófalvi Gábor: Védjegyvilág, X. évf.

1. sz., 2000, p. 27–31.

¹⁴⁵ BH 1999/169 „f6 FILTER/R6 REEMSTMA”.

nizáltsága következtében irányadó a magyar védjegyügyekre is, „a megjelölés és a védjegy, valamint az érintett áruk hasonlósága esetén nem szükséges az összetéveszthetőség tényének megállapítása, [e]légséges az összetéveszthetőség lehetőségének csupán a fennállása, amelyet szemrevételezés eredményeként lehet megállapítani”.¹⁴⁶ Érdekesen árnyalja ezt a kérdést a következő jogeset.

Egy felszólalás alapján elutasított védjegybejelentés ügyében a bejelentő a bírósági eljárásban az általa megrendelt közvélemény-kutatás eredményével kívánta bizonyítani, hogy megjelölése nem összetéveszthető az ellentartott védjeggyel. A Fővárosi Bíróság ezzel szemben azt állapította meg, hogy a közvélemény-kutatás az összetéveszthetőséget támasztotta alá, mivel csupán a megkérdezettek 23%-a nyilatkozott úgy, hogy a megjelölés „egyéltalán nem” összetéveszthető. A fennmaradó 77% esetében az összetévesztés lehetősége reális. Ezen belül 20% nyilatkozott úgy, hogy a megjelölés „nagyon hasonló”, 7% pedig úgy, hogy „megtévesztésig hasonló”. A Fővárosi Bíróság szerint már a 7%-os fogyasztói csoport is kellő indokul szolgál az összetéveszthetőség megállapításához.¹⁴⁷ A döntéssel a Fővárosi Ítéltábla az indokolásra is kiterjedően egyetértett.¹⁴⁸ „*Some arguments are best kept quiet*” – jegyezte meg egy angol kommentátor egy váratlan fordulatot vett védjegyügy kapcsán.

Az összetéveszthetőség megítélésénél az összes releváns körülmény figyelembevételével kell eljárni. A fogyasztóra gyakorolt összbeműködésből kell kiindulni a vizuális, hangzásbeli és fogalmi hasonlóság, illetve különbözőség, valamint adott esetben a gondolati képzetársítás (asszociáció) alapján. A fogyasztó a megjelölést nem analitikusan, hanem a maga egészében észleli, ennek megfelelően kell mérlegelni az egyes tényezőket.¹⁴⁹

Figyelembe kell venni, hogy a fogyasztó ritkán kerül olyan helyzetbe, hogy közvetlenül összehasonlíthatja a megjelölést a korábbi védjeggyel, ezért a védjegy emlékezetében lévő képére támaszkodik, amely elmosódottan, csak nagy vonalakban adja vissza a védjegyet.¹⁵⁰

Elsősorban a megjelölés és a korábbi védjegy hasonlóságának jellegét és mértékét, valamint a vonatkozó áruk, illetve szolgáltatások hasonlóságának a mértékét kell figyelembe venni.

Ha a megjelölés csak kismértékben hasonló a korábbi védjegyhez, és az áruk, illetve szolgáltatások is csak kevésbé hasonlóak, nem áll fenn az összetéveszthetőség a fogyasztók részéről. A joggyakorlatban – főleg régebben – ezt akként is megfogalmazták, hogy a megjelölés a korábbi védjegyhez hasonló, de nem az összetéveszthetőségig.

Ezzel szemben ha mindkét hasonlóság nagymértékű, vagy az egyik helyett azonosság van, a fogyasztók összetéveszthetik a megjelölést a korábbi védjeggyel, hacsak valamely egyéb

¹⁴⁶ EBH 2011/2409 „Skót mintázat rollertáskán/Skót mintázat”.

¹⁴⁷ Főv. Bír. 3.Pk.21.226/2008/5 „NavNGo/NAVIGON”.

¹⁴⁸ FÍT 8.Pkf.25.275/2009/5.

¹⁴⁹ EU Bírósága C-251/95 Sabèl/Puma, 22. és 23. bek.

¹⁵⁰ EU Bírósága C-342/97 Lloyd, 26. bek.

ténykörülmény nem zárja ki az összetéveszthetőséget. Azt is mondhatjuk, hogy ez esetben a megjelölés az összetéveszthetőségig hasonló a korábbi védjegyhez.

Az összetéveszthetőség fennállása és hiánya közötti határvonalat nem lehet elvontan meghatározni. Minden egyes ügyben egyedi mérlegelés alapján az összes körülmény, köztük az alább tárgyalandó befolyásoló tényezők figyelembevételével kell meghatározni, hogy fennáll-e az összetéveszthetőség.

Az EU Bíróságának egy előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítélete szerint az EU-tagállam védjegyhatóságának ugyan figyelembe kell vennie egy hasonló tényállású ügyben hozott korábbi döntését, de ahhoz nincs kötve, továbbá egy korábbi hibás döntésre senki sem hivatkozhat.¹⁵¹

A Legfelsőbb Bíróság az 1969. évi Vt. hatálya alatt egy ténylegesen fennálló jogellenes állapottal kapcsolatban a következőket fejtette ki: „Kétségtelenül sérti a védjegy törvény rendelkezését, hogy a Talbot megjelölésre két egymástól különböző védjegy jogosult is oltalmat szerzett különböző lajstromszámokon, azonos, illetve hasonló árujegyzékre. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ennek alapján lehetőség nyílik ugyanazt a megjelölést harmadik védjegy jogosult javára is védjegyként oltalomban részesíteni.”¹⁵²

A Fővárosi Ítéltábla egy összetéveszthetőség hiányát megállapító végzésében kifejtette, hogy „[a] lajstromozási eljárásban ugyanis az analógia mint módszer nem alkalmazható, hanem minden egyes esetben egyedileg szükséges megítélni az oltalomképességet, ezért az akárcsak részben eltérő tényállású ügyben hozott döntésnek másik eljárásban nem lehet ügydöntő jelentősége.”¹⁵³

A védjegyügyek egyediségét sok döntésben hangsúlyozzák, amikor a felek korábbi döntésekre hivatkoznak. Nyilván igaz, hogy minden ügy egyedi, ha másért nem, az eltérő idődimenziók miatt, ami adott esetben a védjegy jog sajátosságai miatt fontos tényező lehet. Azt is látnunk kell azonban, hogy a jogalkalmazás minden jogágban szükségképpen az ügyek hasonlóságán, azaz analógián is nyugszik, aminek tagadása ellentétben lenne a jogbiztonság és jogegyenlőség alkotmányos követelményével.¹⁵⁴

Az összetéveszthetőség megítélésénél az adott ügy tényköri körülményei alapján a Vt. és a vonatkozó magyar jog szerint kell dönten. Külföldi védjegyhatóság, pl. a BPHH vagy külföldi bíróság hasonló tényállás mellett hozott döntése a magyar bíróságot nem köti, de azt bizonyítékként figyelembe lehet venni.¹⁵⁵ Ez alól kivételek az EU Bíróságának előzetes döntéshozatali eljárásban hozott jogértelmező döntései, amelyek kötelezőek a magyar bíróságokra és más hatóságokra (EK-szerződés 10. és 234. cikk).

¹⁵¹ EU Bírósága C-39/08 és C-43/08 Volks.Handy, Volks.Camcoder, Volks.Kredit, SCHWABENPOST, 17. és 18. bek.

¹⁵² BH 1984/146 „Talbot”.

¹⁵³ FÍT 8.Pkf.25.201/2011/4 „wink/WinX Club”.

¹⁵⁴ Alaptörvény B) cikk (1) bek. és XV. cikk (1) bek.

¹⁵⁵ BH 1999/169 „f6 FILTER/R6 REEMSTMA”.

7.3. Az összetéveszthetőséget befolyásoló tényezők

A joggyakorlat szerint az összetéveszthetőség tekintetében a fenti két hasonlósági tényező komplementer jellegű. Az áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy nagymértékű hasonlósága esetében a megjelölés és a védjegy kisebb mértékű hasonlósága mellett is fennáll az összetéveszthetőség, és fordítva.¹⁵⁶

Az is lehetséges, hogy az egyik észlelési módnál fennálló, pl. a vizuálisan vagy a hangzásban érzékelt hasonlóságot kompenzálja a másiknál, pl. a jelentésben fennálló markáns különbözőség.¹⁵⁷ Az észlelési módok szerinti analitikus vizsgálat csak segédeszköz az összbenyomás meghatározásához.

A korábbi védjegy jellege is befolyásoló tényező. Minél nagyobb a megkülönböztetőképessége akár önmagában, akár azért, mert azt a használat folytán megszerezte, annál szélesebb körben képez kizáró okot egy későbbi megjelölés tekintetében. Ha a korábbi védjegy közismert vagy jó hírű, ugyancsak szélesebb körben képez kizáró okot a Vt. 4. § (1) bekezdésének b) pontja alapján.¹⁵⁸

A figyelembe veendő releváns fogyasztók körét az árujegyzék alapján kell meghatározni. Közzükségleti cikkeknél vagy olyan áruknál, illetve szolgáltatásoknál, melyeket a fogyasztók széles köre vásárol, a releváns fogyasztó az átlagos fogyasztó, aki szokásosan jól tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő. Értékesebb áruknál nagyobb körültekintést, figyelmet kell feltételezni, mint a mindennapos áruφέlésegeknél.¹⁵⁹

Az olyan áruknál, illetve szolgáltatásoknál, melyeket csak valamely speciális fogyasztói réteg szokott vásárolni, illetve igénybe venni, a releváns fogyasztókat ez a réteg alkotja. Ilyenkor adott esetben az átlagos fogyasztónál nagyobb figyelmet, körültekintést lehet feltételezni, azaz kisebb az összetévesztés veszélye. Az is lehet azonban, hogy a speciális fogyasztói rétegnél, pl. ha az fiatalkorúakat is tartalmaz, az átlagos fogyasztókhoz viszonyítva kisebb tájékozottságot, figyelmet és körültekintést kell feltételezni.

Egyes esetekben a szóban forgó áruk fajtája is befolyásolhatja az összetéveszthetőséget. Gyógyszerkészítményeknél nincs jelentősége annak, hogy azok vénykötelesek vagy vény nélkül kaphatók, mindkét esetben nemcsak az orvos és a gyógyszerész, hanem a beteg is beletartozik a releváns fogyasztói körbe.¹⁶⁰ A gyógyszerekre vonatkozó közösségi védjegyeknél is figyelembe veszik a beteget a releváns fogyasztók meghatározásánál.¹⁶¹ A Legfelsőbb Bíróság egy döntésében egyetértett a Fővárosi Ítéltábla megállapításával, amely szerint „a

¹⁵⁶ EU Bírósága C-39/97 Canon, 17. bek.

¹⁵⁷ EU Bírósága C-206/04 P SIR/ZIRH, 35. bek.

¹⁵⁸ EU Bírósága C-251/95 Sabèl/Puma, 24. bek.; EU Bírósága C-39/97 Canon, 18. és 24. bek.

¹⁵⁹ EU Bírósága C-342/97 Lloyd, 26. bek.

¹⁶⁰ BH 2005/107 „Nyolcszögletű tabletta”.

¹⁶¹ Daróczy Klára: Az összetéveszthetőség elbírálásának speciális szempontjai gyógyszervédjegyek esetén az európai bíróságok ítélkezési gyakorlatának tükrében. Védjegyvilág, XVII. évf. 1–2. szám, 2007, p. 55–59.

gyógyszerkészítmények elnevezéseként funkcionáló megjelölések esetében – a gyógyászati hatásra is tekintettel – a megkülönböztető képességgel szemben fokozottabb elvárás érvényesül”.¹⁶²

Bár egy védjegy-bejelentési vagy -törlési eljárásban az elvi összetéveszthetőség kérdésében kell dönteni, adott esetben a használat során történt tényleges összetévesztés vagy annak hiánya is figyelembe vehető ténykörülmeny. Egy közösségi védjegy használatától való eltiltása iránti perben a Fővárosi Ítéletábra – érdemben helybenhagyva a Fővárosi Bíróság ítéletét – kifejtette, hogy „[a] védjegyek hosszú ideje fennálló párhuzamos, zavartalan együttélésére tekintettel nem volt megállapítható az összetéveszthetőség reális veszélye”.¹⁶³

A párhuzamos használatkal kapcsolatban megjegyezzük, hogy az EU Bíróságának egy előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítélete szerint egy korábbi védjegy jogosultja nem kérheti egy azonos áruk, illetve szolgáltatások tekintetében lajstromozott, későbbi, azonos védjegy törlését, ha a két védjegy hosszú idejű tisztességes párhuzamos használata („*honest concurrent use*”) nem károsította, és nem valószínű, hogy károsítja a védjegy alapvető funkcióját, azaz a fogyasztók számára az áruk vagy szolgáltatások eredetének jelzését.¹⁶⁴

Ez az értelmezés a feltett kérdésnek megfelelően a kettős azonosság esetére vonatkozik. Értelemszerűnek tűnik, hogy alkalmazható az azonosság/hasonlóság mellett fennálló összetéveszthetőség esetében is. Nézetünk szerint ez történt a fenti „MTV/mtv”-ügyben, jól lehet 2008-ban még nem lehetett előre látni, hogy az EU Bírósága 2011-ben a fenti „Bud, Budweiser/Budweiser”-ügyben így fog dönteni. Az egyezés azért nem véletlen. Az „MTV/mtv”-ítélet véleményünk szerint figyelembe vette az igazságosság („*justice*”) és a józan ész („*common sense*”) követelményét, és ebben az előzetes döntésben az EU Bírósága is ezen az úton járt.

7.4. Az összetéveszthetőség az egyes megjelöléstípusoknál

A továbbiakban az összetéveszthetőséget a megjelölések lehetséges típusai szerinti csoportosításban tárgyaljuk jogesetekre való hivatkozással, illetve azok ismertetésével. A törtvonal előtt a megjelölés, utána a korábbi védjegy van megadva.

Mivel bitorlási perekben a megjelölések összetéveszthetőségére ugyanazok a kritériumok, mint lajstromozási és törlési ügyekben, a bitorlási perek jogeseteit is figyelembe vettük. Ilyen jogesetnél a törtvonal előtt az alperes által használt megjelölés, utána a felperes védjegye van megadva.

¹⁶² FÍT 8.Pkf.25.722/2010/5, LB Pfv.IV.21.825/2010/4 „Veneton/VENORUTON”.

¹⁶³ Főv. Bír. 1.P.25.371/2007/33, FÍT 8.Pf.20.733/2008/5 „MTV/mtv”, 2008. december 9.

¹⁶⁴ EU Bírósága C-482/09 Bud, Budweiser/Budweiser, 3. válasz, 2011. szeptember 22.

7.4.1. Egyszavas megjelölés és korábbi védjegy

Szavak hasonlóságának megítélésénél azok vizuális, hangzásbeli és – ha van jelentésük – fogalmi összehasonlítását kell elvégezni. A szókezdetek egyezése, illetve eltérése nagyobb súllyal esik latba, mint a szóvégződéséé.

A joggyakorlatban a legtöbb esetben a szavakkal egyező módon történik a különleges írásmódú szavak és az olyan ábrás megjelölések hasonlóságának elbírálása, amelyeknél az ábrás elemnek nincs megkülönböztetőképessége, mert az pl. csak egyszerű keret vagy háttér. Hasonlónak – és azonos vagy hasonló áruk, illetve szolgáltatások miatt összetéveszthetőnek – bizonyultak a következő azonos kezdetű megjelölések és védjegyek.

KOMAR/KOMAK	Főv. Bír. Ismertette <i>Bognár Istvánné dr.</i> , Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő, 74. évf. 9. szám, 1969, 475. old.
CHECKER/CHECKERBERRY	Főv. Bír. 25.Pk.22.280/1971/2. Ismertette <i>dr. Bogdán Sándor</i> , Újítók Lapja, XXIII. évf. 21. szám, 1971, 18. old.
CREST/CRESTA	BH 1972/7072
SPARANICE/SPARANYL	BH 1974/62
STARRETT/STARLETTE	BH 1976/150
NOSPILIN/NO-SPA	BH 1976/151
ESTEE/ESTE	BH 1976/308
FABIANI/FABIANOL	BH 1979/315
LENTARON/LENTARD	LB. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Magyar Védjegy Egyesület. Események-Hírek-Közlemények, IV. évf. 4. szám, 1994, 16–17. old.
ACCOLATE/Accotab	LB Pkf.IV.21.687/1997/2. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, VIII. évf. 2. szám, 1998, 24–26. old.
CLOMICALM/CLOMIAZIN	LB Pkf.IV.24.025/1998/4. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, IX. évf. 3. szám, 1999, 29–30. old.
HEPAGENE/HEPAREGEN	BH 1999/447. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, IX. évf. 1. szám, 1999, 11–13. old.
CAFFREY'S/Cafre	BH 2001/569
praktika/Praktiker	LB Pkf.IV.22.434/2001/4. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, XII. évf. 2. szám, 2002, 31–34. old.
ecoV/ECO	FÍT 8.Pkf.25.239/2009/2
piroska/PIROSKKA	LB Pfv.IV.21.909/2008/4
NavNGo/NAVIGON	FÍT 8.Pkf.25.275/2009/5
Nav N Go/NAVIGON	FÍT 8.Pkf.25.269/2009/5

NavNgo IGO/NAVIGON	FÍT 8.Pkf.25.277/2009/5
Nav N Go Limousine/ NAVIGON	FÍT 8.Pkf.25.281/2009/5
BOSS/BASS	FÍT 8.Pkf.26.005/2011/4. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvillág, XXI. évf. 2. szám, 2011, 22–25. old.
BUD/BUDWEISER	Kúria Pfv.IV.20.169/2012/4
Arilux/ARIEL	FT 3.Pk.23.108/2012/5
EMINENCE/É ÉMINENCE színes ábr.	FT 3.Pk.23.998/2012/8. Az összetéveszthetőség csak a 3. és 44. osztályban állt fenn.
CAMEA/CAMAY	FÍT 8.Pkf.25.214/2013/4. Az összetéveszthetőség a 3. osztályba tartozó azonos és hasonló árukra állt fenn.

Nem találta az összetéveszthetőségig hasonlónak a Fővárosi Bíróság a PORKOVIT szó-megjelölést a PORCOVAC szóvédjegyhez, ezért elrendelte az 5. és 31. osztály tekintetében a lajstromozást.¹⁶⁵

Lehet szómegjelölések között akkor is hasonlóság, ha nem a szókezdetek, hanem a szóvégek egyeznek meg. A joggyakorlatban hasonlónak és az áruk, illetve szolgáltatások azonosága vagy hasonlósága miatt összetéveszthetőnek bizonyultak a következő megjelölések és védjegyek.

SUPERKINGS/KING	BH 1993/354
MR SHEEN/MOISTURE SHEEN	BH 1996/195
MultiPlus/VITAPLUS	FÍT 8.Pkf.25.219/2004/2
netQuick/QUICK	FÍT 8.Pkf.25.550/2006/3. Hasonló, de az eltérő áruk miatt nem összetéveszthető.

Nem bizonyult összetéveszthetőnek a LUNAQUA szóra vonatkozó nemzetközi védjegy a korábbi KUN-AQUA szóra vonatkozó védjeggyel, jóllehet a 32. osztályba tartozó áruk azonosak, illetve hasonlóak voltak (MSZH A786173/8, 2005. május 12.). A közös aqua utótagnak ásványvizek és üdítőitalok tekintetében nincs megkülönböztetőképessége, a lun- előtag pedig – a latin „luna” („hold”) szó folytán is – jelentésében eltérő a kun- előtagtól, ami egy nép neve.

Nem találták összetéveszthetőnek egy törlési eljárásban a 175006 számon lajstromozott WINAROM szóvédjegyet a korábbi SILAROM szóvédjeggyel a 30. osztályba tartozó azonos áruk esetén (LB Pfv.IV.21.947/2006/9).¹⁶⁶

A hasonlóságnak vannak olyan esetei is, ahol a szavak kezdete és vége egyezik, de a középső részek eltérnek. Ilyen jellegű szavaknál a következő megjelöléseket és védjegyeket

¹⁶⁵ Ismertette *dr. Mikófalvi Gábor*: Védjegyvillág, VI. évf. 4. sz., 1996, p. 11–12.

¹⁶⁶ Ismertette *dr. Gedeon Sándor*: Védjegyvillág, XVIII. évf. 1. sz., 2008, p. 25–31.

ítélték hasonlóknak és – az áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt – összetéveszthetőnek.

Tacholan/Tamolan	Főv. Bír. 25.Pk.23.377/1967/2. Ismertette <i>dr. Bogdán Sándor</i> , Újítók Lapja, XX. évf. 7. szám, 1968, 30. old.
GASTHALID/GASTRACID	Főv. Bír. Mindkét jogesetet ismertette <i>Bognár Istvánné dr.</i> ,
VESPRIN/VESTIN	Szabadalmi Közlöny és Védjegyértéssítő, 74. évf. 9. szám, 1969, 475. old.
Veneton/VENORUTON	LB Pfv.IV.21.825/2010/4
maxled/MAG-LED	FT 3.Pk.23.602/2012/6

Az azonos szótagszám és azonos magánhangzók adott esetben nagymértékű hasonlóságot eredményeznek, ilyenek voltak a következő összetéveszthetőségi esetek.

Tedral/TETTRAN	Főv. Bír. 25.Pk.23.378/1967/2. Ismertette <i>dr. Bogdán Sándor</i> , Újítók Lapja, XX. évf. 7. szám, 1968, 30. old.
PRONESTYL/PROTESTIN	Főv. Bír. Ismertette <i>Bognár Istvánné dr.</i> , Szabadalmi Közlöny és Védjegyértéssítő, 74. évf. 9. szám, 1969, 475. old.
FERROPHOR/FERRO-PHOS	BH 1976/543. Nem tartották viszont az összetéveszthetőségig hasonlóknak a FERROPHOR megjelölést az ugyancsak ellentartott VENTOFOR védjeggyel.
SIFROL/SIFLOR	BH 1992/757

7.4.2. Hasonló alakú, de eltérő jelentésű szavak

Vannak olyan esetek, amikor az egyező szókezdet vagy szóvég ellenére sincs összetéveszthetőség, mert a megjelölés eltérő szóvége, illetve szókezdet a korábbi védjegyhez képest olyan mértékű jelentésbeli eltérést eredményez, amely a megjelölés megkülönböztethetőségét biztosítja.

Az IDEA domináns feliratú ábrás védjegy, ahol az „e” fordítva szerepelt, nem hasonlított az összetéveszthetőségig az azonos osztályokban lajstromozott korábbi IKEA szóvédjegyhez az „idea” szó közismert jelentése miatt (LB Pkf.IV.20.682/1992/1). Érdekes, hogy tizenhat évvel később szintén sikertelenül kérték az IKEA védjegy alapján egy másik IDEA feliratú ábrás közösségi védjegy törlését, amely azonos árukra volt lajstromozva, jöllehet az IKEA védjegy svédországi jó hírnevét elismerték.¹⁶⁷

¹⁶⁷ EU Törvényészéke T-112/06 Inter-Ikea Systems BV v OHIM, 2008. január 16.

A TÍMEA feliratú ábrás megjelöléseket nem tekintette a Legfelsőbb Bíróság az összetéveszthetőségig hasonlóknak az ugyanazon termékek tekintetében lajstromozott NIVEA szóelemet tartalmazó ábrás védjegyekhez, elsősorban a „Tímea” szó női név jelentése miatt, amellyel szemben a „nivea” jelentés nélküli fantáziaszó (BH 1995/340).

A PALLAS szóvédjegy nem volt az összetéveszthetőségig hasonló a DALLAS védjeggyhez, bár mindketten a 34. osztályba tartozó dohányzási cikkekre vonatkoztak, mivel teljesen eltérő, ismert jelentéstartalmuk miatt (istennő a görög mitológiában, amerikai nagyváros) a fogyasztók nem tévesztik őket össze (Főv. Bír. 3.Pk.25.027/1999/10).

A HERTA szóvédjegy a 39. osztályba tartozó szolgáltatásokra nem volt összetéveszthető az ugyancsak a 39. osztályba tartozó „járműkölcsonzés és lízingelés” szolgáltatásra vonatkozó HERTZ védjeggyel, mivel az utolsó betűben való eltérés mind a kiejtésben (kéttagú szó), mint a jelentésben (női név) kellő megkülönböztethetőséget biztosít (Főv. Bír. 3.Pk.29.954/2000/5).¹⁶⁸

7.4.3. Két vagy több szóból álló megjelölés, illetve korábbi védjegy

Az ilyen típusú megjelölések és egy korábbi szóvédjegy ütközése esetén elsősorban azt kell vizsgálni, hogy a megjelölés több szava közül melyik és milyen erős megkülönböztetőképeséggel rendelkezik, és melyik szó hasonlít a védjeggyhez, illetve annak melyik szóeleméhez. Ha a domináns (uralkodó) szó megkülönböztetőképeséggel rendelkezik, alapvetően a domináns szavakat vagy szóelemeket kell egymással összehasonlítani.

Az A/A+B típusú esetben általában hasonlóság van a korábbi „A+B” védjeggyel. Ez annál inkább fennáll, minél erősebb a védjegy első „A” szavának megkülönböztetőképesége. A PROLONG szóelemű ábrás védjegy, ahol az ábrás elemet csupán a sötét alap és a rajta lévő szó speciális írásmódja képezte, azonos áruk tekintetében hasonló és összetéveszthető volt a PROLONG SUPER LUBRICANTS szavakból álló korábbi védjeggyel, amely utóbbinak az 1. és 4. osztályba tartozó olajipari termékek vonatkozásában csak a „prolong” szó a megkülönböztető eleme (FÍT 8.Pkf.25.818/2012/7).

Az A+B/A típusú esetben általában fennáll olyan mérvű hasonlóság a korábbi „A” védjeggyel, hogy azonos vagy hasonló áruk, illetve szolgáltatások esetén fennáll az összetéveszthetőség. A joggyakorlatban ezt a következő esetekben állapították meg, ahol az ábrás (rövidítve: ábr.), illetve térbeli (rövidítve: térb.) megjelöléseknél a szóelem volt domináns.

ASPEN FOR WOMEN ábr./ ASPEN	Főv. Bír. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvillág, VI. évf. 4. szám, 1996, 10–11. old.
DockerS by Gerli ábr./ DOCKERS	BH 2001/165

¹⁶⁸ Ismertette *dr. Mikófalvi Gábor*: Védjegyvillág, XII. évf. 1. sz., 2002, p. 28–29.

SZINBÁD HOTEL/SZINDBÁD	Főv. Bír. Ismertette <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, XVIII. évf. 1. szám, 2008, 35–39. old. A domináns elemben fennálló „D” betű különbséget az átlagos fogyasztó észre sem veszi.
SZENT ISTVÁN ÁSVÁNYVÍZ/ Szent István	FÍT 8.Pfk.26.368/2008/4
ILKA RUDOLF ábr./MILKA	FÍT 8.Pkf.25.461/2009/4. A MILKA védjegy csokoládé tekintetében fennálló jó hírűségét is megállapították.

Az A+B/B típusú esetben vizsgálni kell, hogy az összetett „A+B” megjelölésben mi biztosítja a megkülönböztetőképességet, és a „B” szónak ebben van-e önálló szerepe,¹⁶⁹ valamint azt, hogy a „B” védjegynek milyen mértékű a saját vagy szerzett megkülönböztetőképessége, illetve hírneve. A joggyakorlatban a következő összetéveszthetőségi esetek fordultak elő, ahol az ábrás megjelöléseknél lényegében a szóelem volt domináns.

LES SPLENDEURS DE LA NUIT/ SPLENDEUR	BH 1992/21. A LES szó a francia határozott névelő többes számú alakja, és a SPLENDEURS szó képezi az összetett szómegjelölés domináns elemét.
American Lights/LIGHTS	BH 1992/311
állótükör barbie babához/ BARBIE	BH 1993/25
Heti MONTÁZS/MONTÁZS	BH 2000/346
Club metro ábr./METRO	FÍT 8.Pf.20.446/2003/3
TUTI RUDI/RUDI	FT 3.Pk.21.928/2012/4

Az előző hat jogesetnél a megjelölésben a korábbi védjegyhez hozzátett szóelemek a megjelölés megkülönböztetőképességéhez kevésbé járultak hozzá. A következő négy jogesetben a tényállás összetettebb volt.

Az összetéveszthetőség hiányát állapították meg a HAAS IGEN! szóvédjegnél az azonos osztályban lajstromozott korábbi YES szóvédjegyhez képest. Jóllehet az átlagos fogyasztó ismeri az angol „yes” szó „igen” jelentését, a gyenge megkülönböztetőképességű „igen” szó előtt lévő erős megkülönböztető képességű „haas” szóelem és az utána lévő felkiáltójel a megjelölést megkülönböztethetővé teszi. A Fővárosi Ítéltábla szerint a három elem együttes alkalmazása a megjelölést szuggesztív és jellegzetessé teszi. Figyelembe vette azt is, hogy a „haas” szóelem a vásárlók számára egy védjegycsalád (HAAS GLUKOSORBO, HAAS GLUKONETT, HAAS KÖLYÖK, HAAS UTASELLÁTÓ, HAAS MARDEL stb.) miatt is ismert (FÍT 8.Pkf.25.175/2004/6).

¹⁶⁹ EU Bírósága C-120/04 THOMSON LIFE/LIFE.

Egy védjegybitorlási perben nem találták összetéveszthetőnek az AQUAFRESH 3 TOTAL CARE megjelölést a COLGATE TOTAL védjeggyel a 3. osztályba tartozó fogkrémek tekintetében, mivel az eltérő „Aquafresh” szóelem a domináns, és a „total care” – jelentése fogkrémek tekintetében „teljes védelem” – az áru tulajdonságát írja le (FÍT 8.Pf.20.512/2008/3 „Aquafresh 3 TOTAL CARE/COLGATE TOTAL”).

Ugyancsak védjegybitorlási perben nem tekintették összetéveszthetőnek a DERBY LUX megjelölést a közismert és jó hírűnek elismert LUX védjeggyel a 3. osztályba tartozó hasonló áruk tekintetében. A „derby” domináns szóelem kellő megkülönböztetést biztosít, és az utána következő „lux” szóelem a magyar átlagfogyasztó számára a „luxus” szó rövidítését jelenti, asszociációs tartalma a termék megkülönböztetett minőségére utal. Figyelembe vették azt is, hogy a DERBY termékcsalád férfi kozmetikum termékei a magyar piacon több évtizede jelen vannak és ismertek a fogyasztók körében (LB Pfv.IV.20.717/2008/3).

Ezzel szemben az összetéveszthetőséget állapították meg egy ábrás megjelölésnél, amely a különleges írásmódú BOSCO SPORT kifejezésből állt, és többek között a 30. osztályba tartozó áruk tekintetében volt nemzetközi úton lajstromozva. Ugyancsak a 30. osztályba tartozó édességek és egyéb áruk tekintetében lajstromozott korábbi SPORT szóvédjegy jogosultjának felszólalása alapján az MSZH megállapította, hogy a SPORT védjegy a SPORT SZELET révén széles körben ismert és jó hírű. A támadott megjelölésben az egyébként domináns helyzetben lévő „sport” kifejezés az édességeket fogyasztók számára nem a „sport” kifejezés szokásos jelentését, hanem a jó hírű SPORT csokoládé védjegyet idézi fel, ezért fennáll az összetévesztés veszélye (MSZH A891834/18).¹⁷⁰

A két vagy több szóból álló megjelölések és korábbi védjegy ütközése esetén is előfordulhat olyan eset, hogy a megjelölés megkülönböztetőképességét biztosító domináns szó vizuálisan, illetve kiejtésben nagyon hasonló a korábbi védjegyhez, de a jelentésben fennálló különbség mégis biztosítja a megjelölés megkülönböztethetőségét. E tekintetben utalunk a fentebb, a 7.4.2. pontban a hasonló alakú, de eltérő jelentésű szavakról mondottakra.

7.4.4. Betűk, betűtípusok

A több betűből álló megjelöléseknél egyetlen betű eltérése vagy egy betűcsere adott esetben nem eredményez megkülönböztethetőséget, mint pl. a következő esetben, ahol a 39. osztályba tartozó fuvarozási és raktározási szolgáltatásoknál a DLH megjelölés és a korábbi DHL védjegy hasonlóságát és összetéveszthetőségét állapították meg, figyelembe véve, hogy a DHL védjegy a küldemények gyors szállítása terén széles körben ismert (BH 1993/92 „DLH/DHL”).

Szóvédjegyek összehasonlításánál adott esetben jelentősége lehet a különleges írásmódnak. Ha a megjelölés a védjegy jellegzetes betűtípusát használja, ez összetéveszthetőséget

¹⁷⁰ Ismertette *Vida Sándor*: Az Európai Bíróság gyakorlatának hatása a magyar védjegyjogra. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 3. sz., 2010. június, p. 78–80.

eredményezhet olyan esetben, amikor a szavak tisztán szómegjelölésként nem lennének összetéveszthetők.

Egy tanulságos jogesetet képező védjegybitorlási perben az alperes egymástól eltérő színű betűkből álló, különleges írásmódú ABC megjelölését az összetéveszthetőségig hasonlónak tekintették a felperes ugyancsak színes, ugyanolyan írásmódú ABC védjegyéhez annak ellenére, hogy a betűk más színekombinációban voltak. A döntés indokolása szerint a felperes védjegyének jellegét a sajátos kiképzésű betűtípus és a betűknek különböző színekben való alkalmazása adja meg, az eltérő színekombináció az összetéveszthetőséget nem zárja ki. A döntés arra is kitért, hogy az abbagyásra kötelező és eltiltó ítéleti rendelkezés nem zárja ki, hogy az alperes az ABC megjelölést áruházain használhassa, ha az nem a felperes betűtípusához az összetéveszthetőségig hasonló betűkkel történik (BH 1973/61 „ABC/ABC”). Megjegyezzük, hogy ha a védjegy nagybetűs ABC megjelölésre mint szóvédjegyre vonatkozott volna, akkor a joggyakorlat szerint az oltalmi kör az „ABC” betűk bármely színben, bármely betűtípussal használt változatára kiterjedt volna.

Ugyancsak védjegybitorlási perben állapították meg, hogy a 16. osztályba tartozó folyóiratok tekintetében egy adott betűtípust használó ELITE megjelölés az összetéveszthetőségig hasonló a 16. osztályba tartozó árukra ugyanolyan betűtípussal lajstromozott nemzetközi ELLE szóvédjegyhez (FÍT 8.Pf.20.279/2006/6).

Egy színes és jellegzetes betűtípusú „T” betű megjelölésre vonatkozó közösségi védjegy-nél egy bitorlási perben megállapították az alperesi „T” megjelölés összetéveszthetőségét, mert azt nagyon hasonló színben és szinte ugyanolyan betűtípussal használták (Főv. Bír. 1.P.24.207/2006/16; FÍT 8.Pf.21.044/2007/4). Mivel mind a közösségi, mind a magyar védjegy jog vonatkozó rendelkezései harmonizálva vannak az az Európai Parlament és a Tanács a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 2008/95/EK irányelvvel (2008. október 22.), feltehetően ugyanilyen lett volna a döntés egy magyar védjegy esetében.

7.4.5. Ábrás és térbeli megjelölések szóelem nélkül

A szóelemet nem tartalmazó ábrás, illetve térbeli megjelöléseknél a vizuális összehasonlás alapján kell eldönteni, hogy fennáll-e az összetéveszthetőség a korábbi ábrás, illetve térbeli védjeggyel. Adott esetben egy ábrás védjegy összetéveszthető lehet egy térbeli védjeggyel, és fordítva. Az is lehetséges, hogy valamely felismerhető dolgot mutató ábrás vagy térbeli védjegy a gondolati képzettársítás miatt összetéveszthető a dolog nevére vonatkozó szóvédjeggyel. Ez fordítva is lehetséges. Utalunk a fentebb, a 6.2.2. pontban ismertetett ALLIGATOR-jogesetre. A joggyakorlatban a következő esetek fordultak elő.

Elutasítottak két négyzetes sakktáblaalakzatra vonatkozó, az 5., illetve a 31. osztályba tartozó, takarmányokkal kapcsolatos áruk tekintetében benyújtott bejelentést, mivel ábrájuk a szintén takarmányok tekintetében, téglalap alakú sakktáblaalakzatra lajstromozott korábbi

nemzetközi védjegyhez az összbenyomást figyelembe véve az összetéveszthetőségig hasonlított (BH 1984/398).

A kérelmező korábbi, SIGNAL feliratú, a 3. osztályba tartozó árukra lajstromozott színes ábrás védjegye – amelyben egyéb elemek mellett oldalnézetben egy tubusból fogkefére kinyomott csíkos fogpaszta is látszik – alapján kérte két, ugyancsak a 3. osztályra vonatkozó, színes ábrás védjegy törlését, amely ábrák tubusból kinyomott fogpasztára emlékeztető, stilizált hengeres térhatású színes képet mutattak. A törlési kérelmeket elutasították, mivel az ábrák – figyelemmel a korábbi védjegy ábrájának domináns „signal” szóelemére – nem voltak összetéveszthetők a védjeggyel (LB Pkf.IV.25.446/1999/2; Főv. Bír. 1.Pk.24.634/2001).¹⁷¹

Elutasították az egymással szembe fordított, stilizált GA betűkből álló ábrára vonatkozó, 832340 lajstromszámú nemzetközi védjegy magyarországi oltalmát, mert az ábra az összetéveszthetőségig hasonló volt az azonos árukra 468535 számon lajstromozott korábbi nemzetközi védjegy ábrájához, amely két egymással szembe fordított G betűből állt. A GA betűk stilizált kialakításuk miatt kevésbé voltak felismerhetők, azok mint szóelemek nem voltak dominánsak, a vizuális összehatásban megnyilvánuló hasonlóságot nem befolyásolták (FfT 8.Pkf.26.318/2007/4).

7.4.6. Ábrás és térbeli megjelölések szóelemmel

Az ilyen összetett ábrás, illetve térbeli megjelöléseknél meg kell határozni a megjelölés és a szembenálló védjegy megkülönböztető jellegű domináns elemét, és az összehasonlítást elsősorban ezek figyelembevételével kell elvégezni.

A MÁLTAI KESERŰ szóelemet tartalmazó színes ábrázolású térbeli védjegy törlése iránti eljárásban a Legfelsőbb Bíróság a következőket fejtette ki: „Annak eldöntéséhez, hogy a megjelölések az összetéveszthetőségig hasonlóak-e, mindenekelőtt annak van jelentősége a kombinált, szóelemeket is tartalmazó védjegyek esetében, hogy a megkülönböztethetőséget melyik védjegyelem biztosítja elsődlegesen, azaz a kombinált védjegyen belül mi az, ami dominál a megkülönböztető funkció szempontjából. Általában és a jelen ügyben is a kombinált védjegyen belül az elsődleges megkülönböztető jelentőségük a szóelemeknek van, különösen akkor, ha a szóelem egyben a termék nevéként is funkcionál. ... Kombinált védjegyek esetében esetenként elképzelhető, hogy a domináns, névként is funkcionáló szóelemek különbözőségétől függetlenül, az egyéb elemek oly mértékben jellegzetesek vagy hasonlóak egymáshoz, hogy azok összetéveszthetővé teszik a megjelöléseket.” Az adott ügyben a teljesen eltérő domináns szóelemek és az egyéb, csak távoli hasonlóságot mutató elemek kizárták az összetéveszthetőség megállapítását (BH 1998/478 „Máltai KESERŰ/UNICUM”).

¹⁷¹ Ismertette ábrákkal dr. Mikófalvi Gábor: Védjegyvilág, X. évf. 2. sz., 2000, 41–44. old. és XII. évf. 1. sz., 2002, p. 29–31.

Az EZOLD.TV színes ábrás megjelölésre vonatkozó védjegybejelentés ellen, amely a 35., 38., 41., 42. és 45. osztályban lett bejelentve, felszólaltak a korábbi HBO szócímké és több, „HBO” szócímet tartalmazó ábrás védjegy alapján. Az SZTNH elutasította a felszólalást, és 203659 számon lajstromozta a megjelölést. Indokolásában kifejtette, hogy a grafikai hasonlóság ellenére a leíró jellegű „TV” szócím mellett a domináns „EZO” szócím kellő elhatárolást biztosít a domináns „HBO” szócímtől. A Fővárosi Törvényszék a 45. osztály kivételével alaposnak ítélte a felszólalást. A Fővárosi Ítéletábrák – egyetértve az SZTNH-val – elutasította a megváltoztatási kérelmet (FÍT 8.Pkf.26.062/2012/5).¹⁷²

A joggyakorlatban a következő ügyekben állapították meg a domináns szócímek alapján a hasonlóságot és – az áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága folytán – az ábrás megjelölés összetéveszthetőségét.

CUYPERS ábr./W.CUYPERS ábr.	Főv. Bír. 25.P.27.961/1966/7. Ismertette <i>dr. Bodgán Sándor</i> , Újítók Lapja, XXII. évf. 10. szám, 1970, 30. old.
MD ábr./MD színes ábr.	BH 1989/355
ÉTI típusú kazán/ÉTI ábr.	BH 1990/55
PROMONTOR ábr./ PROMONTOR ábr.	BH 1997/580. Ismertette ábrákkal <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, VII. évf. 3. szám, 1997, 16–20. old.
east inWest ábr./eW eastwest ábr.	LB Pkf.IV.22.867/1996/2. Ismertette ábrákkal <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, VIII. évf. 1. szám, 1998, 20–22. old.
SOLERO ábr./SOLERO	Főv. Bír. 3.Pk.25.954/1999/3
Original großer Schweden bitter ábr./Schweden bitter ábr.	LB Pkf.IV.26.055/1999. Ismertette ábrákkal <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, XI. évf. 2. szám, 2001, 19–22. old.
WWW ábr./WwW WHAT WE WEAR ábr.	BH 2003/459
GAZOZ JEANS ábr./BLUE JEANS GAS ábr.	FÍT 8.Pkf.25.718/2006/4
MIKE ábr./NIKE ábr.	MSZH M0504137/8. A védjegyjogosult a törlési eljárás megindulása után lemondott a védjegyoltalomról.
e♥a Slims ábr./EVE	FÍT 8.Pkf.25.749/2009/13
LEGENDA ábr./ LEGENDE R	FÍT 8.Pkf.25.642/2010/3
TOLLE Pannónia sajt ábr./ PANNÓNIA	FÍT 8.Pkf.25.698/2012/9
JogTárház színes ábr./JOGTÁR	SZTNH M1001081/7, 2012. február 3.

¹⁷² Ismertette ábrákkal *dr. Mikófalvi Gábor*: Védjegyvilág, XXI. évf. 2. sz., 2011, p. 32–38.

maci natúr színes ábr./MEDVE színes ábr. védjegyek	FíT 8.Pkf.25.495/2013/2
TRAPPER JEANS ORIGINAL ábr./TRAPPER	FT 1.Pk.23.677/2012/7

Vannak olyan esetek, amikor a domináns szövelemek eltérése ellenére az egyéb ábrás elemek nagymértékű hasonlósága vagy a korábbi védjegy ábrájának széles körű ismertsége, adott esetben jó híre következtében a fogyasztókra gyakorolt összbnyomást figyelembe véve mégis fennáll az összetéveszthetőség. Ilyenek voltak a következő esetek.

PANNÓNIA ábr./SOPIANAE ábr.	BH 2001/166. Ismertette ábrákkal <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvilág, X. évf. 1. szám, 2000, 27–31. old. Különösnek látjuk eme döntést, mivel a közölt tényállás szerint nemcsak a szövelemek különböztek, hanem a döntésben dominánsként értékelt ábrák is eléggé eltérőek voltak.
budmen ábr./„pipa” ábr.	FíT 8.Pkf.25.828/2004/4. A megjelölésben a „budmen” szövelem fölött egy pipára emlékeztető ábra volt, a korábbi védjegyet a NIKE International Ltd. cég jól ismert logója képezte.
D. felirat skót mintázaton ábr./ „Skót mintázat” ábr.	EBH 2011/2409
new Super ábr. és új Dufty ábr./ultra mosogatópór ábr.	LB Pfv.IV.21.904/2010/6. A mosogatópórral ragyogó tisztára mosott, csillogó edényre mutató háziasszony ábra utánzása mindkét megjelölésnél – az eltérő feliratok ellenére – összetéveszthetőséget eredményezett az Ultra mosogatópór jól ismert védjegyével.
Party Cola Light színes térb./ „Palack” térb.	Kúria Pfv.IV.20.105/2013/4

Az ábrás elemek eltérése adott esetben kompenzálhatja az általában dominánsnak tekintett szövelemek egyezését vagy hasonlóságát, s ez esetben nem áll fenn a megjelölés összetéveszthetősége. Ilyenek voltak a következő jogesetek.

A „LADY Moletti ábr./Moletti ábr.” jogesetnél (BH 1998/121)¹⁷³ a védjegyek a 25. osztályba tartozó ruházati cikkek tekintetében voltak lajstromozva, és mindkettőnél a „Moletti” szó volt a domináns elem keretező jellegű ábrás elemekkel. Figyelemmel arra is, hogy a „lady” szövelem ruházati cikkekre aligha rendelkezik megkülönböztetőképeséggel, az elsőfokú döntést megváltoztató másodfokú döntésnek az összetéveszthetőség hiányára vonatkozó megállapításai nem tűnnek meggyőzőnek.

¹⁷³ Ismertette ábrákkal *dr. Mikófalvi Gábor*: Védjegyvilág, VIII. évf. 1. sz., 1998, p. 22–24.

f6 FILTER ábr./R6 REEMTSMA ábr.	BH 1999/169. Ismertette ábrákkal <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvillág, IX. évf. 1. szám, 1999, 9–11. old.
SZENT ISTVÁN Esztergom ábr./ Szent István	FíT 8.Pkf.26.403/2008/3
SILVER RESORT ábr./ Hotel Silver ábr.	LB Pfv.20.516/2010/4. Ismertette ábrákkal <i>dr. Mikófalvi Gábor</i> , Védjegyvillág, XX. évf. 1. szám, 2010, 18–25. old.
wink ábr./WinX CLUB ábr.	FíT 8.Pkf.25.201/2011/4. Ismertette ábrákkal <i>Kovári Zoltán és Vittay Dorottya</i> : A védjegyhasználat aktuális kérdései. A használati igazolás aspektusai. MIE Konferencia, Egerszalók, 2012. november 22–23. Megtalálható a http://www.mie.org.hu honlapon.

Ügyszintén az ábrák eltérő összbemutatója volt a döntő tényező egy törlési ügyben, ahol egy EGRI BIKAVÉR feliratú ábrás védjegy törlését kérték két korábbi, szintén EGRI BIKAVÉR feliratú ábrás védjegy alapján. A Fővárosi Bíróság megváltoztatta az OTH törlést elrendelő határozatát, és megállapította, hogy a szóban forgó védjegyek ábrái különbözőek, az „egri bikavér” felirat pedig nem okozhatja az összetéveszthetőséget, mert az egyrészt földrajzi származást jelöl, másrészt egy borfajta neve. A Legfelsőbb Bíróság, egyetértve az elsőfokú bíróság végzésével, megállapította, hogy az „egri bikavér” felirat feladata nem az áru megkülönböztetése, hanem a termék jelölése. A megkülönböztetést az ábra és annak színezése adja (BH 1989/354 „EGRI BIKAVÉR”).

Egy védjegybitorlási ügyben a 36., 41. és 42. osztályba tartozó szolgáltatásokra lajstromozott „lazarus” szóelemből és alatta egy címerpajzsban elhelyezett nyolcágú lovagkeresztből, ún. máltai keresztből álló védjegy bitorlását sérelmezték egy szintén nyolcágú lovagkereszt használata miatt. A Legfelsőbb Bíróság elutasította a keresetet, mivel megállapítása szerint a védjegyben a máltai kereszt olyan történelmi eredetű, többek által használt, meghatározott értékrendet kifejező szimbólum, amely a rendelkezésre álló adatok szerint nem köthető egyetlen személyhez vagy szervezethez sem. Ezért csupán eme védjegyelem használata nem valósítja meg a védjegy használatát (EBH 2002/760 „LAZARUS és máltai kereszt/Máltai kereszt”).

Ezek az ügyek azt mutatják, hogy egy kombinált védjegyben nemcsak egy leíró jellegű szóelem lehet híjával a megkülönböztetőképességnek, hanem egy szabad jelzésnek minősülő ábrás elem is. Az ilyen kombinált védjegyet nem bitorolja egy olyan megjelölés, amely a védjegyből csupán a megkülönböztetőképességgel nem rendelkező, leíró vagy szabad jelzés jellegű elemet veszi át, illetve az nem képez kizáró okot egy későbbi megjelölésnél pusztán azért, mert abban a megkülönböztetőképességgel nem rendelkező elem fordul elő. Ilyen értelemben döntött a Legfelsőbb Bíróság egy védjegybitorlási perben, amelyben felülvizsgálati eljárásban a másodfokú jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte, az elsőfokú ítélet részbeni

megváltoztatásával a felperes keresetét elutasította, és megállapította, hogy a felperes 140490 és 165043 lajstromszámú „telefonkönyv” szóelemet tartalmazó ábrás védjegyeit az alperes a TELEFONKÖNYV megjelölés használatával nem bitorolta (LB Pfv.IV.21.301/2009/5).

7.4.7. Szín- és hangmegjelölések

Az egyetlen színből vagy két szín kombinációjából álló színmegjelölések különleges kategóriát képeznek a színes védjegyek világában. Itt nem színes ábrás vagy térbeli megjelölésről van szó, hanem egy adott színárnyalatról, illetve két színárnyalat kombinációjáról, amely önmagában bármiféle ábrától vagy alakzattól függetlenül áll védjegyyaltalom alatt. A korábbi védjegy törvények hatálya alatt az ilyen színmegjelölések nem voltak lajstromozhatók.¹⁷⁴ Az 1969. évi Vt. időbeli hatályának vége felé mégis előfordult, hogy egyetlen színre vonatkozó védjegyet lajstromoztak.¹⁷⁵

A Vt. 1. § (2) bekezdésének *e*) pontja a színt és a színösszetételt is felsorolja a védjegyyaltalomban részesíthető megjelölések között, ekként 1997 óta a színvédjegyek is lajstromozhatók.¹⁷⁶ A joggyakorlat azonban az egyetlen színárnyalatra vonatkozó színmegjelölést önmagában általában nem tekinti alkalmasnak áruk, illetve szolgáltatások megkülönböztetésére, és csak akkor tartja oltalomképesnek, ha az használata révén az adott áru, illetve szolgáltatás tekintetében megszerezte a megkülönböztetőképességet [Vt. 2. § (3) bek.].¹⁷⁷ *Szakács Lilla Fanni* ismertette az újabb vonatkozó magyar joggyakorlatot.¹⁷⁸

A színvédjegyeket megillető kizárólagos jog terjedelmét a joggyakorlat a színek gyakorlatilag véges készlete miatt szűken szabja meg. Egy, a „magenta” színre vonatkozó közösségi színvédjegy bitorlása miatt indított perben a Fővárosi Bíróság mint közösségi védjegy bíróság megállapította, hogy a színvédjegy oltalma csak a lajstrom szerinti színárnyalatra és az ahhoz igen közel álló színárnyalatokra terjed ki (Főv. Bír. 1.P.24.207/2006/16). Az ítéletet helyes indokainál fogva a Fővárosi Ítéltábla mint másodfokú közösségi védjegy bíróság helybenhagyta (FÍT 8.Pf.21.044/2007/4). A döntés a vonatkozó rendelkezések harmonizáltsága folytán relevánsnak tekinthető a magyar színvédjegyekre is. Nincs tudomásunk olyan jogesetről, ahol egy színmegjelölésre vonatkozó védjegybejelentés ütközött volna korábbi színvédjeggyel.

A hangmegjelöléseknél¹⁷⁹ a hangmegjelölés és a korábbi hangvédjegy hangzásbeli hasonlósága alapján kell megítélni, hogy fennáll-e a fogyasztók részéről az összetéveszthetőség. A

¹⁷⁴ *Ullmann Antal*: Védjegyyaltalom. A Pesti Lloyd-Társulat nyomdája, Budapest, 1913, p. 6.

¹⁷⁵ Lásd a 82. és 83. lábjegyzetet.

¹⁷⁶ *Boronkay Miklós, ifj. Wellmann György*: A színvédjegyek oltalmáról. *Gazdaság és Jog*, XVIII. évf. 2. sz., 2010. február, p. 9–14.

¹⁷⁷ EU Bírósága C-104/01 *Libertel Groep BV v Benelux-Merkenbureau*, 65. és 66. bek.

¹⁷⁸ *Szakács Lilla Fanni*: Új típusú védjegyek – középpontban a színvédjegyek. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 8. (118.) évf. 6. sz., 2013. december, p. 53–68.

¹⁷⁹ Vt. 1. § (2) bek. *f*) pont.

hangvédjegyeket is kell grafikusán ábrázolni,¹⁸⁰ de a hasonlóság megítélésénél nem a kottakép,¹⁸¹ hanem a normál hallású ember hangzásbeli észlelése a mérvadó. Nincs tudomásunk ilyen jogesetről.

7. EPILÓGUS

A korábbi védjegyek mint viszonylagos kizáró okok áttekintése is megmutatta, hogy az oltható képességnél számos tényezőt kell figyelembe venni. Maga a megjelölés, illetve védjegy, adott esetben az ahhoz fűződő attribútumok mint használat, szerzett megkülönböztető képesség, közismertség, jó hírnév, aztán az árujegyzék, a megjelölés, illetve védjegy típusa, és – ha a feltétlen kizáró okként szereplő rosszhiszemű bejelentést is figyelembe vesszük – a bejelentő tudatállapota. Egy védjegybejelentésnél eme objektív és szubjektív tényezők együttese állhat szemben a feltétlen és viszonylagos kizáró okok légiójával, összesen mintegy húszféle kizáró okkal. Ha mindehhez hozzávesszük a védjegy jog európai és nemzetközi dimenzióit, elmondhatjuk, hogy a védjegy jog művelőit nem fenyegeti az unalom veszélye. A jogterület komplexitása kihívást jelent, és – ahogy *Lord Justice Jacob*, a neves angol főbíró mondta – „*The great joy of trademarks is that there are no absolute answers*”, azaz „Nagy élvezet a védjegyeknél, hogy abszolút válasz nincsen.”

Rövidítések

AB	Alkotmánybíróság
Alaptörvény	Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), figyelembe véve annak első módosítását (2012. június 18.), második módosítását (2012. november 9.), harmadik módosítását (2012. december 21.), negyedik módosítását (2013. március 25.) és ötödik módosítását (2013. szeptember 23.)
BH	Bírósági Határozatok
BPHH	Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Védjegyek és Formatervezési min-ták), Office for Harmonization in the Internal Market
Díjrendelet	19/2005. (IV. 12.) GKM rendelet a Magyar Szabadalmi Hivatal előtti ipar-jogvédelmi eljárások igazgatási szolgáltatási díjairól
EBH	Elvi Bírósági Határozatok
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága (European Court of Human Rights)
EK-szerződés	Szerződés az Európai Gazdasági Közösség létrehozásáról (Római Szer-ződés)
EU Bírósága	Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union; ko-rábban: European Court of Justice)

¹⁸⁰ Vt. 1. § (1) bek.

¹⁸¹ 16/2004. (IV. 27.) IM rendelet, 3. § (1) bek. d) pont.

EU Törvényszéke	Az Európai Unió Törvényszéke (General Court of the European Union; korábban: Court of First Instance)
Fgytv.	1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről
FÍT	Fővárosi Ítéltábla
Fmtv.	2001. évi XLVIII. törvény a formatervezési minták oltalmáról
Föv. Bír.	Fővárosi Bíróság
FT	Fővárosi Törvényszék
Fttv.	2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról
Hmtv.	1991. évi XXXVIII. törvény a használati minták oltalmáról
Régi irányelv	A Tanács 1988. december 21-i 89/104/EGK első irányelve a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről
Irányelv	Az Európai Parlament és a Tanács 2008/95/EK irányelve (2008. október 22.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (kodifikált változat)
Régi KVR	A Tanács 40/94/EK rendelete (1993. december 20.) a közösségi védjegyről
KVR	A Tanács 207/2009/EK rendelete (2009. február 26.) a közösségi védjegyről (kodifikált változat)
LB	Legfelsőbb Bíróság
Lisszaboni Megállapodás	Az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozására vonatkozó Lisszaboni Megállapodás (kihirdette az 1982. évi 1. törvényerejű rendelet)
Madridi Jegyzőkönyv	A védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz kapcsolódó 1989. évi Jegyzőkönyv (kihirdette az 1999. évi LXXXIII. törvény)
Madridi Megállapodás	A gyári vagy kereskedelmi védjegyek nemzetközi lajstromozására kötött Madridi Megállapodás (a Stockolmi Szöveget kihirdette az 1973. évi 29. törvényerejű rendelet)
Magyar–Amerikai Megállapodás	Megállapodás a Magyar Köztársaság Kormánya és az Egyesült Államok Kormánya között a szellemi tulajdonról (kihirdetve: 1993/26. Nemzetközi Szerződés a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma közigazgatási államtitkárától, Magyar Közlöny, 1993. évi 173. szám)
MSZH	Magyar Szabadalmi Hivatal (1996–2010)
Nizzai Megállapodás	A gyári vagy kereskedelmi védjegyekkel ellátható termékek és szolgáltatások nemzetközi osztályozására vonatkozó Nizzai Megállapodás (a Genfben 1977. május 13-án felülvizsgált szöveg kihirdetve: 1983/1. Nemzetközi Szerződés az Országos Találmányi Hivatal elnökétől, Magyar Közlöny, 1983. évi 5. szám; a Genfben 1979. szeptember 28-án elfogadott módosítás kihirdetve: 1986/13. Nemzetközi Szerződés az Országos Találmányi Hivatal elnökétől, Magyar Közlöny, 1986. évi 40. szám)

Nizzai Osztályozás	A Nizzai Megállapodás szerinti nemzetközi osztályozás 10. kiadása, World Intellectual Property Organization, Geneva, 2011. A 2014-es elektronikus változat [„NCL(10–2014)”] hatályos 2014. január 1-jétől. Megtalálható a következő honlapon: http://wipo.int/classification/en/ . A magyar szöveg elérhető az SZTNH alábbi honlapján: http://classifications.mszh.hu/nice/ .
OHIM	Office for Harmonization in the Internal Market, Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Védjegyek és Formatervezési Minták)
OHIM Manual	Manual of Trade Mark Practice. Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs). Aktuális szövege elérhető a következő honlapon: https://oami.europa.eu/ohimportal/en/manual-of-trade-mark-practice
OTH	Országos Találmányi Hivatal (1950–1996)
Ptk.	2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
PUE	Az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezmény (a Stockholmi Szöveget kihirdette az 1970. évi 18. törvényerejű rendelet)
Szt.	1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról
SZTNH	Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (2011–)
Tpvt.	1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról
TRIPS-megállapodás	Megállapodás a szellemi tulajdon kereskedelmi vonatkozásairól [a Marrakesh-i Egyezmény 1. C) melléklete] (kihirdette az 1998. évi IX. törvény)
VSZ	Védjegyjogi Szerződés (kihirdette az 1999. évi LXXXII. törvény)
Vt.	1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról
WIPO	Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization)
1890. évi Vt.	1890. évi II. törvénycikk a védjegyek oltalmáról
1895. évi Vt. novella	1895. évi XLI. törvénycikk a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről
1969. évi Vt.	1969. évi IX. törvény a védjegyről
1970-es Vr.	2/1970. (VII. 1.) OMFB–IM együttes rendelet a védjegyről szóló 1969. évi IX. törvény végrehajtásáról

Dr. Vida Sándor*

MÁS JÓ HÍRŰ VÉDJEGYÉNEK A HASZNÁLATA – ALAPOS OK FENNFORGÁSA ESETÉN: RED BULL

A jó hírű védjegy számára mind a magyar jog [Vt. 4. § (1) bek.], mind a közösségi jog [KVR¹ (8. cikk (5) bek.)] privilegizált helyzetet biztosít. Egyszerűen szólva: a szokásosnál szélesebb körű oltalmat.

Ezek a rendelkezések a védjegyirányelv² 5. cikkének (2) bekezdésén alapulnak, amely szerint

„... a jogosult bárkivel szemben felléphet, aki hozzájárulása nélkül gazdasági tevékenység körében a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést használ az árujegyzékben szereplő árukhoz, illetve szolgáltatásokhoz nem hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, feltéve, hogy a védjegy a tagállamban jó hírűvé vált, és a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértene vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírűségét.”

E meghatározásból többek között az is kiolvasható, hogy alapos ok fennforgása esetén nem tilos más jó hírű védjegyének használata, feltéve, hogy egyéb kizáró ok nem áll fenn.

A következőkben csak az „alapos ok” hiányával vagy fennforgásával foglalkozunk, mint-hogy ez képezte az alábbiakban ismertetendő jogeset tárgyát.

Tényállás

A Red Bull cég az 1983. július 11-i elsőbbséggel a 32. osztályba tartozó alkoholmentes italok vonatkozásában lajstromozott RED BULL szó- és ábrás védjegy (a továbbiakban: RED BULL) jogosultja a Benelux államokban.

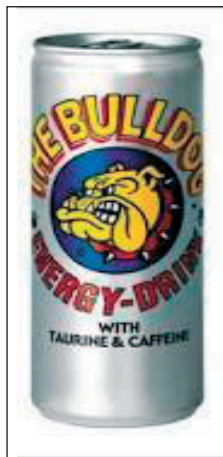
H. J. M. de Vries vállalkozó a szintén a 32. osztályba tartozó áruk vonatkozásában lajstromozott következő védjegyek jogosultja a Benelux államokban:

- az 1983. július 14-én lajstromozott THE BULLDOG szó- és ábrás védjegy;
- az 1999. december 23-án lajstromozott THE BULLDOG szóvédjegy, valamint
- a 2000. június 15-én lajstromozott THE BULLDOG ENERGY DRINK szó- és ábrás védjegy.

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda.

¹ 40/94 EK sz. rendelet a közösségi védjegyről (újra kodifikálva a 207/2009 EK sz. rendelettel).

² 89/104 EK sz. irányelv (újra kodifikálva a 2008/95 EK sz. irányelvvel).

Ezenfelül de Vries már azelőtt, hogy a Red Bull cég 1983-ban a védjegyét bejelentette – állítása szerint 1975 óta – a THE BULLDOG megjelölést kereskedelmi névként használta kávézók, éttermi, szállodai szolgáltatások és italárúsítás (a továbbiakban: vendéglátó-ipari szolgáltatások) vonatkozásában. Az sem vitatott, hogy a RED BULL védjegy bizonyos mértékű jó hírnevet élvez a Benelux államok területén.

A Red Bull cég úgy vélte, hogy de Vries a megkülönböztetésre alkalmas THE BULLDOG megjelölés használatával – mivel ez a megjelölés magában foglalja a „bull” szóelemet – sérti a RED BULL védjegy oltalmát, és ezért 2005. június 27-én az Amszterdami Törvényszékhez fordult azzal a kérelemmel, hogy az tiltsa el de Vries alperest olyan energiatalkok gyártásától és forgalmazásától, amelyek csomagolásán a BULL DOG megjelölés, a „bull” szóelemet tartalmazó egyéb megjelölés, vagy más, a RED BULL védjegyeihez megtévesztésig hasonló megjelölés szerepel.

De Vries viszontkeresetében a felperesnek a RED BULL védjegyhez fűződő oltalom Benelux államok tekintetében való megszűnésének a megállapítását kérte.

2007. január 17-i ítéletével a törvényszék mindkét kérelmet elutasította.

Az Amszterdami Fellebbviteli Bíróság ítéletével túlnyomórészt helyt adott a felperes fellebbezésének. A fellebbviteli bíróság azt állapította meg, hogy egyrészt a RED BULL védjegy jó hírnevet élvez a Benelux államokban, másrészt pedig, hogy az érintett vásárlóközönség a hasonlóság következtében, minthogy a védjegyben szereplő „bull” elemet az alperes által energiatalkokhoz használt THE BULLDOG megjelölés is tartalmazza, az említett védjegyet és a megjelölést egymáshoz kapcsolja, még ha nem is téveszti őket össze.

A fellebbviteli bíróság úgy ítélte meg, hogy az alperes megjelölése hasonló a RED BULL védjegyhez, és az alperes a jó hírnévvel rendelkező védjegy nyomdokaiba lépve (*riding on the coattails*) tisztességtelenül ki akarta használni a felperes védjegyének ismertségét annak érdekében, hogy részesüljön a RED BULL több milliárd eurós energiatalk-piaci részesedéséből.

A de Vries alperes által hivatkozott azon körülményt, miszerint a THE BULLDOG védjegy használata a THE BULLDOG megjelölés 1983 előtti, különösen italárusításra kiterjedő értékesítési és vendéglátó-ipari tevékenységek vonatkozásában történő használat folytatása volt, a fellebbviteli bíróság nem minősítette olyan alapos oknak, amely igazolhatná e megjelölés használatát. Nézete szerint ugyanis az alperes nem igazolta az említett megjelölés használatának szükségességét, azaz hogy ésszerű módon nem várható el tőle, hogy tartózkodjék az ilyen használattól.

Az alperes a fellebbviteli bíróság határozatával szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a Holland Legfelsőbb Bírósághoz (Hoge Raad der Nederlanden), amelyben többek között azt kifogásolta, hogy a fellebbviteli bíróság megszorítóan értelmezte az „alapos ok”-nak a védjegyirányelv 5. cikke (2) bekezdésében szereplő fogalmát. Álláspontja szerint a THE BULLDOG megjelölésnek a RED BULL védjegy benyújtását megelőző, kereskedelmi névként történő, jóhiszemű használata, illetve annak folytatása ugyanis alapos oknak minősül.

E körülményekre tekintettel a Holland Legfelsőbb Bíróság felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette az EU Bírósága elé:

„Úgy kell-e értelmezni a védjegyirányelv 5. cikke (2) bekezdését, hogy az e rendelkezésben szereplő alapos ok akkor is fennállhat, ha a jó hírnévvel rendelkező védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést az érintett harmadik személy már az említett védjegy bejelentése előtt jóhiszeműen használta?”

Előterjesztésében a legfelsőbb bíróság kételyeit fejezi ki a fellebbviteli bíróság által az „alapos ok” fogalmával kapcsolatban adott értelmezést illetően. Egyrészt ezt, a Benelux egyezmény 2.20 cikke (1) bekezdésének c) pontjában szereplő fogalmat a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdésével összhangban kell értelmezni. Másrészt a C-323/09. sz., az Interflora- és Interflora British Unit-ügyben hozott ítéletében az EU Bírósága tágabban értelmezte ezt a fogalmat.

Perösszefoglaló³

J. Kokott főtanácsos a tőle megszokott alapossággal kidolgozott perösszefoglalója már némiképp előrevetíti a jogértelmező bírói választ.

Bevezetőként úgy foglalta össze a kérdést, hogy azt kell megvizsgálni, hogy valamely megjelölésnek egy később ismertté váló, hasonló védjegy bejelentése előtt történő, jóhiszemű használata igazolhatja-e az elsőként említett megjelölés további használatát. De Vries úr és vállalkozása, a Leidseplein Beheer BV ugyanis már jóval a Red Bull védjegyeinek első lajstromozása előtt használta a THE BULLDOG felirattal ellátott bulldog képét. A jelen ügyben vitatott, hogy a Red Bull megtilthatja-e ennek a megjelölésnek energiai vonatkozásában történő használatát (perösszefoglaló, 2. pont).

³ C-65/12 ügyszám.

Majd az értelmezés tárgyát képező kérdésről azt mondja, hogy a jó hírnévvel rendelkező védjegyek jogosultjai számára biztosított oltalom terjedelmét illetően a védjegyirányelv 5. cikke (2) bekezdésének szövegéből következik, hogy az ilyen védjegyek jogosultjai megtilthatják, hogy hozzájárulásuk és „alapos ok” nélkül harmadik személyek gazdasági tevékenységük körében használjanak azzal azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést, amennyiben a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértené vagy tisztességtelenül kihasználná e védjegyek megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét. A jó hírnévvel rendelkező védjegy jogosultja nem csak akkor gyakorolhatja ezt a jogot, ha az érintett vásárlóközönség szempontjából fennáll az összetéveszthetőség (perösszefoglaló, 14. pont).

Az értelmezendő szöveget vizsgálva megállapítja, hogy a védjegyirányelv 5. cikk (2) bekezdésének holland szövegváltozata alapján a Red Bull megszorító felfogása alkalmasint jobban érthető, mint a többi nyelvi változat alapján. A holland szövegváltozatban nem „alapos ok” („rechtvaardige reden”) szerepel, hanem „nyomós ok” vagy „elfogadható ok” („geldige reden”). Ezt a változatot szinte már úgy is lehetne érteni, hogy a megjelölés használatára vonatkozóan konkrét jognak – így például névviseelési jognak vagy egy korábbi védjegynek – kell fennállnia (perösszefoglaló, 19. pont).

Ezzel szemben a német „*rechtfertigender Grund*”, valamint a francia „*juste motif*” és az angol „*due cause*” kifejezést úgy is lehet érteni, hogy a megjelölés használatára vonatkozóknak nem kell kényszerítőknak lennie. Eszerint elegendő lehet olyan jogos érdek fennállása is, amely a jó hírnévvel rendelkező védjegy jogosultjának érdekeivel szemben többlet nyom a latban (perösszefoglaló, 20. pont).

Első látásra nem világos, hogy miért ne lenne alkalmas egy megjelölés korábbi használata annak megalapozására, hogy nyomós jogos érdek állhat fenn (perösszefoglaló, 21. pont).

Az uniós jogi rendelkezések eltérő nyelvi változatait egységesen kell értelmezni. Amennyiben a változatok eltérnek egymástól, a rendelkezést főszabály szerint azon szabályozás általános rendszerének és céljának figyelembevételével kell meghatározni, amelynek e rendelkezés részét képezi (perösszefoglaló, 22. pont).

A Red Bull cég a védjegyirányelv és annak a Benelux egyezményben foglalt átültetésének a rendszerére hivatkozik álláspontja alátámasztásául. Ez utóbbi az ún. *de facto* – azaz lajstromozatlan, kizárólag a használatuk révén oltalomban részesülő – védjegyek oltalmára vonatkozó szabályozáson alapul (perösszefoglaló, 23. pont).

Egyébként egy megjelölésnek a védjegyirányelv 5. cikk (2) bekezdése szerint esetlegesen alapos okkal történő használatát még mindig meg lehet tiltani az 5. cikk (1) bekezdése alapján, amennyiben fennáll az összetéveszthetőség, mivel ebben az esetben a fogyasztók megtévesztésétől lehet tartani (perösszefoglaló, 28. pont).

Ugyan a Red Bull cég ez utóbbi megállapítással szemben azt hozza fel, hogy a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése szerinti oltalom szélesebb körű, mint az 5. cikk (1) bekezdésében biztosított oltalom, ám ez az érv nem meggyőző. Ennek a két jognak valójában eltérő funkciója van. Az 5. cikk (2) bekezdésének kizárólagos célja (*purpose*) a védjegyjogo-

sultat védeni, míg az 5. cikk (1) bekezdése a fogyasztók megtévesztéssel szembeni védelmét is szolgálja. Ezért az egyszerű védjegyek oltalma azokban az esetekben kerül alkalmazásra, amelyekben a jó hírnévvel rendelkező védjegyek oltalma nem alkalmazható, és fordítva (perösszefoglaló, 29. pont).

Következésképpen az irányelv rendszere sem követeli meg a Red Bull által képviselt megszorító felfogást (perösszefoglaló, 31. pont).

Nem meglepő, hogy az EU Bírósága a C-323/09, az Interflora-ügyben hozott ítéletében,⁴ amelyre előzetes döntéshozatal iránti kérelme szükségességének indoklásául a Holland Legfelsőbb Bíróság is hivatkozik, az „alapos ok” fogalmát nem értelmezte kényszerítő oknak. Ez az ügy olyan internetes kulcsszóval történő hirdetésre vonatkozott, amely egy jó hírnévvel rendelkező védjegynek felel meg. A hirdetés anélkül kínálta a jó hírnévvel rendelkező védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak alternatíváját, hogy az említett védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak egyszerű utánzatát árulta volna, felhígulást vagy hírnevének csorbulását okozta volna, vagy egyébként sértette volna ennek a védjegynek a funkcióit. Az ilyen használat főszabály szerint a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások ágazatában folyó egészséges és tisztességes verseny körébe tartozik, és ezért a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett „alapos okból” történik (perösszefoglaló, 32. pont).

A védjegyirányelv 5. cikke (2) bekezdéséből is kiolvasható (*calls for*) a mérlegelési tevékenység. A jó hírnévvel rendelkező védjegy jogosultja ugyanis nem tilthatja meg a védjegy vagy az ahhoz hasonló megjelölések bármely használatát, hanem csak az olyan használatot, amely alapos ok nélkül sértené vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét. A tisztességtelen kihasználás vagy sérelem e tekintetben szorosan kapcsolódik az alapos ok hiányához. Ha ugyanis a megjelölés használata igazolható, akkor főszabály szerint nem lehet pejoratív módon tisztességtelennek minősíteni (perösszefoglaló, 36. pont).

⁴ A rendelkező rész 2. pontjának szövege:

A védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdését és a KVR 9. cikke (1) bekezdésének c) pontját úgy kell értelmezni, hogy a jó hírnevet élvező védjegy jogosultja megtilthatja valamely versenytársa számára, hogy az e védjeggyel megegyező azon kulcsszó alapján hirdessen, amelyet e versenytárs az említett jogosult hozzájárulása nélkül internetes reklámszolgáltatás keretében kiválasztott, amennyiben az említett versenytárs ily módon tisztességtelenül kihasználja a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (élősködés), vagy ha az említett hirdetés sérti e megkülönböztetőképességet (felhígulás), illetve a jó hírnevet (csorbulás).

Az ilyen kulcsszó alapján megjelenített hirdetés sérti a jó hírnevet élvező védjegy megkülönböztetőképességét (felhígulás), különösen ha hozzájárul e védjegy általános kifejezéssé való változtatásához. Ezzel szemben valamely jó hírnevet élvező védjegy jogosultja nem tilthatja meg többek között az e védjeggyel megegyező kulcsszó alapján a versenytársak által megjelenített olyan hirdetéseket, amelyek – anélkül, hogy az említett védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak egyszerű utánzatát árulnák, felhígulást vagy a jó hírnév csorbulását okozná, vagyis sértenék a jó hírnevet élvező védjegy funkcióit – a jogosult áruinak vagy szolgáltatásainak alternatíváját kínálják.

Célszerűnek tűnik ezért az alapos ok vizsgálatát arra összpontosítani, hogy a megjelölés használata tisztességtelenül kihasználja-e a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét. Ezt az adott ügy minden lényeges elemét figyelembe véve, átfogóan kell vizsgálni (perösszefoglaló, 37. pont).

Az EU Bírósága e tekintetben elsősorban a védjegy jó hírvének erősségét és a védjegy megkülönböztetőképességének a mértékét, az ütköző védjegyek közötti hasonlóság mértékét, valamint az érintett áruk és szolgáltatások jellegét és közelségük mértékét vette alapul. A korábbi védjegy erősségét és megkülönböztetőképességének mértékét illetően az EU Bírósága kimondta, hogy minél nagyobb a korábbi védjegy megkülönböztetőképessége és jó hírve, annál inkább fennáll a sérelem. Minél erőteljesebben és közvetlenebbül idézi fel a megjelölés a védjegyet, annál nagyobb annak a kockázata, hogy a megjelölés jelenlegi vagy jövőbeli használata sérti vagy tisztességtelenül kihasználja a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (perösszefoglaló, 38. pont).

Ennek vizsgálatánál a tagállami bíróságnak figyelembe kell vennie, hogy azonos árukról van szó, és ezért különösen nyilvánvaló az ezen áruk tekintetében jó hírnévvel rendelkező védjegyekhez fűződő kapcsolat. A megjelölések azonban nem azonosak, hanem csak a „bull” szó tekintetében egyeznek meg, amely de Vries alperes megjelölésében csak a „bulldog” szó részét alkotja, és egy egészen más kép kapcsolódik hozzá (perösszefoglaló, 39. pont).

A tisztességtelen kihasználás lényeges jellemzője, hogy valamely harmadik fél a jó hírnévvel rendelkező védjegyhez hasonló megjelölés használatával megpróbál annak nyomdokába lépni azért, hogy előnyt szerezzen annak vonzerejéből, elismertségéből és presztízséből, valamint azért, hogy kihasználja – mindennemű pénzügyi ellentételezés nélkül, illetve anélkül, hogy e tekintetben saját ráfordítást kellene eszközölnie – a védjegyjogosult által e védjegy imázsának megteremtése és fenntartása érdekében eszközölt üzleti ráfordításokat (perösszefoglaló, 40. pont).

Ennek megítélésénél nagy jelentőséggel bírhat az a körülmény, hogy a THE BULLDOG megjelölést alkoholmentes italok tekintetében már 1983-ban védjegyként lajstromozták. Bár a Red Bull védjegye néhány nappal korábbi, kétséges, hogy ebben az időpontban már rendelkezett volna jó hírnévvel. Az alperes e védjegy vonatkozásában ezért főszabály szerint hivatkozhat a szerzett jogok tiszteletben tartásának az uniós jogban elismert alapelveire az alkoholmentes energiaszórók tekintetében történő használat igazolása keretében. Egy fennálló jog kihasználása főszabály szerint nem minősülhet tisztességtelennek és igazolatlanoknak, ha egy másik védjegy a későbbiekben nagyfokú jó hírnevet szerez, és ezáltal oltalmának terjedelme már fennálló védjegyek oltalmának terjedelmével ütközik (perösszefoglaló, 41. pont).

Másfelől meg kell állapítani, hogy maga de Vries alperes nem hivatkozik arra, hogy használta volna ezt a védjegyet 1997 előtt energiaszórók vonatkozásában. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből sem állapítható meg, hogy a Holland Legfelsőbb Bíróság foglalkozott volna ennek a védjegynek a joghatásaival. Ezzel szemben abból indult ki, hogy a védjegyet

a gasztronómia területén *más* gazdasági tevékenységek vonatkozásában használták (perösszefoglaló, 42. pont).

Az érdekek mérlegelésekor mindazonáltal még az ilyen használatot is figyelembe kell venni. Ez a használat ugyanis harmadik személy saját erőfeszítésének minősül, akinek így már nem lehet felróni, hogy önálló erőfeszítés nélküli, élősködő magatartást tanúsítana. A korábbi használat növelhette a megjelölés vonzerejét, elismertségét és presztízsét is, amelyeket a harmadik személy jogos érdekének kell tekinteni. Kisebb mértékben akkor is igaz ez, ha a megjelölést abban az időszakban használták, amikor a védjegyet már bejelentették, de még nem szerzett jó hírnevet (perösszefoglaló, 43. pont).

Mivel egy megjelölés korábbi használata vonzerőt, elismertséget és presztízst eredményezhet, annak jelenlegi használata is alkalmas lehet egyébként arra, hogy a védjegy származási funkcióját betöltse, és elősegítse ezáltal a fogyasztók jobb tájékoztatását. Így a jelen esetben fennáll annak a lehetősége, hogy legalábbis az amszterdami fogyasztók a THE BULLDOG megjelölést jobban össze tudják kapcsolni egy adott vállalkozással, mint a de Vries nevet vagy egy teljesen új megnevezést (perösszefoglaló, 44. pont).

A korábban használt megjelölés használatához fűződő ezen jogos érdeket az sem oltja ki, hogy de Vries esetleg csak azt követően kezdett el energiatalokat forgalmazni, hogy a Red Bull nagy sikert aratott ezzel az áruval. A védjegyjognak nem feladata, hogy vállalkozásokat megakadályozzon abban, hogy bizonyos piacokon ne vegyenek részt a versenyben. Ahogy az Interflora-ügyben hozott ítélet⁵ is tanúsítja, az ilyen verseny inkább kívánatos a belső piacon. E verseny keretében pedig a vállalkozások – az összetévesztés veszélyének fenntartásával – főszabály szerint arra is jogosultak, hogy használják azokat a megjelöléseket, amelyeken a piacon ismerik őket (perösszefoglaló, 45. pont).

Következésképpen azt javaslom a bíróságnak – mondja a főtanácsnok –, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelemre a következő választ adja:

Annak megítélésénél, hogy egy harmadik személy a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése értelmében alapos ok nélkül, tisztességtelenül kihasználja-e egy jó hírnévvel rendelkező védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét azáltal, hogy egy jó hírnévvel rendelkező védjegyhez hasonló megjelölést használ, e harmadik személy javára kell figyelembe venni, ha a megjelölést már a jó hírnévvel rendelkező védjegy bejelentése vagy jó

⁵ Az ítélet hivatkozott 91. pontja:

... ha az interneten valamely jó hírnevet élvező védjeggyel megegyező kulcsszó alapján megjelenített hirdetés anélkül kínálja a jó hírnevet élvező védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak alternatíváját, hogy az említett védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak egyszerű utánzatát árulná, felhígulást vagy a jó hírnév csorbulását okozná, vagyis sértené a jó hírnevet élvező védjegy funkcióit, azt a következtetést kell levonni, hogy az ilyen használat főszabály szerint a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások ágazatában folyó egészséges és tisztességes verseny körébe tartozik, és ezért a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése és a KVR 9. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében vett „alapos okból” történik.

Ugyanebben a gondolatkörben hivatkozik továbbá a perösszefoglaló az EUSZ 3. cikke (3) bekezdésére a belső piacról és a belső piacról és a versenyről szóló 27. sz. Jegyzőkönyvre.

hírnevűvé válása előtt jóhiszeműen használta más áruk és szolgáltatások vonatkozásában (perösszefoglaló, 49. pont).

Ítélet⁶

Az ügyben az EU Bírósága 2014. február 6-án hozott ítéletet.

Ítéletét az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés vizsgálatával kezdi. Eszerint a tagállami bíróság kérdése lényegében arra irányul, hogy úgy kell-e értelmezni a védjegy-irányelv 5. cikkének (2) bekezdését, hogy az e rendelkezés értelmében vett „alapos oknak” minősíthető, ha harmadik személy egy jó hírnévvel rendelkező védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplő áru vonatkozásában használ, amennyiben bebizonyosodik, hogy ezt a megjelölést már az említett védjegy bejelentése előtt jóhiszeműen használta (ítélet, 20. pont).

Tekintettel az alapügy körülményeire és arra, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolásához a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdésében szereplő kifejezések értelmezésére van szükség, emlékeztetni kell arra, hogy – még ha e rendelkezések csak azon esetet említik is, amikor valamely jó hírnévvel rendelkező védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést használnak olyan áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában, amelyek nem hasonlók a védjegy árujegyzékében szereplő árukhoz vagy szolgáltatásokhoz – az ott szabályozott oltalom még inkább vonatkozik a jó hírnévvel rendelkező védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölésnek olyan áruk vagy szolgáltatások kapcsán történő használatára, amelyek azonosak az említett védjegy árujegyzékében szereplő árukkal, illetve szolgáltatásokkal, vagy azokhoz hasonlóak (a fent hivatkozott Interflora és Interflora British Unit-ügyben hozott ítélet 68.⁷ pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat) (ítélet, 21. pont).

Továbbá, minthogy nem vitatott, hogy a RED BULL védjegy jó hírnévvel rendelkezik, és hogy a védjegyjogosult kérte de Vries alperes eltiltását a védjegy árujegyzékében szereplőkkel azonos olyan áruk gyártásától és forgalmazásától, amelyek csomagolásán az említett

⁶ C-65/12 ügyszám.

⁷ A szöveg:

Először is az említett 5. cikk (2) bekezdésének és 9. cikk (1) bekezdése c) pontjának alkalmazhatóságát illetően állandó ítélkezési gyakorlat, hogy még ha e rendelkezések csak azon esetet említik is, amikor valamely jó hírnevet élvező védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést használnak olyan áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában, amelyek nem hasonlók a védjegy árujegyzékében szereplő árukhoz vagy szolgáltatásokhoz, az ott szabályozott oltalom még inkább vonatkozik a jó hírnevet élvező védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölésnek olyan áruk vagy szolgáltatások kapcsán történő használatára, amelyek azonosak az említett védjegy árujegyzékében szereplő árukkal, illetve szolgáltatásokkal, vagy azokhoz hasonlóak (lásd különösen a C-292/00. sz., a Davidoff-ügyben hozott ítélet 30. pontját; a C-408/01. sz., az Adidas-Salomon és Adidas Benelux-ügyben hozott ítélet 18–22. pontját, valamint a C-236-238/08. sz., a Google-ügyben hozott ítélet 48. pontját).

védjegyhez hasonló megjelölés látható, a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése alkalmazandó az alapügyben (ítélet, 22. pont).

Az alapeljárás felei azonban eltérően értelmezik az „alapos ok” fogalmát. Míg de Vries úr szerint ez a fogalom kiterjedhet egy jó hírnévvel rendelkező védjegyhez hasonló megjelölésnek e védjegy bejelentése előtt történő, jóhiszemű használatára, addig a Red Bull cég arra hivatkozik, hogy ez a fogalom csak objektív kényszerítő okokra vonatkozik (ítélet, 23. pont).

Elsőként a Red Bull cég azt állítja, hogy az „alapos ok” fogalmának a de Vries alperes érveléséből kivehető kiterjesztő értelmezése közvetve a lajstromozatlan védjegyek elismeréséhez vezet, holott a Benelux egyezmény a védjegyirányelvvel összhangban olyan védjegyvoltalmi rendszert ismer, amely kizárólag a védjegyek lajstromozásán alapul (ítélet, 24. pont).

Másodikként a Red Bull cég arra hivatkozik, hogy ez az értelmezés tévesen ahhoz az eredményhez vezetne, hogy az említett irányelv 5. cikkének (2) bekezdésében a bejelentett védjegy jogosultja számára biztosított jogok korlátozottabbak lennének, mint az 5. cikk (2) bekezdésében számára biztosított jogok (ítélet, 25. pont).

Következésképpen első lépésként az „alapos ok” fogalmának tartalmát kell meghatározni, majd második lépésként ez alapján meg kell állapítani, hogy valamely, jó hírnévvel rendelkező védjegyhez hasonló megjelölésnek az e védjegy bejelentése előtt történő használatára kiterjedhet-e ez a fogalom abban az esetben, ha ezt a megjelölést az említett védjegy árujegyzékében szereplő árukkal vagy szolgáltatásokkal azonos áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában használják (ítélet, 26. pont).

Az „alapos ok” fogalmának tartalmáról

Elöljáróban meg kell állapítani, hogy a védjegyirányelv nem határozza meg az „alapos ok” fogalmát. Az irányelv 5. cikke (2) bekezdésének szövege továbbá nem támasztja alá a Red Bull cég e fogalomra vonatkozó megszorító értelmezését (ítélet, 27. pont).

Ezt a fogalmat ezért az általános szerkezetre, és azon rendszer céljaira tekintettel kell értelmezni, amelynek részét képezi (lásd ebben az értelemben a C-292/00. sz., a Davidoff-ügyben hozott ítélet 24. pontját),⁸ valamint figyelembe véve különösen a fogalmat tartalmazó rendelkezés összefüggéseit (lásd ebben az értelemben a C-320/12. sz., a Malaysia Dairy Industries-ügyben hozott ítélet 25. pontját⁹ – jelen ítélet, 28. pont).

⁸ Vö. dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata II. Miskolc, 2010, p. 65.

⁹ A szöveg:

Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből és az egyenlőség elvéből az következik, hogy a jelentésének és hatályának meghatározása érdekében a tagállami jogokra kifejezett utalást nem tartalmazó uniós jogi rendelkezést az egész Európai Unióban önállóan és egységesen kell értelmezni, figyelembe véve a rendelkezés összefüggéseit és a kérdéses szabályozás célját (lásd többek között a C-482/09. sz., a Budějovický Budvar-ügyben hozott ítélet 29. pontját).

Bevezetésképpen emlékeztetni kell arra, hogy bár az irányelv 5. cikke úgy rendelkezik, hogy a védjegyvoltalom a jogosult számára kizárólagos jogot biztosít, e jog gyakorlásának korlátozása e rendelkezésből is fakad (ítélet, 29. pont).

Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az e rendelkezésben foglalt kizárólagos jog biztosításának célja az, hogy lehetővé tegye a jogosult számára a védjegyéhez kapcsolódó különös jogosulti érdekeinek védelmét, azaz annak biztosítását, hogy a védjegy betölthesse saját funkcióit. E jog gyakorlásának ezért azokra az esetekre kell korlátozódnia, amikor a megjelölés harmadik személy általi használata sérti vagy sértheti a védjegy valamely funkcióját. E funkciók között nem csupán a védjegy alapvető funkciója szerepel, amely abban áll, hogy szavatolja a fogyasztók számára a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások származását, hanem a védjegy egyéb funkciói is, mint például az ezen áru vagy szolgáltatás minőségének szavatolása, vagy a kommunikációval, a befektetésekkel, illetve a reklámmal kapcsolatos funkciók (a C-661/11. sz., a Martin Y Paz Diffusion-ügyben hozott ítélet 58. pontja¹⁰ és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat – jelen ítélet, 30. pont).

E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a védjegyirányelv 5. cikke (1) bekezdésének és ezen irányelv tizedik preambulumbekzdésének a szövegéből az következik, hogy a tagállamok jogát oly módon harmonizálták, hogy a védjegyvoltalomból eredő kizárólagos jog a védjegy jogosultja számára „abszolút” védelmet ad a védjeggyel azonos megjelöléseknek azonos áruk vagy szolgáltatások tekintetében, harmadik személyek által történő használatával szemben (a C-323/09. sz., az Interflora és Interflora British Unit-ügyben hozott ítélet 36. pontja¹¹ – jelen ítélet, 31. pont).

¹⁰ A szöveg:

Ami a kizárólagos jog azon korlátozásait illeti, amelyek szorosan a védjegyirányelv önmagában tekintett 5. cikkéből erednek, az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az e rendelkezésben foglalt kizárólagos jog célja az, hogy lehetővé tegye a védjegyjogosult számára különös jogosulti érdekeinek védelmét, azaz annak biztosítását, hogy a védjegy betölthesse szerepét. E jog gyakorlásának ezért azokra az esetekre kell korlátozódnia, amikor a megjelölés harmadik személy általi használata sérti vagy sértheti a védjegy valamely funkcióját. E funkciók között szerepel nemcsak a védjegy azon alapvető funkciója, amely a fogyasztók számára szavatolja a szóban forgó áru vagy szolgáltatás származását, hanem olyan egyéb funkciók is, mint az ezen áru vagy szolgáltatás minőségének szavatolása, vagy a kommunikációval, a befektetésekkel, illetve a reklámmal kapcsolatos funkciók (lásd ebben az értelemben különösen a C-482/09. sz., a Budějovický Budvar-ügyben hozott ítélet 71. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot, valamint a C-323/09. sz., az Interflora és Interflora British Unit-ügyben hozott ítélet 32–41. pontját).

¹¹ A szöveg:

Rá kell mutatni, hogy a védjegyirányelv 5. cikke (1) bekezdésének és ezen irányelv tizedik preambulumbekzdésének szövegéből következik, miszerint a tagállamok jogát oly módon harmonizálták, hogy a védjegyvoltalomból eredő kizárólagos jog a védjegy jogosultja számára „abszolút” védelmet ad az említett védjeggyel azonos megjelölések azonos áruk vagy szolgáltatások tekintetében harmadik felek által történő használatával szemben, míg amennyiben e kettős azonosság nem áll fenn, kizárólag az összetévesztés veszélyének fennállása teszi lehetővé a jogosult számára, hogy kizárólagos jogára hasznosan hivatkozzon. Az említett cikk (1) bekezdésének a) pontjában, és az ugyanazon (1) bekezdés b) pontjában biztosított védelem fent említett elhatárolását a közösségi védjegy tekintetében a KVR. hetedik preambulumbekzdése és 9. cikkének (1) bekezdése is átvette.

Jóllehet az uniós jogalkotó „abszolútnak” minősítette a védjeggyel azonos megjelölésnek a védjegy árujegyzékében szereplő árukkal vagy szolgáltatásokkal azonos áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában történő engedély nélküli használatával szembeni védelmet, az EU Bírósága e minősítést összefüggéseiben vizsgálta annak kimondásakor, hogy bármilyen jelentős is legyen a védjegyirányelv 5. cikke (1) bekezdésének *a*) pontjában biztosított védelem, annak célja csupán az, hogy lehetővé tegye a védjegyjogosult számára különös jogosulti érdekeinek védelmét, azaz annak biztosítását, hogy a védjegy betölthesse saját funkcióit. Az EU Bírósága ebből azt a következtetést vonta le, hogy a védjegyoltalomból eredő kizárólagos jog gyakorlásának azokra az esetekre kell korlátozódnia, amikor a megjelölés harmadik személy általi használata sérti vagy sértheti a védjegy funkcióit (a fent hivatkozott Interflora és Interflora British Unit-ügyben hozott ítélet 36. pontja¹² – jelen ítélet, 32. pont).

Az említett irányelv 5. cikkének (2) bekezdése az ugyanezen cikk (1) bekezdésében előírtnál szélesebb körű oltalmat vezet be a jó hírnévvel rendelkező védjegyek javára. Ezen oltalom különös feltétele a lajstromozott védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés olyan alapos ok nélküli használata, amely a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét tisztességtelenül kihasználja vagy kihasználhatja, illetőleg sérti vagy sértheti (a C-487/07. sz., a L'Oréal és társai-ügyben hozott ítélet 34. pontja¹³ és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat – jelen ítélet, 33. pont).

Ha valamely tagállam átülteti a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdését, akkor legalább annyira széles oltalmat kell biztosítani az azonos vagy hasonló áruk vagy szolgáltatások számára, mint a nem hasonló áruk vagy szolgáltatások számára. A tagállamok választási lehetősége tehát magára az elvre vonatkozik, hogy nagyobb védelmet biztosíthatnak a jó hírnevet élvező védjegyeknek, de ha valamely tagállam ezt biztosítja, nem választhat a védelem alá tartozó helyzetek vonatkozásában (lásd a C-408/01. sz., az Adidas-Salomon és Adidas Benelux-ügyben hozott ítélet 20. pontját¹⁴ – jelen ítélet, 34. pont).

¹² Vö. 11. l. j.

¹³ A szöveg:

A védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése az ugyanezen cikk (1) bekezdésében előírtnál szélesebb körű oltalmat vezet be a jó hírnévvel rendelkező védjegyek javára. Ezen oltalom különös feltétele a lajstromozott védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés olyan alapos ok nélküli használata, amely a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét tisztességtelenül kihasználja vagy kihasználhatja, illetőleg sérti vagy sértheti (lásd ebben az értelemben a C-425/98. sz., a Marca Mode-ügyben hozott ítélet 36. pontját; a C-408/01. sz., az Adidas-Salomon és Adidas Benelux-ügyben hozott ítélet 27. pontját és a C-102/07. sz., az Adidas és Adidas Benelux-ügyben hozott ítélet 40. pontját, valamint a védjegyirányelv 4. cikke (4) bekezdésének *a*) pontját illetően a C-252/07 sz., az Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 26. pontját).

¹⁴ A szöveg:

Ha a tagállam a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdését saját jogába átülteti, akkor annak legalább olyan terjedelmű tartalmat köteles biztosítani az azonos vagy hasonló szolgáltatások esetén, mint a nem azonos vagy nem hasonló termékek és szolgáltatások esetén. A tagállamok számára biztosított opció ugyanis a jó hírű védjegyek oltalmára általában vonatkozik, de nem azokra az egyes esetekre, amikor valamely jó hírű védjegy oltalmát biztosítani kell.

Ennek megállapítása azonban csupán azt jelenti, hogy az „alapos ok” fogalmát a védjegyirányelv 5. cikkének (1) bekezdésére tekintettel kellene értelmezni (ítélet, 35. pont).

Ahogy ugyanis a főtanácsnok indítványa 29. pontjában rámutatott, ezen irányelv 5. cikkének (1) és (2) bekezdése eltérő célra irányul, és ezért az egyszerű védjegyek oltalmára vonatkozó szabályok azokban az esetekben kerülnek alkalmazásra, amelyekben a jó hírnévvel rendelkező védjegyek oltalmára irányuló rendelkezések nem alkalmazhatók. Fordítva pedig: az utóbbi rendelkezések azokban az esetekben kerülnek alkalmazásra, amelyekben az egyszerű védjegyek oltalmára vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók (ítélet, 36. pont).

Következésképpen a Red Bull cég és az olasz kormány tévesen hivatkozik arra, hogy a védjegyek lajstromozásán alapuló, a Benelux egyezményben átvett védjegyoltalmi rendszer kizárja a bejelentett védjegy jogosultját megillető jogok terjedelmének korlátozását (ítélet, 37. pont).

Rá kell ugyanis mutatni arra, hogy a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése csak bizonyos feltételek mellett hatalmazza fel a jó hírnévvel rendelkező védjegyek jogosultjait arra, hogy fellépjenek olyan harmadik személyekkel szemben, akik a védjegyeikkel azonos vagy azokhoz hasonló megjelöléseket olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban használnak, amelyek nem hasonlóak a védjegyek árujegyzékében szereplő árukhoz, illetve szolgáltatásokhoz (ítélet, 38. pont).

A jó hírnévvel rendelkező védjegyek oltalma szélesebb körű az egyszerű védjegyek oltalmánál, mivel a megjelölések harmadik személy általi használatának megtiltása nem függ sem a megjelölésnek az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének *a*) pontjában említett azonosságától, sem pedig az ugyanezen irányelv 5. cikke (1) bekezdésének *b*) pontjában említett összetéveszthetőségtől (ítélet, 39. pont).

Közelebbről: valamely jó hírnévvel rendelkező védjegy jogosultjának ahhoz, hogy a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdésében foglalt oltalomra hivatkozhasson, nem kell igazolnia védjegye megkülönböztetőképességének vagy jó hírnevének a sérelmét, mivel a harmadik személyek az említett védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés használata révén tisztességtelenül kihasználják a védjegy jó hírnevét (ítélet, 40. pont).

Mindazonáltal a védjegyirányelv általános jelleggel arra irányul, hogy egyensúlyba hozza a védjegyjogosultnak a védjegy alapvető funkciójának biztosításához fűződő érdekét, és a többi gazdasági szereplő azon érdekét, hogy olyan megjelölések álljanak rendelkezésükre, amelyek alkalmasak áruik és szolgáltatásaik jelölésére (a C-145/05. sz., a Levi Strauss-ügyben hozott ítélet 29. pontja¹⁵ – jelen ítélet, 41. pont).

¹⁵ A szöveg:

E rendelkezésekből következően a védjegyirányelvnek – általános jelleggel – az a célja, hogy egyensúlyba hozza a védjegyjogosult érdekeit a védjegy alapvető funkciójának biztosítása érdekében, valamint a többi gazdasági szereplő azon érdekét, hogy olyan megjelölések álljanak rendelkezésükre, amelyek alkalmasak áruik és szolgáltatásaik jelölésére (lásd – egy önmagában álló szín védjegyként történő lajstromozása esetén a színek rendelkezésére állásának igénye kapcsán – a C-104/01. sz., a Libertel-ügyben hozott ítéletet).

Ebből következően a védjegyjogosult jogainak az említett irányelv szerinti védelme nem feltétel nélküli, mivel ez a védelem az említett érdekek egyensúlyba hozatala érdekében különösen azokra az esetekre korlátozódik, amikor a jogosult elég ébernek mutatkozik ahhoz, hogy fellépjen a védjegyre esetlegesen veszélyt jelentő megjelölések más gazdasági szereplők általi használatával szemben (a C-195/05 sz., a Levi Strauss-ügyben hozott ítélet 30. pontja¹⁶ – jelen ítélet, 42. pont).

Márpedig az olyan védjegyoltalmi rendszerben, mint amelyet a Benelux egyezmény a védjegyirányelv alapján elfogadott, a harmadik személyek ahhoz fűződő érdekeit, hogy gazdasági tevékenység körében valamely jó hírnevű védjegyhez hasonló megjelölést használjanak, ezen irányelv 5. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben, az említett megjelölés használójának arra irányuló lehetőségén keresztül kell figyelembe venni, hogy „alapos okra” hivatkozzon (ítélet, 43. pont).

Ha ugyanis a jó hírnévvel rendelkező védjegy jogosultjának sikerül bizonyítania az irányelv 5. cikkének (2) bekezdésében említett sérelmek valamelyikét, és konkrétan az említett védjegy megkülönböztetőképességének vagy jó hírnevének a megsértését, akkor a jó hírnevű védjegyhez hasonló megjelölést használó harmadik személy feladata annak bizonyítása, hogy az ilyen megjelölés használatának alapos oka van (lásd analógia útján a C-252/07. sz., az Intel Corporation-ügyben hozott ítélet 39. pontját¹⁷ – jelen ítélet, 44. pont).

Az „alapos ok” fogalmát ebből következően úgy kell értelmezni, hogy az nem csupán objektív kényszerítő okokat ölel fel, hanem a jó hírű védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést használó harmadik személy szubjektív érdekeivel is összefügg (ítélet, 45. pont).

Ezért az „alapos ok” fogalmának nem az a célja, hogy egy jó hírű védjegy és egy ahhoz hasonló, a védjegy bejelentését megelőzően is használt megjelölés közötti konfliktust szabályozzon, vagy hogy az említett védjegy jogosultját illető jogokat korlátozza, hanem hogy egyensúlyt teremtsen a kérdéses érdekek között, figyelembe véve – a védjegyirányelv 5. cikke (2) bekezdésének sajátos összefüggésein belül és a védjegyet illető szélesebb körű oltalomra tekintettel – a megjelölés használójának érdekeit. Ezzel kapcsolatban az, ha egy harmadik személy arra hivatkozik, hogy alapos oka van egy jó hírű védjegyhez hasonló megjelölés használatára, nem eredményezheti annak elismerését, hogy megilletik őt a lajstromozott védjegyhez fűződő jogok, viszont arra kényszeríti a jó hírnevű védjegy jogosultját, hogy tűrje el a hasonló megjelölés használatát (ítélet, 46. pont).

Az EU Bírósága a fent hivatkozott Interflora és Interflora British Unit-ügyben hozott ítélet 91. pontjában¹⁸ egy internetes reklámszolgáltatásra vonatkozó kulcsszavak használatára

¹⁶ A szöveg:

Ebből következően a védjegyjogosult jogainak a védjegyirányelv szerinti védelme nem feltétel nélküli, mivel az oltalom korlátozott, különösen azért, hogy egyensúlyba hozza az említett érdekeket azokban az esetekben, amikor a jogosult elég ébernek tűnik ahhoz, hogy fellépjen a védjegyre esetlegesen veszélyt jelentő megjelölések más gazdasági szereplők általi használatát ellen.

¹⁷ *Vida*: i. m. (8), p. 101.

¹⁸ Vö. 5. lábj.

irányuló ügy kapcsán kimondta, hogy amennyiben az interneten valamely jó hírnevet élvező védjeggyel megegyező kulcsszó alapján megjelenített hirdetés anélkül kínálja a jó hírnevet élvező védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak alternatíváját, hogy az említett védjegy jogosultja áruinak vagy szolgáltatásainak egyszerű utánzatát árulná, sértené a védjegy jó hírnevét vagy megkülönböztetőképességét, és végső soron az említett védjegy funkcióit, akkor azt a következtetést kell levonni, hogy az ilyen használat főszabály szerint a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások ágazatában folyó egészséges és tisztességes verseny körébe tartozik, és ezért „alapos okból” történik (ítélet, 47. pont).

Következésképpen az „alapos ok” fogalma nem értelmezhető úgy, mint amely csak az objektív kényszerítő okokra vonatkozik (ítélet, 48. pont).

Azt is meg kell vizsgálni, milyen feltételek mellett sorolható e fogalom körébe egy jó hírű védjegyhez hasonló megjelölésnek harmadik személy által, az említett védjegy árujegyzékében szereplő áruval azonos áru tekintetében történő használata, amennyiben ezt a megjelölést a védjegy bejelentését megelőzően már használták (ítélet, 49. pont).

Arról, hogy milyen feltételek mellett sorolható az „alapos ok” fogalma körébe egy jó hírű védjegyhez hasonló megjelölésnek a védjegy bejelentését megelőző használata

De Vries úr észrevételeiben arra hivatkozik, hogy a THE BULLDOG megjelölést 1975 óta használja vendéglátó-ipari szolgáltatások tekintetében. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat szerint ez a használat már a RED BULL védjegy lajstromozását megelőzően is bizonyítottan fennállt. De Vries alperes ezenkívül az 1983. július 14-én, különösen alkoholmentes italok vonatkozásában lajstromozott THE BULLDOG ábrás és szövedjegy jogosultja. Az, hogy az alperes mikortól gyárt és forgalmaz olyan energiatalokat, amelyek csomagolásán a BULL DOG megjelölés szerepel, nem tisztázott (ítélet, 50. pont).

Nem vitatott, hogy de Vries úr a RED BULL védjegy árujegyzékében szereplő áruktól és szolgáltatásoktól eltérő áruk és szolgáltatások vonatkozásában használta a THE BULLDOG megjelölést azelőtt, hogy ez a védjegy jó hírnevet szerzett volna (ítélet, 51. pont).

Az EU Bírósága korábban már kimondta, hogy amikor harmadik személy a jó hírű védjegyhez hasonló megjelölés használatával megpróbál annak nyomdokába lépni azért, hogy részesüljön annak vonzerejéből, elismertségéből és presztízséből, valamint azért, hogy kihasználja – mindennemű pénzügyi ellentételezés nélkül, illetve anélkül, hogy e tekintetben saját ráfordítást kellene eszközölnie – a védjegyjogosult által e védjegy imázsának megteremtése és fenntartása érdekében eszközölt üzleti ráfordításokat, akkor az említett használatból származó hasznót az említett védjegy megkülönböztetőképessége vagy jó hírneve

tisztességtelen kihasználásának kell minősíteni (lásd a C-478/07. sz., a L'Oréal és társai-ügyben hozott ítélet 49. pontját¹⁹ – jelen ítélet, 52. pont).

A kérdést előterjesztő bíróságnak annak megállapításához, hogy egy jó hírű védjegyhez hasonló megjelölésnek a védjegy bejelentését megelőző, harmadik személy általi használata „alapos oknak” minősíthető-e a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdése értelmében, és igazolhatja-e azt, hogy ez a harmadik személy kihasználja az említett védjegy jó hírnevét, különösen két tényezőt figyelembe véve kell értékelést végeznie (ítélet, 53. pont).

Először is azt kell megállapítania, hogy milyen mértékű az említett megjelölés elfogadottsága és ismertsége az érintett vásárlóközönség körében. A jelen ügyben nem vitatott, hogy a THE BULLDOG megjelölést 1983-tól vagy még régebben használják valamennyi vendéglátóipari áru és szolgáltatás vonatkozásában. Az viszont, hogy de Vries úr mióta árusít energiaitalokat, nem derül ki pontosan az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból (ítélet, 54. pont).

Másodszor a megjelölés használójának szándékát kell megvizsgálni (ítélet, 55. pont).

E tekintetben ahhoz, hogy a jó hírű védjegyhez hasonló megjelölés használatát jóhiszeműnek lehessen minősíteni, figyelembe kell venni a megjelölés használatával érintett áruk és szolgáltatások és a védjegy árujegyzékében szereplő áru közötti hasonlóság mértékét, valamint azt, hogy az említett megjelölést mikor használták először az említett védjegy árujegyzékében szereplő áruval azonos áru vonatkozásában, és hogy a védjegy mikor szerzett jó hírnevet (ítélet, 56. pont).

Egyrészt amikor valamely megjelölést egy jó hírű védjegy bejelentése előtt olyan áruk és szolgáltatások vonatkozásában használtak, amelyek a védjegy árujegyzékében szereplő áruhoz kapcsolhatók, e megjelölésnek az utóbbi áru tekintetében történő használata azon áruk és szolgáltatások választéka természetes bővítésének tűnhet, amelyekkel kapcsolatban az említett megjelölés már bizonyos fokú ismertségre tett szert az érintett vásárlóközönség körében (ítélet, 57. pont).

A jelen esetben nem vitatott, hogy de Vries úr vendéglátóipari áruk és szolgáltatások vonatkozásában, italárusítás keretében használja a THE BULLDOG megjelölést. Ezért a megjelölésnek az érintett vásárlóközönség körében élvezett ismertségére és a megjelölés használatával érintett áruk és szolgáltatások jellegére tekintettel az említett megjelöléssel ellátott csomagolással történő energiaital-értékesítés nem a RED BULL védjegy jó hírnevének kihasználására irányuló kísérletnek, hanem a de Vries úr által kínált áruk és szolgáltatások vá-

¹⁹ A szöveg:

E tekintetben pontosítani kell, hogy amikor valamely harmadik fél a jó hírű védjegyhez hasonló megjelölés használatával megpróbál annak nyomdokába lépni azért, hogy előnyt szerezzen annak vonzerejéből, elismertségéből és presztízséből, valamint azért, hogy kihasználja – mindennemű pénzügyi ellentételezés nélkül, illetve anélkül, hogy e tekintetben saját ráfordítást kellene eszközölnie – a védjegyjogosult által e védjegy imázsának megteremtése és fenntartása érdekében eszközölt üzleti ráfordításokat, akkor az említett használatból származó előnyt az említett védjegy megkülönböztetőképessége vagy jó híre tisztességtelen kihasználásának kell minősíteni.

lasztéka tényleges kibővítésének tekinthető. Ezt a benyomást erősítené, ha a THE BULLDOG megjelölést már azelőtt használták volna energiatalok vonatkozásában, hogy a RED BULL védjegy jó hírnevet szerzett volna (ítélet, 58. pont).

Másrészt, minél ismertebb bizonyos áru- és szolgáltatásválaszték tekintetében egy hasonló jó hírű védjegy bejelentését megelőzően használt megjelölés, annál inkább kínálkozik a védjegy árujegyzékében szereplő árukkal azonos áru tekintetében történő használata, és ez még inkább érvényesül abban az esetben, ha ez az áru a jellegénél fogva hasonlít azon áruk és szolgáltatások választékához, amelyek tekintetében ezt a megjelölést korábban használták (ítélet, 59. pont).

Ezért a fenti megállapítások összességéből következően a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a

védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a jó hírű védjegy jogosultjának az e rendelkezés értelmében vett „alapos oknál” fogva túrnie kell, hogy harmadik személy a védjegyéhez hasonló megjelölést az említett védjegy árujegyzékében szereplő áruval azonos áru vonatkozásában használjon, amennyiben bizonyítást nyer, hogy ezt a megjelölést a védjegy bejelentését megelőzően, azonos áru vonatkozásában, jóhiszeműen már használták. Annak eldöntéséhez, hogy ez így van-e, a nemzeti bíróságnak különösen a következő szempontokat kell figyelembe vennie:

- az említett megjelölés elfogadottsága és ismertsége az érintett vásárlóközönség körében;*
- a megjelölés eredeti használatával érintett áruk és szolgáltatások és a jó hírű védjegy árujegyzékében szereplő áru közötti hasonlóság mértéke, és*
- a védjegyhez hasonló megjelölés ezen áru tekintetében történő használatának gazdasági és kereskedelmi jelentősége (ítélet, 60. pont és rendelkező rész).*

Kommentárok

A. von Mühlen Dahl²⁰ abból indul ki, hogy a harmadik személynek a védjegybejelentést megelőző használata kérdésével az EU Bírósága a „csokoládényuszi-ügy”²¹ kapcsán már foglalkozott, amikor is azt vizsgálta, hogy a korábban használt megjelölés ismeretében tett védjegybejelentés megvalósítja-e a rosszhiszeműséget.

Az itt tárgyalt esetben a korábbi megjelölést nem védjegyként használták, hanem étterem, illetve szálloda neveként, amelyekben italokat is felszolgáltak. Az alapperbeli alperesnek bizonyára nem volt más választása, mint hogy az „alapos okkal való használat” kifogását hozza fel.

²⁰ Bardehle-Pagenberg IP Report, 2014. 1. sz., p. 19.

²¹ C-529/07 ügyszám, Vida: i. m. (8), p. 207.

Ebben a kérdésben a peres felek egymástól homlokegyenest eltérő álláspontot képviseltek. A felperes (Red Bull) azzal érvelt, hogy a THE BULLDOG megjelölés használata objektíve „nem szükséges”, az alperes ezzel szemben védekezésében az eset körülményeit jobban figyelembe vevő érveket hozott fel. Az EU Bírósága rugalmas megoldást választott, amikor azt mondta, hogy a nemzeti bíróság a jó hírű védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést használó harmadik személy szubjektív érdekeit is figyelembe veheti (ítélet, 45. pont), s adott esetben az is előfordulhat, hogy a jó hírű védjegy jogosultja köteles eltérni hasonló korábbi megjelölés használatát (ítélet, 46. pont).

Ezért ez esetben is a nemzeti bíróságra hárul annak eldöntése, hogy fennforog-e az „alapos ok” mint kivétel, amely miatt a kétségtelenül igen jó hírű RED BULL védjegy tulajdonosa kénytelen eltérni a védjegyéhez hasonló megjelölés használatát.

A kommentátor végül megjegyzi, hogy az európai védjegy jog folyamatban lévő revíziós munkáiban ez a kérdés is szerepel. A javasolt megoldás szerint ha egy megjelölést olyan időpontban vezettek be, amikor a jó hírű védjegy még nem rendelkezett jó hírnévvel, az eredmény a két megjelölés (védjegy) koegzisztenciája lesz. A javasolt megoldás már kiállta az Európai Parlament alapos vizsgálatát (*survived the scrutiny*), s remélhető, hogy a tagállamok kormányai is hasonlóképpen fognak állást foglalni.

McLeod,²² az angol Squire Sanders iroda védjegygazdátója szerint az ítélet az EU Bírósága eddigi gyakorlatának változását jelenti, az ugyanis korábban nem ismerte el a szerzett jogokat. Öröndetesnek tartja, hogy a jelen ügyben a Bíróság a jóhiszeműség, illetve a rosszhiszeműség kérdését úgy értelmezte, hogy ha a korábbi használó jóhiszemű volt, akkor védjegyét továbbra is használhatja. A The Bulldog ismert (*well-known*) kávéház- és étteremlánc. Ugyanakkor még a jelenlegi dicséretes jogértelmezés mellett is azt kérdi, hogy vajon elég közeli-e a hasonlóság a THE BULLDOG és a RED BULL védjegy között, még azonos áruk esetén is. Nem vonja kétségbe a RED BULL jó hírnevét, de bármilyen színű is a bika ábrázolása, azt ő egy kutyával nem tévesztené össze.

Weiss²³ ügyvéd (Frankfurt am Main) szerint az ítélet alapján világos, hogy az „alapos ok” mint a tényállás eleme olyan korrekciós szerepet játszik, amelynek feladata, hogy megakadályozza a jó hírű védjegy parttalan (*überbordenden*) oltalmát. Az EU Bíróságának e némiképpen nagyvonalú hozzáállása már az Interflora-ügyben hozott ítéletben is kifejezésre jutott. Ez utóbbi a verseny szabadságát tekintette olyan oknak, amely feljogosít a jó hírű védjegy jóhiszemű használatára. A RED BULL-ügy érdeméről szólva elképzelhetőnek tartja, hogy a vendéglátó-ipari szolgáltatásokra bejegyzett THE BULLDOG védjegy megalapozhatja a később bevezetett RED BULL védjeggyel szembeni jogszerűséget (*Rechtfertigung*). Sőt, a főtanácsnok perösszefoglalójában még tovább megy: szerinte de Vries jogos érdekeit még

²² Chris McLeod: ECJ provides guidance on „due case” under Article 5(2). World Trademark Review, 2014. április/május, p. 4.

²³ Dr. D. Weiss: Rechtfertigender Grund für Benutzung markenähnlichen Zeichens. GRUR-Prax, 2014. 5. sz., p. 103.

az esetben is el kellene ismerni, ha a THE BULLDOG védjegyet energiaszámlákra csak azután használná, hogy a RED BULL piaci sikerei ismertté váltak.

Az IPKat internetes blog²⁴ a tőle megszokott szarkasztikus címmel (A válasz igen, de attól függ...) ismerteti a főtanácsos állásfoglalását, majd az ítélet kapcsán azt mondja, hogy az EU Bírósága azt nemcsak elfogadta, de kiegészítette és pontosította az abban kifejezésre jutó elvet (szerzett jogok – *Vida S.*).

A blog szerzői felteszik a kérdést: hogyan tovább? Hiszen a nemzeti bíróság első fokon elutasította a keresetet, másodfokon ezzel szemben helyt adott annak. Nevezetesen az Amszterdami Fellebbviteli Bíróság azt mondta, hogy a THE BULLDOG megjelölés hasonló a RED BULL-hoz, és de Vries a RED BULL védjegy jó hírnevét kihasználva, annak nyomdokába lépve az energiaszámlák piacán, a RED BULL által megszerzett sok millió eurós piaci részesedésnek maga is hasznát látja, továbbá de Vries nem bizonyította, hogy miért nem hagyhatja abba ésszerűen a THE BULLDOG megjelölés használatát.

A blog szerzőinek véleménye szerint az Amszterdami Fellebbviteli Bíróság alighanem kénytelen lesz megváltoztatni állásfoglalását az EU Bíróságtól kapott kitanítás következtében, ami azonban nem jelenti még azt, hogy véleményét is meg fogja változtatni.

C. Stickler²⁵ blogjában két fenntartással üdvözlö az ítéletet, amely a bírói gyakorlatnak támpontot ad az „alapos ok” kérdésében. Az egyik kifogása, hogy paradox azt mondani, hogy az egyik fél tisztességtelen előnyre tesz szert, s ugyanakkor jóhiszemű. A másik az, hogy a tárgyalt ítélet sajátos tényállására tekintettel az európai joggyakorlatban csak szűk körben érvényesülhet, mégpedig csak olyan esetekben, amelyeknek a tényállása erősen (*closely*) hasonló a RED BULL-ügy tényállásához.

Észrevételek

1. Más jó hírű védjegye tisztességes használatának a kérdésével az EU Bírósága több ízben foglalkozott már. Először a BMV-ügyben,²⁶ amikor azt mondta, hogy a védjegy tulajdonosa nem tilthatja meg a védjegy használatát, ha a védjeggyel történő hirdetés BMW járművek javítását, karbantartását jelzi.

A GILLETTE-ügyben²⁷ az EU Bírósága tulajdonképpen a tisztességtelen felhasználás ismérveit sorolta fel. Ha ezek egyike sem állapítható meg, akkor a jó hírű védjegynek más által történő használata nagy valószínűséggel tisztességesnek minősül.

²⁴ Red Bull v. Bulldog: the answer is „yes”, but it all depends ...” The IPKat, 6 February 2014.

²⁵ <http://www.olswang.com/articles/2014/02/2014/03/cjeu-guidance-on-the-definition-of-%E2%80%9Cdue-cause%E2%80%9D-leidseplein-beheer-hendrikus-de-vries-v-red-bull-%28case-c-6512%29/>

²⁶ C-63/96 ügyszám, 63–64. pont; *Vida*: i. m. (8), p. 184.

²⁷ C-228/03 ügyszám, 49. pont és rendelkező rész; *Vida*: i. m. (8) p. 309.

Még tovább ment az EU Bírósága a parfümutánzatok tárgyában hozott L'ORÉAL és társai ügyében²⁸ hozott ítéletében; a jó hírű védjegyek tisztességtelen kihasználása vonatkozásában törekedett – az összehasonlító reklámról szóló uniós előírásokra is figyelemmel – a védjegyjogosultak, a piaci verseny és a fogyasztók érdekei közötti egyensúlyt megtalálni.

2. A jó hírű védjegy „alapos okból” történő használata kérdésével az EU Bírósága ezzel szemben csak az Interflora-ügyben²⁹ foglalkozott, amikor azt a különös esetet vizsgálta, hogy harmadik személy a jó hírű védjeggyel azonos megjelölés alatt kínálja áruait vagy szolgáltatásait, amelyek az eredetinek alternatívái (változatai), anélkül, hogy ezzel a jó hírű védjegy hírnevét sértene.

3. A szerzett jogok (*vested rights*) tiszteletben tartása – amelyre az IPKat blog szerzői is utalnak (anélkül, hogy ezt a kifejezést használnák) – a jogállamiság alapvető vívmánya, amely felülírja az egyes törvények rendelkezéseit. A szerzett jogok védelmét tudomásom szerint minden európai ország ismeri és biztosítja. Kivételt csupán a diktatórikus berendezésű államok képeznek.

A szerzett jogok tiszteletben tartásának elve olvasható ki az Interflora-ügyben hozott ítéletből is, s annak részletesebb kifejtése a pragmatikusan megszövegezett RED BULL-ügyben hozott ítéletből ugyancsak – jogelméleti fejtegetések nélkül.

4. Nem először fordul elő az EU Bírósága előtti eljárásban, hogy megállapítást nyer, hogy a jogátültetés alkalmával az értelmezendő uniós rendelkezést a különböző tagállamokban eltérő módon fordították. A jelen ügyben is ez volt a helyzet, aminek következtében az alperben a szembenálló felek is eltérően értelmezték az „alapos ok” kifejezést. Ezt a fordítási anomáliát a főtanácsos perösszefoglalójában (19–20. pont) kimutatja, majd azt mondja, hogy az eltérő változatokat egységesen kell értelmezni, mégpedig a rendelkezés általános rendszerének és céljának megfelelően (perösszefoglaló, 22. pont) – azaz teleologikus jogértelmezéssel. Ezt a szabályt a főtanácsos az EU Bíróságának öt ítéletéből vezeti le. Az ítélet ezt a módszert ugyancsak átveszi (28. pont). Ezzel a technikával nemcsak egyetértek, de magam még további példákat is tudnék erre a „szabály”-nak nevezett joggyakorlatra felhozni.³⁰

5. A perösszefoglaló további részében a főtanácsos a védjegyirányelv 5. cikke (1) és (2) bekezdésének eltérő funkcióit állapítja meg (perösszefoglaló, 29. pont), ugyancsak teleologikus jogértelmezéssel, s ezt az eredményt az EU Bírósága is magáévá teszi (ítélet, 36. pont).

6. További módszertani megjegyzés: az EU Bírósága számos ítéletében alkalmaz analógiát,³¹ s ezt teszi a bizonyítási teher megállapításának kérdésénél is (ítélet, 44. pont), amikor is az „alapos ok” (jogos indok) vonatkozásában utal az Intel-ügyben hozott ítéletre.

²⁸ C-487/07 ügyszám; ism. dr. Bacher Gusztáv: Az üzleti tisztesség: a fogyasztók és a versenytársak érdekeinek védelme (beleértve az angol bírálatot is). In.: A magyar versenyjog múltja és jövője. Szerk.: Tóth Tihamér, Szilágyi Pál, Budapest, 2011, p. 42.

²⁹ Vö.: 4. l.j.

³⁰ Dr. Vida Sándor: Teleologikus (célkutató) jogértelmezés az EU Bíróságának joggyakorlatában. Jogtudományi Közlöny, 2012, p. 241.

³¹ Dr. Vida Sándor: Az analógia az EU Bíróságának gyakorlatában. Európai Jog, 2014. 1. sz., p. 14.

7. Különösen figyelemreméltónak tartom, hogy az ítélet *ex lege* koegzisztencia lehetőségét vázolja fel a jó hírű védjegy és az azt megelőzően már használt korábbi megjelölés, illetve védjegy között (ítélet, 46., 60. pont és rendelkező rész). *Von Mühlendahl* kommentárjából pedig megtudjuk, hogy ez a gondolat alighanem rövidesen jogszabályi formában is megjelenik.

8. Talán nem túlzás elvi jelentőségűnek tekinteni a főtanácsosnak azt a megállapítását – amelynek a csak védjegyjoggal foglalkozó szakemberek aligha örülnek –, amelyben a tisztességes versenynek a védjegyjoggal szembeni primátusáról beszél (perösszefoglaló, 45. pont). Nevezetesen: „A védjegyjognak nem feladata, hogy bizonyos vállalkozásokat megakadályozzon abban, hogy bizonyos piacokon ne vegyenek részt a versenyben ... a verseny inkább kívánatos az uniós piacon ...”.

Nem csodálkozom, hogy ezt a gondolatot az EU Bírósága nem vette át. Az ugyanis – eltérően a főtanácsosoktól – általában tartózkodik az ilyen jellegű elvi megállapításoktól, s nemegyszer szinte túl szűkszavúan fogalmazza meg határozatát, s abban szigorúan a feltett kérdés vizsgálatára, illetve megválaszolására korlátozódik.

A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET TANULMÁNYAI A SZERZŐI JOG DIGITÁLIS VILÁGHOZ VALÓ ALKALMAZKODÁSÁRÓL

A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET UGC- MUNKACSOPORTJÁNAK BESZÁMOLÓJA A FELHASZNÁLÓK ÁLTAL GENERÁLT TARTALOM SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEIVEL KAPCSOLATBAN¹

BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

A munkacsoport úgy találta, hogy a felhasználók által generált tartalom (user generated content, a továbbiakban általában UGC) témája elsősorban szakmai, illetve szakpolitikai megközelítést igényel. A jelenség és az azzal járó problémák közismertek; tudományos tanulmányok nem látszanak szükségesnek az érintett kérdések megítéléséhez. Az Európai Bizottság 2008-tól számos anyagban és formában foglalkozott ezzel a témával, számba vették a jelenlegi nemzetközi és EU-szabályokat és a különböző megoldási lehetőségeket.

A munkacsoport beszámolója, a jelen bevezető megjegyzéseken kívül, *hat részből áll. Az első* egy „beépített” tanulmányként is felfogható, hisz a „strukturált dialógus” most már több évre visszanyúló előzményeinek és az Európai Bizottság vonatkozó dokumentumainak az áttekintése az UGC fogalmának a tisztázását és a lehetséges szakmai és szakpolitikai alternatívák számbavételét is jelenti. *A második rész* a „strukturált dialógus” és azon belül az UGC-munkacsoport mandátumának az értelmezését és pontosítását szolgálja. *A harmadik rész* a munkacsoport általános megállapításait és javaslatait foglalja magában. *A negyedik rész* a lehetséges jogosítási modelleket veszi számba. *A ötödik rész* a bármilyen jogosítási rendszer működéséhez elengedhetetlen jogérvényesítési eszközöket és felelősségi szabályokat tekinti át röviden. *A hatodik rész* a munkacsoport megállapításait és javaslatait foglalja össze.

Az *ötödik* részben említett eszközöket és felelősségi szabályokat a harmadik ülésén tekintette át a munkacsoport. Azon az ülésen az *online közvetítők képviselői* (ketten az SZJSZT

¹ A munkaanyag a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának (SZTNH) a felkérésére készült, amely szerint a testület feladata, hogy tagjaiból létrehozott munkacsoportok útján – ahol szükséges külső szakértők bevonásával – dolgozzon ki szakmai, illetőleg tudományos anyagokat az Európai Bizottság ”Licences for Europe” programja alapján kialakítandó „strukturált dialógus” keretében. Az ebből a célból létrehozott négy munkacsoport közül a jelen munkacsoportnak a felhasználók által generált tartalom szerzői jogi kérdéseivel kellett foglalkoznia. A munkacsoport referense: *id. dr. Ficsor Mihály*, a Szerzői Jogi Szakértő Testület tiszteletbeli elnöke; tagjai: *dr. Sár Csaba*, a Szerzői Jogi Szakértő Testület elnökhelyettese, *dr. Szinger András* és *dr. Tomori Pál*, a testület elnökségének tagjai, *dr. Békés Gergely*, *dr. Detrekői Zsuzsa*, *dr. Fábri Péter*, *dr. Grad-Gyenge Anikó* PhD és *dr. Humpfner Viktória*, a testület tagjai, valamint *dr. Pataki-Kvasnyik Boglárka* és *dr. Fay Margit* külső szakértők. A jelen munkaanyagot a testület elnöksége 2013. június 17-i ülésén hagyta jóvá.

tagjai, ketten pedig külső szakértők) részéről még csak az hangzott el, hogy szeretnék megtartani a közvetítőkre irányadó eddigi felelősségi szabályokat; részletek nem kerültek szóba. Azonban a jelentéstervezetnek a felelősségi szabályokra vonatkozó részeire már valamivel részletesebb észrevételeket tettek. Ezekre az észrevételekre az érintett bekezdésekhez kapcsolatosan utal a jelentés, hozzájuk téve azonban azokat az érveket is, amelyekre tekintettel *a munkacsoport többi tagja* (mind a heten az SZJSZT tagjai) egyetértett a felsorolt intézkedések megfontolásával (csak miután eredetileg rövidebb felsorolásról volt szó, ezek az érvek nem szerepeltek a jelentéstervezetben). *A testület elnöksége a munkacsoport többségi véleményével értett egyet, s úgy találta, hogy a felsorolt intézkedések megfontolásra érdemesek* (mindazonáltal a jelentés jóváhagyott változata jegyzetszerűen utal azokra a véleményekre is, amelyekkel így az elnökség nem értett egyet).

A munkacsoport tagjai hangsúlyozták, hogy az olyan intézkedések esetében, ahol azok a közvetítők feladatuk körébe tartoznak, nem lehet egyedül rájuk hárítani az anyagi terheket (ugyanakkor ha a közvetítők számottevő jövedelemre tesznek szert, s ha annak forrása épp a jogsértő tartalomnak a hozzáférhetővé tétele – jobbára a kapcsolódó hirdetések révén –, akkor azt indokolt figyelembe venni a jogosultak esetleges teherátvállalása, illetve annak mértéke szempontjából).

A KONZULTÁCIÓ ELŐZMÉNYEI ÉS EDDIGI LEBONYOLÍTÁSA; BIZONYTALAN UGC-FOGALOM ÉS SZAKPOLITIKAI CÉLOK; A „STRUKTURÁLT DIALÓGUS” PROBLÉMÁI

Zöld könyv (2008. július 16.)

A Bizottság már a 2008-ban közzétett Zöld könyvben² felvetette az UGC témáját. Amennyiben a Zöld könyvnek az UGC-re vonatkozó részét összevetjük a később közzétett bizottsági anyagok ilyen tárgyú részeivel, azt láthatjuk, ez az első elemzés volt eddig a legrészletesebb. Külön figyelmet érdemel, hogy a dokumentum a „3. Kivételek: konkrét kérdések” cím alatt foglalkozik a „Felhasználók által létrehozott tartalommal”. A Bizottság által közzétett hivatalos magyar fordításból idézünk (amely, mint ahogyan a lábjegyzeteink tükrözik, néhány pontatlanságot is tartalmaz).

² Zöld könyv – szerzői jog a tudásalapú gazdaságban. COM (2008) 466 végleges.

3.4. Felhasználók által létrehozott tartalom³

A fogyasztók nemcsak felhasználók, hanem ma már egyre nagyobb mértékben különböző tartalmak létrehozói is. A konvergencia új, az információs és kommunikációs technológia kapacitására épülő alkalmazások kifejlesztéséhez vezet, amely bevonja a felhasználókat különböző tartalmak létrehozásába és terjesztésébe. A web 2.0 alkalmazások, mint a blogok, podcastok, a wiki vagy a videomegosztás lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy könnyedén alkossanak és osszanak meg szövegeket, videókat vagy képeket, és aktívabb, együttműködő szerepük legyen a tartalmak létrehozásában és a tudás terjesztésében. Jelentős különbség van azonban a felhasználók által létrehozott tartalom és azon meglévő, jellemzően szerzői joggal védett tartalmak között, amelyeket a felhasználók egyszerűen feltöltenek. *Egy OECD-tanulmány a felhasználók által létrehozott tartalmat a következőképpen határozta meg: „az interneten a nyilvánosság számára rendelkezésre bocsátott tartalom, amely bizonyos mértékű kreatív erőfeszítést tükröz, és amelyet a professzionális ismereteken és gyakorlatokon kívül hoztak létre.”*⁴

Az irányelv jelenleg nem tartalmaz olyan kivételt, amely lehetővé tenné a szerzői joggal védett, meglévő tartalmak felhasználását új vagy származékos művek alkotása céljára.⁵

Az a kötelezettség, hogy bármely transzformatív tartalom rendelkezésre bocsátása előtt tisztázni kell a jogviszonyokat, az innováció korlátjaként értelmezhető, mivel gátolja az új, potenciálisan értékes művek terjesztését.

Mielőtt azonban bármilyen kivételt lehetne bevezetni a transzformatív művekre vonatkozóan, gondosan meg kell határozni azokat a feltételeket, amelyek között egy transzformatív felhasználást engedélyezni lehet, hogy az ne ütközzön az eredeti mű jogosultjainak gazdasági érdekeivel.

Felmerült annak az igénye, hogy kivételt kell elfogadni a transzformatív, felhasználó által létrehozott tartalom vonatkozásában. A Gowers Rewiev azt ajánlotta, hogy kivételt kell megállapítani a „kreatív, transzformatív vagy származékos művekre” [40], a Berni Egyezményben meghatározott háromlépcsős teszt betartásának keretein belül. A Gowers Rewiev elismeri, hogy ez ellentétes lenne az irányelvvel, ezért annak

³ Az angol eredetiben a "user-created content" kifejezés szerepel, amit „felhasználók által alkotott tartalom”-ként kellett volna fordítani. A „létrehozott” jelző nem fejezi ki eléggé azt, amit az „alkotott” kifejezés; nevezetesen, hogy szerzői jogilag releváns műről van szó.

⁴ Az eredeti angol szöveg így szól: "content made publicly available over the Internet, which reflects a certain amount of creative effort, and which is created outside of professional routines and practices". (Amint látható, a meghatározásban is az alkotás – és nem a kevésbé egyértelmű „létrehozás” kifejezés szerepel.)

⁵ Ez a kijelentés így nem pontos. A Zöld könyv itt idézett része maga is említ két olyan kivételt, amely bizonyos fajta UGC alkotására alkalmas. Nyilván azt kívánták mondani valójában, hogy „Az irányelv jelenleg nem tartalmaz olyan külön kivételt, amely...”

módosítására van szükség. Egy ilyen kivétel engedélyezésének az lenne a célja, hogy támogassa a művek innovatív felhasználását és hozzáadott érték teremtésére ösztönözzön.

A Berni Egyezmény értelmében a többszörözési jog eleve lefedné a transzformatív felhasználást.⁶ Az e jogok alóli kivételnek meg kell felelnie a háromlépcsős tesztnek. Mindenekelőtt pontosabbnak kell lennie és hivatkoznia kell egyedi politikai indokokra vagy az indokolt felhasználás típusaira. Rövid szakaszokra (rövid részletek, kizárva a különösen jól megkülönböztethető részeket) kell továbbá korlátozni az adaptáció jogának⁷ megsértése nélkül.

Az irányelv értelmében bizonyos kivételek rugalmasságot biztosíthatnak a művek szabad felhasználásával kapcsolatban. Az előzőleg említett kivételektől eltérően az 5. cikk (3) bekezdésének d) pontja lehetővé teszi „a kritikai vagy ismertetési céllal történő” idézést.⁸ Ennek megfelelően a kritika vagy az ismertetés csak példát jelent az idézetek lehetséges indoklására. Ez jelzi, hogy az 5. cikk (3) bekezdésének d) pontja esetében szélesebb alkalmazási kört lehet megállapítani, bár az idézést korlátozni kell a „cél által indokolt terjedelemre”, és összhangban kell lennie a „tisztességes gyakorlat”-al. A magyarázat „konkrét célja” magának a műnek az elemzése. A konkrét műre vonatkozó magyarázatban tisztességes mértékű idézés azonban tisztességtelen gyakorlattá válhat, ha azt egy általánosabb téma elemzése céljára használják. Az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja – amely kivételt tesz „karikatúra, paródia vagy utánpótlás készítésének céljára történő felhasználás” esetén –, szintén lehetővé teszi bizonyos rugalmasságot. Bár ez a felhasználás nem meghatározott, lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy saját kreatív vagy transzformatív céljaikra korábbi művek elemeit újra felhasználják. (Kiemelés tőlünk.)

⁶ A hivatalos magyar fordítás pontatlan. Az eredeti angol szöveg így szól: „Under the Berne convention (sic; kisbetűvel), a transformative use would be prima facie covered by the reproduction right and the right of adaptation.” Tehát az angol változat – helyesen – az átdolgozási jogra is utal.

⁷ Itt már utalás van a fordításban az átdolgozási jogra.

⁸ A fordítás pontatlan és így értelmetlenné teszi a következő mondatokat. Az eredeti angol szövegben ez szerepel: „article 5(3)(d) allows quotations ‘for purposes such as criticism or review.’” Ez felel meg az irányelv angol változata szövegének (amely összhangban van a Berni Egyezmény angol szövegével): „quotations for purposes such as criticism or review, provided that they relate to a work or other subject-matter which has already been lawfully made available to the public, that, unless this turns out to be impossible, the source, including the author’s name, is indicated, and that their use is in accordance with fair practice, and to the extent required by the specific purpose” (kiemelés tőlünk). A „such as” szavak „elvesztek a fordításban.” Ezáltal nem feltétlenül a Zöld könyv magyar fordítója a hibás; feltehető, hogy az irányelv pontatlan hivatalos magyar szövegét vette alapul, amely ugyancsak kizárólag kritika vagy ismertetés céljára szűkíti az eredeti változatban tágabb kivételt (ami az UGC szempontjából releváns körülmény): „d) korábban jogszerűen nyilvánosságra hozott műből vagy más, védelem alatt álló teljesítményből kritikai vagy ismertetési céllal történő idézés, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is –, továbbá ha felhasználása megfelel a tisztességes gyakorlatnak, a cél által indokolt terjedelemben.”

Megjegyzés: Amint látható, a Bizottság először valamilyen külön kivétel bevezetését is megfontolandónak találta az UGC céljára. Ezzel kapcsolatban az Egyesült Királyságban közzétett Gowers Review-ra utalt, amely viszont az Amerikai Egyesült Államok szerzői jogában ismert „fair use”-doktrína – és azon belül a transzformatív felhasználás ismérvének az alkalmazása – útján kereste a megoldást. A „fair use” intézménye azonban nyilvánvalóan idegen az aquis rendszerétől, s emellett az a mód, ahogyan a doktrína alapján „transzformatív felhasználások” céljára kivételt engednek, időnként aggályokat vet fel a Berni Egyezmény átdolgozási jogról szóló 12. cikkével való összhang tekintetében.

Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy az UGC-nek egy szűkebb – inkább UCC – változatát vette alapul a Zöld könyv, hisz nem általában a felhasználók által „generált”, hanem a felhasználók által alkotott (user-created) tartalomról volt szó benne.

A Bizottság 2009. évi közleménye – Szerzői jog a tudásalapú gazdaságban (2009. október 19.)

A közlemény⁹ a Zöld könyv alapján folytatott konzultáció eredményeit foglalta össze, és azok alapján vázolta fel a további elképzeléseket. Az UGC témakörében a következőket tartalmazta:

*Felhasználók által létrehozott tartalom*¹⁰

A Web 2.0 alkalmazások, mint pl. a blogok, podcastok, wiki-rendszerek, valamint fájl- és videomegosztás segítségével a felhasználók egyszerűen hozhatnak létre és oszthatnak meg szövegeket, videókat és képeket. Ez felgyorsította új internetes alkalmazások kifejlesztését, és előtérbe helyezte a felhasználók által létrehozott (amatőr) tartalom kérdését, mivel a fogyasztók egyre inkább tartalomkészítők is lesznek, számos esetben műveik alapjául szerzői jogvédett anyagokat felhasználva.

A Zöld könyv megvizsgálta a felhasználók által létrehozott tartalomra vonatkozóan alkalmazható kivételeket (kritikai vagy ismertetési céllal történő idézés, véletlenszerű felhasználás, karikatúra, paródia vagy utánzat) és egy új kivétel esetleges hozzáadását „a kreatív, transzformatív vagy származékos” művekre vonatkozóan.

A konzultáció eredménye azt mutatja, hogy a legtöbb érdekelt fél még túl korainak tartja a felhasználók által létrehozott tartalom szabályozását. A felhasználók által létrehozott tartalom meghatározása sem egyértelmű. Ezenkívül az sem világos, hogy a felhasználók által létrehozott tartalomra vonatkozó speciális szabályok az amatőr és

⁹ COM (2009) 0532 végleges.

¹⁰ Az eredeti angol változatban a következő cím szerepel: „User-created content (UCC)”.

professzionális felhasználókra egyaránt kiterjedjenek-e, hogyan lehet e csoportok között különbséget tenni, illetve a felhasználók által létrehozott tartalomra vonatkozó szabályok hogyan kapcsolódjanak a meglévő korlátozásokhoz, mint pl. idézés, véletlenszerű felhasználás, karikatúra, paródia vagy utánzat.

További lépések

Mivel a felhasználók által létrehozott tartalom még mindig új keletű jelenség, a Bizottság részletesebben meg kívánja vizsgálni az olyan nem-professzionális felhasználók speciális igényeit, akik védeltséget élvező művekre támaszkodva hoznak létre saját műveket. A Bizottság továbbra is konzultációt folytat az amatőr felhasználók számára nyújtandó egyszerűbb, elérhetőbb és felhasználóbarátabb jogviszony-tisztázási¹¹ megoldásokkal kapcsolatban. (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Az UGC szűkebb és a szerzői jog szempontjából tisztább fogalma – user-created content (UCC) – nem változott. A konzultáció eredményeként a Bizottság egyelőre lemondott egy külön, az UGC céljára szolgáló kivétel bevezetésének a gondolatáról. Bizonytalanság volt abban, hogy bármilyen megoldás az amatőr és a hivatásos felhasználókra kiterjedjen-e, s ha igen, egyformán-e. Egyelőre azonban a nem hivatásos felhasználók speciális igényeivel kívánt foglalkozni a Bizottság.

Szükséges rámutatni, hogy *nem volt szó* a közleményben arról, *milyen jogérvényesítési módszereket lehetne és kellene alkalmazni* azokkal szemben, akik, ott ahol az UGC létrehozásáról jogosításra van szükség (és arra lehetőség is van), jogosítás nélkül használnak fel védett anyagokat.

Reflection Document (2009. október 22.)

Miután a fenti közleményben a Bizottság tisztázta, hogy egyelőre nem szorgalmazza külön kivétel bevezetését az UGC céljára, s inkább a jogosítási modellek útján keresi a megoldást, szinte egyidejűleg – csupán három nappal később – már közzé is tett egy dokumentumot a következő címmel: „Creative Content in a European Digital Single Market: Challenges for the Future. A Reflection Document of DG INFSO and DG MARKT”¹² (a továbbiakban: „Reflection Document” vagy „RD”).

Innen számít a Bizottság új „jogosításcentrikus” megközelítése. A munkacsoport e dokumentum és a további bizottsági dokumentumok alaposabb elemzését tartotta szükségesnek. Mégpedig úgy, hogy az azokban foglaltakat a szerzői jogi szakpolitika (és a kapcsolódó kul-

¹¹ A dokumentumnak csak az eredeti angol változata állt a munkacsoport rendelkezésére. Az angol eredetiben szereplő „rights clearance” kifejezés ebben az összefüggésben nem jogviszonytisztázást, hanem jogosítást jelent.

¹² Online hozzáférés: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/other_actions/col_2009/reflection_paper.pdf.

turális politika) általánosabb összefüggéseiben is megvizsgálja, és áttekintse a dokumentumoknak az európai alkotói közösségek és a kulturális politika képviselői részéről történt fogadtatását is.

Az RD-ben a következő áll az UGC – pontosabban akkor még a UCC – kérdéséről.

Digital technologies bring a number of changes to the way creative content is created, exploited and distributed. New content is being created by traditional players such as authors, producers, publishers; but *user-created content is playing a new and important role, alongside professionally produced content*. The co-existence of these two types of content needs a framework designed to guarantee both freedom of expression and an appropriate remuneration for professional creators, who continue to play an essential role for cultural diversity.¹³

*User-created content is defined as content made publicly available through telecommunication networks, which reflects a certain amount of creative efforts, and is created outside of the professional practices.*¹⁴

Megjegyzés: Az RD a néhány nappal korábban közzétett 2009-es közleményben foglaltakkal összhangban foglakozik az UGC kérdésével. Tehát, (i) annak az UCC-re szűkített fogalmát használja; (ii) a nem hivatásszerű UCC-alkotókról van szó; (iii) az alkotó jelleggel összhangban csak azt tekinti UCC-nek, amely „bizonyos mértékű alkotó erőfeszítést tükröz.”

Ebből elvileg az következett volna, hogy az RD-nek nem kellett volna foglalkoznia a védett anyagoknak a változtatás nélküli feltöltésével (amit sokan – ha természetesen nem is az UCC de – az UGC fogalmi körébe tartozónak gondolnak). A meghatározás szerinti UCC-fogalom elvileg két alkategóriát ölelhetett fel: egyrészt az önálló alkotásokat (negatív meghatározással azokat, amelyek nem származékos művek), másrészt a származékos műnek számító UCC-t. Azonban, mint ahogyan a lentiekben látható, az RD valójában az utóbbi alkategória vizsgálatát találta szükségesnek. Továbbá az is kitűnik a lenti idézetből, hogy mégis megjelenik a (külön meg nem határozott módon való) feltöltés kérdése is (ami viszont már tágabb UGC-fogalomra látszik utalni).

[U]user-created content and interactive services are having an increasing social, cultural and economic impact on content industries. Consumers expect more freedom and flexibility to express themselves on these platforms. They also want to be clearly informed whether their activities are compatible with third party copyright and under what conditions they could derive commercial revenues from their own creations. Again, the Commission and Members of the European Parliament frequently receive information requests and complaints from European citizens asking

¹³ L. p. 3–4.

¹⁴ 6. sz. lábjegyzet; p. 3.

*how they can comply with copyright rules in uploading user-generated content on the internet. European citizens who are willing to comply with copyright rules are often bewildered by the complexity of the response.*¹⁵ (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: A fenti bekezdésben is tükröződik az RD általános egyoldalúsága, amire a lent ismertetett észrevételek utalnak. A dokumentum kizárólag a hozzáférés szabadságára helyezi a hangsúlyt, és csak a felhasználók „panaszaira” hivatkozik. Nem utal szerzők és más jogosultak érdekeire, az irányadó szerzői jogi szabályokra s azok betartásának szükségességére, a rendelkezésre álló jogosítási formákra (főleg a közös jogkezelő szervezetek által kínáltakra), s arra, hogy a felhasználók a rendelkezésre álló jogosítási forrásokat is negligálva milyen hátrányokat okoznak a jogosultaknak. Nincs szó a szolgáltatók és más közvetítők döntő szerepéről, közreműködési kötelezettségükről és az annak figyelmen kívül hagyása esetén fennálló felelősségükről. S általában nincs egyetlen szó sem arról, hogy mikor, milyen módszerekkel lehet indokolt a jogérvényesítés a jogosulatlanul létrehozott UCC esetében.

A Reflection Document fogadtatása (az SZJSZT angol nyelvű észrevételeivel)

A munkabizottság fenti megjegyzései az UGC-vel kapcsolatos rész tekintetében utalnak az RD egyoldalú voltára, a jogosulti érdekek figyelmen kívül hagyására. Azonban *ez a fajta kiegyensúlyozatlanság az egész dokumentumra jellemző volt.* Az első – 2004 és 2009 közötti – Barroso-bizottság mandátumának lejártá (2009. október 31.) előtt nem több mint kilenc nappal tették közzé az INFOS (információs társadalom és média)-főigazgatóság és (a szerzői jogért tulajdonképpen felelős) MARKT (belső piac)-főigazgatóság közös dokumentumaként. Ám az az általános vélemény alakult ki róla, hogy elsősorban az előbbi főigazgatóság (és végső soron az IT-ipar) álláspontját és törekvéseit tükrözi (amelynek akkor a már alelnöki várományos Viviane Reding volt a biztos).

A dokumentum természetesen élvezte az IT-iparágak és – a könnyű és lehetőleg ingyenes hozzáférést velük szövetségben szorgalmazó – fogyasztói szervezetek támogatását. Viszont gyakorlatilag egyöntetű és meglehetősen erős visszautasításban részesült az alkotók és más jogosulti csoportok, illetőleg a szerzői jogi szakmai szervezetek részéről.

A határozott visszautasítás egyik oka az volt, hogy a dokumentum (a tételeken cáfolt) állítólagos belső piaci problémákra hivatkozással, az Európai Szerződés (TFEU) 118. cikkének a téves értelmezésére építve javasolta a szerzői jogi szabályozásnak a tagállamoktól való elvonását (felcserélve azt egy „Európai Szerzői Jogi Kódexszel”), valamint azt is, hogy fel kellene számolni a tagállamok még meglevő szuverenitásából adódó territorialitás elvét.

¹⁵ L. p. 10.

Ezek a javaslatok szembe menni látszottak az EU számos „alkotmányos” alapelvével, mint amilyen az Unió és a tagországok közötti árnyalt hatáskörmegosztás, s azzal összefüggésben a szubszidiaritás és az arányosság elve. Megvalósításuk erőltetése indokolatlan konfliktusokat idézett volna elő számos, a (nemzetközi szerződésekből is adódó) territorialitás elvére épülő, jól működő jogosítási rendszerekkel és a kulturális sokszínűség védelmének az elvével is.

Az erőteljes visszautasítás másik oka egyértelműen tartalmi jellegű volt. Az alkotói és más jogosulti csoportok azt kifogásolták, ami nemcsak az UGC-re vonatkozó részben, de szinte minden, az RD által érintett szerzői jogi és szomszédos jogi kérdésben megnyilvánult; nevezetesen azt, hogy az e jogok szükséges védelmének és érvényesíthetőségének a szempontjai indokolatlanul háttérbe szorultak egyes gazdasági és populista politikai érdekek és európai „federalista törekvések” javára.

Az UGC kérdésének a megítélése és az EU szintjén való rendezésének a szempontjából hasznos lehetne az RD – s azon belül az UGC-vel kapcsolatos kiegyensúlyozatlan elképzelések – visszautasítását tükröző fent említett észrevételek részletesebb áttekintése. Ez azonban aránytalanul megterhelné ezt a beszámolót. *Csupán két mozzanatra korlátozzuk a beszámolónak ezt a részét. Egyrészt az SZJSZT-nek az RD-re tett angol nyelvű észrevételei lényegének az ismertetésére, másrészt pedig a különböző jogosulti csoportok képviselőiben külön az UGC kérdésében tett néhány tipikus észrevételre.*

Az SZJSZT angol nyelvű észrevételei 2010. január 5-én készültek. Ma is megtalálhatók az EU honlapján.¹⁶ Amint látható, az észrevételek a fent említett többi észrevételhez hasonló kritikus álláspontot tükröztek. Az összefoglalójának számító „General comments” cím alatt ez állt:

The Reflection Document (hereinafter: RD) describes certain challenges concerning creative contents and outlines possible responses to them. It seems, however, that it does not cover all the relevant aspects. The focus of its attention is to guarantee as easy access to “creative content” as possible in the European single market “anywhere, any time.” Rightly enough, it states the principle that this should take place in accordance with the copyright and related norms through legal distribution and communication systems.

It seems to us, however, that

- (i) *the RD – probably because it is intended just as the first outline of possible legal-political options – does not take into account all the legitimate interests involved (in particular the interests of owners of rights and those related to the protection of cultural diversity) in a duly balanced way and in a manner that would duly reflect the nature and importance of those interests;*

¹⁶ Online hozzáférés: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/other_actions/col_2009/assoc/hcc_en.pdf.

- (ii) the RD *does not deal with the necessary conditions for the viability of legal distribution and communication systems*;
- (iii) *certain objectives and suggested solutions are not duly developed and the meanings of certain concepts used in the RD are not sufficiently clear*; they would need further clarification in order that the RD may become an adequate basis for serious reflection;
- (iv) *some of the ideas outlined* (as it is partly recognized also in the RD itself, since it presents certain ideas as of a *de lege ferenda* nature) – in particular the apparent central idea of transforming exclusive rights into simply rights to get paid somehow – *are not in accordance with the existing international norms and the *acquis communautaire**;
- (v) *the other basic suggestion of the RD aimed at abandoning the territoriality of copyright protection and to replace national laws by an all-EU copyright legislation is not timely and justified.* (Kiemelés tőlünk.)

It is, therefore, suggested that the RD be revised and further developed in order that it may serve as a more complete basis for further reflection on the important policy issues involved.

Az észrevételek részletesen kifejtették, milyen elemzésre alapozta az SZJSZT a fenti öt pontban tett megállapításait, és foglalkoztak az RD-ben érintett egyes konkrét kérdésekkel, így az UGC-vel is. Az utóbbival kapcsolatban az SZJSZT a következő észrevételeket tette.

Pages 3, 4 and 10

These are the pages where the RD deals with "user-created content." At the bottom of page 3 and the beginning of page 4, the following is stated:

New content is being created by traditional players such as authors, producers, publishers; but *user-created content* [footnote 6 is added, see below] is playing a new and important role, alongside *professionally produced content*. The co-existence of these two types of content *needs a framework* designed to guarantee both freedom of expression and an appropriate remuneration for professional creators, who continue to play an essential role for cultural diversity.

... [I]n view of this text and the below-mentioned reference to the need for copyright protection of such "content"... *it is not sufficiently clear what kind of "framework" the authors of the RD have in mind.*

Article 12 of the Berne Convention provides for an exclusive right of authors to authorize the adaptations, arrangements and other alterations of their works. The RD in footnote 6 defines "user-created content" in such a broad way (as content "made publicly available through communication networks, which reflects a *certain amount* [emphasis added; that is: even the slightest possible amount] of creative

efforts, and is created outside of the professional practices”) that, *by extending the above-mentioned “framework” to any “content” covered by it, there may be conflicts with this provision – and therefore also with Article 9.1 of the TRIPS Agreement and Article 1(4) of the WCT. It would facilitate comments on this aspect of the RD if it had indicated at least the outline of possible options foreseen to solve such problems. The same may be said on the statements included in page 10 which deal with the demand of UGC creators to enjoy copyright protection for the “content” created by them (even with minimal creative contribution) – on the basis of the proposed “framework...”* It would be necessary to know how the RD foresees the co-existence of the rights of the original owner and the UGC contributor. We submit that *the model of the provision of Article 5(3)(k) of the Copyright in the Information Society Directive on parody would not be suitable to use for such a broad category of unauthorized derivative alterations.* (Kiemelés tőlünk.)

A European Grouping of Societies of Authors and Composer (GESAC) által tett észrevételek¹⁷ az online közvetítők (mindenekelőtt a „Web 2.0” platformok üzemeltetői) felelőségének a kérdésére koncentráltak, felhívva a figyelmet arra, hogy a RD tévesen keresi a megoldást egyedül a végfelhasználó UGC-alkotók jogosítása útján.

GESAC welcomes that the Commission is willing to clarify citizens’ doubts as regards copyright. *The Reflection Document states that consumers are often bewildered by the complexity of the Commission’s response.* The Document, however, does not enter into the details of such response, but in the past, *the Commission has suggested that clearing copyright in the field of Web 2.0 services was the consumers’ responsibility.* This view is expressed in the post 2010 Questionnaire, for example.

In GESAC’s opinion, *a system based on the need for the consumer using the services provided by a Web 2.0 platform to clear rights is inappropriate* and based on a wrong understanding of the situation.

It has to be recalled first that copyright laws do not prevent consumers from using copyright protected content within their private sphere. If that use implies a reproduction, the latter is subject only to the private copying compensation provided by the national law according to article 5.2.b) of Directive 2001/29/EC of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. This freedom allows the consumer to use in his or her private sphere copyright protected content, without any need whatsoever to clear rights. Therefore, as regards uses in the private sphere, the only possible increased freedom or flexibility that could be introduced would be an extension of the private copying exception (and thus of private copying compensation schemes) to those countries where this exception does not exist.

¹⁷ Online hozzáférés: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/other_actions/col_2009/assoc/gesac_en.pdf.

As regards the upload by consumers of copyright protected content to Web 2.0 services and its subsequent making available, this would exceed the private sphere of the consumer. In this case, it is the responsibility of the provider of said service (and not of the consumer) to clear the public communication and reproduction rights.

Indeed, the purpose and activity of such services, which are voluntarily and completely construed and organized to fulfil these objectives in the most efficient way, is to communicate protected content on their own brand and to realize and maximise commercial, essentially advertising, receipts.

Consequently, contrary to what has been supported by Web 2.0 service providers, the task to clear the public communication and reproduction rights necessary in order that their services comply with copyright laws is their responsibility as commercial operators of a public communication service.

It should be pointed out that the claim by certain Web 2.0 operators that their activities are covered by article 14 of the E-Commerce Directive is totally unjustified. This provision, discussed and adopted when Web 2.0 services did not exist yet, was never meant to cover Web 2.0 services providers whose activity goes beyond hosting content uploaded by consumers and mainly consists in organising the public communication of such content. Therefore, the temptation to make copyright laws more flexible to facilitate the clearing of rights by end-consumers to use existing content should be avoided, while the appropriate licenses should be applied for by Web 2.0 service providers themselves. (Kiemelés tőlünk.)

A European Composer and Songwriter Association (ECSA) arra hívta fel a figyelmet,¹⁸ hogy korántsem elegendő csupán egy, a szerzőknek járó díjigénnyel megpróbálni rendezni az UGC kérdését, s hogy többek között a személyhez fűződő jogokra is figyelemmel kell lenni:

ECSA... welcomes the acknowledgement that it is fundamental that creators and other rightholders are entitled to fair and adequate remuneration for the use of their creative works... Holding the above aims at the forefront of our thinking we would stress that it is not just the economic rights of creators that need to be protected: the laws of all of the member states of the EU acknowledge (to a greater or lesser extent) that the moral rights or authors rights of the creators are equally important. Pivotal to these rights is the right of the author to object to any derogatory treatment of their works. This right can easily be lost in glib talk of wanting to promote the production of user-generated content. These rights are enshrined in the Universal Declaration of Human Rights and the Berne Convention.

Whilst it may be that the production of user-generated content can be licensed for social and domestic use, it is important that a distinction is made between such use and any form of commercial exploitation of such derivative user-generated content,

¹⁸ Online hozzáférés: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/other_actions/col_2009/assoc/ecs_en.pdf.

whether it be by the individual user or by on-line services which use the inclusion of such content to attract traffic to their websites and drive advertising revenue. (Kiemelés tőlünk.)

A *Federation of European Film Directors (FERA)* azonkívül, hogy szintén rámutatott a személyhez fűződő jogok fontosságára, általában is hangsúlyozta, hogy a származékos műnek számító amatőr UGC-alkotásokra – az eredeti művek jogosultjai tekintetében – ugyanazok a szerzői jogi szabályok vonatkoznak, mint más hasonló származékos művekre.¹⁹

Freedom of expression is at the core of European values and a fundamental right. But freedom to express must be possible both at the amateur level and at the professional level, and this does not diminish the equal human right to the protection of the moral and material interests resulting from any artistic production of which he or she is the author. In FERA's view, the respect for the integrity of the work and the authorship (moral rights) are fully in line with public interests, and is not to be trifled with. Amateur creative content should follow the same rules as professional creative content with respect to copyright: using existing protected works needs the authorisation of the authors, except quotations for criticism or review, incidental use and caricature, parody or pastiche.

The Communication from the Commission on Copyright in the Knowledge Economy of October 2009 recognizes that, after having consulted the interested parties in 2008, *there is no apparent need to regulate user-generated-content for the time being. FERA believes that the main concern of the Commission should be the major challenges facing the professional creators of Europe. And it is imperative that the Commission address pertinent sector specific challenges.*

Az előadóművészek nevében fellépő *International Organisation of Performing Artists' Collecting Societies (GIART)* arra mutatott rá, hogy nem indokolt az eredeti alkotásokban megnyilvánuló UGC-t az alkotások új kategóriájának tekinteni, s hogy egy ilyen új kategória elismertetése valójában az online közvetítők érdekének tűnik fel.²⁰

We would like here to say that we oppose the creation of a new category of rightholders or a new category of content; the so-called "user-created content". In reality if a user creates a song, music, audiovisual work, he must be considered as a rightholder as any other depending on the category of creation. He will be then a composer, a filmmaker, performer, visual artist...

There is on the contrary an interest of the ISPs to promote the artificial creation of a new category of content, the user-created one, in order to not have to pay the remuneration for the content used by their platforms. It has to be noticed that even the so-called user creators are demanding some participation in the revenues for the spreading of their creations on the Internet. (Kiemelés tőlünk.)

¹⁹ Online hozzáférés: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/other_actions/col_2009/assoc/fera_en.pdf.

²⁰ Online hozzáférés: http://ec.europa.eu/avpolicy/docs/other_actions/col_2009/assoc/giart_en.pdf.

Nyilván az RD-nek az európai alkotók általi egyértelmű és határozott visszautasítása is szerepet játszott abban, hogy *a Bizottság hosszú ideig nem tért vissza az abban érintett témák többségére; így az UGC kérdéseire sem.*

Orientation Paper (2012. november 28.)

Az Európai Bizottság 2010 és 2014 közötti felállásában Neelie Kroes alelnök vette át a „digitális politika” portfóliót. E portfólión belül fontos feladatának tekinti a szerzői jogi szabályozás liberalizációját. *Egyre gyakrabban nyilatkozott és nyilatkozik arról, hogy a szerzői jog nem működik az online környezetben, hogy alapos reformra van szükség, hogy nincs sok értelme az internetes jogsértések elleni küzdelemnek, hogy minél könnyebb hozzáférésre lenne szükség stb.*²¹ Kroes a Bizottságon belül erős támogatást kapott ehhez a portfólió előző felelősétől, Viviane Redingtől, s az Európai Parlamenten belül pedig a szocialista, liberális, zöldpárti és kommunista bloktól (amelyhez az ilyen ügyekben a svéd Kalózpárt képviselői is csatlakoznak). Miután a Bizottságon belül a szerzői jogért elvileg a belső piac és a szol-

²¹ Néhány példa a nagyon sok közül: (i) 2011. november 19.: „Let’s ask ourselves, is the current copyright system the right and only tool to achieve our objectives? Not really, I’m afraid. We need to keep on fighting against piracy, but legal enforceability is becoming increasingly difficult; the millions of dollars invested trying to enforce copyright have not stemmed piracy. Meanwhile citizens increasingly hear the word copyright and hate what is behind it. Sadly, many see the current system as a tool to punish and withhold, not a tool to recognise and reward.” (L. http://europa.eu/rapid/press_release_SPEECH-11-777_en.htm.)

(ii) 2011. november 21.: „Our current copyright system is not succeeding in its objectives. I agree we should fight against piracy. But it’s becoming increasingly hard to legally enforce copyright rules, a battle that costs millions of dollars with little signs of victory.” (L. <http://blogs.ec.europa.eu/neelie-kroes/is-copyright-working/#more-833>.)

(iii) 2012. július 11.: „I’m convinced we need to reform copyright for the digital age. For me, merely making enforcement more and more heavy-handed is not the solution – especially if it results in draconian measures like cutting off internet access.” (L. <http://blogs.ec.europa.eu/neelie-kroes/copyright-licensing-reform>.)

(iv) 2012. szeptember 11.: „No, copyright does not help..., it makes it harder for individuals to create content and it’s not the best way to boost creativity and innovation.” (L. <http://blogs.wjs.tech-europe/2012/09/11/kroes-calls-for-copyright-reform/>.)

(v) 2012. december 7.: „I have long said that we need to modernise copyright for the digital age: many of the rules have been in place since before things like YouTube, Facebook or data-mining techniques even existed. And, no matter what perspective you bring to the debate, it is obvious that the current fragmented rules in Europe and elsewhere have created frustrations.” (L. <http://blogs.ec.europa.eu/neelie-kroes/digital-copyright-way-forward/#more-2499>.)

(vi) 2013. február 4.: „New technologies have huge implications for the creative sector. And for the policies and regulatory structures that underpin it. As many of you will know, I have for a long time called for changes to those structures. I was first confronted with this relationship as the Competition Commissioner at the time of the ‘CISAC decision’. That dealt with the old-fashioned licensing practices and territorial separation of markets by collecting societies. And that case left me unsatisfied. Because the fact is, old practices need to adapt to new digital realities. That calls for real change and legal and practical solutions: competition tools are not enough for that. So in 2008 I set up the Roundtable on Online Music, which gave rise to the Global Repertoire Database, making information on copyrighted works more coherent and accessible.” (L. http://europa.eu/rapid/press_release_SPEECH-13-96_en.htm.)

gáltatások portfólióját vivő *Michel Barnier* a felelős, ebből időnként *hatásköri villongások* is adódnak. Már csak azért is, mert *Barnier*-nak és az általa vezetett főigazgatóság szerzői jogi részlegének *alapvetően más elképzelései voltak és vannak a szerzői jognak a digitális online környezetben való alkalmazásáról*. Nagyobb hangsúlyt helyeznek a szerzői és szomszédos jogok megfelelő védelmének és gyakorlati érvényesítésének a szükségességére, és nem értenek egyet azzal, hogy bizonyos populista jelszavakra hivatkozással indokolt lenne kizárni az internetes jogsértésekkel szembeni hatékony fellépést lehetővé tevő jogi és műszaki eszközök alkalmazását.

Azt követően, hogy az Európai Parlament visszautasította az EU-*acquis*-val megfelelő összhangban álló ACTA-t, *a szerzői jog egyébként is kényes ügyvé vált*. A bizottsági főigazgatóságok közötti nyílt vagy lappangó konfliktusok mellett a megfigyelők ezzel is magyarázták, hogy *a szerzői jognak a digitális online környezetben való alkalmazására (vagy nem alkalmazására) vonatkozó elképzeléseket felvázoló Orientation Paper* (a továbbiakban: OP) a Bizottság elnöke által jegyzett dokumentumként jelent meg.²² A megfigyelők azonban egyetértettek abban, hogy az OP *elsősorban Neelie Kroes* nézeteit és törekvéseit tükrözte.

Az OP *gyorsított előkészítő munkát vázolt fel* oly módon, hogy az *aquis* módosítása végett már 2013-ban megtörténjék a liberalizálást és további központosítást célzó új szabályozás elkészítése – kellő időben ahhoz, hogy azokat még a 2014-ben véget érő jelenlegi parlamenti és bizottsági ciklus alatt elfogadhassák.

Az OP *nem vette figyelembe az RD-vel szembeni széles körű elutasítást*. A dokumentum nagyjából ugyanolyan egyoldalú megközelítésben foglalkozott a szerzői jog és a szomszédos jogok kérdésével; sőt – mint ahogyan az a lentiekben látható módon az UGC témakörében is megnyilvánult – *még nagyobb szerepet és preferenciát kaptak a szerzői joggal szembeni érvek és elképzelések*.

To understand the role and impact of copyright in the internet economy, it is necessary to understand the nature and the role of the different players in the internet value chain for the production, distribution and consumption of creative content. *The value chain can be considered – in rather simplified terms – to consist of four main blocks.*

1. Content includes, for example, music, films, television programmes, games, news, books and magazines. *Internet content is increasingly "user generated" – blogs, tweet messages, videos, and photographs – and is not necessarily commercial in nature. ...*²³
(Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Amint látható, az OP rátért a „user-generated content” kifejezés használatára, anélkül, hogy meghatározta volna, mennyiben különbözik az a korábban használt „user-created content” fogalmától. A változó kifejezés

²² Online hozzáférés: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10061/2012/FR/10061-2012-2026-FR/F-0.Pdf>.

²³ L. p. 1.

azonban azt sugallta, hogy most már a jelenségek tágabb köréről van szó. Legalább annyira jelentős az UGC korábbi, nem hivatásos jellegének, mint fogalmi elemnek a feladása is. A „not necessarily commercial in nature” („nem szükségképpen üzletszerű jellegű”) kifejezés mindenképpen erre utal, hisz ebből az következik, hogy UGC-ről van szó akkor is, ha azt meglevő védett művek „bizonyos [akár minimális] alkotó erőfeszítéssel” való megváltoztatása útján üzletszerű jelleggel (következésképpen bizonyára professzionális módon) hozzák létre (csak éppen az üzletszerűség nem *sine qua non* feltétel).

*In the EU, some Member States are carrying out or have carried out reviews of their copyright regime (the UK, Ireland, the Netherlands and Spain). Internationally, there is as yet no significant move to revise copyright frameworks to face the challenges of internet, but changes are underway. In the United States, discussion is on-going, including with respect to the application of the "fair use" approach. While this concept offers more flexibility to users, interpretation by the courts of how it is applied in practice is complex. Canada this year adopted a Copyright Modernisation Act including a specific amendment to address the issue of User-Generated Content.*²⁴ (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Az új fejleményekre utalás túl általános, és nem állapítható meg, mit tart a Bizottság relevánsnak és irányadónak. Nem érthető a „fair use”-zal kapcsolatos új vitákra mint új fejleményekre való utalás. A kanadai törvénymódosításnak és az új UGC-szabályoknak a megemlítése úgy tűnik fel, mintha figyelembe veendő és esetleg követendő példáról lenne szó.

[T]here are certain concrete problems for which more rapid progress is desirable and for which *specific solutions could be sought through a structured partnership with stakeholders. This does not exclude that for some of them a legislative solution may ultimately be necessary. Six such issues can be identified...*²⁵ (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Kiemeltük azt a megállapítást, hogy a „strukturált dialógus” témáiként felsorolt kérdésekben jogszabály-alkotási megoldás – vagyis az *aquis* módosítása – sem kizárt. Ezt a lehetőséget az OP alapján elfogadott programot ismertető, 2012. december 18-án közzétett bizottsági közlemény sem zárta ki. Viszont, mint ahogyan az a lentiekben látható, a Bizottság által a „strukturált dialógus” fórumaként létrehívott munkacsoport mandátumát szűkebbként jelölték meg, kizárva az *aquis* esetleges felülvizsgálatának – sőt merő értelmezésének (!) – a lehetőségét (amit nemcsak anakronisztikus voltánál fogva, de a Bizottság által hivatalosan elfogadott és közzétett dokumentumokkal való ütközése miatt is nehéz komolyan venni).

²⁴ L. p. 3.

²⁵ L. p. 5.

*Second, User-Generated Content (UGC) refers to situations where consumers or small scale users such as start-ups or SMEs use existing content to create new content e.g. incorporating a musical work into a home-made video and uploading it onto a video-sharing site. The major challenge for content creators is to know whether the use of the original content needs to be remunerated, and how to do so.*²⁶ (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Az RD-hez képest az UGC-fogalom lényeges változását tükrözi ez a bekezdés is. A korábbi, nem hivatásos felhasználási módok helyett most már a kifejezetten új üzleti vállalkozásokról („start-up”-okról) is szó van, amelyek, mint közismert, bár kisebb méretű vállalkozásokként jönnek létre, gyakran éppen a szerzői jogok meglehetősen szabados kezelése – értsd, semmibe vétele – útján válnak hirtelen meggazdagodás forrásává. A „start-up”-ok mellett „vagy” kötőszóval említi az OP a kkv-kat. A „vagy” kötőszó lényeges, mert ez csak egyet jelenthet; nevezetesen azt, hogy a „start-up”-oknak nem kell feltétlenül kkv-nak lenniük.

Az Orientation Paper fogadtatása; az európai alkotók tiltakozása és a kultúráért felelős miniszterek figyelmeztése

Az OP elsődleges címzettjei a Bizottság tagjai, főigazgatóságai és szolgálatvezetői (chefs de service) voltak. Lényegében a Bizottság 2012. decemberi ülésére szóló előterjesztésként szolgált, azonban nyilvánosan is hozzáférhetővé vált, s hasonló – de még határozottabb – kritikát kapott az európai alkotói közösségektől és kulturális politikai képviselőitől, mint a „Reflection Document”. Ez a dokumentum igen erős egyoldalúsággal vázolja fel a szerzői jog korlátozását állítólagosan indokoltta tevő indokokat és az azoknak megfelelő elképzeléseket, láthatóan megfélemlítve a szerzői jog mellőzhetetlen szerepéről annak biztosításában, hogy létrejöjjenek értékes és vonzó európai alkotások (amelyekre továbbra is szükség lenne ahhoz, hogy az OP elsődlegesnek, illetve inkább kizárólagosnak látszó célja – az ilyen művekhez való minél könnyebb hozzáférés – megvalósulhasson).

Érthető ezért, hogy az európai alkotói közösség és a kulturális politika képviselői meglehetősen nagy visszatetszéssel fogadták a 2009–2010-ben visszautasított „Reflection Document” szellemében készült „Orientation Paper”-t. Néhány nap alatt nagyszabású ellenállás bontakozott ki az OP-vel szemben (s a gyorsaságra szükség is volt, hisz az előterjesztés a Bizottság – az adott fórum hivatalos nevén a College of Commissioners – egy héttel későbbi, 2012. december 5-i ülésén már tárgyalta is az OP-ben foglalt előterjesztést).

Az OP egyoldalú szerzőijog-ellenes megközelítését nyíltan (és keményen), illetve közvettebb módon (és „finomabb stílusban”) bíráló két fontos nyilatkozatot érdemes említeni. Az egyik az európai alkotók „Enough is enough!”-ként ismertté vált felhívása, a másik a 12

²⁶ Ugyanott.

EU-tagország kultúráért felelős minisztereinek a Bizottság illetékes biztosaihoz intézett közös levele.

Az „Enough is enough!” felhívást²⁷ több mint 18 000 európai alkotó írta alá, és a szövege magáért beszél:

So many things have been said about copyright. A lot of it nonsense! Over the past few years, copyright has been accused of preventing works from being distributed, creating obstacles to consumer's access to works, lining the pockets of the rich and worse still, standing in the way of freedom of expression.

Enough is enough!

On 5th December, at the initiative of José Manuel Barroso, President of the European Commission, the College of Commissioners will meet to examine initiatives that the Commission might adopt in the field of copyright.

Should the worst be feared? This is a valid question, especially when you consider the interconnections and almost cosiness that exist between some very powerful private anti-copyright lobbyists and certain departments and directorates of the Commission. Let there be no mistake; the message emerging is that copyright is the enemy of consumers and their desire to access culture. This is not just the opinion of a few personalities marginalized within Europe.

The fight against copyright, and against the right of authors to live from their art and receive fair compensation, forms the focus of an entire coalition: namely lobbyists from the leading companies on the Net who seek to exempt themselves both from their tax commitments to Member States and their obligations towards cultural diversity and creation; certain consumer lobbies who consider the total and immediate satisfaction of their constituency a necessity, regardless of the negative, harmful impact for cultural industries, jobs in culture and for the funding of future creativity; European administrative departments and even commissioners who confine authors' rights and cultural diversity to old boundaries, thus irremediably excluding them from the digital world...

There are basic principles that no tablet, no smartphone, no new service should undermine. Respecting authors' rights is one of them.

However, every day in Europe, where authors' rights began, their influence is being contested, their scope is under attack, their collective management criticized. Every day, new exceptions, or rather expropriations, are being proposed; every day, mechanisms that make it possible to finance creation are being contested in the name of free competition; every day, private copying remuneration is being denigrated. In a nutshell, all sources of revenue for authors are under threat and attack.

²⁷ Online hozzáférés: <http://europe.ifj.org/en/articles/petition-support-europe-s-creators-support-authors-rights>.

For the benefit of whom? Obviously not the creators themselves, whose general situation is becoming more and more precarious in many countries! And certainly not the consumers, whose access to works is not facilitated by the questioning of authors' rights and for whom the cost of acquiring digital equipment is not reduced in any way by lowering the payments to authors!

Commissioners, you are meeting on 5th December under the watchful eye of creators, who contribute to the future identity of Europe. For these creators, authors' rights are still the best guarantee of fair remuneration and their greatest hope to be able to continue to create.

"Europe loves Cinema", "Europe loves culture"? These are catchy slogans, but they must be put into practice and, more importantly, a new one must be coined: "Europe loves authors' rights"! (Kiemelés tőlünk.)

Meglehetősen kemény hangú felhívás. Nem kevesebb és nem más állításáról van szó, mint arról, hogy az Európai Bizottság egyes részlegei és biztosai az információtechnológiai ipar és az internetes vállalkozások lobbizásának és az azokkal együtt fellépő szűk látókörű fogyasztói csoportok nyomásának engedve figyelmen kívül hagyják az európai alkotóknak és az európai kultúrának a megfelelő szerzői jogi védelemhez fűződő alapvető érdekeit. Aligha lehet e segélykiáltásnak is beillő felhívást figyelmen kívül hagyni, már csak azért sem, mert az OP, amely kiváltotta e keserű szavakat tényleg okot látszott adni arra, hogy így kicsorduljon a virtuális pohár.

A 12 EU-tagország kultúráért felelős minisztereinek az illetékes biztosokhoz intézett levele²⁸ arra koncentrált, hogy felhívja a figyelmet a szerzői alkotásoknak az európai kultúrában játszott meghatározó szerepére, a kultúra fontosságára az európai önazonosság és politikai stratégia szempontjából, és a kulturális sokszínűség megóvásának a fontos szerepére – s arra, hogy mindezeknek a szempontjából miért van szükség a szerzői jogok hatékony védelmére. Mindez evidenciának számít. Annak azonban kiemelkedő jelentősége van, hogy a miniszterek ezt a levelet az OP közzététele alkalmából tartották szükségesnek megírni. Az udvarias hangú levél arra hívja fel a figyelmet, hogy ez az evidencia nem tükröződik és az annak megfelelő következtetések sem szerepelnek az előterjesztésben (sőt éppen az azzal szemben álló szempontok érvényesülnek).

A Bizottság közleménye, amely a jelenlegi „strukturált dialógus” alapjául szolgál (2012. december 18.)

A közlemény,²⁹ amely a fent említett 2012. december 5-i ülésen elfogadott programot tartalmazza, s felvázolja azokat kérdéseket, amelyekkel a testület mostani munkacsoportjainak

²⁸ Online hozzáférés: <http://www.actualitte.com/tribunes/lettre-ouverte-l-europe-doit-porter-une-ambition-pour-la-creation-1971.htm>.

²⁹ COM (2012) 789 végleges.

is foglalkozniuk kell, *arra vall, hogy az európai alkotók kemény hangú tiltakozása és a kulturális miniszterek figyelmeztetése nem maradt teljesen hatástalan.* A program kevésbé épül szerzőijog-ellenes elképzelésekre és jelszavakra, néhány konkrétabb témára szorítkozik, s inkább a jogosítás (licensing) lehetséges új módszereit helyezi előtérbe. Továbbá a kiegyensúlyozottabb megközelítés szándékának mintegy szimbólumaként *a szerzői jogi kérdésekben különösen aktív, de az IT-ipar és az online közvetítők, valamint a fogyasztók közvetlen érdekeit eléggé egyoldalúan előtérbe helyező, a „digitális stratégiával” foglalkozó Neelie Kroes és a szerzői jog „gazdájának” számító Michel Barnier mellé harmadikként a kultúrát is magában foglaló portfóliót vivő Androulla Vassiliou is bekerült a programért felelős biztosok közé.*

Azonban a közlemény *mégsem mutat alapvető szemléletváltozást a szerzői jog kérdéseit illetően.* Továbbra is csupán a könnyebb hozzáférésre koncentrálnak, s nem fordít elegendő figyelmet arra, hogy a szerzői jog hatékony védelme és érvényesítése nélkül nincs garancia az olyan művek és kulturális javak előállítására és szolgáltatások nyújtására, amelyekhez a könnyű hozzáférést el akarják érni.

Mindez, mint a lentiekből kitűnik, megnyilvánul a közleménynek a munkacsoport témájára vonatkozó részében is, amely így szól:

2. Az érdekelt felekkel folytatandó strukturált párbeszéd

A „Licensing Europe” folyamat négy, egymással párhuzamos tevékenységi irányt foglal magában, melyek célja hatékony, piacvezérelt megoldások kialakítása, *nem zárva ki egy esetleges központi szakpolitikai fellépés szükségességét.* Résztvevői következtetéseként a jogtulajdonosok, az engedményezők,³⁰ a védett tartalmak kereskedelmi és nem kereskedelmi felhasználói,³¹ valamint internetes végfelhasználók közvetlen képviselői lesznek. A folyamat egy 2013 elején megrendezendő plenáris találkozóra veszi kezdetét, majd a munka ezt követően munkacsoportokban zajlik; a munkacsoportok júniusban féltidős, 2013 negyedik negyedévében pedig zárójelentést nyújtanak be a plenáris ülés számára. A folyamat az alábbiakban vázolt témákra irányul majd. Az egyes témákkal kapcsolatban elvégzendő feladatok részletes meghatározása csupán indikatívnak tekintendő... (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: A „nem zárva ki egy esetleges központi szakpolitikai fellépés szükségességét” kifejezést annak alátámasztására emeltük ki, hogy – mint ahogyan lenti javaslatainkban arra utalunk – nem szükséges a Bizottságnak megküldendő megjegyzéseket és javaslatokat mesterségesen korlátozni a jogosítási technikákra; ott, ahol az érintett kérdések tekintetében jogpolitikai, s azon belül normaalkotási megoldások látszanak szükségesnek, azokkal is indokolt

³⁰ Az „engedményezők” kifejezés az eredeti angol szövegben szereplő „licensing bodies” fordításaként több okból is pontatlan; talán a „jogosítást végző szervezetek” lett volna a megfelelő fordítás.

³¹ Az „üzletszerű és nem üzletszerű felhasználók” lett volna a helyesebb magyar fordítás.

foglalkozni. A „strukturált párbeszédre” meghatározott mandátum rugalmas voltára utal a másik általunk kiemelt mondat is: „Az egyes témákkal kapcsolatban elvégzendő feladatok részletes meghatározása csupán indikatívnak tekintendő.”

ii. Felhasználók által létrehozott tartalom³² és védett tartalmak kifelhasználók számára történő engedélyezése³³

A Bizottság célja az átláthatóság növelése, a végfelhasználók pontosabb tájékoztatása azzal kapcsolatban, hogy mi tekinthető a védett tartalom jogszerű, illetve jogellenes felhasználásának, és a jogszerű megoldásokhoz való egyszerűbb hozzáférés biztosítása. A felhasználók által létrehozott tartalom gyakran tartozik a jogtulajdonos által egyes platformokkal partnerségben gyakorolt engedélyezés³⁴ valamely formájának hatálya alá. A végfelhasználók számára azonban nem világos, hogy milyen mértékűek és mit fednek ezek a felhasználási engedélyek. E megállapodások továbbá jogokat és kötelezettségeket hoznak létre a szerződéses partnerek számára, ám nem szükségképpen nyújtanak jogbiztonságot a végfelhasználónak. Ezzel párhuzamosan a kifelhasználók, például azok a kisvállalkozások, amelyek weboldalukon néhány képet vagy némi zenei anyagot kívánnak felhasználni, nehezen képesek megállapítani, hogyan szerezhetnek engedélyt a védett tartalom alacsony értékű felhasználására.

- E tevékenységi irány keretében meg kell állapítani, milyen mértékben elterjedt a felhasználók által létrehozott tartalmak vonatkozó platformok számára történő engedélyezése,³⁵ és meg kell határozni, hogyan tájékoztathatók a végfelhasználók arról, mi számít jogszerű, illetve jogellenes felhasználásnak az interneten.
- Biztosítani kell a végfelhasználók könnyebb hozzáférését és az azzal kapcsolatos pontosabb tájékoztatását, hogy mi számít a védett tartalom jogszerű, illetve jogellenes felhasználásának. Ennek érdekében meg kell határozni, mely területeken és mennyire terjedtek el az Európai Unióban az egykattintásos engedélyezésre³⁶ (one-click licensing) vonatkozó kezdeményezések, megoldásokat kell biztosítani e kezdeményezések továbbfejlesztésére és kapcsolódási pontjainak bővítésére, va-

³² Mint fent láthattuk, a bizottsági anyagok hivatalos fordításaiban a „user-created content” fordítása ugyanez volt. Itt azonban az eredeti angol szövegben a „user-generated content” kifejezés szerepel, amely tágabb.

³³ Helyesen: „jogosítása.”

³⁴ Helyesen: „jogosítás.”

³⁵ Helyesen: „jogosítása.”

³⁶ Helyesen: „jogosításra.”

lamint fel kell tárni, megfelelő eljárás-e az engedményezés³⁷ vagy az annak megfelelő megoldások (pl. ingyenes engedményezés³⁸ lehetősége). (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Mint a fentiekben az egyik lábjegyzetben tisztáztuk, a címben a „felhasználók által létrehozott tartalom” most már a „user-generated content” fordításaként szerepel; tehát az OP-ben már megjelent, *tágabb UGC-fogalmat* jelöl.

A közös jogkezelési rendszerek alapján, ha nem is feltétlenül „egykattintásos” („one-click”), de egyszerű online jogosítás létezik bizonyos műkategóriák bizonyos módon való felhasználására. A közlemény azonban nem tisztázza, miről is lenne szó. Kérdés, hogy a teljes művek változtatás nélküli felhasználására gondol-e. Azonban valószínűleg nem ez a lényeg, hisz az ilyen tartalmat aligha „létrehozzák” („generálják”), hanem csak felhasználják. Így a közlemény szándékai szerint az „egykattintásos” UGC-jogosítás igazi területe valószínűleg az eredeti művek valamilyen származékos felhasználása lehetne. Azonban éppen ezen a területen vannak „lyukak” a közös jogkezelés rendszerében. Ugyan zenei műveknek más művekbe való belefoglalására – pl. „szinkronizációs” jogok tekintetében – egy szűkebb körben előfordul közös jogkezelés, de az át-dolgozási jogra (ami az említett UGC-jogosításhoz különösen fontos lenne) hagyományosan nem terjednek ki a közös jogkezelő rendszerek, mivel ennek személyiségi jogi következményei lehetnek.

A konzultáció gyakorlati megszervezése a Bizottság által: további ellentmondások; a már korábban sem eléggé világos fogalmak és célok még kevésbé egyértelművé tétele

Az Európai Bizottság nekilátott a konzultációk szervezésének. Az UGC témájában 2013. február 4-én tartotta meg az erre a célra összehívott munkacsoport első ülését – azóta már továbbiakat is – amelynek az elején a Bizottság nevében egy powerpoint diásor útján „tisztázták” az alapul szolgáló fogalmakat és célokat.³⁹ A legfontosabbnak a „User-generated content” címet viselő, 4. sorszámmal ellátott dia látszik, amelyben ez áll:

- *In scope*
 - Technical, commercial and contractual issues relating to the re-use by protected material by users (UGC)
- *Out of scope*
 - Policy positioning on the provisions of the current legal framework, including the copyright acquis and the provisions of E-Commerce Directive.

³⁷ Helyesen: „jogosítás.”

³⁸ Helyesen: „jogosítás.”

³⁹ Online hozzáférés: <http://eu.europa.eu/licenses-for-europe-dialogue/en/content/user-generated-content-working-group-wg2>.

Megjegyzés: Mindez arra látszik utalni, hogy a Bizottság esetleg el kíván térni az általa kibocsátott legutóbbi hivatalos dokumentumban foglalt fogalmaktól és céloktól.

A fenti UGC-fogalom az eddigi legáltalánosabb (s gyakorlatilag a lehetséges legáltalánosabb), hisz most már „a védett anyagok felhasználók általi újbóli felhasználásáról van szó”. Ha komolyan vesszük az UGC-nek a Bizottság általi ezt az új meghatározását (és furcsa lenne kijelenteni, hogy nem kell komolyan venni), ez azt jelenti, hogy most már egyértelműen a védett anyagok minden változtatás nélküli újbóli felhasználásáról is szó van. A további diák ezt a fogalmat csak annyiban árnyalják, hogy kisebb felhasználókra utalnak. (Amint azonban a munkacsoport üléséről készült összefoglalóból kitűnik, utólag ez a fogalom tovább változott.)

A másik útmutatás szerint a konzultáció nem érintheti a meglevő közösségi normarendszert, és mint egy másik dia alapján megállapítható, általában nem terjedhet ki a politikai állásfoglalásra („political positioning”-ra). Ez szemben áll a Bizottság legutóbbi hivatalos dokumentumával, a 2012. december 18-i közleménnyel, amely – mint fent láttuk – nem zár ki a „egy esetleges központi szakpolitikai fellépést.” Ahhoz, hogy egy ilyen szakpolitikai fellépés szükségességét meg lehessen ítélni, nyilvánvalóan a konzultáció során is indokolt annak a lehetőségével, illetőleg esetleges kíváncsi voltával foglalkozni. A munkacsoport úgy véli, hogy egy powerpoint diasor, amely valószínűleg csak a Bizottság valamely részlegének vagy egyes munkatársainak a véleményét tükrözi, nem alkalmas a Bizottság hivatalos dokumentumaiban foglaltak módosítására. Tehát indokolt a „strukturált párbeszéd” által érintett kérdésekkel az EU kíváncsi szerzői jogi stratégiájának és politikájának, valamint az európai kulturális érdekeknek – és azon belül a kulturális sokszínűség védelme szükségességének – a szempontjából is foglalkozni.

*Mint ahogyan az a közlemény előkészítő anyagából – az „Orientation Paper”-ból – kitűnik, a Bizottság a „szakpolitikai fellépés” egyik módjaként nem zárja ki az *acquis* módosítását sem. S ami az UGC-t illeti, mint a fentiekben idéztük, az OP figyelemre érdemesnek tekintette a 2012. évi kanadai törvénymódosítás során elfogadott speciális UGC-szabályozást. Tehát ezzel a Bizottság által említett lehetőséggel is indokolt foglalkoznia a munkacsoportnak.*

Érdemesnek látszik idézni a Bizottság által létrehívott, fent említett munkacsoport üléséről készült elnöki összefoglalókat is.

Az UGC-munkacsoport 2013. februári első ülésének elnöki összefoglalójában a következő áll:

1. Governance

Reminder that the working group operates with the respect of the Chatham House rule and all the participants are requested to abide to it.⁴⁰ The European Commission thanks all the participants for their commitment and availability for this process.

2. Mandate and scope

The need to stay within the scope agreed in the Commission's Communication of 18 December 2012 and to discuss problems on the ground and practical solutions (not the interpretation of, or changes to, the existing legal framework) was highlighted. It was agreed that the mandate of the working group is to establish a constructive cooperation, within the current legal framework, to (1) identify problems arising when users want to upload/communicate to the public UGC, including possible shortcomings of the existing licensing solutions, (2) discuss current practices to facilitate UGC dissemination and (3) search for solutions if problems are identified. Two issues of a horizontal nature have been identified at the moment: (i) content recognition and identification technologies, (ii) content attribution.

The issue of facilitation of the use of content by small scale users, including commercial users (e.g. a small company wanting to use a piece of music as background on its website) through "one-click licences" will also be discussed.

3. The way forward

The chairs suggested that the objective of the next meeting will be to better understand the practical problems related to user-generated content in the three sectors: Audiovisual, Print (books, magazines, journals) and Music. For this aim, participants belonging to these sectors who have been developing practical solutions and best practices are invited to prepare presentations to share their experience.

A presentation of solutions to facilitate small scale users including for commercial purposes (one-click licences) will also be envisaged at a forthcoming meeting.

Participants who are in possession of data/numbers concerning problems related to user-generated content and small-scale users are invited to share them with the group. (Kiemelés tőlünk.)

⁴⁰ (Eredeti lábjegyzet az összefoglalóban) When a meeting, or part thereof, is held under the Chatham House Rule, participants are free to use the information received, but neither the identity nor the affiliation of the speaker(s), nor that of any other participant, may be revealed.

Megjegyzés: Az összefoglaló lényegében az általánosságok szintjén marad. Az egyetlen konkrétum (de inkább egyfajta feladatmegjelölés) az érintett anyagok azonosításának és az ahhoz szükséges technikai feltételek tisztázásának a szükségességére való utalás.

Viszont az összefoglalóból az a szándék tűnik ki, hogy a konzultációnak az „Orientation Paper”-ben és a közleményben körvonalazott kereteit tovább szűkítsék. Most már nemcsak valamely „szakpolitikai fellépésnek” a lehetőségét, s ezen belül az *acquis* esetleg szükséges módosításának a figyelembevételét próbálják kizárni, de a meglevő *acquis* merő értelmezését is. Ez az értelmetlennek látszó további megszorítás frontális ütközésben van a korábbi bizottsági anyagokban megjelölt egyik alapvető feladattal, annak a felhasználók számára való egyértelművé tételével, hogy mely felhasználás jogszerű, és mely jogszerűtlen.

A bizottsági munkacsoport 2013. március 15-i második ülésének elnöki összefoglalójában a következők olvashatók:

The aim of the morning session was to shed light on the market situation with respect to “user generated content” (“UGC”), by identifying the practical problems encountered by stakeholders, as well as some solutions that exist or are being developed in the market. The chair clarified that *the working definition of UGC should be understood as the re-use of pre-existing protected material in the creation and upload of material, including both modifying that material, or simply adding it to a new piece of content.*

A series of informative presentations were made in which users and rights holders identified market problems and solutions from their point of view. Taken together with the subsequent debate among participants, the following problem sets were identified:

- For some users, a significant problem related to UGC is *transparency and awareness*: knowing what use of pre-existing works is authorised, and what is not is fundamental in a “sharing culture”.
- Although not linked to UGC, they also indicate that for young people affordable access to content is needed. Some users considered that freedom of expression should prevail over intellectual property and that “on-commercial” access to content should be assessed from this perspective.
- *Some users highlighted the difficulties they met in monetising their UGC (i.e. in cases where the work would be “original” and popular in terms of clicks): they did not know how to identify the contribution they made to a “new work” and therefore how to claim remuneration for their input.*
- *Some rights holders highlighted the difficulties they encountered in upholding their exclusive rights, in terms of both authorising the use of their works or other*

protected subject matter, or in terms of claiming remuneration, and identified a need i.e. for more cooperation between rights holders and platforms.

- *Representatives of performers and authors stressed the difficulties they encountered in upholding their moral rights and identified the need for new ID tools, awareness raising and notifications in terms of conditions.*

Presenters and discussants highlighted some existing practical solutions in different sectors that enable users easily and legitimately to develop their own content on the basis of protected material, in particular:

- *In the print sector, among other things, bespoke platforms for the licensed re-use of content.*
- *In the music sector, the majority of relevant rights holders (authors, publishers, producers) have concluded authorisation agreements with major platforms allowing the use, including re-use, of their repertoires.*

These presentations are available on the public space of the LAE website.

Some end-user organisations objected to the conclusion of authorisation agreements for the use and re-use of their works and other subject matter, on the grounds that these solutions only facilitate user-generated content within platforms (while noting that many users had simply not waited for authorisation in order to use protected material – UGC was developing without it). They considered that authorised use may need an exception in order to facilitate broader development of user-generated content. These end-users equally dismissed the significance of "moral" rights, considering that once a work was published, the author must be open for criticism and his or her control over the work becomes very limited.

Several organisations commented on the need to improve *transparency*, in terms of both copyright in general, and authorisations in specific use cases, and reference was made to other ongoing work in the area.

Another organisation highlighted on going industry work to enable end-users to attach metadata to their own works, as well as to acknowledge the use of 3rd party content, thus providing a basis for end-users to monetise their UGC.

One organisation highlighted the conclusion in 2007 of a set of principles between rights holders and platforms for the re-use of content (the "UGC principles"), considering that an industry standard has evolved around these principles, which set the framework for *legal certainty end-users*. The speaker invited participants to consider the benefits of joining these principles.

The Chair concluded by:

- *Inviting volunteers to summarise practical problems in the market, with a view to enabling the Working Group to agree on practical, short-term solutions where the Group could bring value.*

- Inviting a small group of volunteers to consider what the scope of work on the transparency around the re-use of protected content could be.
- *Noting that a presentation would be made at the next meeting regarding industry work on "self declaration" of UGC.* (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Látható, hogy a konzultáció nem hozta közelebb a gyakorlati megoldásokat és az egyes érdekeltek közötti megegyezést. Inkább az e céloktól való távolodásnak és a konzultációs folyamat szétesésének a jelei látszanak.

Ami a Bizottság által újonnan használt UGC-fogalmat illeti, a munkacsoport bizottsági összefoglalója megerősíteni látszik, hogy időnként *nemcsak új tartalom „generálásáról” van már szó, hanem a meglevő védett alkotások változatlan formában való felhasználásáról is.*

Az ülés összefoglalója két anakronisztikus fejleményt is tükröz. Az egyik a konzultáció eredeti mandátumától való érthetetlen eltérés. A mandátum annak tisztázására irányul, hogyan lenne megkönnyíthető – elsősorban bizonyos jogosítási módszerek alkalmazásával – UGC jogszerű létrehozása. Az összefoglaló viszont egyrészt megállapítja, hogy UGC tipikusan jogosítás nélkül (tehát jogsértő) módon jön létre, másrészt pedig visszatérően arról szól, miként szerezhetnének jogvedelmet az így létrehozott UGC állítólagos alkotói [vagy – ha a bizottsági munkacsoport által alkalmazott UGC-fogalmat vesszük alapul – a védett anyagok egyszerű felhasználói és feltöltői is(?)].

A másik anakronisztikus fejlemény az, amit a személyhez fűződő jogok tekintetében tett egyes kijelentések tükröznek. Ezek egyszerre mutatják az ilyen jogokkal kapcsolatos ignoranciát és az e fontos alapvető jogok tagadásában megnyilvánuló arroganciát.

Az is látszik, hogy a Bizottság fent említett „tiltása” ellenére vaskosan szóba kerül a meglevő szabályozás felülvizsgálata; főleg abban a formában, hogy egy újonnan bevezetendő kivétel útján szabadjára kellene engedni az UGC létrehozását. Ez bizonyára a kanadai típusú megoldásra utal.

A bizottsági munkacsoport 2013. április 15-én tartott harmadik üléséről készült elnöki összefoglalóban ez áll:

The morning session focussed around topics related to *transparency*. Jean-François Le Bihan delivered a presentation on this issue.

The speaker referred to *the need to involve vulnerable groups in the information society*. He considered that the environment for them would be improved by increased transparency as regards, amongst others, user-generated content ("UGC"). He suggested that a multi-stakeholder process leading to key recommendations in this respect could be established in the framework of the Working Group. The strategy would have the following objectives:

- (i) *improvement of transparency at national level,*
- (ii) *use of the national frameworks for communication purposes and*
- (iii) *provision of information about user-generated content legal context to most vulnerable groups.*

It was proposed to create a working sub-group to define a number of user case-scenarios, identify particular needs of users and come up with possible solutions. Elements of the proposal were supported by several organisations, in particular the proposal to move forward on the basis of defining "use case scenarios". Some end-users organisations questioned the relevance of transparency in the context of user-generated content and suggested to focus on the core problem which is a legislative reform.

In the afternoon three informative presentations were made.

Firstly, an organisation presented developed digital identifier network as means of rights management for the future. Appropriate tagging of works, applied on a voluntary basis, could lead to identifying the digital supply chain and encourage licensing across all media types. Moreover, it was also suggested that a web content declaration of interest could be a way of addressing the issue of "digital orphans". Such an affirmation would be a standardised but flexible declaration of interest of any kind (whether by contributors or right holders) of a digital content published on the web. It was emphasised that the presented solutions are neutral as regards business models, and are compatible with creative commons and with open standards. Some end-user organisations feared that tagging content equated to registering all expressions of human thought, including with the aim of their commercialisation. Also, they argued that such an automated system might have a strong potential for impeding sharing of any works (even the ones not protected by copyright), what at end could substantially restrict freedom of expression.

Secondly, a presentation was made which focused on practical steps being taken in the music industry to expand legitimate UGC, in particular by enabling the embedding of authorised uses in different platforms.

Thirdly, a music collecting society presented licensing solutions put in place in order to concluded authorisation agreements between right holders and major platforms allowing the use, including re-use, of their repertoires.

The Chair concluded by:

- *Inviting all members of the Working Group, including members of the group who volunteered during the previous meeting, to contribute ideas for a summary of practical problems met by users in respect of UGC (transformative use of pre-existing works), with a view to enabling the Working Group to identify practical, short-term actions where the Group could bring value.*

- *Inviting a group of volunteers to work on the problem already identified by certain user groups with respect to transparency, by defining a number of use case scenarios, and proposing solutions.*
- *Noting that a paper summarising the above issues would be circulated before the next meeting, enabling all participants to comment on these issues in advance.* (Kiemelés tőlünk.)

Megjegyzés: Amint látható, meglehetősen anakronisztikus „párbeszéd” megy végbe a Bizottság által szervezett munkacsoporton belül. Például bizonyos azonosítatlan „végfelhasználói” csoportok még abban is a kifejezés szabadságának a sérelmét látják, ha a jogosultak digitális jogkezelési adatok beépítésével azonosítani próbálják műveiket. Tiltakoznak ellene, mert szerintük minden szabadon „megosztható” kell, hogy legyen – vagyis felhasználható az internet útján – anélkül, hogy bárki megállapíthatná, ki, mit és milyen módon használ fel. Nyilvánvalónak látszik, hogy az ilyenfajta „párbeszédnek” aligha van értelme. Bármilyen értelmes „strukturáltságról” pedig szó sincs. Össze nem függő előadások követik egymást.

A bizottsági munkacsoport harmadik ülésének a prezentációi között található a SACEM képviselője által előadott (erre a prezentációra utal az elnöki összefoglaló rövid bekezdése így: „a music collecting society presented licensing solutions”), amely az első igazán hasznos anyagnak látszik. Kiderül belőle, hogy egyes közös jogkezelőknek vannak bizonyos jogosítási formái, amelyek a „kisebb” felhasználók céljait szolgálják. A prezentáció azonban azt is tükrözi, hogy – a fent már említett okok miatt – általában nincs jogosítási rendszer az UGC egy döntő kategóriáját illetően, amely az átdolgozási jog gyakorlását érinti (komoly összefüggésben a személyhez fűződő jogokkal).

A Bizottság 2013. május 27-re hívta össze az UGC-munkacsoport negyedik ülését. A jelen beszámoló tervezetének az elkészítésekor (május 31-én) csak az ülés napirendje szerepel a Bizottság weblapján. A szellemi tulajdonnal foglalkozó talán legtekintélyesebb európai blog – az IPKat – azonban egy „bennfentesre” hivatkozással már ennek az ülésnek az „eredményeit” is figyelembe véve számolt be május 30-án a munkacsoport működéséről, kifejezve a véleményét, hogy annak tevékenysége szétesett és értelmetlenné vált:⁴¹

Writing under the musical *nom de plume* of Robert Schumann... he/she provided this engaging (yet possibly worrisome) report from inside the UGC Working Group:

”Given the IPKat’s question about the progress in the Licences for Europe Working Group on UGC and yesterday’s remarks by Commissioner Barnier on the overall progress of the Licences for Europe exercise, I thought that it would be interesting to give a brief update on how the discussions on UGC are evolving.

⁴¹ L. <http://ipkitten.blogspot.com.au/2013/05/still-on-licences-for-europe-insiders.html>.

As someone who participates in the working group on UGC I am somewhat baffled by the Commissioner's perception that the Commission *'has established a day-to-day structured dialogue between those concerned with producing, distributing and using copyright-protected content.'*

From the inside of this particular WG it looks more like the complete opposite.

The 4 meetings that have taken place so far have been rather unstructured, consisting almost exclusively of various industry and civil society representatives explaining what they are doing and what they would consider to be important.

On a number of occasions these presentations have touched on legal issues related to UGC, while in other cases they simply consisted of presentations of particular business models (or complaints about other people's business models).

These presentations inevitably lead to exchanges of opinion wherein the first participant disagrees with something that was said in the presentation, which leads to another stakeholder to disagree with that and so on (until the sandwich lunch is being served – after which the same exercise begins anew).

This week's meeting saw the Commission undertake a brave but ultimately half-hearted attempt to shift the focus of discussion to a number of user cases prepared by civil society representatives. Of the 10 or so user cases only three could be discussed (without yielding much new insights) before the allocated time was up (as there were 3 more business models which needed to be presented).

Given this, it is hardly surprising that after its fourth meeting the working group has yet to identify the actual problem for which it is supposed to find 'specific, short-term solutions'.

While there has not been a mass exodus of participants comparable to last week's announcement related to the TDM⁴² Working Group, *this makes the overall outlook appear equally grim.*

If the Commission wanted to be honest with itself (and to do everyone involved in the process a huge favour) they would concede that the setup does not work and shut down the working group (as well as the one on TDM) at the upcoming mid-term plenary.⁴³ (Kiemelés tőlünk.)

⁴² A TDM rövidítés a „text and data mining” témájára utal.

⁴³ Az említett plenáris ülésre előreláthatólag 2013. július 4-én kerül sor.

ÖSSZEFOGLALÓ ÉRTÉKEELÉS A „STRUKTURÁLT PÁRBESZÉD” MANDÁTUMÁRÓL ÉS CÉLJÁRÓL, VALAMINT A KONZULTÁCIÓS FOLYAMAT SZÉTESÉSÉNEK JELEIRŐL

Változó UGC-fogalom a bizottsági anyagokban

Az UGC fogalma a kezdeti bizottsági anyagokban szűkebb volt; a felhasználók által alkotott tartalomra szorítkozott. Később egyre tágabbá vált, s most már elvileg felöleli a védett anyagok bármilyen feltöltését az UGC-platformokra, mint amilyen pl. a YouTube (hisz a legutóbbi dokumentumokban már a védett anyagoknak a felhasználók általi újrahazsnosításáról van szó).

A bizottsági dokumentumok egyes részletei alapján mégis úgy tűnik fel, hogy az UGC-nek ez a nagyon tág köre – a „strukturált párbeszéd” mandátuma szempontjából – bizonyos szempontok alapján szűkíthető.

Már az is némi iránymutatást ad, hogy a dokumentumok viszonylag következetesen két elsődleges célt jelölnek meg: egyrészt azt, hogy a felhasználók számára váljék világosabbá és érthetővé, mely magatartás jogszerű, és mely magatartás ütközik a szerzői jogba; másrészt pedig azt, hogy ott, ahol a jogszerű felhasználáshoz engedélyre van szükség, a jogosítás a lehetséges legegyszerűbb módon (lehetőleg „egykattintásos” módszerrel) történjék meg.

A munkacsoport megállapította, hogy az UGC egyik fontos kategóriájával nem szükséges foglalkoznia; nevezetesen a felhasználók által alkotott és feltöltött eredeti szerzői művek kategóriájával (tehát azokéval, amelyek nem valamely védett alkotásra épülő származékos műnek minősülnek). Az ilyen művek alkotóinak semmilyen jogosításra nincs szükségük. A felhasználásukra ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint bármilyen más eredeti alkotásra. (Az külön kérdés lehet, hogy milyen esetleges jogokról mondanak le műveiknek valamely UGC-platformra való feltöltésével; ez azonban nem az UGC létrehozásának a jogosítást érinti, s mint ilyen nem tartozik a munkacsoport által vizsgálandó kérdések közé.)

A bizottsági anyagok alapján úgy találta a munkacsoport, hogy elsősorban a származékos alkotásként létrehozott UGC-vel kell foglalkoznia. Tágabb értelemben nemcsak a tulajdonképpeni átdolgozások minősíthetők ilyenként, de a védett művek más művekhez való hozzátársítása (az azokba való befoglalása) is, mint pl. meglevő zeneművek honlapok háttérzenéjeként való felhasználása vagy pl. meglevő művek részleteiből egy új mű létrehozása.

Az ilyen UGC vonatkozásában legalább öt kérdéskörrel kell foglalkozni: (i) azzal, hogy milyen vagyoni jogokat érinthetnek az ilyen UGC-célú felhasználások; (ii) azzal, hogy milyen kivételek tehetik szükségtelenné a jogosítást; (iii) az ingyenes felhasználást lehetővé tevő jogosítási redszerekkel (különösen a Creative Commons-engedélyekkel); (iv) a vagyoni jogok alapján – általában díjazás fejében történő – „hagyományos” jogosítás lehetőségeivel; és (v) azzal, hogy milyen módon érinthetik a személyhez fűződő jogokat az ilyen származékos UGC-felhasználások.

A munkabizottság azonban úgy vélte, hogy *az ilyen fajta UGC kérdéseivel nem lehet kizárólag a jogosítási rendszerek szempontjából foglalkozni*. Érthető a Bizottság törekvése, hogy minél szélesebb körben elkerülhető legyen az UGC létrehozóinak jogellenes felhasználókká minősítése. Azonban, mint ahogyan az UGC témakörében a Bizottság által létrehozott munkacsoport egyik ülésének az elnöki összefoglalója is tükrözi, a helyzet az, hogy *jelenleg az UGC-nek minősülő származékos alkotások elsöprő többségét jogosítás nélkül töltik fel az UGC-platformokra. A legkönnyebb hozzáférést biztosító jogosítási megoldásoknak sincs igazi esélyük az olyan jogsértő rendszerekkel szemben, amelyek ingyenes hozzáférést biztosítanak a végfelhasználóknak (és hasznot bizonyos közvetítőknak, de nem a jogosultaknak).*

Bizonytalanság a „strukturált párbeszéd” során vizsgálandó kérdések körét illetően

Az egymás utáni bizottsági anyagok között *ellentmondás tapasztalható abban a tekintetben is, hogy mire terjedjen ki – illetve terjedhet ki – a „strukturált párbeszéd,”* s az milyen javaslatokat eredményezhet. *A jelen munkacsoport a Bizottság legutolsó hivatalos dokumentumában – a 2012. december 18-i közleményben – foglaltakat tekintette irányadónak, amelyek szerint a „párbeszéd” eredményeként szakpolitikai lépések is szükségessé válhatnak, ami nyilvánvalóan magában foglalja az acquis bizonyos célokból való felülvizsgálatának a lehetőségét is.* A munkacsoport úgy találta, hogy a Bizottság által így meghatározott mandátumot nem módosíthatta egy, a Bizottság valamelyik részlege vagy munkatársa által készített diasor fent idézett diája, amely az ellenkezőjét próbálja állítani annak, ami a Bizottság hivatalos közleményében áll, kizártnak nyilvánítva a szakpolitikai kérdésekkel és az *acquis* esetleg szükséges felülvizsgálatával való foglalkozást. Ezért a munkabizottság ott, ahol ezt szükségesnek találta, az utóbbi kérdésekkel is foglalkozott.

Eltérő törekvések és hatásköri összeütközések a Bizottságon belül (a közelgő parlamenti választásokra⁴⁴ is tekintettel)

Mint az egymás utáni bizottsági anyagok fenti ismertetéséből kitűnik, *eltérő és egymással ütköző elképzelések – kevésbé eufemisztikusan fogalmazva: hatásköri konfliktusok – merültek fel a Bizottságon belül azzal kapcsolatban, hogy melyik biztos és főigazgatóság foglalkozzék a szerzői jognak a digitális online környezetben való alkalmazásával, s milyen elképzelések alapján. Bár a szerzői jog „hagyományosan” a belső piac kérdéseiről felelős biztos (aki most Michel Barnier) hatáskörébe tartozik (hiszen a jogharmonizáció ezen a területen az alapszerződések belső piaci alapelvei nyomán zajlik), a digitális technológiáért felelős biztosok – a korábbi Bizottságban Viviane Reding, a mostaniban Neelie Kroes – egyre aktívabban és gyakrabban formálnak igényt a szerzői jogi politika meghatározására. Miután az utóbbiak –*

⁴⁴ 2014. évi Európai Uniói parlamenti választások (szerk.).

portfóliójukból is adódóan – elsősorban az IT-iparágak és az internetes platformok, illetve a felhasználók érdekeit tartják szem előtt, *elképzeléseik jórészt a szerzői jog és a szomszédos jogok több-kevesebb korlátozására irányulnak*. Mint ahogyan a fentiekben utaltunk rá, Neelie Kroes különösen gyakran szól a szerzői jog „elavultságáról”, arról, hogy az a – bármikor, bárhol és bármihez való – könnyű hozzáférés akadálya, s ezért modernizálni, liberalizálni (értsd: korlátozni) kell. A Barnier által vezetett főigazgatóság szerzői jogi munkatársai, akik a szerzői joggal az összes legitim érdek figyelembevételével (s kellő szakértelemmel) foglalkoznak, nem értenek egyet ezzel az egyoldalú megközelítéssel.

A fenti leírásból az is kitűnik, hogy *a jelenlegi konzultációról szóló közlemény közvetlen előzményének* – s az azt elfogadó bizottsági ülés előkészítő anyagának – *számító „Orientation Paper”,* bár azt a Bizottság elnöke jegyezte, *jórészt Neelie Kroes nézeteinek és törekvéseinek felelt meg*. Nemcsak a szerzői jog tartalmi kérdéseit, de *a felülvizsgálat ütemezését illetően is*. Megpróbálta a szerzői jogi felülvizsgálatot gyorsítani; *elérni, hogy az esetleges új normák előkészítése minél előbb megkezdődjön, s így azokat még az ő bizottsági tagsága idején a pártcsaládja szempontjából előnyös összetételű mostani Parlament is elfogadhassa.*

A közlemény – ebből a szempontból is – többszörös kompromisszum eredménye. Ugyan Kroes elérte, hogy a felülvizsgálat társfelelőssévé vált, de három más tekintetben „fékeket és ellensúlyokat” kaptak a törekvései. Először, *a felülvizsgálat témaköre leszűkült*. Másodszor, *ugyan Kroes Barnier mellé került, de egy „triumvirátus” tagjaként, amelyet a kulturális kérdésekért is felelős Vassiliou egészít ki*. Az utóbb említett biztos társfelelőssé válását a megfigyelők épp azzal magyarázzák, hogy *az európai alkotók és a kulturális terület képviselői eredményesen lázadtak fel a Kroes-féle egyoldalú szerzőijog-ellenességgel és annak az OP-ben való újabb megnyilvánulásával szemben*. Harmadszor – s ez áll leginkább szemben Kroes törekvéseivel – *jóval lassúbb előkészítő munka mellett döntött a Bizottság, amelynek alapján erősen kétségessé vált, hogy bármilyen lényegesebb szakpolitikai döntésre és különösen bármilyen új jogszabályalkotásra még a 2014. évi parlamenti választás és a – feltehetően új összetételű – Bizottság felállása előtt sor kerülhessen.*

Az irányadónak számító megfigyelői kommentárok híven tükrözik a Bizottságon belüli ellentéteket. A jól értesült europeanvoice.com internetes magazin például a „*Battle on EU copyright law re-opened by Commission*” címmel a következőképp számolt be egy nappal később a 2012. decemberi 5-i ülésről:

The decision, announced yesterday after a debate within the college of European commissioners, amounts to a partial victory for Neelie Kroes, the European commissioner for the digital agenda, who has been pushing for substantial reform. Last night at a web conference in Paris, she said: “It’s right that the EU acts.” She vowed to work “hand in hand” with fellow commissioners to improve copyright law.

Michel Barnier, the European commissioner for the single market and services, whose department has direct responsibility for copyright legislation, was particularly reluctant to be drawn into a review...

The Commission announced yesterday that a "stakeholder dialogue" would begin in early 2013 on issues that the Commission considers need short-term attention. These include portability of copyright across borders, insufficient legal access in Europe to television and film online, and harmonising copyright levies – the taxes imposed by 20 member states on blank disks or other devices that can copy music. The review, which will be co-led by Barnier, Kroes and Commissioner Androulla Vassiliou, whose remit includes film and television, will be completed by December 2013.

The Commission will assess the results of the dialogue and in 2014 will decide whether legislative proposals are appropriate. The second track of the review is that the Commission will conduct market studies, impact assessments and legal drafting work to support any eventual legislative initiatives.

Kroes has been pressing for an overhaul of the 2001 law, particularly to take into account the potential of a digital single market, but many in the Commission are scarred by the memory of earlier forays into intellectual property and new media. Charlie McCreedy, Barnier's predecessor, was defeated on the copyright levies proposal in 2007. The Commission was also defeated on a proposal for computer implemented inventions (software patents) in 2004.

Barnier's proposal has come under sharp attack from disappointed advocates of a single pan-EU licensing system. Legal music-sharing sites such as the Swedish site Spotify complain that expansion across the EU market is impeded by cumbersome copyright laws.

Liberal Dutch MEP Marietje Schaake said faster and more radical action was needed. "Changes should come sooner; it's already too late," she said. "It's urgent that we keep the pressure on and are ambitious in our timelines." BEUC, the European consumers' organisation, which also supports reform, interpreted the Commission's acknowledgement of the need for a review as a step towards deeper change. "Ambitious copyright reform is no longer a taboo," said Monique Goyens, BEUC's director-general.

Artists, collecting societies that manage music rights, and the European film industry had been lobbying the Commission against changes that might limit "the right of authors to live their art and receive fair compensation", according to an online petition. It was signed last month by thousands of members of the European film industry, including

prominent directors such as Michel Hazanavicius of France, Ken Loach of Britain, Bela Tarr of Hungary and the Dardenne brothers of Belgium.⁴⁵ (Kiemelés tőlünk.)

Egy, a rákövetkező napon közzétett kommentár még őszintébben mutat rá a Bizottságon belüli, valamint az Európai Parlamenttel, s főleg annak elnökével, Martin Schulz-cal kialakult ellentétekre. A *New Europe online magazin* a következőket írta, sokatmondó címmel: „EU institutions in spat over copyright.”⁴⁶

The European Parliament has been given a blow by the commission over the decision to hand over co-responsibility for reform of copyright laws to Neelie Kroes.

According to insiders, this is a case of the commission delaying movement on the issue over fears that the parliament, which has been pushing for a definitive change to copyright reform before the 2014, will scupper ongoing reform plans.

The commission is worried of a repeat of the parliament's objections to the Anti-Counterfeiting Trade Agreement (ACTA), which undid the proposed laws in June this year...

A reliable Brussels source told New Europe that the decision to effectively stall things is down to the fear that the European Parliament has previously scuppered progress on ACTA. "Following what happened with ACTA, letting the parliament meddle with the copyright discussion is a nightmare that the industry, clearly on the defensive, wants to avoid at all costs", he told New Europe. The parliament, he said, "can know say thank you to Barroso and Barnier" for the delay in proceedings.

Kroes, who had previously maintained that in the absence of legislation on copyright reforms by the end of this year, her department would push for legislation. Michel Barnier, whose internal market portfolio had until now regulated this area, has conceded joint responsibility to the digital agenda portfolio, headed by Kroes, and the culture portfolio, headed by Androulla Vassiliou.

The decision puts the commission at odds with the European Parliament, which assumed that previous arrangements, whereby the institutions would seek arrangements until the end of 2013, and then, in the absence of agreement, seek legislative options, would still hold.

It now looks extremely unlikely that there will be any sort of satisfactory movement on the issue before the 2014 elections to the European Parliament...

... [T]he bigger issue is one of institutional infighting, New Europe's Brussels sources said.

"The decision is first of all a 'no confidence' vote of the Barroso commission against the European parliament and Martin Schulz", he said. "The agreed approach, of seeking contractual arrangements with the industry during 2013, and, in the absence of success, legislative proposals in 2014, in reality will avoid sending a proposal

⁴⁵ L. www.europeanvoice.com/imported/battle-on-eu-copyright-law-reopened-by-commission-/75883.aspx.

⁴⁶ L. www.neweurope.eu/article/eu-institutions-spat-over-copyright.

of amendments to the copyright directive before the next elections to the European Parliament”. (Kiemelés tőlünk.)

A „strukturált párbeszéd” eddigi kudarca, szétesése, strukturálatlanná válása

Mint láhattuk, az Európai Bizottság által az UGC témakörében összehívott munkacsoport eddigi négy ülése híven tükrözi a „strukturált párbeszéd” alapjául szolgáló fogalmak és célok tisztázatlan voltát.

A MUKACSOPORT ÁLTALÁNOS MEGÁLLAPÍTÁSAI ÉS JAVASLATAI

A lényeg: az EU szerzői jogi stratégiája és politikája újragondolásának a szükségessége

A fenti leírásból és elemzésből kitűnik, hogy a „strukturált párbeszéd” témául választott kérdések – így az UGC-vel kapcsolatos jogosítás kérdése is – csak tágabb összefüggésben értelmezhetők és válaszolhatók meg kellő körülményekkel és felelősséggel. Csupán – eléggé mesterségesen elszigetelt – részeit képezik az EU szerzői jogi stratégiájának és politikájának.

Legalább négy fontos – és egymással összefüggő – fejlemény látszik indokolni azt, hogy sor kerüljön a szerzői jogi stratégia és politika alapos újragondolására (de nem az európai parlamenti választások előtti, politikai feszültségekkel terhelt időszakban).

Az első az, hogy 2000, illetve 2001 óta – vagyis azóta, hogy előbb az elektronikus kereskedelemről szóló, majd a szerzői jognak az információs társadalomban való alkalmazásáról szóló irányelvet („Infosoc”) elfogadták – jelentős technológiai, társadalmi és üzleti módszertani változások mentek végbe. Alapvetően új kihívások és lehetőségek jelentek meg. A szerzői és szomszédos jogok felhasználóbarát gyakorlására és hatékonyabb érvényesítésére újszerű műszaki és jogi módszerek kínálóznak, amelyeknek egy része jogszabályi megerősítést és támogatást igényelne.

A második fejlemény ezzel jórészt összefügg. Miután a jogi szabályozás által nyújtott válszok és az azok alapján történő jogharmonizációs lépések hiányoznak, „divattá” vált a „lopakodó harmonizáció” az Európai Unió Bírósága (CJEU) aktivizmusának a drámai meg-növekedése révén. A Bíróság az utóbbi időben – egyes megfigyelők szerint a „federalista” tagországok kifejezett vagy legalábbis hallgatóságos támogatásával – egyre nagyobb szám-ban dönt el olyan szerzői jogi kérdéseket, amelyeknek esetleges rendezése, ha egyáltalán uniós hatáskörbe tartozó kérdésekről van szó, az Európai Parlamentre és a Tanácsra tartozna. A jelenlegi összetételű és vezetésű Parlament aktívabb részvételétől való idegenkedés talán érthető lehet, de a bírósági döntések egy része ellentmondani látszik az Európai Szerződés (TFEU) olyan fontos elveinek is, mint a szubszidiaritás és az arányosság. Némely bírósági

döntés erősen túlmegy a meglevő EU-normák értelmezésén, és azok módosítását jelenti.⁴⁷ Az EU szerzői jogi stratégiájának és politikájának újragondolása hozzájárulhatna ahhoz is, hogy a hatalmi ágak között így megbomlott „alkotmányos” egyensúly Montesquieu elveinek megfelelően helyreálljon.

A harmadik fejlemény a szubszidiaritás elvével való sajátos konfliktusként is felfogható, de a lényege abban áll, hogy visszatérően súlyos *ellentmondások keletkeznek egyrészt az EU intézményeinek, főleg a Bizottságnak egyes kezdeményezései és döntései, másrészt a kulturális sokszínűség védelméhez fűződő érdekek között*. Látványosan megnyilvánult ez a nemzeti szintű közös jogkezelés gyengítésére és közvetett felszámolására tett bizottsági lépések formájában. A szerzői jogi stratégia és politika újragondolása keretében az eddigieknél nagyobb figyelmet indokolt fordítani a szerzői jog által védett termékek és szolgáltatások különleges voltára, kettős természetére. Nevezetesen arra, hogy *ugyan termékekről és szolgáltatásokról van szó, de azok a kulturális kifejezések eszközei is, és sok esetben a nemzeti vonások, hagyományok és értékek hordozói*. Ezzel összefüggésben arra is figyelemmel indokolt lenni, hogy *a szerzői jognak fontos szerepe van a tagállamok kulturális politikájában, amelyre vonatkozóan a TFEU szerint az EU-nak még a tagállamokkal „megosztott” hatásköre sincs*.⁴⁸ Ezen a területen a tagországok annál is nagyobb mértékben megtarthatják az Unió intézményei általi beavatkozástól független mozgásterüket, mint amit számos egyéb területen inkább csak a szubszidiaritás és az arányosság elvének érvényesítése szavatolhat számukra. Arra is figyelemmel kell lenni, hogy a kulturális sokszínűség védelmének az elhanyagolása különösen nagy veszélyt jelent a kisebb országok kisebb nyelvi közösségeinek kisebb repertoárjaira. Minden olyan centralizációs vagy „federalista” törekvés, amely ezt

⁴⁷ A CJEU túlzott aktivizmusából adódó „alkotmányossági” problémákról, a szubszidiaritás és az arányosság elvének, illetve a TFEU más szabályainak a CJEU általi figyelmen kívül hagyásáról, és a kapcsolódó szerzői jogi kérdésekről lásd pl.:

– Lionel Bentley: *Harmonization by Stealth: Copyright and the ECJ* (http://fordhamipconference.com/wp-content/uploads/2010/08/Bentley_Harmonization.pdf);

– Karen J. Alter: *Who are the 'Masters of the Treaty'? European Governments and the European Court of Justice* (<http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=173233>);

– Mirelle van Eechoud: *Along the Road to Uniformity – Diverse Readings of the Court of Justice Judgments on Copyright Works*. JIPITEC, 2012, p. 60–80;

– Jan Komárek: *In the Court(s) We Trust? – On the need for hierarchy and differentiation in the preliminary ruling procedure* (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=982529). Az utóbbi szerző fejezi ki a legnyíltabban azt, amiről a többi fent említett írás is szól: „The article believes that the fundamental Court of Justice's task, when ensuring that in the interpretation and application of the Treaties the law is observed,... is to provide national courts with authoritative guidance. However, to be able to speak with authority, the Court must speak clearly and persuasively. This cannot be done if it pulverizes its authority into hundreds of (sometimes) contradictory and (often) insufficiently reasoned answers. The current system of preliminary reference, which undermines national judicial structures by allowing the lowest parts of the judicial pyramid to talk directly to the ultimate interpretative authority, has negative effects both for the national judicial process and for the Court of Justice's mission.”

⁴⁸ Lásd a TFEU 6. cikkének (c) pontját, amely szerint a kultúra azokhoz a területekhez tartozik, amelyekre vonatkozóan az Uniónak csak „a tagállamok intézkedéseit támogató, összehangoló vagy kiegészítő intézkedések végrehajtására” van hatásköre.

figyelmen kívül hagyja, és csak – vagy elsősorban – a nagyobb országok nagyobb nyelvi közösségeinek nagyobb repertoárjait tartja szem előtt, nem „több Európát,” hanem szánalmasan „kevesebb Európát” jelenthet, miután a közösség egyik legnagyobb értéke éppen a ma még meglevő sokszínűség.

A *negyedik* fejlemény összefügg a most említett harmadikkal, de annál szélesebb körű, és a legfontosabbnak látszik. Arról van szó, amire a jelenlegi „strukturált párbeszédet” elrendelő, a bizottsági közlemény előkészítő anyagának számító *”Orientation Paper”* által kiváltott – a korábbi hasonló bizottsági lépések alkalmából eddig még nem tapasztalt – erőteljes ellenállás utalt. A 12 EU-tagország kulturális miniszterei udvariasabban, az európai alkotók közössége pedig igen kemény hangú tiltakozás formájában hívta fel a figyelmet arra, hogy *valami veszélyesen félresiklott a szerzői jog kérdésének az EU intézményei általi kezelésében; a fontos kulturális és alkotói szempontok aránytalanul háttérbe szorultak, felbomlott az egyenúly a szerzői jog korlátozásában közvetve vagy közvetlenül érdekelt csoportok javára.* Úgy tűnik fel, hogy az utóbbiak gazdasági súlya, illetve populista befolyásolási képessége elől kitérve túl könnyen és nem kellő megfontolás alapján választották az EU intézményei az egyszerűbbnek és politikai szempontból kényelmesebbnek látszó útként a szerzői érdekek terhére történő meghátrálást. Az ezzel szembeni határozott alkotói tiltakozást és a kulturális politikáért felelős miniszterek figyelmeztetését indokolt komolyan venni. Ez pedig egyértelműen egy átfogó és alapos stratégiai és politikai felülvizsgálat szükségessége mellett szól.

A jelentés e részének a címében a munkacsoport utal arra, hogy ez látszik a lényegnek, nem pedig a fentiekben vázolt kevésbé alkotó- és kultúrabarát szellemben feltett elszigetelt kérdések. Megpróbálhatjuk megválaszolni a „strukturált párbeszéd” négy kérdését: (i) *hogyan miként könnyíthető meg a határokon átnyúló hozzáférés és a szolgáltatások hordozhatósága;* (ii) *hogyan miként könnyíthető meg a védett tartalmak származékos UGC céljára való felhasználása;* (iii) *hogyan miként könnyíthető meg az audiovizuális művekhez való online hozzáférés;* és (iv) *hogyan miként könnyíthető meg a szerzői jog által védett művek „szöveg- és adatbányászat” céljára való felhasználása.* Azonban, ahogyan rámutattunk, ezek a részkérdések – amelyek tényleg az európai alkotók „Enough is enough!” kiáltványában bírált szemléletet tükrözik, nevezetesen azt, hogy a fő feladat a szerzői jognak mint akadálnak az elhárítása – aligha válaszolhatók meg önmagukban kielégítő és felelős módon.

Ezért azt javasolja a munkabizottság, hogy a négy kérdésre – valamint a magáncélú másolások kapcsolódó kérdésére – adott esetleges magyar észrevételek között az első és legfontosabb a következő legyen: Ugyan kísérletet teszünk a négy (plusz egy) kérdés ideiglenes megválaszolására, azonban azt javasoljuk, hogy ezek rendezésére az EU szerzői (és kulturális) stratégiájának és politikájának a fent említett okok miatt szükségessé vált átfogó és alapos újragondolása keretében és annak részeként kerüljön csak sor az új parlamenti és bizottsági ciklus során.

Amennyiben ezek a szükségesnek látszó szakpolitikai észrevételek szerepelnek a magyar válaszban – a jelen konzultáció mandátumának utólagos szűkítésére tett kísérletekre figye-

lemmel – érdemesnek látszik leszögezni azt, hogy a közleménynek megfelelően tesszük ezt, amely szakpolitikai lépések szükségességét is lehetségesnek tartja.

A hatályos szerzői jogi szabályok; az UGC céljából való módosítás szükségtelensége; a „fair use”-rendszer alkalmatlansága; a „kanadai modellnek” a nemzetközi normákkal fennálló konfliktusai

A fent elemzett bizottsági anyagokban utalás van arra, hogy az UGC létrehozói nincsenek tisztában a szerzői jogi feltételekkel, illetve hogy ha tudomásuk is van az irányadó szabályokról, túl bonyolultnak találják azokat.

Valójában azonban a nemzetközi szerződések és az *aquis* alapján fennálló jogi helyzet eléggé világos. Ami a vagyoni jogokat illeti, az UGC létrehozása a többszörözési, illetve az átdolgozási jogot érinti, míg online felhasználása (amire a jelenlegi konzultáció elsősorban vonatkozik) a többszörözés és a nyilvánosság számára való (interaktív) hozzáférhetővé tétel jogát (az utóbbi jogot a letöltéseket lehetővé tevő hozzáférhetővé tétel esetén lehetséges a terjesztési jog egy sajátos változataként is jellemezni). Ezekről a jogokról – az átdolgozási jog kivételével – az Infosoc-irányelv is rendelkezik oly módon, hogy azok megilletik mind a szerzőket, mind a szomszédos jogok kedvezményezettjeit.

Az UGC szempontjából fontos átdolgozási jogra vonatkozóan nem tartalmaz szabályokat az *aquis*. Ez a jog csak a szerzőket illeti meg a Berni Egyezmény 12. cikke és – az audiovizuális adaptációt illetően – 14. cikke (1) bekezdésének (i) pontja alapján [s a TRIPS-megállapodás 9. cikk (1) bekezdése, illetve a WCT 1. cikk (4) bekezdése szerint e szerződések alapján is]. A személyhez fűződő jogok védelmére sem terjed ki az *aquis*, de a Berni Egyezmény 6bis cikke alapján a szerzőket teljesebb körű, míg a WPPT 5. cikke alapján az előadóművészeket szűkebb körű védelem illeti meg e jogok tekintetében is; ideértve a művek, illetve az előadások integritásának az UGC szempontjából különösen fontos védelmét is.

A hatályos *aquis*-ban az Infosoc-irányelv 5. cikke tesz lehetővé kivételeket azokra a kizárólagos jogokra vonatkozóan, amelyekről az irányelv rendelkezik, és amelyek alkalmazandók az UGC esetében; tehát a többszörözés, a terjesztés és a nyilvánosság számára való (interaktív) hozzátétel jogára. Ezek közül különösen az idézést [5. cikk (3) bek. (d) pont] és a karikatúra, a paródia, illetve az utánpótlás formájában történő szabad felhasználást [5. cikk (3) bek. (k) pont] megengedő kivétel a releváns. Az idézés azonban csak bizonyos célokból, mint például kritika vagy szemle céljából, csak az ilyen cél által szükséges terjedelemben és csak a „fair” (tisztességes) gyakorlat⁴⁹ („fair practice”) által megkívánt módon szabad. A paródia pedig sajátos műfaj; nem akármilyen művek nem akármilyen módon való „felhasználásáról” lehet

⁴⁹ A „fair practice” kifejezés magyarra fordítása nehéz, s a Berni Egyezmény magyar fordítójának nem igazán sikerült. A kihirdetett magyar változatban szereplő „a bevett szokásoknak megfelelő” kifejezés nem utal arra a „fair”-ségre, amit például a magyar diszkurzusban is ismert és használt „fair play” kifejezés hordoz magában.

szó, hanem csak a legalább valamelyest közismertnek számító művek akár jó-, akár rosszindulatú – jellegzetesen ironizáló – utánzásáról. Épp ez a – többé-kevésbé kritikai szemléletű – megközelítés indokolja az ilyen származékos művek létrehozásának szerzői jogi kivétel útján való megkönnyítését, hisz azok nem vagy csak ritkán születhetnének meg, ha az eredeti mű szerzőjének az engedélyére lenne szükség.⁵⁰

Azonban, mint ahogyan az irányelv alapján megengedett [illetőleg az 5. cikk (1) bekezdése szerinti ideiglenes többszörözés esetében, előírt] többi kivétel, a paródiát lehetővé tevő kivétel is alá van vetve [a Berni Egyezmény 9. cikkének (2) bekezdése, a TRIPS-megállapodás 13. cikke, a WCT 10. cikke, a WPPT 16. cikke és az irányelv 5. cikkének (5) bekezdése alapján] a háromlépéses tesztnek. Így nem szabad felhasználás az, ha a paródia konfliktusba kerül az alapul szolgáló mű rendes felhasználásával, illetve ha egyébként indokolatlanul sérti a szerző jogos érdekeit.

Indokolt rámutatni arra, hogy az olyan paródia esetében, amikor nem egy adott mű, hanem valamely szerző stílusának a parodizálásáról van szó, szerzői jogi kivételre sincs feltétlen szükség, hiszen pusztán stílusjegyek – amennyiben azok átvétele nem jár együtt konkrét kifejezési formák másolásával – nem esnek szerzői jogi védelem alá. Amikor a magyar szerzői jogban szabad paródiáról beszélünk, inkább az ilyen stílusparódiáról van szó.⁵¹

A munkacsoport nem látja indokoltnak a kifejezetten az UGC célját szolgáló valamilyen kivétel vagy korlátozás bevezetését. Ezzel a kérdéssel azonban az átdolgozás jogával, illetve az átdolgozások szerzői jogi védelmének a kérdéseivel, valamint a személyhez fűződő jogok szerepével kapcsolatban foglalkozik a munkabizottság a lentiekben.

A Berni Egyezményben nincs rendelkezés az átdolgozás jogára alkalmazható kivételekre, s nincs lehetőség ilyen kivételnek a háromlépéses teszt alapján való bevezetésére sem, mivel az egyezmény 9. cikkének (2) bekezdése csak a többszörözési jogra vonatkozóan teszi ezt lehetővé. Ugyanakkor, mint láthattuk, a korábbi bizottsági anyagok utaltak – úgy tűnt fel, hogy akár esetleg követendő példaként – az Amerikai Egyesült Államok jogában létrejött "fair use" doktrína, illetve a kanadai szerzői jogi törvény 2012. évi módosítása során bevezetett külön UGC-kivételre. A Bizottság által létrehozott munkacsoport eddigi ülésein is visszatérően szóba került egyes érdekcsoportoknak az az igénye, hogy az aquis módosításával valamilyen hasonló kivétel tegye lehetővé UGC létrehozását és felhasználását.

A „fair use”-rendszer hosszú-hosszú évtizedek során épült ki az Egyesült Államokban. Hatalmas és megfelelően árnyalt esetjog szolgál az alapjául. Az Európai Unióban való alkalmazása nyilvánvalóan szembe menne az évszázados európai hagyományokkal, zűrzavart és jogbizonytalanságot eredményezne. Indokolatlan a bevezetését fontolgatni.

⁵⁰ Indokolt hozzátenni, hogy olyankor, amikor egy paródia esetében nem egy adott mű, hanem valamely szerző stílusának a parodizálásáról van szó, szerzői jogi kivételre sincs feltétlenül szükség; nevezetesen akkor, ha csak karakterisztikus stílusjegyek tükrözéséről van szó.

⁵¹ Olyan értelemben, ahogyan pl. az ilyen paródiák Karinthy Frigyes „Így írtok ti” című paródiagyűjteményében szerepelnek.

Ami a Bizottság „Orientation Paper”-jében említett kanadai megoldást illeti, a kanadai szerzői jogi törvény 29.2 szakasza után beillesztett következő új rendelkezésekről van szó:

Non-commercial user-generated content

29.21. (1) It is not an infringement of copyright for an individual to use an existing work or other subject-matter or copy of one, which has been published or otherwise made available to the public in the creation of a new work or other subject-matter in which copyright subsists and for the individual – or with the individual’s authorization a member of their household – to use the new work or other subject-matter or to authorize an intermediary to disseminate it, if

(a) the use of, or the authorization to disseminate, the new work or other subject-matter is done solely for non-commercial purposes;

(b) the source – and, if given in the source, the name of the author, performer, maker or broadcaster – of the existing work or other subject-matter or copy of it, mentioned, it is reasonable in the circumstances to do so;

(c) the individual had reasonable grounds to believe that the existing work or other subject-matter or copy of it, as the case may be, was not infringing copyright; and

(d) the use of, or the authorization to disseminate, the new work or other subject-matter does not have a substantial adverse effect, financial or otherwise, on the exploitation or potential exploitation of the existing work or other subject-matter – or copy of it – or on an existing or potential market for it, including that the new work or other subject-matter is not a substitute for the existing one.

(2) The following definitions apply in subsection (1).

”intermediary” means a person or entity who regularly provides space or means for works or other subject-matter to be enjoyed by the public.

”use” means to do anything that by this Act the owners of the copyright has the sole right to do, other than the right to authorize anything.

Hozzá kell tenni, hogy a fent idézett rendelkezések *olyan esetekre vonatkoznak, amikor egy származékos UGC-mű túlmegy a paródia és a szatíra fogalmán*, miután azokra a 29. szakasz ugyancsak 2012-ben módosított szövege szerint a „fair dealing”-rendszer vonatkozik:

Fair dealing for the purpose of research, private study, education, *parody or satire* does not infringe copyright.

A kanadai kormány indokolása a következőket tartalmazza az UGC-kivételre vonatkozóan:

User-generated content: The new bill permits the use of legitimately acquired material in user-generated content created for non-commercial purposes. This applies only to creations that do not affect the market for the original material. Examples include

making a home video of a friend or family member dancing to a popular song and posting it online, or creating a "mash-up" of video clips.

A rendelkezések kulcseleme az, amiről a „creation of a new work or other subject-matter in which copyright subsists” kifejezés szól. Ennek alapján nyilvánvalóan *az átdolgozási jog alóli kivételről van szó*. Ennek fényében indokolt megvizsgálni, mennyiben állnak ezek az új rendelkezések összhangban a nemzetközi normákkal, és mennyiben felelnek meg az UGC céljaira.

Az átdolgozás jogáról a következőképpen rendelkezik a *Berni Egyezmény 12. cikke* [amely a TRIPS-megállapodás 9. cikke 1 bekezdésének, illetve a WCT 1. cikke (4) bekezdésének az értelmében a megállapodás, illetve a szerződés alapján is alkalmazandó]:

Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyezzék műveik adaptálását, zenei átírását és egyéb átdolgozását.⁵²

Az *egyezmény 14. cikke* (amely ugyancsak alkalmazandó a TRIPS-megállapodás és a WCT alapján is) részben – redundáns módon – megismétli az átdolgozási jogra vonatkozó rendelkezést a filmadaptációkra vonatkozóan, részben pedig tisztázza, hogy az eredeti adaptált mű szerzőjének a joga kiterjed az adaptált változat felhasználásának az engedélyezésére is.

(1) Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyezzék: 1. műveik adaptálását, műveikről filmreprodukció készítését, valamint az ilyen módon adaptált és többszörösített mű forgalomba hozatalát; 2. az ilyen módon adaptált és többszörösített művek bemutatását és nyilvános előadását, valamint a közönség részére vezeték útján történő közvetítését.

(2) Irodalmi vagy művészeti műből merített filmalkotás minden más formában történő adaptálása a szerző engedélyezési jogának sérelme nélkül csak az eredeti mű szerzőinek hozzájárulásával történhet.

(3) A 13. Cikk (1) bekezdésének rendelkezéseit nem lehet alkalmazni.⁵³

A Berni Egyezményről készült *régebbi*, 1983-ban közzétett *WIPO-kommentár* egyebek között a következőket tartalmazza az átdolgozási jogról szóló 12. cikkről:

12.3. It was in Brussels (1948) that the present text was drawn up. *The earlier text* (of Berlin 1908) *was in very narrow terms. It forbade only the "unauthorised indirect appropriations"* of works and gave, as examples, adaptations, musical arrangements, transformations of a novel, tale or piece of poetry into a dramatic piece and vice versa. *It went on to say that in order to fall within the prohibition of the article, these indirect appropriations must consist of only the reproduction of the work in the same*

⁵² Az egyezmény kihirdetett magyar változata szerint.

⁵³ Az egyezmény kihirdetett magyar változata kisebb pontatlanságot tartalmaz, miután az egyezmény hivatalos változataiban (a magyar nem az) az (1) bekezdés 1) pontjában filmadaptációról van szó, nem pedig egyszerűen adaptációról. Megjegyzendő, hogy a cikk (3) bekezdése azt jelenti, hogy a zeneművek hangfelvételen való rögzítésével szemben – amiről a 13. cikk (1) bekezdése szól – filmadaptáció céljára nem alkalmazhatók feltételek a többszörözési jog gyakorlására (kényszerengedély vagy kötelező közös jogkezelés formájában).

form or another form without essential alterations, additions or abridgements, and without presenting the character of a new original work. Since they were included in Article 2 (now, since Stockholm, Article 2(3)) the Convention treated them on the one hand as protected works, and on the other hand, i.e., from the point of view of the original works, as infringements. Besides, it only referred to their appropriation in the form of reproduction, whereas there are other ways of exploiting works.

*12.4. It became common ground that, in general, the author enjoyed the Convention's rights not only for his work in its original form but also for all transformations of it. These could not be used in public without his authority.*⁵⁴ (Kiemelés tőlünk.)

Az egyezményről készült, 2003-ban közzétett új WIPO-kommentár – bár más szavakkal, de – hasonlóképpen írja le a 12. cikk korábbi változatait és elemzi jelenlegi szövegét, bár még hangsúlyosabban mutat rá az egyezmény korábbi szövegeiben meglevő – az adaptáció fogalmának kettősségéből adódó – ellentmondásokra. Azonban érdemes külön idézni az új kommentárt az egyezmény 2. cikkének (3) bekezdésére vonatkozó megjegyzéseket illetően.

A 2. cikk (3) bekezdése így szól:

Az eredeti mű szerzőjét illető jogok sérelme nélkül az eredeti művel azonos védelemben részesül a fordítás, az adaptálás, a zenei átírás és irodalmi vagy művészeti műnek másfajta átdolgozása.⁵⁵

Az új WIPO-kommentár, többek között, a következő megjegyzéseket fűzi ehhez a rendelkezéshez:

BC-2.42. The protection of the derivative work "without prejudice to the copyright in the original work" means that *there are two sets of rights in such a work: the rights in the pre-existing – "original" – work, and the rights in the derivative work.*

BC-2.43. *In practice, however, the authorization of derivative works are frequently simplified.* This relates to the fact that – on the basis of the right of translation and the right of adaptation, arrangement and other alteration (Articles 8 and 12 of the Convention) *no derivative work of a protected pre-existing work may be created without the authorization of the author of the latter.* In a contract containing such authorization then, *inter alia*, a simplified system of authorization may be agreed upon.⁵⁶

Mint ahogyan az az egyezmény 14. cikkének (1) és (2) bekezdéséből kitűnik, *a filmadaptációk tekintetében nemcsak az egyezményyszöveg értelmezéséből, de magából az egyezmény*

⁵⁴ Claude Masouyé: Guide to the Berne Convention. WIPO publication No. 615 (E), 1978, p. 76.

⁵⁵ Az egyezmény kihirdetett magyar változata szerint.

⁵⁶ Guide to the Substantive Provisions of the Berne Convention. In Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO. WIPO publication No. 891 (E), (hereinafter: New WIPO Guide), p. 28.

egyértelmű szövegéből is kitűnik az eredeti műre és a filmadaptációra fenálló jogok együttes érvényesülése.

Tehát a Berni Egyezmény alapján (és így a TRIPS-megállapodás és a WCT alapján is) világos, hogy *származékos műnek minősülő adaptáció* – hacsak valamely kivétel, különösen a paródiára vonatkozó, nem alkalmazható – *csak az eredeti mű szerzőjének engedélyével lehetséges. Ilyen engedély nélkül jogértés valósul meg.*

Ennek fényében indokolt tehát megvizsgálni a kanadai szerzői jogi törvény 2012-es módosítása során bevezetett, az átdolgozási jogra vonatkozó, fent idézett új UGC-kivételt, amely nyilvánvalóan olyan esetre vonatkozik, amikor nincs paródiáról szó.

Mint a fentiekben aláhúztuk, *az átdolgozási jogra vonatkozó kivételekre nem tartalmaz rendelkezést a Berni Egyezmény, s miután az egyezmény kizárólagos módon határozza meg az alkalmazható kivételek körét, aligha van mód ilyen kivételek bevezetésére a Berni Unió tagországaiban.* Szóba kerülhet az idézés lehetőségének az igénybevétele; azzal azonban egyedül nem jön létre származékos mű, s ugyanez mondható el a *de minimis* szintű felhasználásokról. Tehát már *első látásra is kétséges az új kanadai szabályoknak a nemzetközi normákkal való összhangja.* Miután nem paródiáról vagy szatíráról, hanem egyszerű származékos felhasználásról van szó, a véleménynyilvánítás szabadságára mint a szerzői jogot kivételesen külsőleg befolyásoló szempontra sem lehet hivatkozni.

Azonban feltételezve, de meg nem engedve, hogy a nemzetközi normák mégis lehetővé tennék kivételek alkalmazását az átdolgozási jogra, akkor sem lennének összhangban az új kanadai szabályok a nemzetközi normákkal, s különösen a TRIPS-megállapodás 13. cikkével, a WCT 10. cikkével és a WPPT 16. cikkével, amelyek szerint a megállapodás, illetve az említett szerződések által lehetővé tett kivételek és korlátozások is csak akkor alkalmazhatók, ha megfelelnek a háromlépéses teszt mindhárom feltételének.

Ami a teszt első feltételét illeti, nevezetesen azt, hogy csak korlátozott, különleges esetekben alkalmazhatók kivételek és korlátozások, ha a származékos művek szabad létrehozását és felhasználását a „kifejezés szabadágára” hivatkozással minden további nélkül lehetne „különleges esetnek” nyilvánítani, egyszerűen megszűnne az átdolgozási jog. Nyilván még valamilyen indokra lenne szükség, hogy egy UGC-kivétel esetében korlátozott, különleges esetről lehessen beszélni. A kanadai törvény 29. szakaszának új 21. számú alszakaszában a következő feltételek találhatók, amelyek esetleg „kandidálhatnának” ilyen indokként:

- i the creation of the new work may only be based on a work, or a copy of a work, which has been published and about which the individual has reasonable ground to believe that it is not infringing;
- ii the new work is created by an individual and basically used by him and by the members of his family;
- iii the purpose of the use, and the authorization of its dissemination is not for commercial purposes.

Ami az (i) alatti feltételt illeti, az aligha alkalmas a kivétel alkalmazásának korlátozott, különleges esetekre való szűkítésére, hisz minden közzétett műre vonatkozik – azzal az egyetlen feltétellel, hogy az jogszerű forrásból származzon. Nehéz lenne ennél jobb példát találni arra, hogy milyen esetkör nem korlátozott és nem különleges.

Ha a (ii) alatti feltételt egymagában vennénk figyelembe, talán el lehetne ismerni, hogy korlátozott, különleges esetről van szó, hisz úgy látszódná, hogy a létrejött UGC felhasználása a magánszféra körén belül marad. Azonban az alszakasz további rendelkezéseiből egyértelműen kitűnik, hogy nem ez a helyzet, hisz a „családi kör” tagjai általi felhasználás fogalma a lehető legtágabb; kiterjed bármilyen nyilvános felhasználásra, ideértve az online közvetítők útján való felhasználást is.

Végül az üzleti célú felhasználásnak a (iii) alatt említett hiánya sem elegendő ahhoz, hogy a kivételek korlátozott, különleges esetéről beszélhessünk. Az üzleti célnak, illetve az egyébként üzleti szintű felhasználásoknak lehetnek következményei a jogérvényesítés körében, mert külön polgári, adminisztratív és büntetőjogi következményekkel járnak. Azonban a szerzők és más jogosultak jogait ért sérelem szempontjából nincs jelentősége annak, hogy valaki haszonszerzésből vagy pl. csak kedvtelésből teszi hozzáférhetővé engedély nélkül a műveiket vagy más védett teljesítményeiket akár eredeti, akár átdolgozott formában az internet útján. (Egyébként megjegyzendő, hogy az új kanadai szabályok csak az UGC létrehozói tekintetében szólnak az üzleti cél hiányáról, az internetes közvetítők esetében nem; azok pedig az UGC-platformokat általában nagyon is üzleti célokból működtetik, és jelentős jövedelemre tehetnek szert hirdetési pénzekből.)

Ennek alapján megállapítható, hogy *a kanadai szabályozás még akkor sem lenne összhangban a nemzetközi szabályokkal, ha mód lenne az átdolgozási jogra vonatkozó kivételek bevezetésére, miután nem elégítené ki a háromlépéses teszt legelső feltételét sem.*

A teszt háromlépéses jellegének a lényege az, hogy ha bármelyik feltétel nem teljesül, nincs mód az adott kivétel alkalmazására; így nincs már szükség arra, hogy a következő feltétel teljesülését vizsgálják. *Mégis indokolt ebben az esetben a második lépés számbavétele is, hiszen az alszakasz (d) pontja a teszt második feltétele mintegy parafrázisának tekinthető:* „the use of, or the authorization to disseminate, the new work or other subject-matter does not have a substantial adverse effect, financial or otherwise, on the exploitation or potential exploitation of the existing work or other subject-matter – or copy of it – or on an existing or potential market for it, including that the new work or other subject-matter is not a substitute for the existing one.”

Nemcsak az a gond ezzel a kanadai feltétellel, hogy nincs értelme a második lépés fontolgatásának, ha a kivétel már az első lépésben „elbukott” a teszt szempontjából, hanem az is, hogy a „levegőben lóg”. *Olyan elvet mond ki, aminek az alkalmazására szolgáló biztosítékok nincsenek jelen az új szabályozásban; sőt néhány részletszabály éppen ellentétes vele.*

Tehát indokolatlan egy kanadai típusú vagy más hasonló UGC-kivétel bevezetéséről gondolkodni.

Végül, de nem utolsósorban *a személyhez fűződő jogok érvényesülését is figyelembe kell venni*. Egyes UGC-módosítások sérthetik – és gyakran sértik is – az alapul szolgáló művek integritását. Tehát *még ha mód is lenne külön UGC-kivételek bevezetésére, akkor is lennének esetek, amikor indokolt lehet fellépni szerzői jogi jogsértések miatt*.

A fentiekre figyelemmel két alapvető megoldás látszik lehetségesnek az UGC-jelenség kezelésére: (i) *egyedi vagy kollektív jogosítás*, amelybe beletartozik mind a „hagyományos,” mind a Creative Commons-típusú jogosítás; (ii) *jogérvényesítés a jogsértő UGC-felhasználásokkal szemben*. A két megoldás nyilvánvalóan nem egymást kizáró alternatíva.

A „strukturált párbeszéd” eredeti mandátuma csak az (i) alatti megoldásra – az aktív jogosításra – vonatkozik. A munkacsoportnak azonban az a véleménye, hogy értelmetlen beszélni jogosítási rendszerekről anélkül, hogy a jogosultak megfelelő védelmet kapnának a jogsértő felhasználásokkal szemben. Ezért a munkacsoport – ha a korlátozott madátumra tekintettel röviden és vázlatosan is, de – foglalkozik az UGC problematikájának az elválaszthatatlan másik elemével is.

LEHETSÉGES JOGOSÍTÁSI RENDSZEREK

A Creative Commons és más hasonló, ingyenes felhasználást lehetővé tevő jogosítási rendszerek

Az ilyenfajta jogosítás lehetősége egyszerűen leírható. A Creative Commons-felhasználási engedélyek némelyike kifejezetten megengedi a származékos művek külön autorizáció nélküli szabad létrehozását azzal a kikötéssel, hogy a származékos művek szerzői is ilyen feltétellel teszik lehetővé a további származékos művek alkotását és felhasználását. Az ilyen felhasználási engedélyek könnyen hasznosíthatók UGC céljára, amit a CC-engedélyek típusait jelölő, uniformizált jelek is megkönnyítenek.

Azonban a CC-engedélyek csak bizonyos atipikus szerzők és más atipikus jogosultak részéről használhatók, akiknek más jövedelemforrásaik vannak, és ezért nem fontos számukra a vagyoni jogok gyakorlása, illetve bizonyos szervezetek, főleg állami intézmények részéről, amelyeknek az esetében természetes lehet, hogy legalábbis annak a közösségnek a javára, amelynek az adóiból megrendelnek és finanszíroznak szerzői jogi védelem alá eső műveket, ingyenesen tegyék azokat hozzáférhetővé (bár az állami intézmények esetében aligha fordul elő, hogy a megrendelt tanulmányok vagy más alkotások szabad UGC-adaptációját is lehetővé tegyék).

Azonban a CC-engedélyek esetében is előfordulhatnak jogsértő felhasználások. Így például ha az engedélyek feltételeit nem tartják be (ellenszolgáltatás fejében tesznek hozzáférhetővé UGC-adaptációkat), s természetesen akkor is, ha valamely származékos mű az alapul szolgáló mű, illetve annak adaptációja integritását, és így a vonatkozó, személyhez fűződő jogot sérti.

A vagyoni jogok gyakorlására épülő (korlátozott körben létező) jogosítási rendszerek

Előfordulhat az is, hogy egy adott jogosult ad engedélyt egy UGC-t létrehozni kívánó adott „végfelhasználónak”. Ehhez arra van szükség, hogy a leendő UGC-alkotó a jogosulthoz forduljon engedélyért (ami úgy is megtörténhet, hogy a jogosult weblapján közzétett feltételeket elfogadva egyszerűsített módon kapjon jogosítást, ha nem is feltétlenül „egykattintásos” módon).

Ez azonban egyrészt viszonylag ritkának látszó eset, másrészt pedig a „strukturált párbeszéd” célja nyilvánvalóan inkább a nagyobb repertoárokat hozzáférhetővé tevő és az UGC által megkívánt gazdag és sokszínű választékot nyújtó jogosítási rendszerek kialakítása és működtetése. Tehát *inkább közös jogkezelő szervezetek vagy nagy repertoárral rendelkező jogtulajdonosok, jobbára jogi személyek jogosítási rendszereiről lehet szó.*

Több jogosítási modell is elképzelhető: (i) elvileg egyedi jogosultak is engedélyt adhatnak online közvetítőknek, hogy az azok szolgáltatásait igénybe vevőknek bizonyos esetekben és feltételekkel jogosítsanak UGC-típusú felhasználásokat; (ii) közös jogkezelők közvetlenül is engedélyt adhatnak végfelhasználóknak bizonyos típusú UGC létrehozására; és (iii) a közös jogkezelők az online közreműködők – UGC-platformok – útján is adhatnak engedélyt. A közös jogkezelési rendszerek, ott ahol erre lehetőség van, hatékonyak lehetnek, s nyilván a Bizottság is inkább ilyenekre gondolhatott.

A munkacsoportnak az online közvetítőket képviselő tagjai a következő megjegyzést fűzték a jelentéstervezet fenti bekezdésének (iii) pontjához: „ez utóbbi verziót az UGC-platformot üzemeltető közvetítő szolgáltatók nem tartják megoldhatónak, mivel a számosság okán nem tudják ellenőrizni, hogy egy adott platformon mennyi és milyen szerzői műveket tartalmazó tartalmak találhatók.”

A testület elnöksége a munkacsoport többi tagjával egyetértve úgy látja, hogy ez a megjegyzés félreértésen alapul, miután ilyen jogosítás a gyakorlatban is létezik. Mint ahogyan a világon sok más közös jogkezelőnek, így az Artisjusnak is van olyan szerződése, amelynek alapján valamely UGC-platform, mint amilyen a YouTube, nemcsak a notice-and-take-down kötelezettségének tesz eleget, hanem a rendszere útján felhasznált nagyszámú jogosítatlan UGC-tartalmakra tekintettel jogdíjat is fizet.

Az ilyen megoldások mögött kettős felismerés áll. Egyrészt az, hogy a CJEU *L'Oréal v. eBay*-döntésében (C-324/09; 2011. július 14.) megállapított ismérvek szerint a tipikus UGC-platformok olyan tevékenységeket is végeznek, amelyek túlmennek a pusztá passzív tárhelyszolgáltatáson (amire az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv 14. cikke alapján fennálló mentesség szól). Másrészt pedig annak a ténynek az elismerése, hogy az ilyen platformok (jórészt hirdetésekkel származó) bevételeinek a jelentős része éppen a jogosítatlan tartalmakhoz való hozzáférésnek köszönhető. *Ésszerű – mind a jogosultak, mind a közvetítők számára előnyös – megoldásnak látszik az, hogy a notice-and-take-down eljárást csak a súlyosabb esetekben*

használják (pl. újonnan közzétett és egyébként is nagy értékű alkotások esetében vagy pl. akkor, amikor a szerzők a műveik integritását ért sérelmek miatt lépnek fel), a többi esetre vontakozóan pedig – kizárólagos jogaik gyakorlásával – megfelelő és arányos jogdíjfizetés ellenében (utólagos) engedélyt adjanak az érintett tartalmaknak az UGC-platform útján való további hozzáférhetővé tételére.

Az említett megoldás nemcsak win-win, de win-win-win erdménnyel járhat: egyrészt, *mind a jogosultak, mind az UGC-platformok mentesülhetnek a notice-and-take-down rendszerek működtetésének a költségei alól* ott, ahol az elkerülhető; másrészt az érintett védett tartalmak továbbra is hozzáférhetőek maradhatnak a végfelhasználók számára; harmadrészt *a jogosultak is jogdíjhoz juthatnak*. Egy ilyen, a jogosultak kizárólagos jogainak gyakorlására épülő, s az ésszerűség és arányosság elvén nyugvó megoldást körvonalaznak a www.ugcprinciples.com honlapon közzétett elvek is, és az összhangban állónak látszik a „Licenses for Europe” program céljaival is.

Ami pedig az UGC-platformokon tömegesen jelen levő jogosulatlan tartalmak azonosítását illeti, az az egyre tökéletesebb digitális azonosítórendszerek révén megoldható, s a más területeken is eredményesen alkalmazott, megfelelő mintavételi módszerek folytán távolról sincs szükség a minden esetre külön kiterjedő egyedi azonosításra sem.

Mint a Bizottság által létrehozott UGC-munkacsoport harmadik ülésén előadott SACEM-prezentációból kitűnik, a zeneművek tekintetében *egyes közös jogkezelőknek vannak jogosítási modelljeik kislemezfelhasználók részére, amelyek bizonyos fajta UGC felhasználására is kiterjednek* (a prezentációból nem derül ki azonban pontosan, milyen típusú UGC-felhasználások milyen feltételekkel való engedélyezéséről van szó). *Azon is sok múlik, hogy a származékos művek (az Egyesült Államok fair use-rendszeréből időnként átvett kifejezéssel: a transzformatív célú felhasználások) milyen szűkebb vagy tágabb fogalmát vesszük alapul. A tágabb fogalom felöleli a „szinkronizációs” jogot is, vagyis egy műnek, tipikusan zeneműnek egy másik műbe, tipikusan egy audiovizuális műbe való belefoglalására vonatkozó jogot. Jelentős különbség van azonban abban a tekintetben, hogy az egyes közös jogkezelők repertoárja kiterjed-e a szinkronizációs jogosításra, s ha igen, milyen esetekben és feltételekkel.* Az Artisjus például csak szűk repertoárral rendelkezik ebben a tekintetben, jóllehet ilyen típusú engedélyezésnek számít a weboldalak zenei háttérét biztosító jogosítási modellje.

Azonban az átdolgozás jogát – a művek integritására vonatkozó személyhez fűződő joggal való gyakori összefonódásra tekintettel is – inkább egyéni alapon kívánják gyakorolni a szerzők és egyéb jogosultak, és vonakodnak attól, hogy azzal kiegészítsék a közös jogkezelők repertoárját. Indokolt lehetne a bátorításuk arra, hogy ezen némileg változtassanak, és hogy bizonyos, a személyhez fűződő jogok szempontjából kevésbé „veszélyes” UGC jogosítását lehetővé tegyék közös jogkezelőik útján. Szükséges azonban aláhúzni, hogy a személyhez fűződő jogoknak, s az adott összefüggésben különösen a művek integritását sértő változtatások vagy felhasználások elleni fellépés jogának az érvényesítésével kapcsolatos döntést

mindenképpen az érintett szerzőkre, illetve előadóművészekre indokolt hagyni, s e jogok védelmét megfelelően erős eszközökkel biztosítani kell az online környezetben is. Ebből a szempontból arra is figyelemmel kell lenni, hogy a származékos felhasználások között is nagy különbségek vannak. Pl. egy dolog valamely zeneműről készült felvételnek vagy egy részének háttérzeneként vagy idézetként való, módosítás nélküli UGC-felhasználása, s teljesen más dolog valamely mű akár kisebb mértékűnek tűnő olyan módosítása, aminek eredményeként az torzulást szenved vagy egyébként sérelmessé válik a szerző becsületére vagy/és hírnevére.

Sajátos jogosítási rendszert körvonalaznak a www.ugcprinciples.com weboldalon közzétett elvek, amelyek egyes nagy online közvetítők (UGC-platformok) és nagy jogtulajdonosi csoportok között kialakított *keretmegállapodáson alapulnak*. A rendszert a gyakorlatban is alkalmazzák – és kielégítőnek látszó eredménnyel – a YouTube (Google) és egyes nagy hollywoodi stúdiók között kötött megállapodások alapján. A lényege az, hogy az UGC-platform, a konkrét esetben a YouTube, szűrőrendszert (Content ID) alkalmaz a jogsértő műpéldányok azonosítására, a jogosultak, a konkrét esetben a stúdiók, pedig rendelkezésre bocsátják a szükséges digitális azonosító adatokat. A jogosultaknak emellett instrukciókat kell adniuk arra, hogy milyen művek milyen típusú jogosulatlan felhasználának az azonosítása esetén mi a teendő. *Három alapvető alternatíva van*. Az első a jogsértő tartalom eltávolítása vagy a hozzáférés blokkolása („*taking down*”, „*blocking*”, ami nyilván kézenfekvő és szükséges lépés újonnan közzétett értékes művek esetén). A második az ún. „*tracking*”, vagyis a jogosulatlan felhasználás egy ideig tartó figyelemmel kísérése abból a szempontból, hogy milyen intézkedés lehet indokolt. A harmadik pedig a „*monetizing*”, vagyis annak az engedélyezése, hogy a jogosulatlan UGC-tartalom továbbra is hozzáférhető legyen, azzal a feltétellel azonban, hogy az UGC-platform – a konkrét esetben a YouTube (Google) – hirdetésekéből származó jövedelméből egy bizonyos részt fizessen a jogosultaknak ennek fejében.

A munkacsoportnak az online közvetítőket képviselő tagjai a következő megjegyzést fűzték e bekezdés utolsó mondatához: „amennyiben az UGC-platform rendelkezik a 'tracking' illetve 'monetizing' megoldásokhoz szükséges rendszerrel.”

A munkabizottság többi tagja és a testület elnöksége egyetért ezzel, amennyiben ez azt jelenti, hogy a www.ugcprinciples.com rendszernek csak akkor van értelme, ha alkalmazzák is. Azonban ha a megjegyzés a megfelelő szoftver alkalmazására utal, arra inkább csak a „tracking” funkció céljára lehet szükség. A „monetizing” fogalma tágabb annál, mint amiről egy teljes www.ugcprinciples.com rendszeren belül szó van. Tágabb értelemben egyszerűen azt jelenti, hogy a jogosultak a kevésbé fontosnak látszó esetekben nem a jogosítatlan tartalmak eltávolítását, illetve a hozzáférésükhöz való blokkolást választják, hanem a kizárólagos jogaikat úgy gyakorolják, hogy azoknak az UGC-platform útján való további hozzáférhetővé tételét, megfelelő és arányos jogdíj ellenében, utólag jogosítják.

Az említett rendszer a kizárólagos jogok gyakorlására épül, és szerződéses alapon működik. Szélesebb körre való kiterjesztése vonzó megoldásnak látszana. Indokolt lenne megvizsgálni, miként lehetne az ilyen rendszerek alkalmazását előmozdítani és a közös jogkezelési rendszerekkel is összekapcsolni. Mindez azonban összefügg azzal is, amire a lentiekben – a jogosítási rendszerek működtetésének feltételeként – röviden utalunk; nevezetesen az online közvetítők együttműködési kötelezettségére és a szolgáltatásaikat igénybe vevők által elkövetett jogsértésekért való felelősségükre vonatkozó, elavultnak látszó EU-szabályozás felülvizsgálatának a szükségességével is.

A munkacsoportnak az online közvetítőket képviselő tagjai a következő észrevételt fűzték a jelentéstervezetnek ehhez a bekezdéséhez: „Az online közvetítő szolgáltatók jelezték, hogy álláspontjuk szerint teljes mértékben együttműködnek a jogsértések kapcsán a ‘notice and take down’ eljárás keretében, azonban nem változtak a körülmények abban, hogy a feltöltött tartalmakért továbbra sem tudnak felelősséget vállalni, mivel az UGC-szolgáltatások lényege pont az, hogy a felhasználók korlátlan mennyiségben oszthassanak meg egymással tartalmakat, és a tartalmak számossága okán nincs lehetőségük minden tartalom kapcsán ellenőrizni, hogy az szerzői, illetve szomszédos jog által védett mű-e, illetve ha igen, van-e rá megfelelő felhasználási engedély.”

A munkacsoport ülésein nem volt vita az észrevétel első részét illetően, vagyis abban, hogy a magyar online közvetítőknek a notice-and-take-down eljárások keretében való együttműködése megfelelő. Olyan javaslat vagy elképzelés sem merült fel, amire az észrevétel utolsó része utal; nevezetesen, hogy az online közvetítőket arra kellene vagy lehetne kötelezni, hogy minden tartalmat ellenőrizzenek. Azonban, ami az ellenőrzési kötelezettség lehetséges eseteit és feltételeit illeti, a munkacsoport többi tagja, annak a tisztázását mindenképpen szükségesnek tartja – többek között a „notice-and-stay-down” elvére épülő bírósági ítéletek és a www.ugcprinciples.com elvek tükrében – hogy milyen esetekben és miként indokolt alkalmazni az említett irányelv (47) preambulumbekkezdésében foglaltakat, amely szerint: „Az, hogy a tagállamok nem írhatnak elő a nyomon követésre vonatkozó kötelezettséget a szolgáltatók számára, csak az általános jellegű kötelezettségekre vonatkozik; nem érinti azonban az egyedi esetben alkalmazandó nyomonkövetési kötelezettségeket, és különösképpen nem érinti a nemzeti hatóságoknak a nemzeti jogszabályokkal összhangban hozott intézkedéseit.”

Viszont az észrevétel közepén található három megállapítással nem értett egyet a munkacsoport többi tagja és a testület elnöksége is osztotta a munkacsoport többségének a véleményét. Az első az, hogy nem változtak volna a körülmények 2000 óta. Nemcsak a műszaki lehetőségek változtak alapvetően, s nemcsak a művek és más védett produktumok hozzáférhetővé tételének az üzleti és más terjesztési módszerei, de igen nagy számú megoldás merült fel az érintett kérdéseknek a jogalkotás és/vagy jogalkalmazás útján való kezelését illetően is. Ezek közül többel kapcsolatban jelentős érdekellentét

és ellentmondás alakult ki, amelyeket most már egy alapos újragondolás keretében valahogyan kezelni kellene. A második megállapítás úgy szól, hogy a szolgáltatók „a feltöltött tartalmakért továbbra sem tudnak felelősséget vállalni”. Ez ilyen formában az irányelv jelenlegi szabályai szerint sem áll fenn, hisz azok tisztázzák, hogy a szolgáltatóknak mikor és milyen felelőssége áll fenn ebben a tekintetben, s mikor mentesülhetnek az alól. A kérdés csupán az, hogy milyen esetleges változtatások lehetnek indokoltak e szabályozás újragondolásának az eredményeként. Végül a harmadik megállapítás – amely szerint „az UGC-szolgáltatások lényege pont az, hogy a felhasználók korlátlan mennyiségben oszthassanak meg egymással tartalmakat” – ilyen formában szintén nem állja meg a helyét. Csak addig lehet helytálló, amíg éppen a most tárgyalt kérdés (nevezetesen, hogy milyen intézkedések indokoltak a jogsértő tartalmakkal szemben) fel nem merül, vagyis addig, amíg a korlátlan mennyiségben való „megosztás” egyben nem korlátlan – vagy nagyszámú – jogosítatlan „megosztást” (a nemzetközi szerződések és az *aquis* szerint a nyilvánosság számára való jogosítatlan hozzáférhetővé tételt) – jelent.

Az eredeti művekre vonatkozó jogok és a jogosulatlanul létrehozott származékos művekre esetleg fennálló jogok viszonya az UGC-alkotások felhasználása szempontjából

A nemzetközi normák értelmezését illetően *nincs egyetértés abban, hogy a kizárólagos átdolgozási jog alapján történő jogosítás nélkül létrehozott származékos műveket is megilleti-e a szerzői jogi védelem*, s hogy az azokat létrehozók gyakorolhatnak-e szerzői jogokat.

A Berni Egyezmény új WIPO-kommentárja, többek között, a következő megjegyzéseket fűzi a 2. cikk (3) bekezdéséhez:

BC-2.44. *The question may emerge whether or not a derivative work created without the authorization of the author of the pre-existing work may enjoy copyright protection. It seems that the answer to this question should be affirmative.* This is so since, although the derivative work is the result of an infringement of the rights in the pre-existing work, this fact alone does not justify the use of the derivative work without authorization. (Sometimes the principle that “the theft from the thief is also a theft” is referred to in this respect, but this parallel is not completely fitting, since what is “stolen” from the author of the derivative work is more than what he has “stolen” from the author of the original work). *The records of the diplomatic conferences to revise the Convention do not leave any doubt that this interpretation is correct and that it corresponds to the intentions of the representatives of members of the Union when they adopted the relevant provisions.* The original, 1886 Act of the Convention only provided for the protection of “lawful” translations (in that act, there were no provisions yet on the protection of adaptations, etc). However, when the 1908 Berlin revision conference adopted, in substance (in the Berlin Act, still

as the second paragraph of Article 2) of what is now Article 2(3) of the Convention (only some non-substantive, wording changes took place later at the 1948 Brussels revision conference), it removed the "lawful" adjective from the text in stating that there was no justification to allow the use of the unauthorized derivative works "with impunity".⁵⁷ (Kiemelés tőlünk.)

A Berni Egyezményrel kapcsolatos dokumentumokban foglaltak ellenére *vannak azonban olyan kommentátorok, akik más véleményen vannak, s úgy vélik, azt az elvet kell alkalmazni, hogy saját felróható magatartása alapján senki nem szerezhethet előnyöket* (ideértve jogokat) a *nemo auditur turpitudinem suam allegans* és az *ex turpi causa non oritur action* elveknek megfelelően. *Sam Ricketson és Jane Ginsburg* a nemzetközi szerzői és szomszédos jogi szabályozásról szóló könyvükben például a következőképpen fejezik ezt ki a Berni Egyezmény 2. cikkének (3) bekezdéséhez fűzött kommentárjukban:

As a general matter, one corollary of the "without prejudice" [to the original work] proviso is that if the copyright in the underlying work impedes the creation of unlicensed derivative works, it would follow that *an unlicensed adaptation enjoys no copyright in its own right, regardless of its originality*. There may be circumstances, however, in which the "without prejudice" rule does not apply. These are likely to occur in the context of unlicensed, but lawfully excused adaptations such as parodies and burlesques, and caricatures (in the case of artistic works),... each of which has an honoured place in most cultural traditions. In addition, unlike adaptations, these may sometimes not even amount to a reproduction of the original work, insofar as they may rely on a mere suggestion of the idea of the original work as a starting point for their development.⁵⁸ (Kiemelés tőlünk.)

A 2. cikk (3) bekezdésének az előkészítő munkáiban, konkrétan az egyezmény 1948-as brüsszeli felülvizsgálati értekezletének a dokumentumaiban tükröződő álláspont (amelyre a nemzetközi szerződések jogáról szóló Bécsi Egyezmény 31. és 32. cikkében foglalt értelmezési szabályokra figyelemmel az új WIPO-kommentár is utal) és a fent idézett jogirodalmi vélemény azonban *nem különbözik egy tekintetben*. Nevezetesen abban, hogy *az egyezmény alapján nem megengedett származékos művek létrehozása az eredeti művek szerzőinek az engedélye nélkül, hacsak valamilyen* (pl. a paródiára vonatkozó) *kivétel nem alkalmazható az érintett esetre. A két álláspont csak abban – az amúgy nem lényegtelen – tekintetben különbözik, hogy a jogosítás nélkül létrehozott származékos mű felhasználható-e az utóbbi mű alkotójának az engedélye nélkül.*

⁵⁷ Eredeti lábjegyzet az idézett szövegben: Actes de la Conférence de Berlin 1908, International Office, Berne, 1909, p. 232.

⁵⁸ *Sam Ricketson, Jane C. Ginsburg*: International Copyright and Neighbouring Rights. Oxford University Press, 2005, p. 483–484.

A két álláspont azonban „összebékíthető” azon az alapon, hogy ha el is ismerjük a jogosulatlan származékos mű alkotójának a szerzői jogait, akkor is a két esetleg versenyző jog közül az eredeti műre fennálló szerzői jog dominanciáját biztosítjuk. Ha a brüsszeli felülvizsgálat dokumentumaiban tükröződő álláspontot vesszük alapul, akkor is az eredeti jogosultra indokolt hagyni nemcsak az eredeti mű, de az engedély nélküli adaptációi (ideértve az UGC-adaptációkat is) felhasználásának az engedélyezését is.

Bár az érintett eredeti művek jogosultjainak a kezében indokolt hagyni a jogosítást, *nem feltétlenül szükséges a részükről a kevésbé intrúzív UGC-adaptációkkal szembeni fellépés; egyszerűen csak gyakorolhatják és érvényesíthetik saját jogaikat azokra a változatokra is.* Ha az UGC-alkotók csak amatorként és kedvtelésből hoznak létre új adaptációkat, ilyen módon esetleg megtehetik mindaddig, amíg a mű integritása és így az annak védelmére szolgáló személyhez fűződő jog nem sérül. Az eredeti jogosult természetesen választhatja azt is, hogy mégsem elégszik meg a jogdíbevétellel, és nemcsak a személyhez fűződő jogainak sérelme esetén lép fel, de ha úgy találja, hogy ez szükséges és lehetséges, magának az átdolgozási jognak a megsértése miatt is.

Ami a jogosítatlan UGC-adaptációkra esetleg fennálló jogokat illeti, nyilvánvalóan eltérő jogi helyzettel állunk szemben aszerint, hogy a fent ismertetett álláspontok közül melyiket vesszük alapul. Amennyiben az említett jogirodalmi álláspontot, a helyzet viszonylag egyszerű; csak az eredeti mű alkotójának a joga érvényesülhet. A jogosítatlan UGC alkotója csak egy módon válhat jogosulttá; nevezetesen akkor, ha utólagos jogosultságot szerez az eredeti mű szerzőjétől az utóbbi által meghatározott feltételekkel. *A jogosítatlan UGC-adaptációkra fennálló külön jogok elismerése sem jelenti azonban azt, hogy az ilyen adaptációk létrehozóinak azonos jogi státuszt kellene élvezniük az eredeti művek szerzőivel.* A *nemo auditur turpitudinem suam allegans* és az *ex turpi causa non oritur action* elv alapján indokolt, hogy alaphelyzetben csak az eredeti szerző jogainak gyakorlásán felül, azok érvényesítésének és jogdíjigényének az érintetlenül hagyásával, járulékos jelleggel próbálhassák gyakorolni az adaptáció tekintetében fennálló esetleges jogaikat. Az eredeti jogosulttal való bármilyen „osztózás” pedig ebben az esetben is csak úgy lehet elfogadható, ha az az eredeti jogosulttal, esetleg az őt képviselő közös jogkezelővel kötött megállapodáson alapszik.

Az UGC-jelenség is rámutat annak a szükségességére, hogy a közös jogkezelés rendszerét is szükséges lenne átfogóan újragondolni. Úgy tűnik, hogy az utóbbi időben túlságosan egyoldalúan érvényesültek bizonyos versenyjogi és belső piaci megfontolások, amelyekkel kapcsolatban nem vették figyelembe sem az érintett jogoknak, sem pedig azok érvényesíthetőségének a sajátosságait. A valódi közös jogkezelés helyett – amelynek révén ideálisan minden egyes szerzői vagy szomszédos jog esetében minden országban egy vagy csak nagyon kis számú forrásból kaphatnak jogosítást a felhasználók – *a fragmentált ügynökség típusú jogkezelés létrejöttét erőltette a Bizottság.* Ezáltal a közös jogkezelés előnyei elvesztek vagy lényegesen csökkentek, és „járulékos kárként” sérelem érte a kulturális sokszínűséghez fűződő érdekeket

is. A közös jogkezelés előnyei akkor érvényesülhetnek a legjobban, ha az egy forrásból való jogosítás lehetőségét biztosítva „monopolhelyzetbe” kerülnek a közös jogkezelők. *Helyes megoldásnak nem az kínálkozna, hogy a mindenki érdekét (ideértve a jogszerű felhasználók nyomós érdekeit is) szolgáló „monopolhelyzetet” felszámolják, hanem hogy az ilyen helyzettel való visszaélés lehetőségét küszöböljék ki az átlátható és jó gazdálkodás szabályainak az érvényesítésével.* Be kellene látni, hogy akkor működhet jól egy közös jogkezelő rendszer, ha a felhasználók számára a legközvetlenebb és legkönnyebb hozzáférést biztosítja. Ez pedig az olyan rendszerek létrehozása mellett szólna, mint amilyen például a Santiago-megállapodások indokolatlanul lerombolt rendszere volt.

A testület elnökségének az ülésén felvetődött az a javaslat, hogy *kötelező közös jogkezelést is elő lehetne írni a jogosítás megkönnyítése és így a jogosultalan felhasználások kiküszöbölése érdekében. Ebben azonban nem volt egyetértés.* Ellenérvként az merült fel, hogy bár bizonyos esetekben, amikor azt a nemzetközi normák és az EU-szabályok megengedik, indokolt lehet kötelező közös jogkezelés előírása, épp a munkacsoport által vizsgált körben – vagyis az UGC-átdolgozások jogosítása körében – erre aligha lenne mód. Az átdolgozási jog és a művek integritása védelmének a joga szorosan összekapcsolódik; ezért, *ha létre is lehetne hozni valamilyen közös jogkezelési rendszert a kevésbé intruzív UGC-adaptációk engedélyezésére, az csak kieresztett hatályú közös jogkezelés lehetne „opting out” rendszerrel (vagyis lehetőséget adva a szerzőknek a közös jogkezelés rendszeréből való kilépésre).*

SEMMILYEN JOGOSÍTÁSI RENDSZER NEM LEHET IGAZÁN MŰKÖDŐKÉPES A JOGOSÍTLAN FELHASZNÁLÁSOKKAL SZEMBENI HATÉKONY FELLÉPÉS NÉLKÜL

Mint ahogyan a fentiekben rámutattunk, a munkacsoport véleménye szerint a mostani „strukturált párbeszéd” kérdéseit az EU szerzői jogi és kapcsolódó kulturális politikájának átfogó újragondolása keretében lenne indokolt megítélni és megoldani. Egy ilyen újragondolásra a 2014. évi EP-választások utáni nyugodtabb körülmények között kerülhetne sor.

A szükséges átfogó felülvizsgálat keretében paradigmaváltozásra lenne szükség. Az európai érdekek kiegyensúlyozottabb szerzői jogi politikát indokolnának. Az utóbbi időben szinte csak arról volt szó, hogy miként lenne indokolt a szerzői és szomszédos jogok korlátozása bizonyos más érdekek érvényesítése végett. *Háttérbe szorultak a színvonalas és értékes alkotások létrejöttét fenntartható módon biztosító intézkedések. Az érdekkiegyensúlyozás jelszavával lényegesen megbomlott az egyensúly az alkotók és más jogosultak terhére. Az európai alkotók fent idézett „Enough is enough!” felhívása valós és meglehetősen súlyos ellentmondásokra hívja fel a figyelmet. Hiba lenne úgy tenni, mintha ezek a veszélyek nem léteznének.*

Szükségessé vált a jogok érvényesítését szolgáló elavult eszközrendszer felülvizsgálata. Ez mindenekelőtt az online szolgáltatók és más közvetítők együttműködési kötelezettségére és a

szolgáltatásaikat igénybevevők által elkövetett jogsértésekért fennálló *felelősségükre vonatkozó szabályozás alapvető revízióját igényelné*. Ennek nyilván mindenekelőtt az elektronikus kereskedelemről szóló 2000. évi irányelvet kellene érintenie.

A munkacsoportnak az online közvetítőket képviselő tagjai a jelentéstervezet e bekezdésére vonatkozóan szóról szóra megismételték a fent idézett egyik észrevételüket: „Az online közvetítő szolgáltatók jelezték, hogy álláspontjuk szerint teljes mértékben együttműködnek a jogsértések kapcsán a ‘notice and take down’ eljárás keretében, azonban nem változtak a körülmények abban, hogy a feltöltött tartalmakért továbbra sem tudnak felelősséget vállalni, mivel az UGC-szolgáltatások lényege pont az, hogy a felhasználók korlátlan mennyiségben oszthassanak meg egymással tartalmakat, és a tartalmak számossága okán nincs lehetőségük minden tartalom kapcsán ellenőrizni, hogy az szerzői, illetve szomszédos jog által védett mű-e, illetve ha igen, van-e rá megfelelő felhasználási engedély.”

Figyelemmel az észrevétel szó szerinti megismétlésére, elegendő utalni a munkacsoport többi tagjának és az SZJSZT elnökségének az ezzel kapcsolatban fent kifejtett álláspontjára.

A munkacsoport meg van győződve arról, hogy az UGC és a „strukturált párbeszéd” többi témájának a kérdéseit csak a jogérvényesítés elavult és hatékonyságát veszített eszközrendszerének a felülvizsgálatával együtt lehetne és kellene megoldani. *Ezért röviden vázoljuk fel azokat az intézkedéseket, amelyeknek a szükségességéről szó esett a munkacsoport ülésén. Nevezetesen:*

- *Az Egyesült Államok szerzői jogához hasonlóan a jogosulatlan felhasználást hatékonyan előmozdító „linkfarmok” és más hasonló „location tool”-ok üzemeltetőire is ki kellene terjeszteni az elektronikus kereskedelmi irányelvnek a tartalomtárolásra („hosting”) vonatkozó felelősségi szabályait.*
- *A „notice-and-take-down” rendszernek a szerzői és szomszédos jogra vonatkozó alkalmazását a szolgáltatók minimális kötelezettségévé kellene tenni, és az alapvető feltételeit szabályozni kellene. A magyar „notice-and-take-down” rendszer jól bevált. Ha indokolt lehet a tökéletesítése, az nem a rendszer lényegét érintő kérdéseket érinti, hanem csupán egyes eljárási részleteket (pl. indokolt volna egyszerűsíteni az értesítési rendszert, lehetővé téve az e-mail útján való értesítést).*
- *Ugyanakkor látni kell, hogy a „notice-and-take-down” eljárás egymagában nem nyújt megfelelő védelmet a nagyszámú online jogsértésekkel szemben. A levett vagy blokkolt jogsértő anyagokat gyakran nyomban újra feltöltik. Ezért szükséges lenne a „notice-and-take-down” eljárásokat a „notice-and-stay-down” elvével*

kiegészíteni.⁵⁹ Tehát a szolgáltatóknak azzal a kötelezettségével, hogy ha egyszer egy adott mű (pl. egy új film) tekintetében kiderült, hogy az csak jogsértő módon lehet jelen a szolgáltatók rendszerében, a szolgáltatóknak kötelességük legyen nemcsak eltávolítani azt, de megakadályozni az engedély nélküli újbóli feltöltéseket is.

A munkacsoportnak az online közvetítőket képviselő tagjai a következő észrevételt fűzték a jelentéstervezetnek ehhez a bekezdéshez: „A közvetítő szolgáltatók jelezték, hogy lehetetlen olyan megoldást alkalmazni, amely kizárja, hogy ugyanazon tartalmat más feltöltő, más címmel ne tudja feltölteni egy adott UGC-platformra, ezért a 'notice and stay down' megoldást nem tudják kivitelezni.”

A munkacsoport többi tagjai és a testület elnöksége szerint ez a megállapítás ilyen módon nem állja meg a helyét. A digitális azonosítók (amilyenek a digitális ujjlenyomatok vagy vízjelek) és megfelelő szűrőszoftverek (mint amilyen pl. a Content ID) együttes alkalmazása esetén mód van erre is (nem beszélve arról, hogy az engedély nélkül feltöltők gyakran nem fáradoznak azzal sem, hogy a címet megváltoztassák). A kérdés megint az, hogy mikor indokolt ilyen intézkedések alkalmazása az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv 15. cikkének a (47) számú preambulumbeközdéssel összhangban való értelmezése alapján.

- Ezzel összefüggésben tisztázni kellene, milyen esetekben lehet kötelezettsége a szolgáltatóknak a jogsértő anyagok nem általános, hanem célzott azonosítása és pl. megfelelő szűrőrendszerek útján való eltávolítása. A CJEU Scarlet-⁶⁰ és Netlog-ítélete⁶¹ – az előzetes állásfoglalásra vonatkozó kérdések korlátozott voltából adódóan is – egyoldalúan, az általános megfigyelési kötelezettség szempontjából vizsgálta ezt a kérdést. Ha egy korlátozott és célzott szűrőrendszernek

⁵⁹ A „notice-and-stay-down” elvét és kötelezettségét illetően különösen tanulságos a GEMA v. YouTube-eset, miután rámutat arra is, hogy milyen összefüggés van a jogosítatlan tartalmak blokkolása és a jogosítás mint alternatíva között. Ezért érdemes valamivel részletesebben is szólni róla.

2007-ben a GEMA, a német szerzői jogi társaság a YouTube-bal jogosítási megállapodást kötött, amely 2009-ben járt le, és nem került megújításra. Miután a tárgyalások nem jártak sikerrel, de a YouTube engedély nélkül is használta a védett tartalmakat, a GEMA 2010-ben pert indított.

A Hamburgi Tartományi Bíróság (LG Hamburg) 2012. április 20-i ítéletében megállapította, hogy a YouTube felelős a szolgáltatásait igénybe vevők által jogosítatlanul feltöltött zenei videóért, amennyiben nem tesz eleget bizonyos kötelezettségeknek. A kötelezettségek pedig nemcsak arra terjednek ki, hogy a jogsértő tartalmakról való értesítés esetén késlekedés nélkül eltávolítsák azokat vagy blokkolják az azokhoz való hozzáférést, de arra is, hogy megakadályozzák az ugyanazon videókkal kapcsolatos jogsértést. A bíróság megállapította, hogy bár igaz, hogy a YouTube nem terhelhető aránytalan kötelezettségekkel, de nem aránytalan kötelezettség az, hogy megfelelő szűrőrendszerrel megakadályozza ugyanazoknak a zeneműveknek ugyanazon hangfelvételeken való jogosítatlan újrafeltöltését, amelyeket – azok jogsértő voltára tekintettel – egyszer már el kellett távolítania.

⁶⁰ C-70/10; 2011. november 22.

⁶¹ C-360; 2012. február 16.

az alkalmazása csupán azzal jár, hogy nyilvánvalóan jogsértő anyagokhoz való hozzáférést – a véghasználóknak harmadik személyek, ideértve a jogosultak részére való azonosítása nélkül – megszüntetnek, anakronisztikus és értelmetlen lenne a kifejezés szabadságának bármilyen korlátozásáról vagy a magánszféra védelmének megsértéséről beszélni (amiről az ettől különböző általános megfigyelési és szűrési kötelezettség szemszögéből szó volt a Scarlet- és a Netlog-döntésben).

- Az EU különböző tagországaiban bírósági döntések születtek⁶² a szolgáltatóknak arról a kötelezettségéről, hogy a nyilvánvalóan tömeges szerzői jogi jogsértésekre berendezkedő honlapokhoz (mint amilyen a Pirate Bay) való hozzáférést blokkolják. Az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv vagy az Infosoc-irányelv módosításával az ilyen intézkedéseknek a megfelelő biztosítékokkal való alkalmazását indokolt lenne előírni. Az ilyen kalózkodások esetén, szintén megfelelő eljárásjogi biztosítékokkal, a „pénzügyi közvetítőket” (mint a hitelkártyákat kezelő, illetve a hirdetésekkel foglalkozó cégeket) is kötelezni kellene az együttműködés megszakítására.⁶³

A munkacsoportnak az online közvetítőket képviselő tagjai a következő észrevételt fűzték a jelentéstervezetnek ehhez a bekezdéséhez: „A blokkolás kérdésköréhez kapcsolódóan az online közvetítő szolgáltatók jelezték, hogy az álláspontjuk szerint nem kapcsolódik közvetlenül az UGC-kérdéskörhöz, mivel ez utóbbi esetében nincs szükség az oldal blokkolására, az esetleges jogsértő tartalmak notice-and-take-down eljárás keretében eltávolíthatóak.”

A munkacsoport többi tagjának és a testület elnökségének az álláspontja szerint sem kapcsolódik a blokkolás kérdése kizárólag csak az UGC-hez. Azonban kapcsolódik minden olyan esethez, amikor nyilvánvalóan tömeges szerzői jogi jogsértésekre berendezkedő honlapokról van szó (amelyeknek az esetében a természetüknél fogva a notice-and-take-down eljárások nem nyújtanak kielégítő megoldást), függetlenül attól, hogy „fájlmegosztó” rendszerekről,

⁶² L. például (i) a Bergamói Bíróságnak az ügyészség megkeresésére a Pirate Bay minden változatának blokkolására hozott 2008. augusztus 1-jei döntését (N. 3277/08 PM; N. 5329/08 GIP), amelyet az olasz Legfelsőbb Bíróság (Corte de Cassazione) 2009. december 23-i ítélete (No. 4937) megerősített; (ii) a Chancery Division, England and Wales 2012. február 20-i ítéletét a Dramatico Entertainment Ltd & others v British Sky Broadcasting Ltd & others-ügyben [2012 EWHC 268 (Ch)]; (iii) a Hágai Bíróság (Rechtbank's-Gravenhage) 2012. május 10-i ítéletét a Stictung BREIN v. UPC Nederlad B.V. et al-ügyben (413085 / KG ZA 12-156).

⁶³ L. a Franciaországban 2013. május 10.-én közzétett Lescure-jelentést (<http://www.culturecommunication.gouv.fr/Actu/A-la-une/Culture-act-2-80-positions-sur-les-contenus-culturels-numeriques>), illetve annak angol nyelvű összefoglalóját az 1709 blogon (<http://the1709blog.blogspot.hu/2013/05/lescure-report-on-cultural-exception-in.html>): „Shift focus of anti-piracy action to large-scale for-profit piracy, bringing a follow-the-money approach to bear (actions against financial intermediaries).”

UGC-platformokról vagy bármilyen más ilyen honlapról van szó. *Tehát indokolt az ebben az összefüggésben való megemlítése.*

- A különböző módokon létrehozott vagy létrehozni tervezett „fokozatosválaszrendszerekre” („graduated response”) vonatkozó szabályok EU-szintű kodifikálása korai lenne. Azonban nyilvánvalóvá kellene tenni a szolgáltatók kötelezettségét arra, hogy – a jogosultakkal együttműködve – megfelelő megoldásokat alkalmazzanak a szerzői jogi jogsértést ismételt figyelmeztetés ellenére elkövetőkkel („repeat infringers”) szemben. Pl. az Egyesült Államokban egy ilyen általános jogszabályi kötelezettség alapján jött létre a „six-strike” rendszer [amely előreláthatólag még a hatodik stádiumban sem jár együtt az internetes kapcsolat teljes megszüntetésével, hanem csak a jelentős, illetve tömeges jogsértéseket lehetetlenné tevő vagy megnehezítő korlátozásával („throttling”)].

A munkacsoportnak az online közvetítőket képviselő tagjai a következő észrevételt fűzték a jelentéstervezetnek ehhez a bekezdéséhez: „Az online közvetítő szolgáltatók ugyanazt az észrevételt tették, mint a Pirate Bay kapcsán, hogy álláspontjuk szerint a ‘graduated response’ által megoldani próbált problémakör eltér az UGC problémakörétől, mivel ez utóbbi esetén az esetlegesen jogsértő anyagok eltávolíthatóak, nem szükséges az internetkapcsolat korlátozása.”

A munkacsoport többi tagja természetesen nem arra utalt ebben az esetben, amikor a notice-and-take-down eljárások megoldást nyújtanak, hanem azokra az esetekre, amikor valamely „végfelhasználó” ismételt figyelmeztetések ellenére is folytatja jogsértő tevékenységét. Az, hogy az ilyen kitartó jogsértő tevékenység illegális „fájlmegosztás”, UGC-platformokra való feltöltés útján vagy más módon megy végbe, közömbös ebből a szempontból. Tehát a munkacsoport többsége és a testület elnöksége szerint indokolt az ilyen intézkedések megfontolása ebben az összefüggésben és ilyen módon.

- Meglehetősen általánossá vált az a felismerés, hogy az igen nagy számú végfelhasználó kriminalizálása értelmetlen és lehetetlen lenne. Ezzel azonban a polgári jogi eljárások útján való jogérvényesítés jelentősége mint alternatíva megnőtt. A *Pro Musicae*-ügyben⁶⁴ az Európai Bíróság a különböző tárgyú – és egymással nem feltétlenül jól harmonizált – irányelvek értelmezésével megállapította, hogy polgári ügyben lehetséges, de nem kötelező a szolgáltatók kötelezése arra, hogy a jogsértőket azonosítsák. Azokban az EU-országokban, ahol a CJEU döntése után lehetővé tették a szolgáltatók erre való kötelezését,⁶⁵ ez arányos és eredményes

⁶⁴ C-275/06; 2008. január 29.

⁶⁵ L. a 2008. szeptember 1-jei német törvénymódosítást, amely szerint a bíróságok polgári eljárás keretében is elrendelhetik, hogy a szolgáltatók tájékoztassák a jogosultakat az online jogsértők kilétéről, amikor nyilvánvaló jogsértésről van szó, vagy a 2009. április 1-i svéd törvénymódosítást, amely ugyancsak lehetővé tesz a polgári bíróságok számára ilyen intézkedést.

eszköznek bizonyult a súlyosabb vagy tömegesebb jogsértéseket elkövetőkkel szemben. Indokolt lenne az EU-szabályozás olyan módosítása, hogy a szerzői jogi és szomszédos jogi jogosultakat illető tájékoztatási jog („right of information”) megfelelő eljárási biztosítékokkal erre is kiterjedjen.

A MUNKACSOPORT MEGÁLLAPÍTÁSAINAK ÉS JAVASLATAINAK ÖSSZEFOGLALÁSA

1. A munkacsoport a legfontosabbnak azt látja, hogy a magyar észrevételek ne szorítkozzanak a „strukturált párbeszéd” („Licences for Europe”) elszigetelt résztémáival kapcsolatos esetleges észrevételekre és javaslatokra, hanem tartalmazzanak általános észrevételeket és javsالاتokat is.

2. Az általános észrevételek és javaslatok keretében indokoltnak látszik rámutatni arra, hogy bár a résztémákkal kapcsolatban is megpróbáljuk kifejtetni álláspontunkat, az azokkal kapcsolatos kérdések érdeményes megoldása csak az EU szerzői jogi és kulturális stratégiájának és politikájának a szükségessé vált alapos újragondolása keretében látszik lehetségesnek. A szerzői jogot és szomszédos jogokat érintő 2000-ben (az elektronikus kereskedelemről szóló irányelvben), 2001-ben (az Infosoc-irányelvben) és 2004-ben (a jogérvényesítési irányelvben) elfogadott szabályozás számos tekintetben elavulttá vált.

A mostani konzultációról szóló, 2012. decemberi 18-i bizottsági közleményt előkészítő dokumentummal („Orientation Paper”) szemben az európai alkotók részéről történt felháborodott tiltakozást („Enough is enough!”) és a 12 EU-tagország kultúráért felelős miniszterének az udvarias figyelmeztetését aligha lehet figyelmen kívül hagyni. Úgy tűnik, hogy az EU szerzői jogi politikájában valóban jelentős egyensúlyhiány jött létre a szerzői joggal szemben álló érdekek egyoldalú figyelembevételével és bizonyos nyomós kulturális érdekek – mint amilyen például a kulturális sokszínűség védelme, különösen a kisebb tagországok és nyelvi közösségek szempontjából – elhanyagolásával. A „strukturált párbeszéd” minden témája a szerzői alkotásokhoz és más védett teljesítményekhez való hozzáférés megkönnyítéséről szól, ami nyilvánvalóan indokolt törekvés és cél. Az ilyenfajta kezdeményezéseknek azonban most már össze kellene kapcsolódniuk annak a nagyobb körülményt és politikai felelősséget igénylő feladatnak a megoldásával, hogy fenntartható módon biztosíthatók legyenek a nagyobb alkotói és pénzügyi erőfeszítést igénylő, értékes és vonzó kulturális és információs produktumok. Enélkül ugyanis a könnyebb hozzáférés értéke is kérdésessé válhat.

Mindez pedig most már a szerzői jog és a szomszédos jogok megfelelő gyakorlását és érvényesítését garantáló elavult eszközrendszer felülvizsgálatát is igényli. Mégpedig annak a felismerésnek az eddigieknél következetesebb érvényesítésével, hogy a szerzői jog és a szomszédos jogok által védett alkotásoknak és más teljesítményeknek sajátos kettős jellege van: ugyan árukról és szolgáltatásokról van szó, de olyanokról, amelyek az egyes közösségek történelmi és

kulturális hagyományait, értékrendszerét, érzésvilágát tükrözik, s az önazonosság hordozói; nem helyettesíthetők a globális piacról vagy az akár a belső piacról származó bármilyen produktummal.

3. A bizottsági anyagok nem eléggé következetesen használják az UGC fogalmát, azonban mégis megállapítható, hogy a „strukturált párbeszéd” témája elsősorban az eredeti alkotások valamilyen módosításával, átdolgozásával, más művekhez vagy anyagokhoz való társításával létrehozott UGC. Az ilyen UGC-vel kapcsolatban annak az álláspontnak a képviselését javasoljuk, hogy nincs szükség semmilyen új kivétel bevezetésére. Az Infosoc-irányelv által megengedett kivételeknek – az idézésre, főleg pedig a paródiára, a karikatúrára és az utánzásra vonatkozóaknak – a háromlépéses teszttel összhangban történő alkalmazása elegendőnek látszik azokban az esetekben, amikor az UGC létrehozását nem indokolt a jogosultak hozzájárulásához kötni.

4. Külön szükségesnek látszik visszautasítani azokat a tétova ötleteket, hogy az UGC céljára (is) át kellene venni az Egyesült Államok „fair use”-rendszerét (amely idegen lenne az európai hagyományoktól, és a mögötte álló, hosszú évtizedek alatt létrejött ottani esetjog nélkül alkalmatlan lenne), illetőleg alkalmazni lehetne a kanadai szerzői jogi törvény 2012-es módosítása során bevezetett külön UGC-kivételt (amely összeütközésben áll az irányadó nemzetközi normákkal).

5. Vannak bizonyos – viszonylag korlátozott körben alkalmazható – jogosítási rendszerek a konzultáció tárgyául szolgáló UGC-kategórián belüli egyes esetekre. A Creative Commons-engedélyek között akad olyan is, amely kifejezetten engedi a származékos művek szabad létrehozását (amennyiben az új változatra is ugyanazt az engedélyt alkamazzák). A CC-engedélyek azonban csak az atipikus jogosultak részéről használhatók (akik, más forrásokkal bírva, nem érdekeltek az érintett vagyoni jogok gyakorlásában). A közös jogkezelők repertoárja inkább csak egyes UGC-típusok jogosítását engedi meg (különösen azt, hogy a védett műveket, általában zeneműveket, egyes UGC-tartalmakba belefoglalják, pl. weboldalak háttérzenéjeként). Mivel az UGC-nek a védett művek kisebb-nagyobb módosításával való létrehozása az átdolgozási jogot érinti, s mivel a módosítások összeütközésbe kerülhetnek a művek integritásának a védelmével mint személyhez fűződő joggal, a szerzők vonakodnak átadni az ezzel kapcsolatos jogosítást a közös jogkezelőknek. Bár bátorítani lehetne egyes, kevésbé intrúzív UGC-változatokra kiterjedő közös jogkezelő modellek létrehozását, olyan jogosítási rendszer, ami a jelen konzultáció témájául szolgáló UGC minden változatára vagy akár azok többségére kiterjedne, aligha tekinthető reális törekvésnek és megvalósítható megoldásnak.

6. Egyelőre annak a modellnek az alkalmazása látszik a legmegfelelőbbnek, amire a www.ugcprinciples.com weboldalon közzétett elvek épülnek. Ezek a legmarkánsabb jogsértésekkel

szembeni fellépést, a kevésbé jelentős esetekben pedig vagy a *de minimis*-elvvel is összhangban álló tűrést vagy egyszerűen az eredeti művekre fennálló vagyoni jogok gyakorlását jelentik. Az említett rendszer eredményesen működik a YouTube (gyakorlatilag a Google) és a nagy filmstúdiók között létrejött megállapodás alapján. Ugyan szélesebb körű alkalmazását bátorítani lehetne, mégis realisabbak lehetnek a hasonló elvekre épülő egyszerűbb megoldások. Ezek lényege abban állhat, hogy csak a súlyosabb esetekben lépnek fel a jogosultak az átdolgozási jogok megsértése ellen, illetve akkor, ha úgy találják, hogy a műveik integritásának védelmét szolgáló, személyhez fűződő jogukat indokolt érvényesíteni. Egyéb esetekben pedig egyszerűen gyakorolják az eredeti műre fennálló jogaikat, különösen akkor, amikor erre, mint a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tétel joga esetében, rendelkezésükre áll valamely közös jogkezelési rendszer. Az ilyen kisebb jelentőségűnek tekintett jogosítatlan adaptációk tűrése és a saját műre fennálló szerzői jognak az átdolgozók esetleges külön jogának a figyelmen kívül hagyásával való gyakorlása összhangban áll a *nemo auditur turpitudinem suam allegans* és az *ex turpi causa non oritur action* elvvel. Ha mégis elismerjük az adaptált változatokra az ilyen átdolgozóknak a jogát is, két lehetőség kínálkozik azok létrehozói számára. Vagy megpróbálják a saját jogaik külön érvényesítését, vagy pedig az, hogy az indokoltan „birtokon belül levő” eredeti jogosultakkal akár közvetlenül, akár közös jogkezelő szervezeteik útján utólagos megállapodást kötnek.

7. Bármilyen jogosítási rendszer azonban csak akkor működhet igazán, ha a jogosultaknak megfelelő eszközrendszer áll a rendelkezésükre a jogosítatlan felhasználásokkal szemben. Az előző pontban felvázolt modell alkalmazása is csak úgy képzelhető el, ha a jogosultak az általuk szükségesnek látott esetekben felléphetnek vagyoni jogaik súlyosabb megsértése, illetve személyhez fűződő jogaik sérelme esetén. Azonban épp ez az eszközrendszer az, amely súlyosan elavult; az EU szerzői jogi stratégiájának és politikájának a szükségessé vált átfogó újragondolása keretében annak modernizálása és bár kiegyensúlyottabbá, de egyúttal hatékonyabbá tétele látszik az egyik legfontosabb feladatnak. A munkacsoport a beszámolóban a jelen összefoglalót megelőző részében felsorolja azokat az intézkedéseket, amelyeket ebben a tekintetben kívánatosnak lát. Annak megfontolását ajánljuk, hogy a „strukturált párbeszéd” témáira adandó magyar észrevételekben, illetve javaslatokban ezekre is történjék utalás.

Dr. Stadler Johanna – Péteri Attila

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2014 ELSŐ FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

A korábbi évekhez hasonlóan a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) 2014 első felében is ellátta Magyarország képviseletét a WIPO bizottságaiban, munkacsoportjaiban és jelentősebb rendezvényein.

Januárban tartották a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság 20. ülését. Februárban a Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral Foglalkozó Kormányközi Bizottság 26. ülésén, illetve a Koordinációs Bizottság előkészítő fórumán vettek részt munkatársaink. Márciusban került sor a Koordinációs Bizottság 69. ülésére, valamint a Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság 31. ülésére. Áprilisban tartották az Új Növényfajták Oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió (UPOV) bizottságainak és Tanácsának üléseit, illetve a Szerzői és Szomszédos Jogok Állandó Bizottságának 27. ülését. Májusban került sor a WIPO tagállamai közgyűlésének 53. sorozatára. Júniusban munkatársaink ellátták Magyarország képviseletét a Szabadalmi Együttműködési Szerződés Munkacsoportjának 7. ülésén és a Lisszaboni Rendszer Fejlesztésére Létrehozott Munkacsoport 9. ülésén.

A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP) 20. ülése, Genf, január 27–31.

Az ülésen a hivatalt az Iparjogvédelmi Jogi Osztály helyettes vezetője képviselte. Az SCP 20. ülése az előző ülésen elfogadott munkaterv szerint zajlott.

A kivételek és korlátozások témakörében a WIPO Titkársága új munkaanyagot készített, kerülve a tárgyalat kivételek és korlátozások (magáncélú használat; tudományos kutatás; gyógyszerkészítés vény alapján; előhasználati jog; átmenőben lévő közlekedési és szállítási eszközök) hatékonysága kapcsán bárminemű értékelés megfogalmazását. Sor került továbbá egy félnapos szemináriumra is a témában.

A szabadalmak minősége napirendi pont alatt a munkamegosztás tárgyában beküldött tagállami észrevételek alapján készült összefoglaló anyagot vitatták meg a delegációk, illetve

több, a fejlett országokat tömörítő „B” csoportba tartozó tagállam újabb javaslatot terjesztett elő. A fejlődő országok továbbra is a „szabadalmak minősége” fogalom kapcsán történő egyetértés kialakításához kötik a további munka lehetőségét. A következő ülésre tényfeltáró tanulmányok készülnek a feltalálói tevékenység, illetve a feltárási követelmény tárgyában.

A szabadalmak és egészségügy tárgyában a kapcsolódó „flexibilities” tárgyában folytatott eszmecsere a fejlett és a fejlődő országok merev álláspontján nem tudott változtatni. A következő ülésre tanulmány készül a szabadalmi rendszereknek a fejlődő országok gyógyszerrel történő ellátásában játszott szerepéről.

A szabadalmi ügyvivők tudomására jutott bizalmas információk védelme kapcsán a titkárság a jogszabályi rendelkezéseket és a gyakorlati tapasztalatokat is felölelő információk alapján dolgozott ki újabb munkaanyagot. A következő ülésen félnapos szemináriumra kerül sor.

A titkárság új dokumentumot terjesztett elő a technológiatranszfer témakörében, amely a szabadalmi rendszer ösztönző és akadályozó szerepének bemutatására, illetve a tagállamok abszorpciók képességére is kitér. A kérdéskör továbbra is napirenden lesz, a titkárság további, gyakorlati tapasztalatokon alapuló információt vár a tagállamoktól.

A delegációk részéről az egyes napirendi pontok kapcsán a korábban elfoglalt álláspontoknak megfelelő hozzászólások hangzottak el, a bizottság további munkájáról pedig csak hosszas informális egyeztetéseken tudtak megállapodni.

A Szellemi Tulajdonnal, Genetikai Forrásokkal, Hagyományos Tudással és Folklórral Foglalkozó Kormányközi Bizottság (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore, IGC) 26. ülése, Genf, február 3–7.

Az ülésen az SZTNH részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője vett részt. A mandátumnak megfelelően az első ülésnap délelőtti ülésszaka során nagyköveti szintű találkozóra került sor, amelyen a nagykövetek mellett tagállamonként egy küldött, valamint a bennszülött közösségek képviselői vehettek részt. A vita középpontjában álló kérdéseket az ülés elnökének javaslata alapján a Nemzetközi Iroda által előzetesen köröztetett informális irat tartalmazta.

Az ülés hátralévő részében – a korábbiakban megszokottá vált módon – az ülés elnöke által előzetesen köröztetett munkaprogramnak megfelelően a munka két szálon szerveződött. A valamennyi tárgyalási álláspontot magában foglaló, egységes szerkezetű központi irat plenáris vitája mellett a központi iratot gondozó „facilitator”-ok munkáját segítő informális szakértői csoport alakult, amely a plenáris ülés szünetelése alatt folytatta tevékenységét.

A nagyköveti szintű találkozón a stratégiai jellegű, előzetesen köröztetett kérdések mentén tett felszólalások – a várakozásoknak megfelelően – lényegében három csoportba voltak

sorolhatóak. A fejlődő országok és a bennszülött közösségek érdekeit tükröző nyilatkozatok közös elemeként szerepelt a létrehozandó nemzetközi egyezmény(ek) kötelező jellege, a 2015-ben összehívandó diplomáciai értekezlet, ennek elérése érdekében külön munkacsoport létrehozása és az IGC plenáris ülései közötti rendkívüli ülések megszervezése, valamint a kötelező feltárási követelmény szabadalmi jogba történő bevezetése mint azonnali prioritás a genetikai források és a hagyományos tudás jogellenes felhasználásának megszüntetése érdekében. A fejlett országok érdekeit – kompromisszumok nélkül – tükröző nyilatkozatok közös elemeként szerepelt a létrehozandó nemzetközi egyezmény(ek) nem kötelező jellege, a további hatástanulmányok elkészültének szükségessége, a feltárási követelmény bevezetésével szemben való elzárkózás és a genetikai források, illetve hagyományos tudás jogellenes felhasználásának megszüntetése érdekében az adatbázisokon alapuló ún. defenzív oltalom. A felszólalások harmadik csoportját a köztes álláspontot elfoglaló fejlett országok nyilatkozatai jelentették. Ezek közös elemeként szerepelt a szabadalmi rendszerbe nemzetközi szinten és kötelező jelleggel bevezetendő feltárási követelmény, amely egységesen állapítja meg a genetikai forrást és/vagy hagyományos tudást felhasználó szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatban támasztható elvárások maximumát, ugyanakkor megfelelő garanciákat tartalmaz a kialakult szabadalmi jogrend és az innováció védelmében.

Elismeréssel kell kiemelni, hogy az ülés elnökének sikerült a mandátum szerinti egyezmény(ek) létrehozására vonatkozó politikai megegyezés változatlan hiánya ellenére előrelépést elérni a központi irat („*consolidated document*”) koncentráltságának további fokozása és egyes szövegrészeknek a szakértői csoport körében történő tökéletesítése révén.

Az ülés legfőbb eredményét a „*team of facilitators*” gondozásában készült új dokumentum létrehozása és elfogadása jelentette.

A WIPO Koordinációs Bizottságának előkészítő fóruma, Genf, február 4.

Az ülésen a hivatalt az Iparjogvédelmi Jogi Osztály helyettes vezetője képviselte,

A WIPO jelenlegi főigazgatójának (Francis Gurry) mandátuma 2014. szeptember 30-án lejár. Az 1998-ban elfogadott eljárásrend értelmében a Koordinációs Bizottság (amelynek jelenleg Magyarország is tagja) javaslata alapján az általános közgyűlés nevezi ki az új főigazgatót. A Koordinációs Bizottság a 2014. március 6–7-ére kitűzött ülésén – a tagállamok szavazatai alapján – dönt a jelölésről. A döntés előkészítését célozta, hogy a Koordinációs Bizottság tagjait informális ülésre hívták össze a főigazgató-jelöltek meghallgatása céljából.

Az egyes tagállamok kormányzatai a következő személyeket jelölték főigazgatónak:

- Francis Gurry (Ausztrália),
- Geoffrey Onyeama (Nigéria),
- Jüri Seilenthal (Észtország),
- Alfredo Suescum Alfaro (Panama).

Az egyes jelöltek meghallgatása két részből tevődött össze: a jelölt mintegy tízperces prezentációjából, valamint a regionális csoportok és a tagállamok kérdéseinek megválaszolásából. A jelöltek hét azonos kérdést kaptak (a regionális csoportok által javasolt négy-négy kérdésből sorsolással választott ki egyet-egyet a titkárság), a tagállamokra pedig sorshúzás alapján került sor. A kérdések megválaszolására három perc állt rendelkezésre. A jelölteknek mindösszesen 50 percnyi időkeret jutott, a sorrendet sorsolással határozták meg.

Bár a főigazgató-jelöltek meghallgatása céljából összehívott informális ülés összességében hasznosnak bizonyult, jóval átfogóbb képet lehetett volna kapni a jelöltek szakmai felkészültségéről, ha a regionális csoportok kisorsolt kérdései nem ennyire repetitívek. A hét fix kérdés közül négy olyan volt, amely átfedést mutatott, noha az informális egyeztetéseken abban állapodtak meg a tagállamok, hogy ezt mindenképpen el kell kerülni. Az ázsiai és az afrikai csoport, a GRULAC, valamint Kína kérdése lényegében az IP-rendszer és a globális kihívások, illetve a „fejlődési menetrendben” megfogalmazott célok közötti kapcsolat elemzésére irányult.

A nigériai helyettes főigazgató, G. Onyema jó benyomást tett, szakmailag és a vezetői tapasztalatait tekintve is felkészült jelöltnek tekinthető. Tudatosságát és elkötelezettségét jelzi öt pillérre épülő víziója, azonban a kérdésekre adott válaszaiból arra lehet következtetni, hogy megválasztása esetén a fejlődési kérdések az eddigieknél is nagyobb hangsúlyt kapnának.

Az észt jelölt, J. Seilenthal magabiztosan lépett fel, azonban esélyeit nagymértékben rontja, hogy kampányának központi eleme a jelenlegi vezetés kritikája, illetve a főigazgató alkalmasságának a megkérdőjelezése. A kérdésekre adott általános, kitérő jellegű válaszaiból egyértelműen megállapítható volt, hogy nincs birtokában a megfelelő szellemi tulajdoni háttérismereteknek.

A panamai nagykövet, Suescum az észt jelölthöz képest a szakmai ismeretek tekintetében jobb benyomást tett, azonban az ő személyes fellépése volt a legkevésbé meggyőző. Egy-két kérdés kapcsán konkrét elképzelésekkel állt elő, máskor pedig a teljes bizonytalanságot lehetett érezni rajta.

Francis Gurry rendkívül meggyőzően teljesített. Mind személyes fellépésével, mind szakmai ismereteivel a mezőny fölé nőtt. Mindez azonban nem kizárólag annak tudható be, hogy a jelenlegi főigazgató ismeri, ismerheti a legjobban a szervezet működésének legapróbb részleteit. Rövid, azonban rendkívül lényegre törő válaszaiból megállapítható volt, hogy szakmai ismereteihez és vezetési tapasztalataihoz nem férhet kétség. Konkrét véleményt és kézzelfogható célokat fogalmazott meg a WIPO nemzetközi normaalkotó tevékenységével és intézményi működésével, az irányítás kérdéseivel kapcsolatban.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT) – 31. ülése, Genf, március 17–21.

Az SZTNH képviseletében a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője vett részt az ülésen, akit ismét megválasztottak az ülést levezető elnök egyik helyettesévé.

Az ülést a WIPO főigazgatója nyitotta meg. Az állandó bizottság napirendre tűzött témái közül a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakításainak harmonizálásáról szóló nemzetközi szerződés tervezetét (*Design Law Treaty, DLT*) kiemelt jelentőségű pontként jelölte meg, egyben hivatkozott arra, hogy ezen oltalmi forma iránt globálisan továbbra is növekszik az ügyfelek érdeklődése, ami az évek óta töretlenül növekedő bejelentési számokban is megjelenik. Külön kitért arra, hogy a formatervezésiminta-oltalom esetében a fejlődő országok ipara különösen érintett, ezért az oltalmi rendszer megerősítésével hatékony támogatást kaphat kreatív szektoruk. A főigazgató bizakodásának adott hangot azzal kapcsolatban, hogy az SCT 31. ülésén folytatott munka a DLT tervezetének továbbfinomításával, így különösen a technikai támogatásokról szóló rendelkezések további megvitatásával megkönnyíti majd a májusi rendkívüli közgyűlés számára a diplomáciai értekezlet összehívásának a kérdésében meghozandó döntést.

A jegyzőkönyv elfogadását követően a regionális és a csoportkoordinátorok általános nyilatkozatukat terjeszthették elő, amelyek mindegyike kilátásba helyezte a DLT tárgyában a diplomáciai értekezlet összehívását. Az Afrikai Csoport és kisebb mértékben az Ázsiai Csoport ugyanakkor világossá tette, részükről a diplomáciai konferencia összehívásának a feltétele a továbbiakban is az, hogy a DLT külön cikk formájában tartalmazza a technikai segítségnyújtásról szóló rendelkezéseket. A „B” csoport válaszában azzal reagált, hogy készen látja a tervezeteket arra, hogy diplomáciai konferencia összehívását javasolja, és továbbra is nyitott a technikai támogatásokról szóló kérdések megvitatására. A közép-európai és balti államokat tömörítő CEBS, a latin-amerikai és karibi országokat egyesítő GRULAC, illetve a kelet-európai országok által alkotott CACEEC csoport flexibilitást jelzett a technikai segítségnyújtással foglalkozó rendelkezés formájának kérdésében.

Az érdemi napirendi pontok között az SCT elsőként a formatervezésiminta-oltalmat, pontosabban a DLT tervezeteit vitatta meg. A levezető elnök javaslata alapján a plénum azokat a rendelkezéseket tekintette át, ahol alternatívák, illetve lábjegyzetbe foglalt egyéni, de mások által eddig nem támogatott javaslatok szerepelnek a tervezetben.

A technikai segítségnyújtás tárgyában a levezető elnök ismertette a korábbi ülésen ki-munkált rendelkezés szövegét, aminek egyes bekezdései kapcsán külön-külön ismertették a tagállamok az észrevételeiket. Ezt követően a plenáris ülésen kívül, az elnök által összehívott informális egyeztetés formájában folytatták tovább a munkát az országcsoportok koordinátorai és egyéb érdekelt államok képviselői. A kétszer fél napot átölelő egyeztetés kapcsán számos kérdésben sikerült a szöveget továbbfejleszteni az alternatívák számának

csökkentésével és kompromisszumok azonosításával, továbbá a technikai segítségnyújtás tartalmának és személyi körének pontosabb körülírásával.

Az országnevek védelme napirendi pont alatt a titkárság ismertette a védjegyjeljárásokkal összefüggésben készített tanulmányának a kiegészítéseit, majd Jamaica bemutatta javaslatát. A hozzászólók többsége támogatta a témában a munka folytatását annak előrevetítésével, hogy az eredményeket a közös ajánlásba kell majd foglalni, és szükséges a tagállami hivatalok módszertani útmutatójának és értelem szerint eljárási gyakorlatának megfelelő módosítása.

A földrajzi árujelzők napirendi pont alatt Magyarország részletes javaslatot terjesztett elő, amihez még a benyújtás előtt társszerzőként csatlakozott Csehország, Moldávia, Németország, Olaszország és Svájc. A javaslat célja annak feltárása, hogy miként lehetne hatékonyabb oltalmat biztosítani a földrajzi árujelzőknek az internetes *domén*nevek delegálása és az azzal kapcsolatos vitarendezés során.

A magyar javaslatot támogatta Portugália, a CEBS, az Európai Unió és tagállamai, Grúzia, Franciaország, Lengyelország, Románia, az ORIGIN, valamint Ukrajna, míg ellenezte az Amerikai Egyesült Államok. A GRULAC regionális csoport jelezte, hogy az álláspontjuk kialakításához több időre van szükségük. Jamaica – az országnevek védelme mint számukra fontos kérdés érintettsége miatt – pozitívan nyilatkozott a javaslatról. Szingapúr mind az amerikai, mind a magyar javaslatban igényelt tanulmányokat támogatta, mivel szerinte vannak közös elemeik.

Az elnöki összefoglaló földrajzi árujelzőkkel foglalkozó részéből az amerikai delegációval az ülés előtt sikerült egyezséget elérni, hogy a szövegből kikerüljön minden, az amerikai javaslatban kért, illetve a magyar és társszerzők javaslataiban igényelt tanulmányok összemoshatóságára utaló szövegelem.

Az Új Növényfajták Oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió (UPOV) bizottságainak és Tanácsának tavaszi ülései, Genf, április 10–11.

Az SZTNH képviselőjében a Vegyészeti és Agrárkémiai Osztály vezetője vett részt az ülésen.

Az Adminisztratív és Jogi Bizottság (CAJ) 69. ülése

A CAJ áttekintette és megvitatta a Műszaki Bizottság (TC) munkáját, és elfogadta a DUS-vizsgálatokkal, valamint az adatbázisokkal kapcsolatosan előterjesztett dokumentumokat. Ezt követően a CAJ megállapodott abban, hogy az UPOV az alapvetően származtatott fajták (EDV) engedélyezésére vonatkozóan készítsen elő egy olyan dokumentumot, amelyet a következő CAJ-munkacsoporti ülésre előterjesztenek.

A CAJ áttekintette az UPOV információs adatbázisait, és elfogadta a TC javaslatára, hogy a GENIE adatbázisban egy UPOV-kódhoz egynél több termény legyen hozzárendelhető, ami jelentősen megkönnyítené a PLUTO adatbázisban történő kereshetőséget.

Az UPOV továbbra is erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a tagállamok megismerhessék egymás munkamódszereit, ezen belül azt az informatikai/szoftveres hátteret, amely a munkát megkönnyíti és esetleg egymás rendelkezésére bocsátható. Ennek kapcsán a CAJ elfogadta azt a javaslatot, miszerint a tanács 2014 októberében megtartásra kerülő 88. üléseig a TC egyes résztvevői részére körlevelet bocsátanak ki, amelyben ezen tagállamokat arra kéri, hogy ismertessék az általuk használt szoftvereket, amelyek esetlegesen a többi tagállam rendelkezésére bocsáthatóak.

Az elektronikus bejelentési rendszerekkel kapcsolatban a CAJ elfogadta a TC jelentését az elkészült prototípusról.

A CAJ áttekintette a műszaki csoportok (TG) munkájára vonatkozó dokumentumokat, különös tekintettel a DUS-vizsgálatok gyakorlatára, valamint a vizsgálat során esetlegesen alkalmazandó molekuláris technikákra.

Az Egyeztető Bizottság (CC) 87. ülése

A CC előzetesen áttanulmányozta és véleményezte az Afrikai Regionális Szellemitulajdonvédelmi Hivatal (ARIPO) által beterjesztett, az 1991-es UPOV-egyezménnyel összhangban lévő növényfajta-oltalmi törvénytervezetet. Áttekintette ezzel kapcsolatban az APBEBES (*Association for Plant Breeding for the Benefit of Society*) által tett észrevételeket. A CC meghallgatta az ARIPO képviselőjét is a törvénytervezettel, illetve az abban a CC által kifogásolt részekkel kapcsolatban. Végül a CC a tanács elé terjeszthetőnek ítélte a törvénytervezetet, és a néhány értelemzavaró elem javítását követően elfogadásra javasolta azt.

A CC megvitatta a Nemzetközi Vetőmagszövetség (*International Seed Federation*) által felvetett alábbi kérdéseket:

- nemzetközi bejelentési rendszer,
- UPOV minőségbiztosítási program,
- központosított vizsgálati eljárás a növényfajta-oltalmi ügyekben.

A CC nyugtázta és üdvözölte a már megindult, illetve a közeljövőben tervezett távoktatási programokról szóló beszámolót, valamint egyetértett abban, hogy a távoktatási programot két részre kell bontani, amelyből az egyik rész az oltalomszerzéssel kapcsolatos tudnivalókat, míg a másik rész a DUS-vizsgálatokkal kapcsolatos ismereteket tartalmazza.

Az UPOV Tanács (C) 31. rendkívüli ülése

A tanács a CAJ és a CC által elé tárt dokumentumokat vitatta meg. Úgy döntött, hogy az ARIPO által előkészített növényfajta-oltalmi törvénytervezet összhangban áll az UPOV-egyezmény 1991-es szövegével, és így a szervezet letétbe helyezheti csatlakozási okmányát.

A tanács üdvözölte a TC által elfogadott, a DUS-vizsgálatokra vonatkozó módszertani útmutatóban végrehajtott módosításokat, amelyek az UPOV honlapján is hozzáférhetőek, elfogadta továbbá a CC 87. üléséről készült beszámolóját.

A Szerzői és Szomszédos Jogokkal Foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR) 27. ülése, Genf, április 28–május 2.

Az ülésen a Szerzői Jogi Főosztály helyettes vezetője és a Nemzetközi Szerzői Jogi Osztály jogi ügyintézője képviselte az SZTNH-t.

Az Európai Unió tagállamai az Európai Bizottság vezetésével, a kelet- és közép-európai, valamint a balti államok regionális csoportja (CEBS) Csehország vezetésével egyeztetve az országcsoportok álláspontját, amelynek a szűkebb körű egyeztetésein a magyar delegáció folyamatosan részt vett. A magyar delegáció konstruktív résztvevője volt azoknak a kétoldalú megbeszéléseknek is, amelyek a CEBS és a műsorsugárzó szervezetek, illetve a könyvtárak és archívumok képviselői, valamint a tartalomipart reprezentáló szervezetek között jöttek létre.

A nyitó felszólalásokban az egyes tagállami regionális csoportok, az Európai Unió és tagállamai tárgyalási készségükről, rugalmasságukról biztosították az SCCR-t. Ezt követően, az ülés első két és fél napján a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló szerződés szövegének javaslata volt a tárgy. Új szövegjavaslat is bemutatásra került: a volt FÁK-tagállamokat is magában foglaló kaukázusi országok regionális csoportja – Grúzia kivételével – prezentálta normaszövegszerű anyagát. A vita során a műsorszolgáltatás egyes formáira nézve a delegációk beszámoltak hazai szabályozásukról azzal a céllal, hogy ezeknek a szerződésbe történő belefoglalásáról állást tudjon foglalni a bizottság.

A CEBS és az EU egyaránt azon az állásponton volt, hogy a tradicionális műsorsugárzó szervezetek védelmének szerződésbe foglalása a védelem minimumát jelenti. A műsorok egyidejű, változatlan formában való továbbközvetítésének, valamint a késleltetett lineáris közvetítés kötelező védelemben részesítéséhez szintén mindkét delegáció ragaszkodott. Az EU felvetette, hogy e kategória alá tartozzon a csaknem egyidejű („*near simultaneous*”) közvetítés is, figyelemmel arra, hogy ez esetben a műsor szolgáltatása nem saját elhatározásból késleltetett, mint a késleltetett lineáris közvetítés esetében, hanem technikai szükségesség indokolja.

A könyvtárakra és archívumokra vonatkozó kivételek és korlátozások témájában készült szöveg egésze részletesen megvitatásra került, aminek során számos delegáció (elsősorban az afrikai csoport, a GRULAC-országok) újra kiemelte a védelem elsődlegességét, javasolva egy jogi kötőerővel rendelkező nemzetközi dokumentum létrejöttét. A vonatkozó dokumentum jelenlegi szövegezésére nézve India több fejlődő ország támogatásával újfent javasolta, hogy annak törzsszövegében kizárólag jogi kötőerővel bíró szabályozás szerepeljen, a dokumentum fennmaradó részét (kommentárok, javaslatok) pedig annak mellékletébe

helyezzék át. A jogi kötőerővel bíró szövegjavaslatok és kommentárok szétválasztását sem az EU, sem a „B” csoport, sem pedig a CEBS nem támogatta.

Az oktatással és kutatással kapcsolatos kivételek és korlátozások témájának megvitatására az ülésen csak nagyon kevés idő maradt, így a témához hozzászólók csak általános jelleggel, röviden elismételték korábbi álláspontjukat.

A látáskárosultak és az olvasási képességükben korlátozott személyek nyomtatott művekhez való hozzáféréseinek elősegítését célzó nemzetközi szerződés (Marrakesh-i Szerződés) Európai Unió nevében történő aláírására 2014. április 30. napján került sor az SCCR keretében. A Marrakesh-i Szerződést aláírta India, Franciaország és Görögország is.

Az elnöki összefoglaló tárgyalásai elhúzódtak. Míg a műsorsugárzó szervezetek védelmének bevezetését célzó nemzetközi szerződésre vonatkozó tárgyalások helyzetét leíró részben sikerült egyetértésre jutni, addig a könyvtárakkal, archívumokkal kapcsolatos kivételek és korlátozások témája tekintetében a tárgyalások elakadtak.

A WIPO-tagállamok közgyűléseinek 53. sorozata (Assemblies of the Member States of WIPO: Fifty-Third Series of Meetings), Genf, május 8–9.

Az üléseken a hivatalt az elnök és az Iparjogvédelmi Jogi Osztály helyettes vezetője képviselte.

A közgyűlések két érdemi napirendi pontot tárgyaltak.

A WIPO főigazgatójának kinevezése

A WIPO jelenlegi főigazgatójának (Francis Gurry) mandátuma 2014. szeptember 30-án lejár. Az 1998-ban elfogadott eljárásrend értelmében a Koordinációs Bizottság javaslata alapján az általános közgyűlés nevezi ki az új főigazgatót. A Koordinációs Bizottság 2014. március 6-án megtartott 69. ülésén a tagállamok konszenzusra jutottak abban, hogy ismét Francis Gurryt javasolják a főigazgatói posztra.

A tagállamok képviselői – a Koordinációs Bizottság javaslatának megfelelően – közfelkiáltással, egyhangúlag újraválasztották Francis Gurryt a főigazgatói posztra. A főigazgató mandátuma a 2014. október 1. és 2020. szeptember 30. közötti hatéves időszakra szól. A döntés magyar szempontból sikerként könyvelhető el, hiszen a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala – a Külügyminisztériummal egyetértésben – a jelenlegi főigazgató újraválasztását támogatta. Szaktudása és vezetői tapasztalatai, valamint az, hogy a WIPO nemzetközi normaalkotó tevékenységével és intézményi működésével kapcsolatban kézzelfogható célokat fogalmazott meg, egyértelműen alkalmassá teszik az újabb mandátum kitöltésére. A főigazgató újraválasztását a magyar delegáció külön hozzászólásban üdvözölte.

Diplomáciai értekezlet összehívása a Design Law Treaty (DLT) elfogadása érdekében

A WIPO közgyűlése a 2013. december 10. és 12. között megtartott 44. (23. rendkívüli) ülésén – hosszas informális egyeztetéseket követően – felkérte a Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottságot (SCT), hogy 31. ülésén véglegesítse a *Design Law Treaty* (DLT) tervezetének szövegét annak érdekében, hogy a rendkívüli WIPO-közgyűlés dönthessen a diplomáciai értekezlet 2014. évre történő összehívásáról. Pozitív döntés esetén sor kerülhetett volna a diplomáciai értekezletet előkészítő bizottság ülésére is.

Az SCT 31. ülésén az érintett tagállamoknak nem sikerült megállapodásra jutniuk abban, hogy a technikai segítségnyújtásról szóló rendelkezések a megállapodásba foglalt cikk vagy a megállapodáshoz kapcsolódó határozat formájában öltsenek-e testet. Az álláspontok a közgyűlés alatt lefolytatott informális egyeztetéseken sem közeledtek. Az afrikai és az ázsiai csoport kitartott amellett, hogy a DLT-nek külön cikk formájában kell tartalmaznia ezeket a rendelkezéseket, míg az Egyesült Államok és Kanada továbbra is egy olyan közgyűlési döntést kívánt, amely lehetővé teszi, hogy a diplomáciai értekezleten szülessen megállapodás arról, milyen formában fogadják el a szerződő felek ezeket a szabályokat. A tagállamok így nem tudtak dönteni a diplomáciai értekezlet összehívásáról.

A közgyűlés alatt a Nemzetközi Iroda a Genfben történő megrendezésre tett javaslatot. Az informális egyeztetéseken ebben a politikailag rendkívül érzékeny kérdésben sem sikerült megállapodásra jutni, így a diplomáciai értekezlet időpontja mellett annak helyszíne is kérdéses.

A közgyűlés felkérte az érintett delegációkat, hogy a 2014. szeptemberi közgyűlésig igyekezzenek rendezni a még nyitott kérdéseket, hogy a közgyűlés ezen az ülésen dönthessen a diplomáciai értekezlet összehívásáról.

Az ülés zárása előtt a közgyűlés elnöke arra kérte a regionális csoportokat, hogy tekintsenek el a hozzászólások felolvasásától, és azokat írásban nyújtsák be. A CEBS koordinátorát sikerült meggyőzni arról, hogy – a DLT fontosságára tekintettel – elengedhetetlennek tűnik álláspontunk ismertetése. Végül a tagállamok egyenként is szót kértek, így a magyar hozzászólás is elhangozhatott.

A Szabadalmi Együttműködési Szerződés Munkacsoportjának (Patent Cooperation Treaty Working Group) 7. ülése, Genf, június 10–13.

Az ülésen az SZTNH képviseletében az IJO osztályvezető-helyettese vett részt. Az ülésen magyar szempontból a legfontosabb napirendi pont az új PCT-hatóságok kijelölése tárgyában a titkárság által előterjesztett, a jelenlegi eljárás teljes reformját előírányzó javaslat volt. A javaslat formális szerepet szánt volna a *Meeting of International Authorities*nek (MIA) a kérelmek előzetes megvizsgálása és értékelése során. A magyar delegációnak – a MIA szerepéhez ragaszkodó nagy hivatalok képviselőivel folytatott informális egyeztetések ered-

ményeként – sikerült elérnie, hogy ez a lépés kikerüljön az elfogadott eljárásrendből. A megfelelő jogi érvekkel alátámasztott álláspontunkat a plenáris ülésen számos delegáció támogatta, így többek között a V4-ek, Szingapúr, Norvégia, Svédország, Dánia és az afrikai csoport is.

Az új eljárásrend – amelyet egy ún. „Understanding” formájában 2014 őszén fogadhat el a PCT-unió közgyűlése – a következőkről rendelkezik:

- lehetőleg az adott év márciusának első napjáig kell megküldeni a főigazgatónak a Műszaki Együtműködési Bizottság (PCT/CTC) összehívására irányuló kérelmet;
- a PCT/CTC ülésére a PCT-unió közgyűlést megelőzően legalább három hónappal kell sort keríteni, a PCT-munkacsoport ülésével együtt;
- a PCT/CTC a kijelölési eljárásban immár nemcsak formális, hanem – eredeti mandátumának megfelelően – szakértői szerepet tölt be;
- a kijelölésre vonatkozó hivatalos kérelmet, és az azt alátámasztó dokumentációt legkésőbb a PCT/CTC ülése előtt két hónappal kell megküldeni a WIPO főigazgatója részére.

A Lisszaboni Rendszer Fejlesztésére létrehozott munkacsoport (Working Group on the Development of the Lisbon System) 9. ülése, Genf, június 23–27.

Az ülésen a jogi elnökhelyettes, illetve az Iparjogvédelmi Jogi Osztály osztályvezető-helyettese vett részt a hivatal képviselőjeként. A magyar delegáció mind a plenáris ülésen, mind az EU koordinációs ülésein aktívan és sikeresen képviselte a magyar álláspontot.

Az ülést megnyitó Francis Gurry főigazgató elismeréssel szót a munkacsoport eddig elért eredményeiről, utalt arra, hogy a Lisszaboni Unió közgyűlése 2013 októberében a Lisszaboni Megállapodás revíziója céljából diplomáciai értekezlet összehívásáról döntött. A főigazgató a WIPO-titkárság díjakra vonatkozó javaslata kapcsán kifejtette, hogy a rendszer önffinanszírozó képességének lehetővé tételére kell törekedni. Ugyanakkor elismerte, hogy a bejelentéseknek a földrajzi sajátosságok miatti korlátozott száma nagymértékben befolyásolja a díjbevételek alakulását. Utalt arra is, hogy a javasolt, a lisszaboni rendszer fenntarthatóságához hozzájáruló megújítási vagy fenntartási díjak bevezetését indokolhatja az is, hogy az oltalom jelentős piaci értéket képvisel.

A munkacsoport ismét dr. Ficsor Mihályt, az SZTNH jogi elnökhelyettesét választotta meg levezető elnöknek, aki a munkacsoport megalakulása óta megszakítás nélkül látja el ezt a feladatot.

A munkacsoport az elnök javaslata alapján az új Lisszaboni Megállapodás szövegének tervezetét fejezetenként, a végrehajtási szabályzat tervezetének vonatkozó rendelkezéseivel együtt vitatta meg. Az elnök utalt a világos mandátum teljesítésének igényére, ismertette a 10. ülés és az ezzel együtt megrendezendő előkészítő bizottság feladatait – technikai előkészítés és a függőben lévő rendelkezések tárgyában egyetértésre jutni. A 6. és a 7. ülés döntött

a revízió irányáról (egyetlen megállapodás az eredetmegjelölésekre és a földrajzi jelzések-re, külön definíció a két oltalmi formára, azonos érdemi feltételek, egyetlen lajstrom, a kormányközi szervezetek csatlakozásának lehetővé tétele). Rámutatott továbbá, hogy a mostani ülés célja azoknak a rendelkezéseknek a világos és egyértelmű meghatározása, amelyekben egyetértés mutatkozik, a 10. ülésen pedig kizárólag azoknak a rendelkezéseknek a megtárgyalására lesz lehetőség, amelyekről a jelen ülésen nem született megállapodás (*pending issues*).

A munkacsoport tagjai, illetve a megfigyelői státuszban lévő tagállamok intenzív szakmai vitát folytattak a tervezetek egyes rendelkezéseiről. Az elnök végül 21 olyan érdemi rendelkezést azonosított, amely további tárgyalást igényel. Ilyen *pending issue* többek között a megállapodás címe, a preambulum szükségessége, a határokon átnyúló földrajzi terület kérdése, a bejelentés benyújtására jogosultak köre, az egyes megfigyelő országok által javasolt fenntartási díjak bevezetésének szükségessége, a tagállami pénzübeli hozzájárulások előírása, az egyéni díjak kérdése, az oltalmazás kötelezettségének vállalását előíró 9. cikk (1) bekezdésének törlésére vonatkozó javaslat, az érvénytelenítési okok kimerítő avagy példalózó jellegű felsorolása, valamint az egyes megfigyelők által javasolt használati kényszerrel kapcsolatos opcionális rendelkezések.

Ugyanígy nem született megállapodás a legalapvetőbb jogi kérdésekről, azaz az oltalom tartalmát szabályozó 11. cikkről, a lajstromozott eredetmegjelölések és földrajzi árujelzők generikussá válását kizáró 12. cikkről, a korábbi védjegyek és az eredetmegjelölések, illetve földrajzi árujelzők koegzisztenciáját szabályozó 13. cikk pedig immár négy (A, B, C és D) alternatív szövegopcióban fog megjelenni.

Külön napirendi pont alatt tárgyaltak a szakértők a Nemzetközi Iroda díjakkal kapcsolatos javaslatáról. A javaslatról döntés nem született, a delegációk többsége támogatón állt a végrehajtási szabályzat 23. szabályában előírt díjak összegének megemelésére vonatkozó javaslatához, ugyanakkor jelezték, a végleges döntés előtt részletesebb információkat várnak a titkárságtól. A fenntartási díjak bevezetését alapvetően a megfigyelő országok támogatták.

A munkacsoport a következő, 10. ülésén a titkárság által elkészített, az elhangzott észrevételek szerint felülvizsgált tervezetek alapján folytatja a vitát. Elsődleges feladata a szövegek technikai előkészítése a diplomáciai értekezletre, valamint a még vitás kérdésekben történő megállapodás. A 10. ülés margóján kerül sor a diplomáciai értekezlet előkészítő bizottság (*Preparatory Committee*) ülésére.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYZEMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az Európai Szabadalmi Szervezetben (ESZSZ) az SZTNH 2014 első felében is ellátta a magyar kormányzati képviselőket.

Munkatársaink részt vettek az ESZSZ Igazgatótanácsa és annak Elnöksége, illetve Albizottsága, a Szabadalmi Jogi Bizottság, a Technikai és Ügyviteli Bizottság, illetve a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság ülésein, valamint különböző továbbképzéseken.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsa Albizottságának (Select Committee of the Administrative Council, SC) 7. ülése, München, március 26.

A hivatalt a jogi elnökhelyettes, a Jogi és Nemzetközi Osztály vezetője és helyettes vezetője képviselte.

Az egységes szabadalmi oltalomról szóló végrehajtási szabályok tervezete átdolgozott változatának szabályonkénti második olvasatát végezte a bizottság. A szabályok mellett a hozzájuk tartozó indoklás is jelentős változásokon ment keresztül, hiszen azok is a szabályzat elválaszthatatlan részeit képezik majd.

A 7. szabály újítása, hogy az egységes hatály bejegyzésének időpontját azzal a nappal azonosítja, amelyen a kérelmező a 6. szabály szerinti követelményeknek megfelel. Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) döntésének kelte helyett tehát a hiánytalan kérelem beérkezése lesz a bejegyzés időpontjának tekinthető, így a lehető legrövidebb idő telik el a kérelem benyújtása és a bejegyzés időpontja között. A magyar delegáció a bejegyzés fikciós időpontban való meghatározásával kapcsolatban kétségeinek adott hangot, valamint úgy vélte, hogy az 5. szabályra is utalni kellene.

A 8. szabály új változata szerint a licenciadás készségéről szóló nyilatkozat visszavonása addig nem hatályos, amíg az erre tekintettel élvezett díjkezdvezmény összegét vissza nem fizették, így tehát a szabadalom megszűnésének szankciója kikerült a tervezetből. A 9. szabályban kisebb technikai módosításokat vezettek át, valamint hozzáadták az ESZE Végrehajtási Szabályzatának (VSZ) fenntartási díjakra vonatkozó egyes rendelkezéseire való hivatkozásokat.

A lemondásról szóló 10. szabály lényegesen egyszerűsödött abból a célból, hogy kompromisszumot alakítsanak ki a különböző nézetek között. Abban a tekintetben ugyanis, hogy milyen rendelkezések az irányadóak erre a jogintézményre az egységes hatályú európai szabadalommal kapcsolatban, eltérnek a vélemények. A tervezet immár egy központosított modellt irányoz elő, amely azonban csupán deklaratív hatályú, ellenőrzés nélküli lajstrombejegyzésekre vezetne az ESZH-nál. A részleges lemondás nem lehetséges, és csak ex nunc hatállyal lehetne ilyen nyilatkozatot tenni.

A 11. szabályban a lemondás kapcsán történt módosítást, illetve technikai jellegű kiigazításokat vezettek át. Egyes aggályok kapcsán az SC elnöke elmondta, hogy a kiegészítő oltalmi tanúsítvány (SPC) új oltalmi szakaszt jelent, tehát a szabály jelenlegi formájában sem érthető úgy, hogy az SPC-k nem hosszabbítanak meg az oltalmat.

A 17. szabály felsorolásából néhány ESZH VSZ-rendelkezést töröltek, mert nem látták a gyakorlati hasznát annak, hogy ezek is alkalmazhatók legyenek az egységes hatály bejegyzésével kapcsolatos eljárásban. Az új (3) bekezdés tisztázza, hogy mit kell „szerződő államok” alatt érteni a *mutatis mutandis* alkalmazás során.

Az igazolásról szóló 19. szabályban a továbbhasználat területi hatályára vonatkozó rész helyére egy semleges megfogalmazás került.

A kompenzációs rendszer kapcsán a beérkezett észrevételek alapján átdolgozott anyag döntéshozatalra előterjesztett dokumentumként szerepelt a napirenden. A kompenzációs mechanizmus finanszírozása kulcsfontosságú kérdés, és amíg nem tudni, milyen modellel kell majd az ennek szentelt viták során számolni, addig nem lehet előkészíteni sem az ezzel kapcsolatos döntéseket.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC)

139. ülése, München, március 27–28.

Az ülésen az elnök, a jogi elnökhelyettes, valamint a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője képviselte a hivatalt.

Az Európai Szabadalmi Hivatal elnökének beszámolója

Az ESZH elnöke elmondta, hogy az AC döntésének megfelelően elnökként a hatékonyság növelésére vonatkozó stratégiai programot hajtja végre, ami öt munkatervet jelent (*roadmaps*). Összefoglalta az elmúlt év kedvező szabadalmaztatási mutatóit: 2,8%-kal nőttek a bejelentések, aminek a hátterét úgy jellemezte, hogy ez különösen az Európán kívüli gazdasági helyzettel függ össze, de persze az ESZH-ba vetett bizalmat is jelenti.

A kooperáció kapcsán elmondta, hogy 23 kooperációs megállapodást írtak alá a nemzeti hivatalokkal. Megemlítette a szabadalmi gépi fordítási projektet, amelyet 2013 végére befejeztek; az ESZE szerződő államainak nyelvei számára (32 nyelv) már elérhetőek a három hivatalos nyelvre történő fordítási lehetőségek; ezenkívül csak angolra már működik az orosz, a koreai, a japán és a kínai nyelv fordítása. 44 szabadalmi hivatal használja az EPOQUE-ot a világon. Kiemelte a *Select Committee* (SC) ülését és azt, hogy az ESZH komolyan közreműködik az SC munkájában, vagyis az egységes hatályú európai szabadalom (UPP) bevezetésében.

Az egységes hatályú európai szabadalommal kapcsolatos fejlemények

Az EU soros elnökségét ellátó Görögország delegációja emlékeztetett arra, hogy az SC és a *Preparatory Committee* (PC) dolgozik az egységes hatályú európai szabadalom megvalósításán. A görög elnökség úgy tervezi, hogy a májusi versenyképességi tanácsra előrehaladási jelentést fog készíteni. Kiemelte az üzleti titok kapcsán elért előrehaladást, és jelezte, hogy az első olvasat lezárására számít elnöksége végéig.

A PC elnöke rövid áttekintést adott a munkacsoportokban folyó munkáról. Felhívta a figyelmet arra, hogy a végrehajtási szabályzatot hamarosan közzéteszik, hogy a döntés előtt lehetséges legyen a nyilvános véleményezés. A HR és tréningmunkacsoport előrehaladását bemutatva méltatta a bírák oktatása kapcsán rendezett márciusi budapesti konferenciát és a Tréningközpont megnyitását. Jelezte, igen fontos lenne a helyi és regionális divíziók felállításának szándékáról a tagállami tájékoztatás, mivel ez az információ komoly hatással lesz a bírók számára.

Az SC elnökének beszámolója

Az SC elnöke tájékoztatást adott az előző napi előrehaladásról. Jelezte, hogy elfogadásra került a kompenzációs mechanizmus, de egyelőre a konkrét összegek nélkül, lezárult a végrehajtási szabályzat 2. olvasata, végül elfogadásra került a SC munkaprogramja.

A PCT szerinti nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervek (PCT-hatóságok) kinevezése

Az AC elnöke jelezte, hogy a magyar delegáció kérte ennek a napirendi pontnak a felvételét az AC ülésére.

A magyar delegáció felolvasta a visegrádi országok egyeztetett véleményét a WIPO különböző fórumain folyó munka kapcsán. A felszólalás kritikusan nyilatkozott a jelenlegi kinevezési kritériumok és a kinevezési eljárás megreformálására tett javaslatokról. Jelezve a visegrádi országok törekvését a közös PCT-hatóság létrehozására, kérte a többi szerződő állam támogatását, valamint az ESZH részéről a felelős nemzetközi fellépést annak érdekében, hogy a nemzetközi téren folyó munka ne gördítsen további akadályokat a regionális kezdeményezés útjába. A tagállamok hozzászólását követően az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese elmondta, hogy a cél az, hogy a kinevezési eljárás megfelelően működjön. A PCT-hatóságok megállapodtak, hogy az eljárás javítására törekednek. A PCT-munkacsoport júniusi ülésen kívánják majd megvitatni a javaslatot, amit a PCT-közgyűlés dönthet el, így még az idén lehetséges lesz az új eljárási lépéseknek a bevezetése. Az ESZH reményét fejezte ki, hogy ez nem fogja korlátozni az új PCT-hatóságok kinevezéseit. A magyar delegáció válaszában megköszönte a támogatást. Jelezte, hogy minden olyan kritériumot teljesíteni kíván, ami a kinevezéshez szükséges.

Kiemelést érdemel az ESZH személyi ügyeinek a megvitatása, amelynek során az ESZH jelenlegi elnöke bejelentette, ambicionálja 2015. június végén lejáró mandátumának hároméves meghosszabbítását. A delegációk döntését az elnök az AC következő ülésétől várja.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Technikai és Ügyviteli Bizottságának (Technical and Operational Support Committee, TOSC) 79. ülése, Hága, május 7.

Az SZTNH képviselőiben a Szabadalmi Főosztály vezetője és az Elnökségi Kabinet szakmai főtanácsadója vett részt az ülésen.

Az ESZH vezetése beszámolt arról, hogy 2013-ban további 11 tagországgal írtak alá együttműködési szerződést, amelyek keretében számos projekt valósult meg.

További projektek megvalósulása várható a következő területeken: az Európai Szabadalmi Hálózat (EPN) továbbképzései a nemzeti hivatalok és a PATLIB-irodák munkatársai számára; szabadalmi információtechnológiai szolgáltatások és eszközök: Espacenet és online bejelentések; szabadalmi információs és tudatosságjavító szolgáltatások.

Az ESZH beszámolt az együttműködési program eredményeiről, majd ismertették a továbbfejlesztett munkatervet.

Az ESZH képviselői elmondták, hogy az EPOQUE keresőrendszer új verziójának bevezetése minden tagországban megtörtént. Ehhez folyamatosan technikai segítséget nyújt az ESZH.

Az új „Internal” bevezetését követően a hivatal munkatársai az új EPOQUE adatbázis-struktúrájának és logikai adatbázisának a fejlesztésére koncentrálnak. Jelenleg 150 különböző adatbázis mintegy 800 millió rekordját szeretnék az új logikai adatbázisba „migrálni”, aminek segítségével lehetővé válik, hogy egy kereséssel az összes adatbázis egyszerre kereshető lesz.

Az ESZH beszámolt arról, hogy 2013 decemberére a tagországok hivatalos nyelveit illetően valamennyi nyelvpár esetében bevezették a gépi fordítást, amely a nagyközönség számára is hozzáférhető az Espaceten, a publikációs szerveren és a GPI-n keresztül, míg az elbírálók számára az EPOQUENet-en keresztül. Beszámoltak arról is, hogy 2014. március hónapjában átlagosan több mint 17 000 napi fordítást végeztek az előző rendszereken keresztül.

Az ESZH ismertette az *IT Roadmap* megvalósulásának állását. Az *IT Roadmap* előreláthatólag 2017-ben fejeződik be, mivel a megvalósítást elnyerő konzorcium legnagyobb cégét egy másik cég megvásárolta. Az ügykezelő rendszert fejlesztő cég ideiglenes kiválása késéseket okoz a megvalósításban. Ennek megfelelően prioritási rendet állítottak fel, hogy a projekt sikeresen megvalósulhasson.

A hatékonyság és a minőség javítása érdekében két fontos területre koncentrálnak. Az egyik a szabadalomengedélyezési eljárás újragondolása néhány feladat törlésével vagy automatizálásával, amelyet az elbírálói kapacitás bővítésével is támogatnak. A másik terület a keresőeszközök és az információmenedzsment fejlesztése.

Az ESZH beszámolt az Együttműködési Szabadalmi Osztályozás (*Cooperative Patent Classification, CPC*) osztályozási rendszer 2013. január 1-jei bevezetése óta eltelt időszak tapasztalatairól. Eddig hét alkalommal módosították az osztályozási sémát, legutoljára 2014.

március 12-én, míg a következő módosítást júniusban tervezik. A jövőben egy hónappal a bevezetés előtt publikálni fogják az új CPC-sémát. A CPC osztályozási rendszer egyre inkább nemzetközi fontosságúvá kezd válni, mivel a kínai, koreai, orosz és brazil hivatal is a CPC-t fogja használni a jövőben.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Szabadalmi Jogi Bizottságának (Committee on Patent Law, PLC) 44. ülése, München, május 15.

Az ülésen a jogi elnökhelyettes és a Szabadalmi Főosztály vezetője képviselte az SZTNH-t.

Az érdemi szabadalmi jogi harmonizáció SPLH – az ún. Tegernsee csoport végleges konszolidált jelentése

Az előhasználat (*prior users' rights*), a 18 hónapra történő közzététel, a türelmi idő és az ütköző bejelentések kezelése kapcsán született egyedi tanulmányokat a részt vevő hivatalok képviselői egyeztettek. Ennek eredményeként készült el a konszolidált jelentés, amely már az összevethető eredményeket tartalmazza közérthetőbb formában. Érthető módon a japán és az amerikai válaszadók többsége előnyben részesíti a türelmi idő intézményét. Európában kisebb a támogatottsága, sőt, a német hivatal felmérése azt mutatta, hogy a többség inkább a türelmi idő ellen van. Azok, akik támogatnák a türelmi idő bevezetését Európában, csak egy „*safety net*” jellegű türelmi időt látnának szívesen bizonyos garanciákkal és megszorításokkal, amely 6 hónapos időtartamot jelentene a bejelentési vagy elsőbbségi időpontot megelőzően. A 18 hónapra történő közzététel fontosságával a többség egyetértett. Csak kevesen jelezték, hogy hasznos volt számukra az a lehetőség, hogy a közzétételt mellőzték az amerikai eljárásban. Az ütköző bejelentések száma viszonylag csekély, de eltérő kimenetek tapasztalhatók a különböző országokban. A „*patent thickets*” kérdésköréről kiderült, hogy kevésbé jelent problémát az egyes technológiák (leginkább az informatika, telekommunikáció technológiák) hasznosítói számára, és leginkább az Egyesült Államokban tapasztalható.

Az ESZE Végrehajtási Szabályzatának javasolt módosításai

A dokumentum javaslata alapján az ESZE Végrehajtási Szabályzatának 125. és 126. szabályában a „*post*” kifejezés helyett a „*delivery services*” kifejezés alkalmazása kellően tág lehetőségeket biztosít a küldemények ügyfelek számára történő megküldéséhez. A konzisztencia megteremtése érdekében a 2.(1), a 41.(2)(c) és a 133.(1) szabályból törölnék a megfelelő részeket.

A technológia fejlődésével a hivatal is lépést tart, így pilot projekt keretében vizsgálják az elektronikus kommunikáció integrálását az ügymenetbe. Két év tesztelést követően gyűlt össze megfelelő tapasztalat az elektronikus visszaigazolásokkal illetően. Ennek megfelelően szükség van a papírdokumentumok visszaigazolására vonatkozó szabályokhoz hasonló sza-

bályok VSZ-be történő beépítésére az elektronikus kommunikáció esetében is. Az elektronikus kommunikáció során megküldött dokumentumok átvételének vélelmére vonatkozóan is a tíznapos szabályt alkalmazná a hivatal. A részletes szabályokat a VSZ 127. szabályban összegezték.

A hirdetményi úton történő közlés szabályait is kiterjesztenék az elektronikus iratokra, amelyhez a VSZ 129.(1) szabályt módosítanák értelemszerűen.

Eszmecsere a hiányzó részekkel kapcsolatos nemzeti hivatali gyakorlatokról

A Szabadalmi Jogi Szerződés (PLT) 5. cikkelyének (6)(a) bekezdése lehetőséget biztosít a bejelentő számára, hogy helyesbítse a leírás és a rajzok egyes részeit a hiányzó részek pótlásával. Erre a szabályzatban meghatározott idő áll rendelkezésére, és a bejelentési napot módosítja az ilyen jellegű pótlás. Ennek megfelelően mind a PCT-, mint az ESZE-szabályok kiegészítésre kerültek, és immár hat éve működik e szabályozás, amivel kevés esetben, de élnek a bejelentők. Abban a speciális esetben azonban, amikor az eredeti bejelentés hibásan történt, rossz dokumentum került benyújtásra az átvevőhivatalhoz, eltérések mutatkoznak az ügyek kezelésében.

A jogbiztonság és az egységes kezelés érdekében szükség van a PCT Végrehajtási Szabályzata 20. szabályának pontosítására, hogy elkerüljük az egyes átvevőhivatalok által követett joggyakorlatokból fakadó különbségeket. A Nemzetközi Iroda által megküldött felmérés eredményei alapján változhat a szabályozás, így egyértelművé válhat, hogy a hibás bejelentések esetében teljesen új dokumentum benyújtható-e, vagy sem. Ha mégis az a döntés születne, hogy benyújtható, rendezni kell azt a kérdést is, amikor a kutatás már elkészült az eredeti dokumentáció alapján. Ilyen esetben további kutatási díj megfizetésének bevezetésére lehet szükség.

A többség egyetértett az ESZH álláspontjával, azaz teljes dokumentumot ne lehessen hiányzó részként később benyújtani, illetve az elsőbbség igénylésének a napja csak későbbi lehet, mint az elsőbbség napja, és mivel nap a legkisebb időegység, amely szabályozásra került a Párizsi Uniós Egyezményben és az ESZE-ben, ezért legalább egy nap különbséggel kell igényelni az elsőbbséget.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsa Albizottságának (Select Committee of the Administrative Council) 8. ülése, München, május 26–27.

Az ülésen a hivatal részéről az elnök és a Jogi és Nemzetközi Jogi osztály helyettes vezetője vett részt.

Az ülés napirendi pontjai között, egyebek mellett, az egységes hatályú európai szabadalmi rendszer (UPP) pénzügyi-költségvetési vonatkozásai közül a fenntartási díjak mértéke szerepelt, amit az ESZH négy prezentációja alapozott meg. Az ESZH elnöke méltatta a *Select Committee* eddigi munkáját, és úgy vélte, itt az ideje a pénzügyi kérdésekről való döntés elő-

készítésének. Alapvető célkitűzés, hogy az új rendszer hasznos és vállalkozásbarát legyen, ezért a túl magas díjmérték megengedhetetlen. Ugyanakkor a rendszernek önffinanszírozónak is kell lennie, és az ESZH semmilyen más forrásból nem támogathatja az egységes hatályú európai szabadalom adminisztrációját, a tagállamoknak pedig képesnek kell lenniük innovációs kapacitásuk fejlesztésére.

Az ESZH pénzügyekért felelős igazgatója elmondta, hogy az első prezentáció az 5. ülésen bemutatott szimulációk felülvizsgálatát valósítja meg, bevezetve a szabadalmas „optimális választásának” koncepcióját, valamint egy olyan érzékenységi vizsgálatot, amely a tiszta közgazdasági motívumokon túlmutató szempontokat tár fel.

Az ESZH szabadalmi jogért és nemzetközi ügyekért felelős igazgatója elmondta, hogy a második prezentáció a fenntartási díjakkal kapcsolatos szimulációk kapcsán figyelembe veendő szempontokat és kritériumokat veszi számba.

Az EU Bizottság képviselője bemutatta írásbeli észrevételeit az egységes hatályú európai szabadalom fenntartási díjaival kapcsolatban. A rendszer sikere múlik azon, hogy a díjak megfelelő szinten vannak-e meghatározva. A költségcsökkentéseknek nem szabad a fenntartási díjak növekedéséhez vezetnie, hanem azoknak a rendszer használóinál kell lecsapódniuk. A következtetések szerint Európa versenyképességének fokozása a cél, és ennek érdekében kell megfelelő egyensúlyt teremteni a különböző, egymással ellentétes hatást gyakorló szempontok között.

Az ESZH harmadik prezentációja a különböző díjmértékek szimulációját és ezeknek az ESZH költségvetésére gyakorolt hatását tartalmazta.

Az érzékenységi vizsgálatok tovább árnyalják a képet, és a nem csupán költséghatékonysági szempontok alapján döntő szabadalmasok viselkedését is figyelembe veszi az ESZH-ra gyakorolt pénzügyi hatások elemzésénél.

Az ESZH a negyedik prezentációban az egységes hatályú európai szabadalom penetrációs rátáival foglalkozott, és hogy ezek hogyan befolyásolják az egyes díjmérték-forgatókönyveknek az ESZH költségvetésére gyakorolt hatását. Erre a harmadik szintre azért van szükség, mert a szabadalmasok nem csupán költséghatékonysági szempontok alapján fognak dönteni (azaz nem mindenki igényel majd egységes hatályú európai szabadalmat, akinek a költségek alapján megérné, és olyanok is igényelni fogják, akiknek nem feltétlenül olcsóbb ez a megoldás) – és látni kell, melyek a valószínűbb és a kevésbé valószínű viselkedési minták. A prezentáció a főbb számokat egy összefoglaló táblázatban is megmutatta.

Ezt követően a SC elnöke egy első véleménycserére hívta fel a tagállamok képviselőit a prezentációkkal kapcsolatban, amely természetesen nem akadályozza, hogy a prezentációk vizsgálatát követően bármelyik tag vagy megfigyelő megtegye észrevételeit.

Az ESZH rámutatott, hogy a belépési költségeket csak a fenntartási díjak általi keresztfinanszírozással lehet viszonylag alacsonyan tartani. A költségvetési egyensúly elengedhetetlen. Az ESZSZ 38 egyenlő részes államból áll. Nem lehetséges, hogy az egységes hatályú európai szabadalommal kapcsolatos feladatok költségeinek a fedezése a megerősített

együttműködésben részt nem vevő országokat is terhelje. Ezen a ponton az ESZH nem tesz semmilyen konkrét javaslatot, csupán bemutatta, hogy milyen módszertannal számítja ki a forgatókönyvek költségvetési hatásait.

Az SC elnöke összefoglalójában elmondta, hogy az SC elismerte a prezentációk magas színvonalát, és a következő ülésen lesz lehetőség a részletes észrevételek megvitatására. A különböző forgatókönyvek és a feltételezések véleményezése szintén még csak ezután fog megtörténni.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának (Budget and Finance Committee, BFC) 108. ülése, München, május 27–28.

Az ülésen az SZTNH részéről a Gazdálkodási és Informatikai Főosztály vezetője vett részt.

Az egyik első napirendi pont keretében a tagállami kooperációról szóló előrehaladási jelentést a TOSC elnöke, valamint az ESZH egyik elnökhelyettese egészítette ki szóban. A kooperációs projekt éves költségvetése változatlan nominális szinten évi 13 millió euró volt, és lesz is a jövőben. A részprogramok közül az informatika 40%-kal részesül, és itt kisebb csökkenés mutatható be, ami egyes informatikai projektek lezárásának köszönhető. A hozzászólók a kooperáció folytatását szorgalmazták.

A témát a tagállami kooperáció ütemtervének aktualizálása keretében az ESZH elnöke folytatta. Felhívta a figyelmet a kooperációs költségvetés változatlan, 13 millió eurós összegére, az öt balkáni ország felzárkóztatására alkalmazandó integrációs csomagra, valamint a két kritérium alapján összeállított tagállami hozzájárulási listára, amely nem változott. Elhangzott, hogy az együttműködési támogatás feltételeit kétoldalú tárgyalások folyamán kívánják kialakítani.

Következő napirendként az IT-ütemterv (*IT roadmap*) aktualizálását az ESZH elnöke terjesztette elő részletesen, és egészítette azt ki. Annak két lényegi elemeként szoftverfejlesztési oldalról az áttevített szabadalommegadási folyamatot és az új kutatási eszközöket, míg a hardver oldaláról a személyi gépek felújítását és a hálózati nyomtatók cseréjét nevezte meg. Az előterjesztést a BFC egyhangúlag támogatta.

A 2013. évi költségvetési év számviteli adatairól, valamint a 2013. év önköltségi számai-ról szóló napirendi pontokat együtt tárgyalta meg a BFC. Az ESZH elnöke kiegészítésében kiemelte, hogy történelmi mértékű többletet értek el 2013-ban 317,4 millió euróval, ami 163,3 millió euróval magasabb, mint a tervezett. Az üzemi eredmény 42 millió euró lett szemben a tervezett +110,8 millió euróval. ami az IFRS-ben alkalmazott diszkontálási ráta megemlése miatt következett be. A negatívumot korrigálták a pénzügyi és egyéb műveletek eredményei, így 557,8 millió euróval zárta az ESZH a 2013. évet.

A könyvvizsgáló jelentése a 2013. évi beszámolóról, és az észrevételekre adott elnöki válaszok
 A könyvvizsgáló ismertette írásos jelentésének egyes részleteit. Elsőként emelte ki, hogy a beszámoló valós és megbízható képet ad az ESZH gazdálkodásáról, és teljesen megfelel az IFRS normáinak, így a véleményük záradékmentes. Megállapították, hogy a mérlegfőösszeg nő, ami a növekvő forgalom révén emelkedő kötelezettség- és követelésállomány következménye. Az RFPSS pénzügyi egyensúlya továbbra is erősen negatív a jövőbeni kötelezettségek számszerűsítése miatt, és évek óta először alakult ki negatív üzemi eredmény.

Az IT-vezető a könyvvizsgáló vonatkozó megjegyzésére válaszolva elmondta, jogos az észrevétel az IT-fejlesztési prioritások megváltozására vonatkozóan, de muszáj volt azt alakítani a mindenki által tapasztalt újszerű és növekvő mértékű informatikai támadások miatt, amelyekre sem a technikai személyzet, sem a költségvetés nem volt felkészülve eredetileg, és amelyek most is jelen vannak a mindennapokban.

A 2015-ös költségvetés tervezésének alapvető feltételezései, számai

Az ESZH elnöke kiemelte az írásos előterjesztés legfontosabb elemeit, és elmondta, hogy a bevételeknél prudens, a kiadásoknál „optimista” módon terveztek, a növekvő minőségi és mennyiségi követelményekre pedig a lehetséges létszámátcsoportosításon túl a hatékonyság növelését adják válaszul.

A 2015-ös költségvetés bevételei „csak 11,1 millió euróval, viszont a kiadások főként a személyi jellegű kiadások miatt 71,2 millió euróval nőnek, ezért a működésből fakadó költségvetési többlet 60,1 millió euróval csökken az előző év előirányzatához képest. A beruházásokra 2015-ben 63,3 millió euróval több megy el főként az ingatlanokra szánt kiadások miatt, de ezzel együtt is a teljes költségvetés többletben marad 36,2 millió euróval (2014. évi terv: 159,8 millió euró).

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsa Albizottságának (Select Committee of the Administrative Council, SC) 9. ülése, Hága, június 24.

Az ülésen a Jogi és Nemzetközi Főosztály helyettes vezetője és jogi ügyintézője képviselte a hivatalt.

Az SC elnöke elmondta, hogy az ülés napirendjén – a napirend és a 8. ülésről szóló emlékeztető elfogadásán túl – az egységes hatályú európai szabadalomra vonatkozó szabályzat véglegesítése, valamint a fenntartási díjak mértékére vonatkozó szimulációk további megvitatása szerepel, amellyel összefüggésben az ESZH az SC 8. ülése óta további két prezentációt készített. Ezt követően az egyes szabályokkal kapcsolatban mondták el észrevételeiket a résztvevők. A szabályzatról folytatott vita lezárásaként az SC elnöke elmondta, hogy bizonyos nyitott kérdésekkel sikerült elvi szinten megállapodni az 1–24. szabályról, ezek tekintetében további vita szükséges.

A fenntartási díjakról szóló szimulációkról folytatott vita bevezetőjében az SC elnöke elmondta, hogy az SC 8. ülésén bemutatott prezentációkra válaszul számos tagállam kérte, hogy az ESZH a négy és hat legtöbb hatályosítással rendelkező tagállamra vonatkozó szimulációkat is készítse el. Az ESZH szükség esetén további szimulációkat is készít, a cél mindenképpen az, hogy a lehető leggyorsabban a felhasználók számára pénzügyileg vonzó rendszer jöjjön létre, amely a nemzeti hivatalok számára is kiegyensúlyozott költségvetést biztosít.

Az ESZH pénzügyekért felelős igazgatója bemutatta a 8. ülésen ismertetett, a tisztán közgazdasági alapokon nyugvó döntést érzékenységi vizsgálattal árnyaló prezentációjának két bővített változatát.

Ezt követően a korábban írásbeli észrevételt tevők ismertették álláspontjukat. Az ESZH válaszában általános jelleggel elmondta, hogy a fő érvényesítendő szempont a költségvetési semlegesség: az egységes hatályú európai szabadalmak fenntartási díjából származó bevételek fedeznie kell a kiadásokat. Amennyiben növekszik a bevétel, „automatikusan” bekövetkezik a semlegesség, amint a költségeket fedező szintet érnék el a bevételek.

Az ezt követően kibontakozó vitában több delegáció határozottan ellenezte, hogy a privilegizált bejelentők díjkedvezményben részesüljenek. Elmondták, hogy e bejelentői kör támogatására más gazdaságpolitikai eszközök alkalmasabbak, indokolatlanul megdrágítaná a többi bejelentő által fizetendő díjakat (ezáltal versenypolitikailag is kifogásolható), a privilegizált státusz vizsgálata tovább növelné az adminisztratív terheket, és alkalmat adna a visszaélésekre is. Megoldási javaslatként megfogalmazták, hogy eleve a privilegizált kör lehetőségeit szem előtt tartva határozzuk meg a fenntartási díjak mértékét.

Utolsó napirendi pontként az ESZH a nemzeti technika állása kiegészítő vizsgálatára vonatkozó jelenlegi terveket mutatta be. A problémát az jelenti, hogy, amennyiben az egységes hatály bejegyzése után válik ismertté a (teljes kiterjesztésű) technika állásához tartozó nemzeti szabadalmi bejelentés, az európai szabadalom – az egyik értelmezés szerint – onnantól nem rendelkezhet egységes hatállyal. Jelenleg nincs egységes álláspont ennek a helyzetnek a megoldására. Az ESZH gyakorlati javaslata a megadás előtt elvégzett kiegészítő vizsgálat. A – tervek szerint 2016-tól működő – rendszer alapja egy olyan, a nemzeti hivatalok által szolgáltatott adatokból összeállított elektronikus adatbázis, amely minden nemzeti szabadalmi bejelentést tartalmaz majd, kereshető gépi fordítással kiegészítve. A vizsgálatot az ESZH végzi majd, és várhatóan minimálisra szorítja az egységes hatály „elvesztésének” a kockázatát.

Az Európai Szabadalmi Szervezet Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 140. ülése, Hága, június 25–26.

Az ESZH elnökének beszámolója

A kampányjellegűt sem nélkülözte Benoît Battistelli (FR), az ESZH elnökének szokásos nyári beszámolója. Az ESZH működésében több pozitív trendet is jelzett, illetve elmondta, hogy ismét nőtt a bejelentések száma, beleértve a PCT-bejelentéseket, összességében

3,5%-kal a korábbi év hasonló időszakához képest. A szabadalmak közzétételéig átlagban összesen 42,8 hónap telik el. Kiemelte az ESZH fellebbezési tanácsának legutóbbi döntését, amely arról szólt, hogy Wim van der Eijk egyedi ügyekben nem vehet részt a tanács elnökeként, mert összeférhetetlen a hivatali hierarchiában betöltött szerepe, az ESZH irányítása terén ellátott adminisztratív feladatai miatt. Az ESZH elnöke jelezte, a megoldás az, hogy a továbbiakban a belső konzultációs fórumok munkájába nem vonják be. Mindazonáltal – az elnök értékelése szerint – ennek hosszú távú negatív következményei lesznek. A European Patent Network (EPN) és a kooperációs útiterv (*roadmap*) végrehajtása igen jól halad. Litvánia, Románia és Ukrajna nemzeti hivatalával írták alá a legújabb kétoldalú együttműködési terveket (*Bilateral Cooperation Plan*, BCP). Kiemelte a nemzetközi események közül az IP5 legutóbbi találkozóját júniusban, Koreában, amelyen az ipar is jelen volt. Az ESZH elnöke szerint ez elősegíti, hogy „*user driven*” projekteket támogassanak a nagy hivatalok. Ilyen a „*file wrapper*” is, amely a „*global dossier*” része. Az elnök elégedetten nyugtázta, hogy az ESZH a *file wrapper* projekttel kész, a többi hivatal még nem. Végül méltatta a *roadmap*ek végrehajtását, kiemelve az alapelvet, az *efficiency quality*-stratégiát.

Az AC napirendjén öt létező stratégia, ún. „*roadmap*” tekintetében szerepelt beszámoló. Ezek – a kooperáció, az informatika, a humán erőforrások, a minőség és az épületek tekintetében – azzal a kevésbé titkolt szándékkal kerültek napirendre, hogy az AC még részletesebb képet kapjon az ESZH elnökének munkájáról, illetve arról, hogy hol tart az egyes területeken tett ígéretek megvalósítása. E dokumentumok egyben a további tervek kapcsán is tartalmazzanak javaslatokat, elképzeléseket, amelyeket az elnök nyilván csak mandátumának meghosszabbítása esetén tud végrehajtani. A delegációk üdvözltek az elért eredményeket, és összességében elismerően szóltak az ESZH elnökének munkájáról.

Az AC ebben a hangulatban nagy többséggel döntött az Európai Szabadalmi Egyezmény 11. cikkének (1) és 35 cikkének (2) bekezdése alapján a 2010. július 1-jével hivatalba lépett Benoît Battistelli, az ESZH elnöke mandátumának – 2015. június 30-ától számított – három évvel történő meghosszabbításáról.

Az AC ezen az ülésén továbbá egyhangúlag újraválasztotta Európai Szabadalmi Szervezet Technikai és Ügyviteli Bizottságának elnökévé Josef Kratochvilt (Csehország) és elnökhelyettesévé Bucura Ionescut (Románia). Mandátumuk időtartama három év 2014. június 25-től kezdődően.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (European Patent Academy, EPA) által szervezett szemináriumok és továbbképzések

Az EPA szervezésében 2014 első felében a következő külföldi szemináriumok és továbbképzések valósultak meg:

- Tisztaság és egység: a szabadalmi bejelentések elemzése, Pozsony, február 11–13. és München, március 31–április 2.;

- Patstat (szabadalmi statisztikák), Bécs, március 3–5.;
- EpoqueNet: hálózati kutatások, Hága, május 18–21.;
- Szellemitulajdon-értékelés és kommerzializáció: az ötletektől az üzletig, Athén, március 20–21.;
- Szabadalomkutatás, Bécs, március 31–április 3.;
- Újdonság és feltalálói lépés, München, április 2–4.;
- Hogyan értsük meg az ESZH kutatási jelentéseit és írásos véleményeit?, Róma, április 9–11.;
- A szabadalmi elbírálók és a szabadalmi ügyvivők/bejelentők közötti hatékony kommunikáció, Oslo, május 26–28.;
- Az Európai Szabadalmi Egyezmény 39. cikkének adminisztrációja, Párizs, június 11–12.;
- Gyógyszeripari találmányok, Varsó, június 24–26.

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

Az ESZSZ keretében a következő témájú rendezvények megrendezésére került sor 2014 első félévében, amelyeken az SZTNH munkatársai is részt vettek:

- az Európai Szabadalmi Akadémia kapcsolattartó személyeinek találkozója, München, március 11–12.;
- PATLIB-konferencia, Isztambul, május 15–16.;
- a kutatási tevékenységek harmonizációjára létrehozott állandó bizottság (PCHSA) munkacsoporti ülése, Bécs, május 21.;
- éves tagállami kooperációs ülés, Kréta, június 12–13.;
- az Európai Feltalálói Díj átadása, Berlin, június 17.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai továbbra is rendszeresen részt vettek a Brüsszelben, illetve az egyéb helyszíneken tartott munkacsoporti és szakértői üléseken, konferenciákon. Téma szerinti és időrendi csoportosításban az ülések a következők voltak:

- A védjegy barátai: Berlin, január 10., január 28., Brüsszel, január 15., április 10.,
- tanácsi munkacsoporti ülések védjegytémában: Brüsszel, január 15., február 5., február 27., március 12–13., április 10–11.; május 12., június 12–13.,
- tanácsi munkacsoporti ülések az üzleti titok témájában: Brüsszel, január 21., január 31.; február 14., február 26., március 10., április 10.,

- az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás hatálybalépését követően a bíróság működésének haladéktalan megkezdése céljából teendő előkészítő lépések koordinálása érdekében létrehozott *Preparatory Committee* 5. ülése: Brüsszel, március 18.;
- a *Preparatory Committee* pénzügyi munkacsoportjának ülése: Párizs, január 30., Párizs, június 17–18.;
- tanácsi munkacsoporti ülések a szerzői jog témájában: Brüsszel, február 28., április 24–25., május 8., június 19–20.,
- a *Preparatory Committee* jogi munkacsoportjának ülése: Berlin, május 21.;
- a Szerzői Jogi Kapcsolattartó Bizottság ülése: Brüsszel, május 28.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A BPHH 9. kapcsolattartó ülése a technikai együttműködésről, Alicante, február 20–21.

Az SZTNH részéről a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője és a Nemzetközi Védjegy Osztály elbírálója vett részt az ülésen.

Az ülést a BPHH jogi és nemzetközi igazgatóságának vezetője nyitotta meg és vezette le. Megnyitóbeszédében a BPHH stratégiai tervének végrehajtása körében értékelte a kapcsolattartó ülést, valamint az annak során részletesen ismertetett egyes programokat, amelyek fontos alkotórészei a BPHH és a tagállami hivatalok között létrejövő európai védjegy- és dizájnálózatnak.

A BPHH 2011–2015 időszakra felállított stratégiai tervének megvalósításáról a BPHH egyik munkatársa nyújtott áttekintést előadásában. Az időszak két stratégiai pillére a szervezetfejlesztés és a nemzetközi kapcsolatok erősítése. A programok kapcsán megjelölték az elérendő célokat is, és az előadó számot adott a már megvalósított elemekről. Az időszakra kijelölt három legfőbb célkitűzés részét képezi az erős és kreatív szervezet kiépítése, a BPHH hatósági munkájának minőségi javítása és a különböző gyakorlatokkal kapcsolatos konvergencia előmozdítása.

Ezt követően az Együttműködési Alap egyes programjainak az eredményei kerültek ismertetésre. Az előadó kiemelte a TMView és TMClass implementációk számának a növekedését, valamint a szoftvercsomag 2013-as sikeres megvalósítását, végül az e-filing több hivatalban végbement sikeres bevezetését hangsúlyozta. Tájékoztatta a plénomot, hogy az Együttműködési Alap projektjei közül a TMView a leginkább használt eszköz (kb. 550 000 kutatás történt a bevezetéstől számított egy éven belül), amelyet a TMClass (összesen kb. 300 000 kutatás december végéig), majd a DesignView követ.

Mindezek után az előadó áttért az egyes projektek üzemeltetése kapcsán felmerülő változáskezelési folyamat témájára, és ismertette a mechanizmus működését. Ennek kapcsán is

kiemelte, hogy a legfontosabb a szakértők közötti együttműködés, kapcsolattartás, ez már önmagában egy komoly érték, amit fenn kell tartani. Ezt követően felhívta a megjelentek figyelmét, hogy a nemzeti hivatalokban egy központi kapcsolattartót kell kijelölni, aki kezeli majd az eszközt.

Ezután a BPHH egyik munkatársa a konvergenciaprogram egyes projektjeinek állását ismertette előadásában. Előadta, hogy a konvergenciaprogram hét projektjéből három gyakorlatilag sikeresen befejeződött. 2014 közepére a Relatív kizáró okok – valószínűsíthető zavarok, a végére pedig az Abszolút kizáró okok – ábrás megjelölések projekt befejezése várható. A formatervezésiminta-oltalmakat érintő két projekt kapcsán kitért a minta grafikai ábrázolása, az ábrázolások, nézetek száma és a lemondás témáira, amelyek tekintetében a konvergencia szükségességét hangsúlyozta.

Következő napirendi pontként a BPHH további nemzetközi együttműködési tevékenysége került bemutatásra, így például a TMView, a TMClass és a DesignView kiterjesztése az EU-n kívüli államokra, majd az előadó rátért a TM5 együttműködésének ismertetésére. Kifejtette, hogy a legfőbb cél a különböző gyakorlatok, eljárások harmonizációja.

Az utolsó programpontja keretében a BPHH képviselője bemutatta a BPHH új weboldalát, kialakításának okait, az új elektronikus kommunikációs rendszert, az új online CTM/RCD kutatási felületet, az új esetjogkutató online felületet, valamint az új CTM e-filing rendszert. Rámutatott, hogy a felhasználóbarát jelleg növelése érdekében új kutatási paramétereket biztosítottak.

Ezután ismertették a Megfigyelőközpontnak az Európai Bizottsággal és az Europollal együttműködve kifejtett munkáját. Kifejtették, hogy a Megfigyelőközpont 2014–2018 időszakra felállított célkitűzései között szerepel – többek között a nemzetközi együttműködés, illetve a hálózat erősítése által – különböző eszközök és források létrehozása a szellemi tulajdon-védelmi jogsértések elleni harc erősítése érdekében, a szellemi tulajdon-tudatosság és a hamisítás, valamint kalózkodás negatív hatásai felismerésének erősítése, illetve különböző adatok és bizonyítékok nyújtása az effektív politikák támogatása céljából.

A BPHH Megfigyelőközpontja állami szektorbeli tagjainak ülése, Athén, április 2–4.

Az ülésen az SZTNH részéről a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője vett részt.

Elsőként a Megfigyelőközpont tevékenységét tekintették át a résztvevők. Az eddig elért eredményeket a Megfigyelőközpont igazgatója ismertette.

Ezután az Európai Bizottság előadása következett. A Bizottság képviselője az Európai Bizottság által kezdeményezett tevékenységeket ismertette. Áttekintést adott a szerzői jogi szabályok felülvizsgálatáról, illetve említést tett a különböző területekre vonatkozó kérdőívekről és azok eredményeinek értékeléséről. Elmondta, hogy egyetértési nyilatkozat született a jogosultak és a közvetítők között a hamis termékek online értékesítéséről. Az egyetértési nyilatkozatot szeretnék kiterjeszteni a hirdetőkre és a fizetési szolgáltatások nyújtóira is.

Kérdésre válaszolva a Megfigyelőközpont igazgatója a január 1-jétől hatályos új vámrendelettel kapcsolatban elmondta, hogy a tagállamok több cikk értelmezésével kapcsolatban keresték meg őket eddig. Nagy változást hozott szerinte ez az iparnak, és a vámosok is elégedettebbek, bár egy kissé korai látni a tényleges eredményeket. Jövő évtől egy központi rendszerben levő statisztikából több minden kiderül, és elemezni lehet az eredményeket már az év közepe-vége után.

Ezt követően a spanyol és a szlovák hivatal előadása hangzott el a hamisítás elleni küzdelem részét képező figyelemfelhívó kampányok áttekintéséről, illetve a tudatosságnövelés terén folyt pilot projektről.

Az ülés folytatásaként a BPHH részéről a tudatosságnövelésről szóló előadás hangzott el. A Megfigyelőközpont négy területre koncentrál: a fiatalok (15–24 évesek), a politikai döntéshozók, a kkv-k és a média. A legfontosabb célcsoportok fenti meghatározása mellett céljuk az érdekeltek bevonásával egy páneurópai kampány kezdeményezése nemzeti szintre kihelyezett szakértőkkel, majd a kampány eredményeinek mérése. A média vonatkozásában *mappinget*, *tréninget* és *workshopokat* terveznek, és kapcsolatépítésben gondolkodnak. A visszajelzésekből úgy tűnik, hogy nemzeti szinten ez a tevékenység nagyon nehezen működik. Emellett a médiapartnerség lehetőségei további feltérképezést igényelnek. Tájékoztatásul elmondta, hogy az Európai Bizottság Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatóságával együttműködésben akcióterv van kidolgozás alatt az információáramlás javítására és a hálózatok optimalizálására.

A következő napirendi pont a jogérvényesítési adatbázisok témaköre volt. A BPHH képviselője elmondta, hogy az *Enforcement Database* egy IT-adatbázis, amely a jogalkalmazó szervek számára megkönnyíti a hamisítványok felismerését. Ingyenes, könnyen használható eszköz. A meglévő hivatalos regiszterekre (mint a *TMview* vagy a *DesignView*) épül, ezáltal könnyen ellenőrizhető az alapul szolgáló jog érvényes volta. A jogosultak kezdeményezésére kezdtek el kidolgozni az adatbázist. Emellett vámosokból álló munkacsoport vizsgálja meg a COPIS adatbázissal való összekapcsolás lehetőségét. Az eszközt az Europol is használja majd, és próbálja közvetíteni a tagállami rendőrök felé is, és egyben ösztönöz is annak használatára.

Említésre került az ACIST eszköz (*Ati-Counterfeiting Intelligence Support Tool*) is. Ez az eszköz elsősorban a vámosoknak szól, azonban a rendőröknek is hasznos: az adatgyűjtésben nyújt segítséget, különösen a hamisítással kapcsolatban. Minden tagállamtól elvárt a lefoglalási adatainak az ACIST-ba való beillesztése, mert 2014 végére a teljes adatállomány produkálása a cél. Harmonizált az adatgyűjtési, a jelentéskészítési rendszer, amely majd az analízist is lehetővé teszi.

Ezután következett a BPHH Akadémiájának bemutatása. Az eredmények és tervek ismertetése mellett elhangzott, hogy a BPHH és az Europol 2013 novemberében együttműködési megállapodást írt alá. Ennek keretében kérdőíveket küldtek ki a hatóságoknak és a magánszektorra, amelyekre 16 tagállam mellett számos magánszerv is válaszolt.

A BPHH 11. kapcsolattartó ülése a védjegyekről, Alicante, április 8–9.

Az ülésen a hivatal részéről a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője és a Nemzeti Védjegy Osztály vezetője vett részt.

Elsőként a CP1 számú, az osztályozás harmonizálásával kapcsolatos munkacsoportban elért eredményeket mutatták be. A munka célja elsősorban a C-307/10 IP Translator ítéletben definiált „kellően pontos és egyértelmű” kritériumok tartalommal való megtöltése a védjegyek árujegyzékeiben szereplő kifejezések elfogadhatósága kapcsán. A létrehozott közös osztályozási gyakorlat egyik fontos eszköze az ún. harmonizált adatbázis, ami az elfogadható kifejezéseket tartalmazza.

Ezt követően a CP3 számú projekt eredményeiről számolt be a munkacsoport egyik tagja. A munkacsoport először külön-külön vizsgált meg négy-négy szempontot a szó- és egyszerű ábrás elemekkel kapcsolatban: mikor fogadható el a megkülönböztetőképesség szempontjából, ha a szóelemhez különleges írásmód, szín, speciális elhelyezkedés vagy különleges írásjelek kapcsolódnak. Főszabály szerint ezek önmagukban nem biztosítanak kellő megkülönböztetőképességet. Az ábrás elemek tekintetében a munkacsoport azt vizsgálta, hogy lajstromozható-e egy leíró szóelem egyszerű geometriai formákkal, az árut megjelenítő ábrával vagy a forgalomban szokásosan használt megjelöléssel. Önmagukban ezek az elemek általában szintén nem elfogadhatók.

Ezután a CP5 számú projekt eredményeinek bemutatása következett, amellyel kapcsolatban a munkacsoport befejezte a közös gyakorlat kialakítását. A közös elveket tartalmazó dokumentumon kívül rendelkezésre áll a kommunikációs és az implementációs stratégia is, hiszen a 11. védjegy-kapcsolattartó ülés plénumának a feladata, hogy döntsön arról, egyetért-e az elfogadott elvekkel, amelyek ezt követően terjeszthetők a BPHH Igazgatótanácsa elé végső jóváhagyásra. A munkacsoport arra vonatkozóan alakított ki közös gyakorlatot, hogy az összetéveszthetőség szempontjából milyen jelentőséggel bírnak a csekély megkülönböztetőképességű vagy leíró elemek.

A BPHH munkatársa ezután a CP6-7 számú, a formatervezési mintákkal kapcsolatos konvergenciaprojektek jelenlegi állásáról számolt be. Már a munka kezdetén kiderült, hogy néhány hivatal jogi kötöttségek miatt nem tud majd ezekben részt venni. A CP6 projekt a minta megjelenítését érinti, a különböző nemzeti hivatalok gyakorlata ugyanis eltér abban, hogy mi tekinthető semleges háttérnek. A CP7 számú projekt pedig a termékmegnevezések harmonizációját tűzte ki célul. Mindkét esetben a munkacsoportok tevékenységük korai stádiumában vannak, így eredményekről még nem lehet beszélni.

A következő napirendi pont a *Central Team* működésének a bemutatása volt, amely a BPHH munkatársaiból és nemzeti szakértőkből áll. Feladatuk, hogy segítsék a nemzeti hivatalokat a konvergenciaprogramban elért eredmények gyakorlati megvalósításában. A BPHH továbbá bátorította az ügyfélszervezeteket, hogy osszák meg bármikor az ezzel kapcsolatos észrevételeiket.

Ezt követően az Együttműködési Alapban folyó munka jelenlegi állását mutatta be a BPHH képviselője, majd a BPHH Akadémiája és ezen belül a Megfigyelőközpont tevékenységének ismertetése következett.

A feltétlen kizáró okok tekintetében a BPHH tájékoztatást adott arról, hogy az érdemi vizsgálat újranyitásával kapcsolatban betették a hivatkozást az elbírálók útmutatójára. Az eljárással kapcsolatos észrevételek 56%-át elfogadták. A BPHH munkatársa hangsúlyozta, hogy a Módszertani útmutató véleményezése új folyamat, amelyet igyekeznek továbbfejleszteni.

A szellemi tulajdon-jogok jogérvényesítéséről szóló szeminárium, Bukarest, május 13–15.

A hivatal képviseletében a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője és egyben a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület titkárhelyettese vett részt a szemináriumon.

Elsőként a Román Szerzői Jogi Hivatal elnökhelyettese adott áttekintést a szerzői jogi oltalomról, és ismertette a Románia előtt álló, az EU-s joganyag átültetéséből fakadó feladatokat, amelyek megegyeznek a magyar kötelezettségekkel.

A román Találmányok és Védjegyek Állami Hivatalának elnökhelyettese előadásában az iparjogvédelmi jogok rendszerét (a nemzeti rendszerek mellett létező európai és nemzetközi oltalmi rendszereket és azok együttélését) ismertette, áttekintve a nemzetközi és európai egyezmények hálóját is. Összegzőként az oltalom terjedelmének a jogosultak és a fogyasztók általi megismerését, valamint a hamisítás és bitorlás jogkövetkezményeinek ismeretét emelte ki olyanként, amely segíthet a hamisítás elleni eredményes küzdelemben és a hamisítás visszaszorításában.

A BPHH Akadémiájának munkatársa beszélt a közösségi védjegyrendszerről. Hangsúlyozta, hogy a közösségi oltalmak érvényesítése tekintetében is a nemzeti hatóságoknak kell eljárniuk a nemzeti oltalmakkal egyező struktúrában és módon, így nincs különbség a nemzeti és a közösségi oltalmak érvényesítése terén. Utalt a nemzetközi és/vagy európai szintű együttműködés szükségességére, tekintettel arra, lehet, hogy nem egyetlen nemzeti hatóság dolgozik az ügyön egyidejűleg, mert a leggyakrabban nemzetközi, határokon átnyúló vonatkozásai is vannak a jogsértésnek.

A BPHH Megfigyelőközpontjának munkatársa a Megfigyelőközpont 2013-as, „Európai polgárok és a szellemi tulajdon: észlelés, tudatosság és magatartás” című kutatási jelentésének adatait ismertette, és elmondta, hogy van már a hamisítás mennyiségi és minőségi elemzésére vonatkozó módszertan. Rámutatott, hogy a hamisítás társadalmi hatásaként a K+F-tevékenység hanyatlása is számottevő. Éppen ezért Európának erős szellemi tulajdonvédelmi rendszerre van szüksége innovációinak megőrzéséhez és versenyképessége fenntartásához a globális piacon.

A román ügyészség munkatársának előadása a jogérvényesítés alapkoncepcióját járta körül. A megfelelő jogérvényesítés jelentősége abban rejlik, hogy biztosítja a gazdasági nö-

vekedést, ösztönzi az innovációt és a versenyt, és gondoskodik a biztonsági követelmények betartásáról.

A rendezvényhez workshop is kapcsolódott, amelyen a különböző intézmények szerepét és az előttük álló kihívásokat mutatták be, illetve elhangzottak a munkacsoportok összefoglalói. A résztvevők három csoportba osztva vitatták meg és összegezték a kérdésekre adott válaszokat, amelyek a hatóságok közti együttműködésre, a nemzetközi és európai szervezetektől történő támogatás mikéntjére, az adott hatóságok által végzett tevékenységekre, a szellemi tulajdon-jogok prioritására vonatkoztak.

A Megfigyelőközpont egyik képviselője annak felépítéséről, munkájáról adott áttekintést. Feladata egyrészt a Bizottság által megkezdett munka folytatása és a jövő megalapozása. Ismertetett két tanulmányt és beszélt a jogérvényesítési adatbázisról is.

A nemzetközi együttműködés jelentőségéről az Europol munkatársa beszélt. Rövid áttekintésében elmondta, hogy a szellemi tulajdon-jogi jogsértésekkel 2008 óta foglalkoznak kiemelten; akkor a fókusz még a termékhamisításon és a kalózkodáson volt, a hangsúly azonban 2013 óta az egészség és a biztonság védelmére, a veszélyes vagy potenciálisan veszélyes termékekre helyeződött át. Ismertette, hogy az Europol milyen eszközökkel tudja segíteni a tagállami hatóságok tevékenységét, így pl. találkozók megszervezésével, mobil iroda felállításával, törvényszéki szakértők révén, oktatások és tanulmányutak szervezésével, figyelmeztető üzenetek küldésével, műveleti központtal.

A rendezvény utolsó előadását a román ügyészség munkatársa tartotta, aki a szellemi tulajdon-jogi jogsértések felderítése és nyomozása tekintetében a legjobb gyakorlat modelljéhez szükséges elemeket ismertette, melyek az alábbiak: stratégia, központi irányítóegység (társhatóságok vezetői), speciális egység, központi adatbázis, ezeket segítő jogi szabályozás. Ezen összetevők nélkül a hatékony és eredményes hatósági fellépés nem valósulhat meg.

A BPHH Igazgatótanácsának (Administrative Board, AB) 47. ülése, a Költségvetési Bizottság (Budget Committee, BC) 45. ülése, az AB és a BC együttes ülése, Alicante, május 20–22.

Az SZTNH-t a jogi elnökhelyettes (mint az AB elnöke), a Védjegy és Mintaoltalmi Osztály vezetője és a Nemzeti Védjegy Osztály vezetője képviselte az üléseken.

Az AB 47. ülése

Először a BPHH elnökének kiválasztási eljárása került megvitatásra. A szabályok ismertetése és a hozzászólások után az AB egyhangúlag megszavazta a BPHH jelenlegi elnöke mandátumának meghosszabbítását 2015. október 1-jétől kezdődően. Az AB egyhangúlag döntött arról, hogy a mandátumhosszabbítási javaslatot az Európai Unió Tanácsa elé terjeszti.

A BPHH Módszertani útmutatójának (*Guidelines*) felülvizsgálatára vonatkozó eredmények megerősítése: a BPHH elnöke röviden ismertette az új munkamódszert, amelynek

lényege, hogy ciklusokban történik az egyes részek frissítése, és amelynek keretében a tag-államok véleményét, javaslatait is figyelembe veszik.

Ezután személyzeti és a BPHH működését érintő egyéb napirendi pontok következtek, illetve a résztvevők meghallgathatták a BPHH elnökének jövőbeli terveit is.

Az AB és a BC együttes ülése

Először a BPHH és a Megfigyelőközpont éves jelentését prezentálta a BPHH vezetése. A BPHH és a Megfigyelőközpont előző évi tevékenységének bemutatása körében a BPHH elnöke egy összefoglaló videót mutatott be. A tavalyi év során útjára indult a BPHH új honlapja is, amelynek a bevezetése nem volt zökkenőmentes, azonban a felmerülő problémákat igyekeztek mielőbb kiküszöbölni. A Megfigyelőközpont a tavalyi év során is számos rendezvényen igyekezett a hamisítás elleni küzdelemmel kapcsolatos tudatosságot növelni, valamint a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokkal kapcsolatos tanulmány is elkészült.

A következő napirendi pont alatt a BPHH tevékenységének áttekintése következett a stratégiai terv és a legfontosabb tevékenységi mutatókat tartalmazó ún. *Balanced Scorecard* figyelembevételével. A beszámoló a 2013. év utolsó és a 2014. esztendő első negyedévért érintette. A BPHH elnöke kiemelte, hogy a stratégiai terv 2011-es elindulása óta több mint 100 projekt jött létre annak megvalósítása érdekében.

Az ülés a fellebbezési tanácsok (*Boards of Appeal, BoA*) tevékenységének 2013. végi és 2014. eleji áttekintésével folytatódott. A BoA elnöke kifejtette, hogy a munkateher a 2012-es csökkenés után ismét növekedni kezdett, és 2013-ra újra elérte a 2011-es szintet. 2013-ban 2602 fellebbezés érkezett, ami 11%-os emelkedést jelent. A mediációs tevékenységgel kapcsolatban kiemelte, hogy öt ügy zárult le, amelyből négy eredményes volt. Megköszönte a brit hivatalnak az együttműködés keretében nyújtott támogatást. Az Európai Bíróság előtti ügyek száma 9,6%-kal nőtt 2012-ben, 2013-ban pedig 11,7%-kal, amely arány 2014-ben stabilizálódott. A BoA döntéseinek megerősítési aránya 86,5%-ra nőtt, 2014-ben pedig ez az arány 90,9%-ra ugrott.

Ezután a BPHH elnöke röviden összefoglalta az Együttműködési Alap informatikai eszközeivel kapcsolatos implementációk számát, és kiemelte a konvergenciaprojektek jelentőségét, valamint megemlítette, hogy két új munkacsoport jött létre a formatervezésimintatartalom terén is. Az informatikai eszközök kapcsán hangsúlyozta, hogy az elektronikus kommunikáció az ügyek jelentős részében jól működik, azonban a terjedelmes bizonyítás digitalizálása nagy munkaterhet, illetve problémát jelent. Ezért bátorítják az ügyfeleket, hogy minél több dokumentumot elektronikus úton nyújtsanak be. Ezt követően a *TMView* és a *DesignView* anyagi használatával kapcsolatos elemzést mutatott be, majd a nemzetközi együttműködés formáiról számolt be.

Ezt követően a jogalkotási javaslat megtárgyalása következett. A Bizottság röviden áttekintést adott az eddigi legfontosabb történésekről, és kiemelte a legvitatottabb kérdéseket.

Összességében elégedettségét fejezte ki a dosszié görög elnökség alatt történt előrehaladásával kapcsolatban, és várja az együttműködést az olasz elnökséggel is.

A következő napirendi pont alatt a BPHH elnöke a költségvetési fegyelemmel kapcsolatos intézményközi együttműködést ismertette. Az AB és a BC a legutóbbi együttes ülésén befagyasztotta a BPHH ún. *Establishment Plan*jének végrehajtását, hogy a kérdést a következő ülésen újra megvizsgálja.

A BC 45. ülése

Először a BPHH elnöke és a BPHH egyik munkatársa ismertette a 2012-es költségvetés végrehajtásának legfontosabb részleteit. Kiemelték, hogy a 2012/2013-as időszakban nagy volt a maradványátvitel aránya, amely 36,7 millió eurót tett ki, ez a 2012-es költségvetés 19%-a.

A következő napirendi pont keretében a BPHH elnöke beszámolt a 2013-as költségvetés kulcsszámairól. A költségvetési hiány a tervezettnél kevesebb lett, 19,6 millió euró az eredetileg betervezett 35,9 millióhoz képest. A 2013-as költségvetés végrehajtásának végső eredménye – az áthozott 6 millió eurós maradványt is figyelembe véve – végül -13,6 millió euró lett. A bevételek összege 4,6%-kal több volt ugyanis a tervezettnél, aminek oka, hogy az év során a vártnál jóval több bejelentési díj érkezett a tervezettnél magasabb bejelentési és megújítási arány hatására. A kamatokból befolyt bevétel ugyanakkor 0,2 millióval kevesebb volt a tavalyi évben. A 2013-as tervezett kiadások összege 216,6 millió euró, amelyből 208,6 milliót teljesítettek. A személyi kiadások az előirányzottaknál kevesebb összeget tettek ki, ugyanakkor a működési kiadások 4,1 millióval emelkedtek. A 2013/2013-as átvitel pedig 6 milliós összegben határozható meg, amely a megelőző évihez képest magasabbnak tekinthető. A BPHH a 2013. év végig 32 költségvetési transzfert teljesített, ami 7,2%-os növekedést jelent a korábbi adatokhoz képest.

A 2014-es év költségvetése: a BPHH elnöke az első negyedév számaint mutatta be. A teljes évre tervezett 194,2 millió euró bevétel 22,3%-a érkezett be eddig, ami a vártnál kevesebb, azonban ennek fő oka a madridi bejelentési díjak rögzítésénél tapasztalt technikai probléma. Ezután a stratégiai terv költségvetési vonatkozásai kerültek bemutatásra: a tervezett kiadás 175,2 millió a 2012–2015-ös időszakban, amelynek 36%-a 2014-ben merül fel.

A 2015-re tervezett költségvetési bevétel: várhatóan 208,6 millió euró lesz, amely 14,4 milliós emelkedést jelent, a kiadás pedig 386,7 millió. A teljes költségvetési eredmény összege tehát -56,8 millió eurót tesz majd ki. A bevételemelkedés nagy részét továbbra is a védjegybejelentések számának 5%-os növekedése teszi ki, valamint 55%-os megújítási arányt várnak védjegyterületen. A formatervezésiminta-oltalom körében 4,6%-os növekedés várható.

A BPHH mediációs konferenciája, Alicante, május 29–30.

Az ülésen a hivatal részéről a jogi elnökhelyettes, a Nemzeti Védjegy Osztály vezetője és a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője vett részt.

A konferencia első napján a résztvevők a nyitóbeszédet követően különböző előadásokat hallgathattak meg a mediációról szóló uniós irányelvvel, a mediáció gyakorlati kérdéseivel és annak más eljárásokhoz képest tapasztalható különbségeivel kapcsolatban.

A konferenciát a BPHH elnöke nyitotta meg, aki beszédében a modern és hatékony eszköznek ítélt mediációs szolgáltatás megálmodását és kiépítését hangsúlyozta, emellett felajánlotta a BPHH és az általa foglalkoztatott 28 tapasztalt mediátor segítségét.

Az SZTNH jogi elnökhelyettese, dr. Ficsor Mihály az AB elnökeként beszámolt a mediáció iránti érdeklődés növekedéséről, amely érezhető volt a legutóbbi igazgatótanácsai ülésen is, ahol a fellebbezési tanácsok tevékenységének megvitatása során több kérdés érkezett a mediációval, mint a fellebbezési tanácsok összes eljárásával kapcsolatosan. Emellett rávilágított a mediáció előnyeire, amelyek egyik legjelentősebb aspektusa az, hogy a mediációs eljárás a kiszámíthatóságot a rugalmassággal kombinálja.

Az EU mediációsirányelv-szekciójában a Nemzetközi Mediációs Intézet igazgatója általánosságban beszélt a mediációról. Különösen a határokon átnyúló viták számának emelkedése és összetett volta indokolta a mediációs irányelv létrejöttét. Még mindig problémaként jelentkezik az információ hiánya: gyakran még a jogászok sem ismerik a mediáció szerepét, jelentőségét, szabályozottságát, amely szerint egy harmadik, semleges fél segíti a megállapodást az adatok és az ügy bizalmas kezelése mellett.

A panelbeszélgetést követő kérdések a bírósághoz való jog biztosításának kérdésére irányultak a mediáció kötelező előírása esetén, illetve az EU szabályozásának terjedelmére vonatkoztak. Abban a kérdésben, hogy az EU meddig menjen el a mediáció szabályozása területén, még nincs pontos válasz, az biztos, hogy szükség van arra, hogy az EU tovább támogassa az informálódást ezen a területen is.

A „Mediáció a gyakorlatban” szekciójának egyik előadásában a WIPO Mediációs Központjának egyik munkatársa a WIPO vitarendezési gyakorlatát, tárgykörét, definícióit mutatta be. Említése szerint a mediáció során elért egyezség általában szerződés módjára hajtható végre. Leggyakrabban szabadalmakkal, IT-joggal és védjeggyel kapcsolatosak a közvetítői eljárások.

„A mediáció összehasonlítása más vitarendezési formákkal” szekció előadásai között szerepelt a Vitarendezés Nemzetközi Központja (*International Centre for Dispute Resolution*) elnökhelyettesének előadása. Kiemelte, hogy a vonatkozó jogi rendelkezéseket célszerű együtt és nem elszigetelve szemlélni. Felhívta továbbá a figyelmet arra, hogy minden vitaszonylat és vita más, a sikeres vállalkozásoknak egész portfóliójuk van a konfliktusok kezelésére.

A konferencia második napján a résztvevők délelőtti előadásokat hallgathattak meg, majd később párhuzamos programok közül lehetett választani, továbbá a BPHH fellebbezési tanácsainak elnöke a nemzeti hivatalok képviselőit egy külön egyeztetésre is meghívta. A találkozó napirendjén szerepelt a jövőbeni együttműködés a nemzeti hivatalok mediátoraival, együttműködés a mediátorképzés területén és az együttműködés egyéb lehetséges területei.

Ezt követően a konferencia zárásaként egy gyakorlati bemutató következett a mediáció különböző fázisairól: egy kitalált ügyben, előre megadott szereposztásban.

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

A Visegrádi Szabadalmi Intézet szakértői megbeszéléseire január 16-án Varsóban (2. ülés), február 26-án Prágában (3. ülés) és április 29-én Besztercebányán (4. ülés) került sor.

Április 1–3. között Szingapúrban az SZTNH és a Szingapúri Szellemitulajdon-védelmi Hivatal között folytak megbeszélések, illetve előadások hangzottak el a szingapúri felhasználók számára.

Április 10-én az SZTNH-ba látogatott a Japán Szabadalmi Hivatal nemzetközi kapcsolatokért felelős igazgatója, a Japán Külkereskedelmi Szervezet európai igazgatója és a budapesti Japán Nagykövetség egyik munkatársa.

Április 17–18. között az SZTNH tanulmányút keretében fogadta a Moldovai Köztársaság szellemitulajdon-védelemmel foglalkozó hatóságai képviselőinek delegációját.

Június 4–6. között a csehországi Lednicében került sor a kibővített visegrádországi csoport szellemitulajdon-védelmi hivatalai vezetőinek találkozására.

Június 30. és július 4. között a BPHH munkatársai látogattak az SZTNH-ba, ennek keretében bemutattak két szoftvercsomagot, illetve megbeszélést folytattak a hivatal munkatársaival.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Nemzetközi konferencia az Egységes Szabadalmi Bíróság budapesti képzési központjának megnyitása alkalmából

Az Egységes Szabadalmi Bíróság (ESZB) szabadalmi bíráinak képzését koordináló Képzési Központ megnyitása alkalmából március 13–14. között Budapesten nemzetközi konferencia került megrendezésre a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, az Európai Szabadalmi Hivatal és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala közös szervezésében.

A konferenciát dr. Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter nyitotta meg. Beszédet mondott dr. Cséfalvay Zoltán parlamenti és gazdaságstratégiaiért felelős államtitkár, Benoît Battistelli, az Európai Szabadalmi Hivatal elnöke, António Campinos, a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal elnöke, valamint előadást tartottak a nemzeti, regionális és nemzetközi szellemitulajdon-védelmi intézmények, bírói egyesületek és egyetemek képviselői. A konferencia első napját az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló általános ismertetőnek, az ESZB-t előkészítő bizottság munkájának, valamint az EU-tagállamokban

jelenleg folyó bíróképzési gyakorlatnak szentelték a szervezők. A második nap az ESZB ún. *Preparatory Committee*-jének munkájáról adott áttekintést, és eszmecserebiztosított az ESZB-bírók képzési tervébe illeszthető szakmai tartalomról.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai az év első felében is számos alkalommal képviselték a hivatalt különböző szakmai konferenciákon és üléseken. A jelentősebb rendezvények a következők voltak:

- IPorta-megbeszélés, Brüsszel, január 15–16.;
- Eurodesign Konzorcium workshop, Brüsszel, február 12-13.;
- az Európai Jogi Akadémia konferenciája a földrajzi árujelzőkről, Trier, március 21-22.;
- az Európai Dizájn szövetségek Hivatalának (BEDA) éves közgyűlése, Bécs, március 21–22.;
- a Görög Iparjogvédelmi Szervezet és a Szellemi Tulajdon Világszervezete által közösen szervezett „Szellemi tulajdon és egészségügyi innováció” elnevezésű konferencia, Athén, április 29.;
- szerzői jogi konferencia az EU-elnökség keretében, Athén, június 6.;
- konferencia a védjegyekről és a hamisítás elleni intézkedésekről, Athén, június 18.;
- IPorta-workshop, Alicante, június 26–27.

Dr. Palágyi Tivadar*

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (US Supreme Court) 2013. június 13-án a Myriad-ügyben olyan döntést hozott, hogy a környező genetikai anyagtól elkülönített génszekvenciák nem szabadalmazhatók [L. Palágyi Tivadar: Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság Myriad-döntése. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 4. sz., p. 21.]. A Legfelsőbb Bíróság döntése érvénytelenítette a Myriad 5 747 282 sz., 5 693 473 sz. és 5 837 492 sz. amerikai szabadalmának azokat az igénypontjait, amelyek a 17. kromoszómán elhelyezkedő BRCA1 és BRCA2 gén DNS-szekvenciáira vonatkoztak. A Legfelsőbb Bíróság döntése azonban nem semmisítette meg a Myriad szabadalmainak tíz igénypontját.

A Legfelsőbb Bíróság döntését követően számos, genetikai vizsgálatot végző társaság, köztük az *Ambry Genetics* (Ambry) olcsóbban kezdte kínálni a BRCA-próbát, amelynek a segítségével meg lehet állapítani egy páciens rákban való megbetegedésének a kockázatát. Ezt a próbát a Myriad 4040 USD-ért, az Ambry viszont 2200 USD-ért ajánlotta.

A Myriad „helyrehozhatatlan kárra” hivatkozva 2013 júniusában kérte a bíróságtól, hogy az Ambry-t ideiglenes intézkedéssel tiltsa el a BRCA-próba forgalmazásától, és azzal is érvelt, hogy az Ambry bitorolta tíz olyan igénypontját, amelyeket a Legfelsőbb Bíróság döntése nem semmisített meg. E tíz igénypont közül négy primerekre, vagyis szintetikus DNS-párookra, és hat igénypont BRCA1 és BRCA2 szekvencia elemzési módszereire vonatkozott.

Az Utahi Kerületi Bíróság bírása, *Robert Shelby* 2014. március 14-én megállapította, hogy a Myriad jogtalanul kérte az ideiglenes intézkedés elrendelését, mert nem állt fenn helyrehozhatatlan kár, és képtelen volt bizonyítani, hogy igénypontjai alapján valószínűleg pernyertes lenne.

Shelby bíró döntése után az Ambry legfelsőbb vezetője kijelentette: „Mai győzelmünk az egész genetikai közösség győzelme. Évek óta valamennyien hittük, hogy a természeti termékek nem szabadalmazhatók, és meglepedéssel fogadtuk a Legfelsőbb Bíróság 2013. júniusi döntését, amely megerősítette ezt az elvet.”

Ezzel szemben a Myriad szóvivője kijelentette, hogy a bíróság nem döntött az ügy érdeméről. „Még csupán a per kezdeti szakaszában vagyunk, és bízunk abban, hogy erős bizonyítékaink alapján győzni fogunk. Továbbra is hiszünk szabadalmaink érvényesíthetőségében” – mondta.

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

B) A *Galderma* svájci gyógyszergyártó vállalat főleg bőrgyógyászati készítményeket állít elő, népszerű pattanásellenes Differin® gyógyszerére vonatkozó szabadalmát a Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeal for the Federal Circuit, CAFC) megsemmisítette.

A Differint, amely hatóanyagként 0,3 tömegszázalék adapalént tartalmazó géles termék, a Galderma öt különböző amerikai szabadalma védte. A *Tolmar Inc.* (Tolmar), az Egyesült Államokból származó gyógyszergyártó és -csomagoló vállalat, rövidített új gyógyszerkérelmet (Abbreviated New Drug Application, ANDA) nyújtott be annak érdekében, hogy a Differin® generikus változatára az Élelmiszer- és Gyógyszerbiztonsági Felügyelet (Food and Drug Administration, FDA) engedélyét kérhesse. A Galderma pert indított a Tolmar ANDA-kérése ellen, azt állítva, hogy a Differin® generikus változata bitorolná szabadalmának több igénypontját. Válaszképpen a Tolmar kétségbe vonta a Galderma igénypontjainak érvényességét. A Kerületi Bíróság (District Court) a Galderma igénypontjait érvényesnek találta, ami arra készítette a Tolmart, hogy fellebbezést nyújtson be a CAFC-nél.

Meglepő fordulatként a CAFC megváltoztatta a Kerületi Bíróság döntését, mert megállapította, hogy a Tolmar fellebbezése világos kézenfekvőségi ügyre vonatkozik. A Galderma ugyanis a lehető legtágabb oltalmi kör védelme érdekében 0,01-1 tömegszázalék adapalénkoncentrációt igényelt, mert nem sejtette, hogy egy ilyen, látszólag okos igénylési stratégia a jövőben visszafelé sülni lehet el. Idővel ugyanis a Galderma számára nyilvánvalónak tűnt, hogy a 0,3 tömegszázalék adapalént tartalmazó készítmény bizonyos előnyökkel rendelkezik, és ezért erre külön szabadalmi bejelentéseket nyújtott be, amelyekre szabadalmat is kapott. Ezt követően azonban a Tolmar megtámadta a Galderma szabadalmait, aminek alapján megállapították, hogy a 0,3 tömegszázalék adapalénkoncentrációt korábbi szabadalmak már védték.

A Tolmar előadta, hogy a Galderma 0,3 tömegszázalék terméket védő igénypontjai kézenfekvők a 4 717 720 számú amerikai szabadalom, a 34 440 sz. újraengedélyezett (reissue) szabadalom és a 0,1% Differint tartalmazó gél adatlapja alapján. A Tolmar szerint az előbbi két amerikai szabadalom egyértelműen kinyilvánította az adapalén használatát 0,01 és 1 tömegszázalék közötti koncentrációkban. A Tolmar bizonyos hivatkozásokat is benyújtott, amelyek ismertették a 0,3 tömegszázalék adapalént tartalmazó készítmény kedvező vizsgálati adatait állatokon.

A Galderma megpróbálta az ügyet a saját javára fordítani azáltal, hogy hivatkozott Differin® termékének kereskedelmi sikerére és azokra a váratlan eredményekre, amelyeket a 0,3 tömegszázalék adapalént tartalmazó készítménnyel kapott. A CAFC azonban leszögezte, hogy amikor a kézenfekvőség a technika állásán alapszik és egyértelműen meggyőző, az olyan másodlagos megfontolásoknak, mint a váratlan eredmények és a kereskedelmi siker, csekély súlyuk van. Így ami egy szabadalombitorlási ügyként kezdődött, a Galderma ellen fordult, amely végül elvesztette népszerű gyógyászati készítményére vonatkozó igénypontjainak érvényességét.

C) A *Ring & Pinion Service Inc. (R&P) v. ARB Corp. (ARB)*-ügyben a CAFC-nek abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy egy ekvivalens előreláthatósága a szabadalmi bejelentés benyújtásának időpontjában akadályozza-e az ekvivalensek tanára (doctrine of equivalents, DOE) való támaszkodást.

A DOE alapján egy termék vagy egy eljárás, amely szó szerint nem bitorolja egy szabadalmi igénypont világos kifejezéseit, mindazonáltal bitorolhat, ha „egyenértékűség” állapítható meg a bitorlással vádolt termék vagy eljárás elemei és a szabadalmazott találmány igényelt elemei között. Egy másik szövegösszefüggésben „egyenértékűségi” gondolatokat akkor is lehet elemezni, amikor az igénypont kifejezései „eszköz-plusz-funkció” alakban vannak megfogalmazva, amit egyébként megenged az amerikai szabadalmi törvény 112(f) cikke.

Az R&P az elsőfokú bíróság előtt azt állította, hogy „Ziplocker” terméke nem bitorolta az ARB gépkocsi-differenciálzárra vonatkozó szabadalmát, amelynek 1. igénypontja rövidítve a következő szövegű volt:

„Differenciálzár, amely tartalmaz egy differenciálhordozót, ... egy záróeszközt, ... az említett differenciálhordozóban kialakított hengeres eszközt, amelyben egy működtető van elrendezve olyan módon, hogy az említett záróeszköz mozgást képes előidézni az említett hordozóhoz képest ...”

Nem volt vita afelett, hogy az R&P „Ziplocker” termékének valamennyi korlátozása szó szerint ki volt elégítve, kivéve egyet: a „kialakított hengeres eszköz” elemet. A felek egyetértettek azonban abban, hogy a „Ziplocker” ekvivalense volt a hengernek, ámbar egy szakértő számára előre látható lett volna a szabadalmi bejelentés benyújtásának időpontjában. Ennek megfelelően a felek abban az alaki megkötésben egyeztek meg, hogy a bitorlás elemzése attól a különálló jogi kérdéstől függ, hogy a DOE akadályozza-e egy ekvivalens figyelembevételét, ha előre látható volt a szabadalmi bejelentés időpontjában.

A Kerületi Bíróság azon a véleményen volt, hogy az ekvivalens előreláthatósága jogi alapon nem zárja ki azt, hogy az ARB a DOE-re támaszkodjék, azonban úgy döntött, hogy az igénypont érvénytelensége miatt nem forog fenn bitorlás.

Az R&P a CAFC-nél nyújtott be fellebbezést, és arra hivatkozott, hogy az ekvivalens előreláthatósága a DOE alkalmazásának gátját képezte. Ezt az állítását főleg egy közel húsz évvel korábbi, a *Shage Products, Inc. v. Devon Industries, Inc.*-ügyben hozott döntésre alapozta. Erről a döntésről egyesek azt gondolták, hogy új előreláthatósági szabályt hozott létre, amely érvényben van a DOE területén. Ez az előreláthatósági szabály – ha létezett – a szabadalomszövegezés bizonyos fajta gátját képezte volna, aminek folytán a DOE alapján ki lennének zárva azok az ekvivalens szerkezetek, amelyek előre láthatók lettek volna.

Moore bíró, a CAFC háromtagú tanácsának vezető bírása szűkszavúan megjegyezte: „Nincs, és nem is volt az ekvivalencián alkalmazása kapcsán előreláthatósági korlátozás”. A CAFC megállapítása szerint az ismert felcserélhetőség valójában egy világos DOE-precedens esetén a bitorlás megállapításának kedvezhet.

A CAFC kifejtette, hogy szó szerinti bitorlás esetén a vádolt szerkezetek az igénypontban megadottal azonos funkciót fejtenek ki. Ezzel szemben a DOE olyan szerkezetekre vonatkozik, amelyek *lényegileg* azonos funkciót *lényegileg* azonos módon *lényegileg* azonos eredménnyel fejtenek ki. A CAFC leszögezte, hogy „az ekvivalensek tana így olyan szerkezetekre vonatkozik, amelyek ekvivalens, de nem azonos funkciót fejtenek ki. Ez attól függetlenül igaz, hogy a bitorlással vádolt ekvivalens a szabadalmazás időpontjában ismert volt-e vagy sem. Ezért az eszköz-plusz-funkció elemekre alkalmazott DOE csupán azt kívánja, hogy az ekvivalens szerkezet lényegileg azonos funkciót fejtsen ki, függetlenül attól, hogy a szabadalmazás időpontjában ismert volt-e vagy sem.

A CAFC-tanácsa egyhangúan hozta meg azt a döntést, hogy a DOE alapján bitorlás állapítható meg annak ellenére, hogy a bejelentés időpontjában a kérdéses ekvivalens előre látható volt egy átlagos szakember számára.

D) *Shawne Merriman*, a San Diego Chargers egy korábbi rögbijátékosa beperelte a sportruházatgyártó *Nike*-t, azt állítva, hogy az utóbbi bitorolja az ő *LIGHTS OUT* (a lámpák kialszanak) védjegyzett becenevét, amelyet azért kapott, mert fénykorában eldöntötte az ellenfél játékosait.

Merriman kijelentette, hogy ezt a becenevet a főiskolán kapta, és „a dolgokat azzal tettem hivatalossá”, hogy 2007-ben védjegyjogot szerzett. „Azóta is használom ezt a nevet” – mondta, majd hozzátette: „Azért perlem a Nike-t, mert nem csak a saját védjegyemet kívánom megvédeni, hanem más sportolókat is óvni szeretnék, akik profi pályafutásuk után – hozzám hasonlóan – megpróbálnak kifejleszteni egy márkanévet.”

Ausztria

A) A *Backaldrin* tulajdonosa az osztrák *KORNSPITZ* védjegynek, amelyet többek között gabonaalapú készítményekre, pékárukra és cukrászsüteményekre lajstromoztak, és pékségi keverékeket állít elő, amelyeket pékeknek szállít. E keverékekből a pékek négyszögletes alakú kenyértekerceket készítenek, mindkét végükön egy-egy csúccsal. A pékek tudják, hogy a *KORNSPITZ* a *Backaldrin* védjegye. A végfogyasztókat azonban a *Backaldrin* vagy a pékek nem tájékoztatják arról, hogy a *KORNSPITZ* egy védjegy.

A *Pfahnl*, a *Backaldrin* versenytársa kérte az Osztrák Szabadalmi Hivatalnál (OSZH) a *KORNSPITZ* védjegy törlését azon az alapon, hogy az a termékek köznevévé vált a 2008/95/EC védjegyirányelv 12 cikk (2) bekezdése és az osztrák védjegy törvény 33b cikke alapján. Az OSZH helyt adott a kérelemnek, és törölte a *Backaldrin KORNSPITZ* védjegyét.

A *Backaldrin* a Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács (Oberste Patent- und Markensenat, OPM) nyújtott be fellebbezést. Ez a bíróság, amely jogosult felülvizsgálni az OSZH döntéseit, úgy gondolta, hogy a törlés a kereskedők szempontjából hibás volt. A végfogyasztók számára szánt áruk szempontjából azonban az OPM úgy döntött, hogy az alábbi kérdéseket intézi az Európai Unió Bíróságához (Court of Justice of the European Union, CJEU):

1. Egy védjegy köznévvé válik-e a 2008/95/EC irányelv 12. cikk (2) bekezdése értelmében, ha

a) a kereskedők tudják, hogy a védjegy eredetmegjelölést képez, de ezt általában nem közlik a végfelhasználókkal, és

b) többek között ilyen okok miatt a végfelhasználók a védjegyet már nem eredetmegjelölésként értik, hanem azoknak az áruknak vagy szolgáltatásoknak a közneveként, amelyekkel kapcsolatban a védjegy lajstromozva van?

2. Egy védjegytulajdonos viselkedését lehet-e „inaktívnak” tekinteni az irányelv 12. cikk (2) bekezdése céljaira, ha inaktív marad annak ellenére, hogy a kereskedők nem tájékoztadják a fogyasztókat arról, hogy ez a név egy lajstromozott védjegy?

3. Ha a tulajdonos cselekedetei vagy inaktivitása következtében egy védjegy a véghasználók számára köznévvé vált, de a kereskedelembe nem, ez a védjegy törölhető-e, ha – és csak ha – a végfogyasztóknak ezt a nevet kell használniuk, mert nincs egyenértékű változat?

Az ECJ a kérdésekre 2014. március 6-án a következő válaszokat adta:

1. A 2008/95/EC irányelv 12. cikk (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a fő eljárás szerinti esetben egy védjegy törölhető olyan termékek vonatkozásában, amelyekre lajstromozták, ha a tulajdonos cselekményei vagy inaktivitása következtében ez a védjegy ennek a terméknek a köznevévé vált csupán a termék véghasználóinak a szempontjából.

2. A 2008/95/EC irányelv 12. cikk (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy ennek a rendelkezésnek az értelmében „inaktivitásnak” minősíthető, ha egy védjegy tulajdonosa nem buzdítja az eladókat, hogy többször használják ezt a védjegyet olyan termék eladásakor, amellyel kapcsolatban a védjegyet lajstromozták.

3. A 2008/95/EC irányelv 12. cikk (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy annak jelente szerint egy védjegy törlése nem eredményezi annak feltételezését, hogy meg kell bizonyosodni arról, vajon vannak-e más nevei annak a terméknek, amellyel kapcsolatban ez a védjegy a kereskedelembe köznévvé vált.

B) Az alább tárgyalt ügyben a találmány egy folyásképes, önmagától megszilárduló töltőanyagra vonatkozott. Az anyagot a bejelentés benyújtása előtt két vizsgálati jelentésben írták le, amelyeket Bécs város önkormányzata több részlegének továbbítottak. Emellett az anyagot több kísérleti építési területen is használták.

A kérelmező kétségbe vonta a találmány újdonságát.

Az OPM különböző kommentárokra, valamint a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság és az Európai Szabadalmi Hivatal fellebbezési tanácsainak a joggyakorlatára hivatkozva megállapította, hogy akkor lehet szó a nyilvánosság számára nem hozzáférhető tudásról, ha az csupán kevés személy számára ismert, és titokban tartják. Itt nem elegendő önmagában a titoktartási kötelezettség, sokkal inkább döntő, hogy azt meg is tartásák. Rendszerint ebből kell kiindulni, ha nincs arra utaló jel, hogy a titoktartási kötelezettséget valóban megsértették. Titoktartási kötelezettség egy hallgatóságos megállapodásból is következhet. Általában akkor lehet ilyen megállapodást feltételezni, amikor több személy vagy vállalat összedolgozik

egy új műszaki megoldás kifejlesztésénél és kipróbálásánál, mert ebben az esetben általában fennáll az összes résztvevő közös érdeke abban, hogy a találmányt harmadik személyekkel szemben titokban tartsák. Az OPM arra a megállapításra jutott, hogy ez ilyen eset volt.

A kísérleti építési helyen végzett használat által egy szabadalom akkor válik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, ha e használat révén a tudomásulvétel lehetősége egy nem korlátozott személyi kör számára nem távol álló, vagyis nem csupán elméleti lehetőség. Ha a szabadalom egy termék összetételére vonatkozik, csak akkor lehet újdonságrontó kinyilvánításról beszélni, ha a termék maga a nyilvánosság számára hozzáférhető, és egy szakember által elemezhető és reprodukálható. Ezzel szemben az új termék megtekintésének a lehetősége csak akkor alapoz meg nyilvános hozzáférést, ha a szakember már csupán vizuális megtekintés alapján is felismeri a műszaki összefüggéseket.

Az OPM arra a következtetésre jutott, hogy olyan töltőanyag esetén, amelyet egy megbíró nyilvános építési területein használtak, a megismerésnek csupán elméleti lehetősége állt fenn.

Ausztrália

2014. március 19-én a parlament elé terjesztették a szellemi tulajdon-védelmi törvények módosításának tervezetét.

A törvénytervezet két legfontosabb pontja, hogy gyógyászati termékekre bevezeti a kényszerengedélyt, és lépéseket tesz Ausztrália és Új-Zéland szabadalomvizsgálati rendszerének egyesítésére.

Úgy tűnik, hogy ezek a javaslatok általános helyesléssel találkoznak és ésszerűek.

Belgium

A) 2014. március 13. előtt a belga szabadalmi törvény csak elmulasztott évdíjfizetés esetén tette lehetővé egy szabadalom újbóli érvénybe helyezését. 2014. március 13-án módosították az újbóli érvénybe helyezésre és az ezzel kapcsolatos határidőkre vonatkozó rendelkezéseket, amelyek korszerűsítését az Európai Szabadalmi Egyezmény 122. cikkével és 136. szabályával összhangban végezték el.

Egy belga szabadalmi bejelentés benyújtója vagy egy belga szabadalom tulajdonosa számára a jogok helyreállítása általában akkor válik lehetségessé, ha a lehető legnagyobb mértékű gondosság ellenére képtelen volt a Belga Szabadalmi Hivatal által kitűzött határidőt figyelembe venni, feltéve, hogy a határidő elmulasztásának a közvetlen következménye a szabadalmi bejelentéssel vagy szabadalommal kapcsolatos jogvesztés. Az új rendelkezések arra az esetre is vonatkoznak, amikor egy európai szabadalom érvényesítéséhez egy hivatalos nyelven kell benyújtani a fordítást.

Jogvesztés megszüntetéséhez a következőket kell figyelembe venni.

– A helyreállítási kérelmet írásban kell benyújtani attól az időponttól számított két hónapon belül, amikor megszűnt a határidő-mulasztás oka, de legkésőbb az elmulasztott határidőtől számított egy éven belül.

- A kérelem benyújtásával egyidejűleg pótolni kell az elmulasztott cselekményt.
- A kérelemben ismertetni kell a mulasztás alapját képező okokat és tényeket.
- A kérelem benyújtásával egyidejűleg be kell fizetni a helyreállítási díjat.

A helyreállítás ki van zárva a helyreállítás kérelmezésére vonatkozó határidőkkel kapcsolatban.

B) Az elsőfokú Brüsszeli Bíróság (BB) a *Lefebvre v. Bogaert*-ügyben egy szabadalom újdonsága tárgyában döntött.

A Lefebvre birtokosa volt egy „Masszírozásra és a testkörfogat csökkentésére szolgáló termodinamikai eszköz” című belga szabadalomnak. A szabadalom szerinti fizioterápiás készülék alkalmazása során a bőrt felszívják, és egyidejűleg erős vörös és infravörös sugárnyalábot vetítenek rá, ami a zsírsejtekben a zsír feloldását eredményezi.

A BB az újdonsággal kapcsolatban rámutatott, hogy a Bogaert szerint a találmány nem új, mert már több karcsúsító eljárás ismert, amely infravörös sugárzás hatásán alapszik. Ezzel kapcsolatban a Bogaert a különböző weboldalakból álló 13-as dokumentumra hivatkozott saját aktáiban. A BB azonban megállapította, hogy a feltalálás és a bemutatott készülékek piacra vitelének időpontja ezeknek az oldalaknak az alapján nem állapítható meg teljes biztonsággal, úgyhogy a Lefebvre által szabadalmaztatott találmány újdonságának hiánya nincs bizonyítva.

A találmány ipari alkalmazhatóságával kapcsolatban a BB megjegyezte, hogy a Bogaert a szabadalom érvénytelenségére is hivatkozott, mert a Lefebvre szabadalmi bejelentése szerint a találmány olyan készülékre vonatkozik, amely feszessé teszi a bőrt, javítja a bőr vérellátását és csökkenti a zsírlerakódást. A belga szabadalmi törvény 7. cikke szerint viszont a sebészeti és gyógyászati kezelési eljárások nem minősülnek iparilag alkalmazható találmányoknak. A bíróság felfogása szerint azonban úgy tűnik, hogy a Bogaert elfelejti azt a tényt, hogy a szabadalom a készülékre, nem pedig a készülékkel alkalmazandó eljárásra vonatkozik, ezért a hivatkozott 7. cikk sem gátolja a Lefebvre találmányának szabadalmazását.

Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonization in the Internal Market, BPHH)

A BPHH Fellebbezési Bírósága (FB) 2014. március 6-án döntést hozott, amelyben megerősítette az Alicantei Kereskedelmi Bíróság (AKB) korábbi döntését, és így:

- megvonta a 2 655 598 számú spanyol védjegyet,
- megállapította, hogy fennáll az összetévesztés valószínűsége e védjegy és az Armani-sas között;
- megállapította, hogy bitorolták az Armani-sast;
- elrendelte, hogy a legtöbb alperes fizessen kártérítést az Armaninak; és

– elrendelte, hogy a legtöbb alperes fizesse meg a bírósági költségeket.

A döntés előzménye, hogy az Armani birtokolja az 504 308 számú közösségi védjegyet a 3., 9., 14., 18. és 25. áruosztályban, amely az Armani-sast védi:

Az alperesek különböző személyek és vállalatok voltak, akik/amelyek részt vettek az Armani-sashoz nagyon hasonló logóval ellátott áruk (pl. szemüvegek) importjában és árusításában. Ez a logó az Armani szerint összetéveszthető volt az Armani-sassal, és az alábbi lajstromozott spanyol védjegynek felelt meg:

Az AKB ideiglenes intézkedéssel tiltotta el az alpereseket az Armani-sashoz hasonló spanyol védjegy használatától, és ezt az intézkedést az FB megerősítette.

Az AKB által kiadott elsőfokú döntés ellen az alperesek közül csupán a *Novedades Import-Export, SL* (Novedades) fellebbezett. A vállalat azzal érvelt, hogy nem állt fenn az összetévesztés valószínűsége, mert a két védjegy között jelentésbeli, hangzásbeli és grafikai különbségek voltak. A Novedades szerint vállalatukat akkor sem lehetne kártérítés fizetésére kötelezni, ha a bitorló védjegyet megvonják, mert az AKB nem állapította meg, hogy akár a vállalat, akár a spanyol védjegy tulajdonosa rosszhiszeműen járt el. Azzal is érvelt, hogy az ügyben már kibocsátottak egy végleges és kötelező döntést (*res judicata*), mert a Madridi Bűnügyi Fellebbezési Bíróság más alperesekkel szemben már korábbi döntést hozott, amelyben elutasította az Armani bűnügyi feljelentését.

Az Armani ezzel szemben arra hivatkozott, hogy a két védjegyet nem részleteiben, hanem általános benyomás alapján kell vizsgálni. Emellett a Novedades által említett különbségek másodrendű szempontokra vonatkoznak. Az Armani a Legfelsőbb Bíróság legújabb döntésére is hivatkozott, amely megállapította, hogy jól ismert védjegyek esetén nemcsak akkor állapítanak meg bitorlást, amikor egy rosszhiszeműen lajstromozott védjegyet megvonják, hanem megtévesztés valószínűsége miatt megvont védjegyek esetében is. Végül az Armani azzal is érvelt, hogy két eltérő hatáskörű bíróság között nem lehet szó *res judicatáról*.

Az FB elfogadta az Armani érveit, és megállapította, hogy az Armani-sas egy jól ismert védjegy. Mind az Armani-sas, mind a bitorló védjegy lényegileg grafikai logó. Így, bár a logók másodlagos szempontjai alapján megállapíthatók csekély különbségek, ezek nem elegendőek ahhoz, hogy eltérő benyomást keltsenek. Ezért a bíróság megállapította az összevetés valószínűségét.

A bitorlással kapcsolatban az FB megállapította, hogy a spanyol védjegyet megvonták, és a megvonás *ex tunc* hatása miatt a tulajdonos sohasem rendelkezett joggal az e védjegy által védett logó fölött. Ezért az Armani védjegyet bitorolták, és az ezzel okozott kárt meg kell téríteni.

A *res judicata*-ra alapozott érveléssel kapcsolatban az FB megállapította, hogy a bünyügyi és a polgári bíróság döntése között nem állhat fenn ilyen jogi viszony, mert a két bíróság ugyanazokat a tényeket más szempontból bírálja el.

Végül az FB a Novedadest a bírósági költségek megtérítésére is kötelezte.

Brazília

A Brazil Szabadalmi Hivatal (BSZH) 2012 áprilisában bevezette az ún. „zöld szabadalmakal” kapcsolatban a különleges, gyorsított vizsgálatot. Most arról kaptunk hírt, hogy a BSZH ezt az eljárást 2014. április 16-án 2015. április 16-ig meghosszabbította, és kiterjesztette a nemzetközi (PCT-) bejelentések Brazíliában megindított nemzeti szakaszára is.

Bulgária

A Szófia Városi Bíróság (SZVB) megállapította, hogy egy külföldi cigarettagyártónak a Bolgár Szabadalmi és Védjegyhivatal által a 34. áruosztályban lajstromozott védjegyet bitorolta egy olyan vállalat, amely a felperes engedélye nélkül százezernél több csomag, a felperes védjegyével ellátott cigarettát importált Bulgária területére. A cigarettákat a Bolgár Vámhivatal lefoglalta.

Az ügy érdekessége, hogy a cigaretták eredetiek, vagyis a védjegytulajdonos által gyártottak voltak, és először az Európai Unió piacán hozták őket forgalomba; így a Bulgáriába való bevitelük párhuzamos importnak minősült. A felperes azonban megállapította, hogy kifogásolhatja az áruk szabad mozgását annak következtében, hogy a cigarettákat érzékszervi és kereskedelmi szempontból megváltozott és rosszabb minőségben importálták Bulgáriába, ami a bolgár védjegy törvény 15(2) cikkébe ütközött. Ezért az SZVB helyt adott a felperes keresetének, és jogosnak ítélte az áruk lefoglalását.

A felperes ezután az áruk megsemmisítését kérte az SZVB-től, mert azok emberi fogyasztásra alkalmatlanok voltak. Az SZVB ennek a kérésnek is eleget tett, aminek következtében a cigarettacsomagokat megsemmisítették.

Egyesült Királyság

A) A Lordok Háza a *Synthon BV* (Synthon) v. *Smithkline Beecham plc.* (Beecham)-ügyben helyt adott a Fellebbezési Bíróság (Court of Appeal, CA) döntése elleni fellebbezésnek, és így helyreállította a Felsőbíróság (High Court, HC) döntését. A HC érvénytelennek találta a Synthon 2 336 364 sz. ('364-es) szabadalmát, amely egy depresszió kezelésére használt, javított hatású gyógyszerre vonatkozott, mert egy, a Synthon által korábban benyújtott szabadalmi bejelentés kinyilvánította a '364-es szabadalom tárgyát képező vegyületet és annak előállítását.

Az ítélet indokolását Lord Hoffmann szövegezte meg, és megállapította, hogy a törvény szerint az újdonságrontásnak két követelménye van: a korábbi kinyilvánítás és a kellő kitartás. Ezek eltérő fogalmak, amelyek mindegyikét ki kell elégíteni, és mindegyiknek saját szabályai vannak.

Az ellentartásnak olyan tárgyat kell kinyilvánítania, amelynek megvalósítása szükségszerűen a szabadalom bitorlásához vezet. Ilyen eset forog fenn, amikor a technika állása azonos találmányt nyilvánít ki. Ilyenkor vitán felül áll, hogy a korábbi találmány megvalósítása a szabadalom bitorlását eredményezi, és a szabadalom bitorlása rendszerint nyilvánvaló lenne mindenki számára, aki ismeri mind a technika állását, mind a szabadalmat. A szabadalom-bitorlás azonban nem kívánja, hogy a bitorló tudomással bírjon a szabadalom megsértéséről. A korábbi kinyilvánítást nem szabad a későbbi szabadalom fényében értelmezni, hanem úgy, ahogy a szakember azt a kinyilvánítás napján értette volna (lásd a T 396/89 sz. döntést). A követelmény folytán, hogy egy, a technika állásában kinyilvánított találmány megvalósítása szükségszerűen bitorolja a szabadalmat, az újdonság különbözik a kézenfekvőségtől.

A megvalósíthatóság azt jelenti, hogy az átlagos szakember képes lenne a találmányt, amely kielégíti a kinyilvánítás követelményét, megvalósítani. Ez attól függetlenül érvényes, hogy a kinyilvánítás abban az ügyben történt, amely az 1977. évi angol szabadalmi törvény 2(2) cikke szerint, vagy – miként a jelen esetben – annak 2(3) cikke szerint tekinthető a technika állásához tartozónak (vagyis egy másik szabadalmi bejelentésben van kinyilvánítva, amely kielégít bizonyos előfeltételeket).

Ezért Lord Hoffmann a következő kérdést tette fel: „A Synthon bejelentése olyan találmányt nyilvánít ki, amelynek a megvalósítása bitorolná a Beecham szabadalmát?” Mint-hogy ez a bejelentés egy képlet által meghatározott vegyületosztályra vonatkozik, amely végtelen sok vegyületet nyilvánít ki, e vegyületek bármelyike találmánynak tekinthető. Ezek közül valamelyik a szabadalomban igényelt kristályos PMS volt? Lord Hoffmann megállapította, hogy kielégítő tisztaságú PMS-kristályok jelenléte és előnyei gyógyászati felhasználás esetén világosan ki voltak nyilvánítva. Az, hogy ezeket elő lehet-e állítani, a megvalósíthatóság kérdése és ténykérdés is. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a Synthon bejelentése megvalósítható kinyilvánítást tartalmaz. Ilyen tényállású ügygel azonban egy fellebbezési fórumnak nem kellene foglalkoznia.

B) A HC a *Wade and others (Wade) v. British Sky Broadcasting Ltd (Sky)*-ügyben 2014. március 11-én hozott döntést, amelyben elutasította a Wade keresetét. A Wade azt állította, hogy a Sky visszaélt azzal a bizalmas információval, amelyet tőle kapott egy „The Real Deal” elnevezésű zenei műsorával kapcsolatban. A Sky egy „Must be the music” elnevezésű műsort állított elő, amely némileg hasonlított a „The Real Deal” elnevezésű műsorhoz. A Sky elutasította a Wade ajánlatát ötletének átadására.

A bíró megállapította, hogy bár a „The Real Deal” műsor elemei önmagukban nem olyan minőségűek, hogy oltalmazhatók lehetnének, nincs kizárva, hogy kombinációban elérhetik ezt a szintet. Mindazonáltal a bíró nem foglalkozott tovább ezzel a kérdéssel, mert megállapította, hogy a benyújtott bizonyíték alapján a Sky nem másolta le a felperesek ötletét saját műsorának megalkotásához, hanem azt függetlenül dolgozta ki. A bíró azt is megállapította, hogy számos különbség van a két műsor között, és nem lenne lehetséges kimazsolázni elemeket ahhoz, hogy perelni lehessen bizalmas információval való visszaélés miatt.

Egységes Szabadalmi Bíróság

A) Az Egységes Szabadalmi Bíróság (Unified Patent Court, UPC) eljárási szabályainak 16. tervezetét 2014. március 6-án publikálták. E szabályok szerint a szabadalomtulajdonosok hagyományos módon érvényesített európai szabadalmaikat az UPC hatálybalépésétől számított hét év átmeneti időtartamra kiléptethetik (opt out) az UPC hatásköréből. A kilépések száma az UPC fennállásának kezdeti szakaszában különös jelentőséggel fog bírni a siker jelzőjeként, és a kilépésekből származó bevétel sok kilépés esetén jelentős hozzájárulást képezhet az UPC megalapozásának költségeihez. Ugyanakkor magas kilépési költség kevesebb kilépést és több jövőbeli használatot jelentene. Jelenleg még nincs eldöntve, hogy mekkora legyen a kilépési költség, sőt még azt sem döntötték el véglegesen, hogy egyáltalán legyen-e ilyen költség. A kommentátorok szerint nagyon alacsony értéken kellene tartani, sőt, sokan azt javasolják, hogy ne haladja meg a kilépés tényleges adminisztrációs költségét.

A kilépés időpontja döntő lehet. Egy hagyományosan megerősített európai szabadalmat mindaddig ki lehet léptetni, amíg az UPC előtt nem indítottak ellene eljárást. Így ha egy harmadik fél megsemmisítési eljárást indít egy szabadalom ellen a kiléptetés lajstromozása előtt, az UPC átveszi felette a joghatóságot, és a kilépés lehetősége örökre megszűnik.

B) Az Egyesült Királyságban az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó törvény 2014. május 14-én elnyerte a királyi hozzájárulást, és így a 2014. évi szellemi tulajdon-védelmi törvényként törvényerőre emelkedett. 17. cikke előírja a külügyminiszter számára, hogy ratifikálja az UPC-egyezményt. Ennek időpontja 2015. március végére tehető, tehát korábban, mint amikor a 2015. május 7-i általános választás előtt feloszlatták a parlamentet. Ezt követően a kormánynak még letétbe kell helyeznie a ratifikálási okmányt az Európai Bizottságnál.

C) Málta 2014. január 21-én ratifikálta az EPC-egyezményt, de a ratifikálási okmányt még nem helyezte letétbe az Európai Bizottságnál.

D) A svéd kormány törvénytervezetet terjesztett a parlament elé, amelyben javasolja az UPC felállítására vonatkozó egyezmény elfogadását. A törvénytervezet a svéd szabadalmi törvény bizonyos módosításait is javasolja, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a svéd jogrendszer befogadja az egységes szabadalmi oltalmat (unitary patent protection).

A törvénytervezet azt is javasolja, hogy a parlament hagyja jóvá a Svédország, Észtország, Lettország és Litvánia közötti megállapodást az UPC „Észak-Balti” Regionális Divíziójáról Stockholm székhellyel.

E) 2014. május 25-én Dániában népszavazást tartottak az egységes szabadalomról és az UPC-ről. A szavazáson a lakosság 55,8%-a vett részt, és a szavazók 60,45%-a szavazott igennel, míg a *nem* szavazatok aránya 36,19% volt.

A dán parlament ratifikálni fogja az UPC-re vonatkozó egyezményt. Így Dánia az 5. lesz a ratifikáláshoz szükséges 13 ország közül, amelyek között szerepelnie kell az Egyesült Királyságnak, Franciaországnak és Németországnak. A másik négy ország, amely már ratifikálta az egyezményt, Ausztria, Belgium, Franciaország és Málta.

Dánia most választhat, hogy az Észak-Balti Regionális Divízióhoz csatlakozik, amelyet Észtország, Lettország, Litvánia és Svédország hozott létre, vagy pedig egy saját helyi divízió létrehozása mellett dönt.

Európai közösségi védjegy

A védjegyek jelenlegi európai uniós jogi kerete magában foglalja a védjegyirányelvet, amely harmonizálja a nemzeti törvényeket, és a védjegyrendeletet, amely megalapozta a közösségi védjegyet és a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal.

Az Európai Bizottság 2013 márciusában egy reformcsomagot terjesztett elő egy olyan tanulmány eredményeit követően, amely felölelt egy új rendeletet, és felölelte az irányelv átdolgozását, valamint a BPHH díjainak módosítását.

A reform egyebek között kiterjedne a díjak csökkentésére, az eljárások egyszerűsítésére és meggyorsítására, a jogbiztonság növelésére, valamint a BPHH és a nemzeti hivatalok közötti jobb együttműködés biztosítására. A javaslat kiterjeszti az irányelv hatáskörét, összhangba hozva azt a rendelet (tágabb) hatáskörével, és ezáltal elősegítve a nemzeti védjegy-törvények harmonizálását.

A reformcsomag egyik legvitatottabb pontja, hogyan kezeljék az átmenő forgalomban levő bitorló árukat. 2011 óta az Európai Unió jogi szabályozása alapján az európai vámhatóságok ellenőrizhetik az Európai Unión áthaladó hamis árukat, de csak akkor állíthatják meg azokat, ha fennáll annak a veszélye, hogy ezek az áruk belépnek az egységes piac területére.

Az Európai Parlament 2014. február 25-én szavazott a reformcsomagról, ideértve annak néhány fontos módosítását is. A változtatások az átmenő árukra vonatkoznak. Az Európai Parlament által elfogadott új rendelkezések eltérnek a jelenlegi rendszertől, és lehetővé teszi, hogy a vámhatóságok megállítsák a hamis árukat még akkor is, ha azokat az Európai Unión kívüli országba szánták.

Még nem tűzték ki a Tanács előtti első olvasat időpontját, de az máris kitolódott a 2014. májusi európai választások utánra.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az ESZH Elővizsgálati Osztálya (EO) 2010. január 24-én elutasította a *Sony Corporation* (Sony) alábbi szövegezésű főigényponttal rendelkező szabadalmi bejelentését:

„Eljárás enzimatikus aktivitás mérésére, ahol egy enzimmel mérjük egy szubsztrátum metabolizmusa által előállított metabolitszubsztrátum mennyiségét ..., ahol a szubsztrátumot egy behatolást elősegítő készülékkel bevisszük egy olyan helyre, ahol az említett enzim jelen van.”

Az ESZH az elutasítást azzal indokolta, hogy az igényelt eljárás az Európai Szabadalmi Egyezmény 53(c) cikke alapján sebészeti és gyógyászati módszernek minősül. A Sony fellebbezett a döntés ellen.

Az ESZH fellebbezési tanácsa a G 1/07 sz. ügyre hivatkozott, amely megállapította, hogy egy eljárási igénypont az 53(c) cikk alapján a gyógyászati vagy sebészeti kezelési módszerek szabadalmazásának tilalma alá esik, ha legalább egy olyan vonása van, amely olyan fizikai tevékenységet vagy műveletet határoz meg, amely emberi vagy állati test sebészeti vagy gyógyászati kezelésére vonatkozó lépést képez. Ennek alapján a tanács leszögezte, hogy az igénypont ki van zárva a szabadalmazásból, mert viszkózus szövet endoszkóppal végzett kezelését foglalja magában.

A Sony azzal érvelt, hogy eljárása szabadalmazható, mert az enzimaktivitás mérése nem sajátos célt szolgál, hanem általános tudományos és elemzési alkalmazásra használják. Emellett az eljárás nem eredményez gyógyászati előnyöket, és nem javítja egy páciens egészségi állapotát. A Sony még azzal is érvelt, hogy segédkérelmének módosított igénypontja kizárólag *in vitro* műveletre irányul, ezért az eljárást nem emberi vagy állati testen hajtják végre.

A tanács az érveket tanulmányozva ismét a G 1/07 ügyre utalt, amely világosan megállapítja, hogy az 53(c) cikk szerint a szabadalmazásból való kizárás tárgya és célja nem indokolja a „sebészeti kezelés” kifejezés korlátozását. Az *in vitro* korlátozásnak pedig nincs alapja az eredeti bejelentés leírásában. Ezért az arra vonatkozó érvelés a szabadalmazás megítélésekor nem vehető figyelembe.

A fentiek alapján az Európai Szabadalmi Egyezmény 53(c) cikke alapján megállapította, hogy az igényelt találmány ki van zárva a szabadalmazható találmányok köréből.

B) Az Európai Szabadalmi Hivatal kiadta a 2013. évre vonatkozó statisztikai jelentését, amely azt bizonyítja, hogy a bejelentések száma ebben az évben 266 000 volt, ami az előző évi 258 000-hez viszonyítva 2,8%-os növekedést jelent.

A megadott szabadalmak száma 2013-ban az előző évi 65 600-hoz viszonyítva 1,6%-kal nőtt, és elérte a 66 700-at, ami új rekordot jelent.

Az ESZH elnöke szerint a négy egymást követő éven át növekvő igény az európai szabadalmak iránt azt mutatja, hogy a vállalatok Európát világszerte az innováció alapvető piacának tekintik.

A 2013. évi bejelentések mintegy 33%-a az Európai Szabadalmi Egyezmény szerződő államaiból érkezett, míg a bejelentéseknek kb. kétharmadát Európán kívüli vállalatok nyújtották be. Ezek közül a legtöbb (24%) bejelentés az Amerikai Egyesült Államokból érkezett. Az USA-t 20%-kal Japán, 8%-kal Kína és 6%-kal Dél-Korea követte.

Bejelentéseik számát a legnagyobb mértékben, 17,2%-kal a holland vállalatok növelték, amelyeket 8,1%-os növekedéssel a dán és 7,5%-os növekedéssel a svéd vállalatok követtek. A Németországból származó bejelentések 5,4%-kal, míg a svájci bejelentések 2%-kal csökkentek. Az Európán kívüli országok közül jelentősen, 16,2%-kal növelte bejelentéseinek a számát Kína és 14%-kal Dél-Korea. Az USA-ból származó bejelentések száma 2,8%-kal, míg a Japánból származó bejelentéseké 1,2%-kal nőtt.

Az egyéni vállalatok közül a legtöbb, 2833 bejelentést a Samsung nyújtotta be. Ezt 1974 bejelentéssel a Siemens, 1839 bejelentéssel a Philips, 1648 bejelentéssel az LG és 1577 bejelentéssel a BASF követte.

C) 2014. november 1-jén az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) új 164. szabálya lép hatályba, amely a korábbi gyakorlathoz való visszatérést teszi majd lehetővé, vagyis azt, hogy a bejelentő további kutatási illetéke(ke)t fizethessen. Az új szabály szerint egy nemzetközi szabadalmi bejelentés bejelentőjének lehetősége lesz arra, hogy további illetéke(ke)t fizethessen egy olyan PCT-bejelentésen alapuló európai szabadalmi bejelentés után, amellyel kapcsolatban az egységesség hiányát állapították meg. Ez az európai PCT-eljárást a bejelentők számára rugalmasabbá fogja tenni.

Az ESZE jelenlegi szabályai szerint ha egy európai szabadalmi bejelentésről megállapítják, hogy nélküli a találmány egységességét, és egy olyan előző nemzetközi (PCT-) szabadalmi bejelentésen alapszik, amelyet egy vagy több további előírt kutatási illeték nem fizetése miatt a Nemzetközi Kutatási Hatóság (International Searching Authority, ISA) csak részben kutatott, csupán az igénypontokban először említett találmányt kutatják, és nincs lehetőség a további találmány(ok) kutatására. Ezért a bejelentőknek jelenleg nincs más választásuk, mint megosztott bejelentést benyújtani a nem kutatott tárgyra, ami növeli a bejelentők költségeit.

Az új 164. szabály szerint a bejelentőknek lehetőségük lesz további kutatási illeték(ek) befizetésére bármelyik további találmány, illetve találmányok vonatkozásában, amellyel/

amelyekkel kapcsolatban a bejelentő kutatást kíván végeztetni és az ESZH-nál tovább kíván vizsgáltatni.

D) Az ESZH személyzete 2014 júniusában határozatot juttatott el az Adminisztratív Tanácsnak, amelyben panaszt emeltek a hivatal vezetőjének diktatórikus stílusa ellen, és a szociális dialógust is hiányolták. Előzőleg a hivatali dolgozók március 21-én, 24-én és 25-én, valamint április 14-én, 15-én és 16-án sztrájkot tartottak.

Az elnök az alkalmazottaknak írt válaszelevelében közölte, hogy a június végére tervezett sztrájkhoz nem járulhat hozzá, mert az egybeesne új személyzeti képviselők választásával.

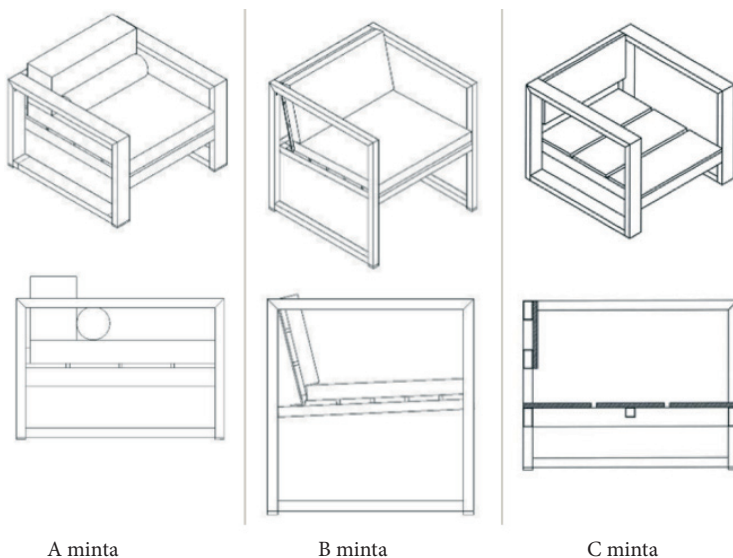
Az Európai Unió Általános Bírósága

A) Az Európai Unió Általános Bírósága (General Court of the European Union, GCEU) helybenhagyta a BPHH fellebbezési tanácsának a döntését, amellyel elutasította a Deutsche Bank kérelmét a PASSION TO PERFORM (teljesítési szenvedély) hirdetési szlogen védjegyként való lajstromozása iránt.

A GCEU megállapította, hogy a védjegy nem alkalmas szolgáltatások kereskedelmi eredetének a megkülönböztetésére, amit pedig előír a 207/2009 (EC) tanácsi rendelet 7(1)(b) cikke. A védjegyet, amely az eredetiséget is nélkülözi, a közönség dicsérő kijelentésnek tartaná.

B) A GCEU-nak két párhuzamos ügyben két karosszékminta érvényességéről kellett döntenie. Az alábbi A és B jelű mintákat a C jelű ismert mintához viszonyítva kellett vizsgálni.

A minták ábrázolásán a felső rajz a karosszékek perspektivikus nézetét, az alsó rajzok a karosszékek oldalnézetét mutatják.

A minta

B minta

C minta

A BPHH fellebbezési tanácsa megerősítette, hogy a B jelű minta egyéni jellegű, azonban megtagadta az egyéni jelleget az A jelű mintától. A GCEU előtti mindkét eljárás a Közösségi Mintajog (Community Design Right, CDR) 6. cikkének megsértésén alapult, vagyis a GCEU-nak azt a kérdést kellett megválaszolnia, hogy az állítólag érvénytelen minták egyéni jelleggel rendelkeztek-e.

Döntéseiben a GCEU első lépésben megerősítette a *tájékozott felhasználó* fogalmát: ez a személy nem a jól tájékozott, ésszerűen megfigyelő és körültekintő átlagos fogyasztó, aki rendes körülmények között egy mintát egészként vesz szemügyre, és nem kezdi elemezni annak különböző részleteit, és nem is szakértő vagy specialista, aki képes részletesen megfigyelni a legkisebb különbségeket is, amelyek létezhetnek a vizsgált minták között. Így a „tájékozott” jelző azt jelenti, hogy a felhasználó nem egy tervező vagy egy műszaki szakember, de ismeri a különböző mintákat, amelyek léteznek a vonatkozó területen, bizonyos fokú ismeretei vannak azokkal a vonásokkal kapcsolatban, amelyekkel ezek a minták általában rendelkeznek, és a vonatkozó termékek iránti érdeklődésének eredményeként viszonylag nagyfokú érdeklődést mutat, amikor használja azokat. A jelen esetben a tájékozott felhasználó egy olyan személy, aki „szokásosan vásárol” karosszékeket, és azokat szándékolt használatukba helyezi, és aki a tárgyról tájékoztatást szerzett többek között azáltal, hogy karosszék-katalógusokat böngészik, látogat ilyen üzleteket, információt tölt le az internetről vagy újbóli eladója ilyen termékeknek.

Második lépésben a GCEU a tervező tervezési szabadságát vizsgálta, mert a tervezőt korlátozza a termék vagy a termék egyes elemeinek a műszaki funkciója, vagy korlátozzák a termékre alkalmazható törvényi követelmények. Ezek a megszorítások bizonyos vonások szabványosítását eredményezik, és így ezek a vonások közösek lesznek a vonatkozó terméken alkalmazott minták tekintetében. A jelen esetben a GCEU megállapította, hogy a karosszékek tervezőjének a szabadsága majdnem korlátlan, mert alkalmazható rajtuk a színnek, minták, alakok és anyagok bármilyen kombinációja, és a tervezők egyetlen korlátját az a tény képezi, hogy a karosszékeknek funkcionálisaknak kell lenniük, vagyis rendelkezniük kell legalább egy ülőrészszel, egy hátrészszel és két karfával, valamint lábakkal. Ilyen szövegösszefüggésben a GCEU hangsúlyozta, hogy egy általános mintairányzatot nem lehet olyan tényezőnek tekinteni, amely korlátozza a tervező szabadságát.

Rátérve az általános benyomás összehasonlítására, a GCEU megállapította, hogy az A jelű minta és a korábbi minta közötti egyetlen lényeges különbséget az jelenti, hogy a vitatott minta három párnát foglal magában, amelyek nem voltak jelen a korábbi mintában. Mint-hogy azonban ezek a párnák nincsenek rögzítve, vagyis el lehet őket távolítani, a tájékozott felhasználó a párnákat kevésbé fontosnak fogja tartani, és érzékenyebb lesz a karosszékek általános szerkezete iránt. A karosszékek ülőrészén található lemezek számával kapcsolatban (az A jelű és a B jelű minta esetében a párnák alatt) a GCEU megerősítette azt az esetjogot, hogy egy mintában képviselt terméknek egy olyan része, amely a felhasználó látókörén kívül esik, nem gyakorol komoly benyomást arra, hogy a kérdéses mintát a felhasználó

hogyan fogja fel. Minthogy a további különbségek az A jelű minta és az ismert minta között csupán csekély jelentőségűek, a GCEU fenntartotta a fellebbezési tanács döntését.

A B jelű minta és a korábbi minta által keltett általános benyomás összehasonlítása terén a GCEU megerősítette a fellebbezési tanács által azonosított különbségeket. A vizuális megjelenés különbségei mellett a GCEU megállapította, hogy a tájékozott felhasználó magasabb ülést és hajlított háttámaszt fog észlelni, ahol az ülés befolyásolja az elhelyezkedés módját, és hogy ezek a különbségek eltérő komfortfokozatot eredményeznek.

Mindezek eredményeként a GCEU – ebben az esetben is – fenntartotta a fellebbezési tanács döntését.

Az Európai Unió Bírósága

A) Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2014. február 6-án hozott döntést a *Martin Blomqvist*-ügyben.

Az ügy háttere, hogy a dán Martin Blomqvist egy kínai weboldalról egy hamis Rolex órát rendelt. Az órát a vámhatóság lefoglalta. A Rolex érintkezésbe lépett Blomqvisttel, és arra kérte, hogy egyezzen bele az óra megsemmisítésébe. Ezt Blomqvist elutasította. Az ügy dán bíróságok elé és végül a dán Legfelsőbb Bíróság elé került, amely a CJEU-t kérte fel, hogy értelmezze az európai vámhatóságok jogait és a bitorlás meghatározását.

A CJEU megállapította, hogy az európai vámhatóságokra vonatkozó rendelkezések alapján az Európai Unión kívül eső országból online rendelt hamis árukat le lehet foglalni még akkor is, ha azok magánfelhasználásra vannak szánva, és ezért a vásárló nem bitorol szellemi tulajdon-védelmi jogokat. Továbbá arra sincs szükség, hogy az árukat online ajánló fél ebben a tagállamban fogyasztókat célozzon meg. Ehelyett elegendő, ha a hamis áruk belépnek a tagállam területére.

Ettől a döntéstől az várható, hogy megerősíti az Európai Unió jogtulajdonosainak védelmét, mert leszögezte, hogy a vámhatóságok jogosultak lefoglalni az Európai Unión kívülről érkező online eladásokat hamis áru esetén.

B) A CJEU 2014. február 6-án kelt döntése a *Leideplein v. Red Bull*-ügyben egy védjegy jóhiszemű használatával és az európai uniós jogban a „kellő ok” (due cause) meghatározásával foglalkozik.

A holland vállalkozó *de Vries*-t a holland bíróság elítélte a THE BULLDOG kifejezés és az arra vonatkozó ábrák saját energiatárolóinak használata miatt, mert ezzel bitorolta a RED BULL védjegyet, amelyet a Red Bull Hollandiában *de Vries* előtt lajstromoztatott. A THE BULLDOG márkanévet azonban *de Vries* 1975 óta használta többek között egy híres amszterdami kávéüzlet nevében. Ezért *de Vries* pert indított a márkanév használatának jogáért. A Holland Legfelsőbb Bíróság az ügyet a CJEU-hoz továbbította azzal a kéréssel, hogy állapítsa meg, mi képez „kellő jogot” egy lajstromozott védjegy használatához az Európai Unió joga szerint.

A CJEU megállapította, hogy egy védjegy tulajdonosát a 89/104/EEC első tanácsi irányelv 5(2) cikke alapján kötelezni lehet arra, hogy tűrje egy hasonló vagy azonos megjelölés harmadik fél általi használatát, ha bizonyítják, hogy a megjelölést a védjegykérelem benyújtása előtt jóhiszeműen használták.

A CJEU nyomatékosan hangsúlyozta, hogy döntő jelentősége van a megjelölés ismertségének a vonatkozó vásárlóközönség számára és a vonatkozó áru fajták rokonságának.

Bár az Európai Unió jogában még mindig fennáll bizonyos bizonytalanság a „kellő ok” teljes jelentésével kapcsolatban, ez a döntés bizonyos mértékig tisztázza az oltalom követelményeit a „kellő ok” kivétel alatt.

Európai uniós licencmegállapodási szabályok

Az Európai Unió új rendszert dolgozott ki technológiai licencmegállapodások létrehozására az európai uniós versenytörvény keretén belül. Az új szabályok egyrészt egy új technológiaátadással kapcsolatos mentességi szabályozási blokkot tartalmaznak, amely bizonyos kétoldalú licencszerződéseket mentesít a trösztellenes szabályok alól, másrészt felülvizsgált technológiaátadási irányelvekre vonatkoznak, amelyek további útmutatást nyújtanak a szabályok alkalmazására mind kétoldalú, mind többoldalú megegyezések esetén. A szabályok minden olyan technológiai licencszerződésre is vonatkoznak, amely befolyásolhatja a kereskedelmet az Európai Unió tagállamai között.

Az új szabályok 2014. május 1-jén léptek hatályba, és helyettesítik a 2004 óta érvényben levő korábbi szabályokat.

Bár a technológiai licencszerződések általában ösztönzik a versenyt, a vállalatoknak tisztában kell lenniük azzal, hogy az ilyen megállapodásokat vagy azok egyes rendelkezéseit nemzeti bíróságok előtt később megtámadhatja egy versenyhatóság vagy – még valószínűbben – az ellenfél.

Az új szabályok minden olyan megállapodásra vonatkoznak, amelyeket két fél know-how vagy szellemi tulajdon-jogok (szabadalmak, minták, szoftver stb.) licencadásáról köt árúk és szolgáltatások előállítására céljából, függetlenül attól, hogy a megállapodást versenytársak vagy nem versenytársak kötik.

Franciaország

A) A Párizsi Kerületi Bíróság az *Asahi v. General Electric* (GE)-ügyben egy európai szabadalom újdonságáról döntött.

A GE tulajdonosa a 0 685 527 sz., „Termoplasztikus kompozíció kompatibilissé tett polifenilén-éter-poliamid-gyantával és elektromosan vezető korom” című európai szabadalomnak. A japán *Asahi* vállalat megsemmisítési keresettel támadta meg e szabadalom francia részének az igénypontjait nem kielégítő kinyilvánítás, valamint újdonsághiány és feltalá-

lói tevékenység hiánya miatt. Az Asahi az újdonság hiánnyal kapcsolatban azt állította, hogy az 1. igénypont a „Keverék elektromosan vezető gyantákból” című japán Ishida-szabadalom tanítása miatt nem új.

A bíróság döntésében arra emlékeztet, hogy egy találmánnyal szemben felhozott anterioritás csak akkor újdonságrontó, ha egyértelmű és teljes, vagyis ha a találmányt összes elemében – alakjában, elrendezésében és működési módjában – és műszaki eredményét tekintetbe véve úgy nyilvánítja ki, hogy egy szakember azt meg tudja valósítani anélkül, hogy értelmezésre lenne szüksége.

Az Asahi különböző kísérleteket végeztetett annak bizonyítása érdekében, hogy a korábbi szabadalom burkoltan magában foglalja a megtámadott szabadalom igénypontjainak egyéb jellemzőit, különösen a térfogat-ellenállást és az ütőszilárdságot. A bíróság azonban megállapította, hogy az Ishida-összetétellel, illetve az Ishida-eljárással végrehajtott kísérletek egyikevel sem sikerült bizonyítani a GE szabadalmának az újdonság hiányát.

A fentiek következtében a Párizsi Kerületi Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az Asahinak az az állítása, hogy az Ishida-szabadalom a GE szabadalmára nézve újdonságrontó, megalapozatlan. Végül azonban a megtámadott szabadalom francia részét feltalálói tevékenység hiánya miatt teljes terjedelmében megsemmisítette.

B) Az SMCA vállalat, amely birtokosa volt egy francia szabadalomnak, a SAT vállalatot szabadalombitorlással vádolta. Ellenkeresetként az SAT az SMCA szabadalmának a megsemmisítését kérte. A Fellebbezési Bíróság (FB) leszögezte, hogy az SAT által átadott tervek el voltak ugyan látva titkossági záradékkal, az eladási ajánlaton azonban, amely a berendezés leírását tartalmazta, csak egy tulajdonosi záradék szerepelt, úgyhogy ezt az iratot az SMCA-szabadalom feltalálói tevékenységének megítélésekor a technika állásához tartozónak lehetett tekinteni. Az FB tehát a felek akaratát szabadon ítélte meg anélkül, hogy meghamisította volna az eladási ajánlathoz mellékletként csatolt általános eladási feltételek 1. cikkének tartalmát. Ezért helyt adott az SAT keresetének, és az SMCA szabadalmát megsemmisítette.

A Legfelsőbb Bíróság (LB) egyetértett az FB megállapításaival, aminek alapján elutasította az SMCA fellebbezését.

Fülöp-szigetek

A *Fun Ranch Mega Development, Inc.* (Fun Ranch) 2009-ben több védjegybejelentést nyújtott be a Fülöp-szigeteki Védjegy hivatalnál egy gyermekközpontként használt épület homlokzatára. A bejelentést az elővizsgáló azon az alapon utasította el, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegyre nem adható oltalom, mert nem működik védjegyként, és nem képes árukat vagy szolgáltatásokat megkülönböztetni.

A Fun Ranch a hivatal igazgatójához nyújtott be fellebbezést arra hivatkozva, hogy védjegy egy homlokzat sajátos mintázata, amely szolgáltatási védjegyként működik. Érvelése szerint a védjegy egy látható jelzés, amely üzletével kapcsolatban megkülönböztető képességgel

rendelkezik, amit az is bizonyít, hogy az elővizsgáló nem hivatkozott eltérő szórakoztatási létesítményhez tartozó hasonló mintára.

A védjegyigazgató elutasította a fellebbezést, ezért a bejelentő a Fülöp-szigeteki Szellemijelajdon-védelmi Hivatal vezérigazgatójához fordult, aki 2013. novemberi döntésében megállapította, hogy egy védjegy funkciója az, hogy világosan rámutasson azoknak az áruknak az eredetére vagy tulajdonosára, amelyeken fel van tüntetve. Lényegileg egy lajstromozható védjegynek látható jelölésnek kell lennie, amely képes megkülönböztetni egy vállalat áruit és szolgáltatásait. A vizsgált bejelentés nélkülözi azt a képességet, amely egy vállalat által gyermekek szórakoztatóközpontjaként használt épület homlokzatát világosan megkülönböztethetővé tenné. Egy épület homlokzatának az ábrázolása nem működik a Fun Ranch üzleti vállalkozásának indikátoraként. Összegezve: egy épület sajátos homlokzatának a Fun Ranch általi használata nem jogosít védjegylajstromozásra.

Globális gyorsított szabadalmi eljárás

A három nagy (amerikai, európai és japán) szabadalmi hivatal elnöke 2014. január 6-án bejelentette egy új, globális gyorsított szabadalmi eljárás (Global Patent Prosecution Highway, GPPH) kísérleti létrehozását. A GPPH célja, hogy egyszerűsítse és javítsa a már létező PPH-hálózat működését annak érdekében, hogy a felhasználók számára könnyebben és kedvezőbben elérhetővé tegye azt. Az új kísérleti rendszer mögött az az alapelképzelés áll, hogy a szabadalmi bejelentők gyorsított vizsgálatot kívánhatnak a kísérletben részt vevő bármelyik hivatalnál, ha igénypontjaikat a programban részt vevő bármelyik másik hivatal elfogadhatónak találta.

A programban jelenleg az alábbi 17 hivatal vesz részt:

- Ausztrál Szellemijelajdon-védelmi Hivatal,
- Dán Szabadalmi és Védjegyhivatal,
- az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala,
- az Egyesült Királyság Szellemijelajdon-védelmi Hivatala,
- az Északi Szabadalmi Hivatal,
- Finnország Nemzeti Szabadalmi és Lajstromozási Tanácsa,
- az Ipari Tulajdon Portugál Intézete,
- Izlandi Szabadalmi Hivatal,
- Izraeli Szabadalmi Hivatal,
- Japán Szabadalmi Hivatal,
- Kanadai Szellemijelajdon-védelmi Hivatal,
- Koreai Szellemijelajdon-védelmi Hivatal,
- Norvég Iparijelajdon-védelmi Hivatal,
- Orosz Szellemijelajdon-védelmi Szövetségi Szolgálat,

- Spanyol Szabadalmi és Védjegyhivatal,
- Svéd Szabadalmi és Lajstromozási Hivatal,
- a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

A későbbiek folyamán dől majd el, hogy a kísérleti GPPH milyen mértékben váltja be a hozzá fűzött reményeket.

Hollandia

A) A Hágai Körzeti Bíróság *Intervet v. Merial*-ügyben hozott, alább tárgyalt döntése a feltalálói tevékenységgel foglalkozik.

A Merial által birtokolt, 1 281 760 sz. és 1 386 617 sz., megtámadott európai szabadalmak egy olyan vírustípus elkülönítésére vonatkoztak, amely egy, az elsőbbség napján már ismert fertőző sertésbetegséget okoz. Az Intervet a szabadalmak érvényességét egy olyan anterioritásra hivatkozva támadta meg, amelyben állítólag ugyanezek az ismeretek ki voltak nyilvánítva.

A Hágai Körzeti Bíróság a megnevezett dokumentumot a technika állásaként ismerte el, és megállapította, hogy az új vírustípus elkülönítése nem igényel feltalálói tevékenységet. Ha nem is tűnik ki egyértelműen az anterioritásból, hogy mi képez új vírustípust, a szakember ösztönzést kaphat arra, hogy kutatását új variánsok elkülönítésére irányítsa ahelyett, hogy figyelmét az ismert variánsokra összpontosítaná. A bíróság a szabadalomtulajdonosnak azt a felfogását sem tudta osztani, hogy egy új vírus elkülönítése mint olyan feltalálói tevékenységet igényel.

Érvének alátámasztása érdekében a szabadalomtulajdonos az Európai Szabadalmi Hivatal fellebbezési tanácsának egy, az elsőbbségi időpontnál korábbi, T 1231/01 sz. döntésére hivatkozott, amelynek alapját egy hasonló találmány képezte. Ebben a döntésben a fellebbezési tanács megállapította, hogy egy sajátos vírustörzs elkülönítése, amely törzs részét képezte egy sertésoltóanyagnak, feltalálói tevékenységet igényelt.

A bíróság véleménye szerint azonban ebből a döntésből nem lehet azt levezetni, hogy egy vírus elkülönítése minden esetben feltalálói tevékenységen alapszik. A feltalálói tevékenység megítélése sokkal inkább a szakember tudásától és képességeitől függ az elsőbbségi időpontban. A két elsőbbség napja közötti öt év időtartam és az ezen a szakterületen bekövetkező gyors továbbfejlődés alapján a szakember a vitatott szabadalmak elsőbbségi időpontjában jelentősen több tudással és képességgel rendelkezett. A jelen esetben az anterioritás kielégítő tájékoztatást szolgáltatott ahhoz, hogy az új vírustípus elkülönítése megvalósítható legyen. Ezt az a tény is alátámasztja, hogy az elsőbbségi időpont táján három további kutatócsoport számára is sikerült a vírus DNS-szekvenciájának a megállapítása.

B) A Hágai Fellebbezési Bíróság a *Clyde Bergemann v. Magaldi*-ügyben az újdonságrontás kérdésében foglalt állást.

A szabadalmas a bíróság előtt azzal érvelt, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal előtt egy korábbi bejelentés ügyében folytatott engedélyezési eljárás aktájában található újdonságrontó levél nem tartozik a technika állásához, mert az ilyen akta az elsőbbség időpontjában nem volt digitális alakban hozzáférhető.

Ezt az érvet a Hágai Körzeti Bíróság elutasította, és a szabadalmat megsemmisítette. Az engedélyezési akták ugyanis az elsőbbség időpontjában hozzáférhetőek voltak, mert az Európai Szabadalmi Egyezmény 128(4) cikkének keretében a nyilvánosság számára kikérhetőek vagy megtekinthetőek voltak. Az a tény, hogy a nyilvánosság egy engedélyezési akta tartalmát előre nem ismerhette, nem változtat azon, hogy ez a tartalom számára hozzáférhető volt. Ez a helyzet nem volt összehasonlítható a T 314/99 sz. ügyel, amelyben a Műszaki Fellebbezési Tanács megállapította, hogy egy nem publikált és még nem katalogizált diszsertáció egy könyvtárban nem tartozik a technika állásához. Míg nem várható, hogy a nyilvánosság egy könyvtár teljes tartalmát átnézzék valamilyen esetleg újdonságrontó anyag után kutatva, egy engedélyezési akta átnézése újdonságrontó dokumentumokra nem jár túl nagy erőfeszítéssel.

Hongkong

A felperesek tagjai voltak a kávé és teát gyártó, szállító, elosztó és árusító, nagy és híres hongkongi *Tsit Wing Group*-nak (TWG). Ez birtokolta a Hongkongban 2006-ban lajstromozott TW és TWG védjegyet, amelyeket a felperesek számos gyorsétteremláncban, teaházban, szállodában és kávéházban használtak. A felperesek közvetlenül szállítottak termékeket végfelhasználó társulatoknak, így bankoknak, könyvelőcégeknek és jogi vállalatoknak, továbbá termékeiket szupermarketekben és későig nyitva tartó üzletekben is árusították.

Az alperesek egy „*The Wellness Group*” (TWG) nevű társuláshoz tartoztak, amely luxus-teát állított elő, és nemzetközi teabutikokat és -szalonokat üzemeltetett, ideértve egy teaszalont Hongkong Moll főútvonalán is.

Az alperesek Hongkongban lajstromozott 1837 TWG TEA védjegye egyidejűleg volt hatályban a felperesek védjegyeivel Tajvanon, Szingapúrban és Kínában.

A felperesek az elsőfokú Felsőbíróságon (High Court, HC) védjegybitorlási pert indítottak az alperesek ellen, aminek alapján a HC ideiglenes intézkedéssel eltiltotta az alpereseket védjegyük használatától. A HC döntésének egyik oka az volt, hogy az alpereseknek tudomásuk volt a felperesek védjegyeiről, mert a felperesekkel Dél-Koreára vonatkozó együttélési megállapodást kötöttek, de nem folytattak ilyen vonatkozású tárgyalást a felperesekkel Hongkongban, ahol annak ellenére nyitottak teaszalont, hogy a felperesektől „megszüntelési és elállási levelet” (cease and desist letter) kaptak.

Az alperesek fellebbeztek az ideiglenes intézkedés ellen.

A Fellebbezési Bíróság (Court of Appeal, CA) helyt adott a fellebbezésnek, és megállapította, hogy az alperesek áruinak és szolgáltatásainak minősége nem halványítja el a felpere-

sek goodwilljét. A CA azt is figyelembe vette, hogy az alperesek saját nevükön üzemeltették a hongkongi teaszalont, és az ideiglenes intézkedés fenntartása esetén nagyobb kár érné őket, mint a felpereseket. Ezért a CA megszüntette az ideiglenes intézkedést.

India

A) Az Indiai Szabadalmi Hivatal (ISZH) 2007 októberében szabadalmat adott a 3M *Innovative Properties Company* (IPC) számára egy személyi légzőkészülék tárgyú találmányra, amely képes volt védeni viselőjének légzőrendszerét a levegőben szuszpendált portól és részecskéktől, valamint a kellemetlen/ártalmas gázoktól. Ugyanerre a találmányra megfelelő szabadalmakat adtak számos más országban is, ideértve az Amerikai Egyesült Államokat, Ausztráliát, Brazíliát, Dél-Koreát, Japánt és Oroszországot.

Az IPC megtudta, hogy egy indiai vállalat, a *Venus Safety & Health Pvt. Ltd.* (VSH) és annak elosztója, a *Safety Solutions* a légzőrendszert védő olyan készülékeket gyártott és árusított, amelyek egyértelműen bitorolták világszerte fennálló szabadalmi jogait. Ezért a bitorlásért beperelte a VSH-t a Delhi Felsőbíróságnál (High Court of Delhi, HCD).

Annak alapján, hogy a szabadalom kiállta az idő próbáját, és hat éven keresztül senki nem vonta kétségbe érvényességét, a HCD a szabadalmat *prima facie* érvényesnek feltételezte, és 2013. december 18-án *ex parte* ideiglenes intézkedéssel eltiltotta a VSH-t a szabadalommal védett, a légzőrendszert védő készülék gyártásától, használatától, eladásától és importjától.

B) A *Nitto Denko Corporation* (NDC) keresetet nyújtott be a HCD-nél, kifogásolva azt a rendkívüli mértékű késedelmet, amelyet az ISZH az első elővizsgálati végzés (First Examination Report, FER) kiadásánál tanúsított.

A hivatali Szabadalmi szabályok (Patent Rules) szerint a FER-t „rendszerint a vizsgálati kérelem vagy a publikálás időpontjától számított hat hónapon belül (a későbbi időponttól számítva)” kell továbbítani a bejelentő számára. A gyakorlatban azonban a FER-t a vizsgálati kérelem benyújtásától számított 4-5 év eltelte után adja ki az ISZH. Az NDC jogosan állította, hogy a „rendszerint” (ordinarily) kifejezést ésszerűen kell értelmezni, és a szabadalom korlátozott oltalmi idejére tekintettel nem lehet végtelenül nyújtani.

A panasznak helyt adva a HCD értesítést adott ki az ISZH számára, felszólítva, hogy nyújtson be egy eskü alatti nyilatkozatot nem csupán az NDC ügyével, hanem a FER-ek kiadásával kapcsolatos általános késedelmekkel kapcsolatban is. Ennek alapján az indiai szakemberek azt várják, hogy a HCD komoly figyelmet fog szentelni az ISZH óriási hátrálékára, és szigorú irányelveket fog kibocsátani a vizsgálat meggyorsítása érdekében.

C) A HCD 2013. október 31-én elrendelte, hogy használat hiánya miatt töröljék a védjegylajstromból a *Cadbury* ECLAIRS védjegyeit.

Az ügy előzménye, hogy a védjegyek törlésére irányuló keresetet az édességiparban széles körű érdekeltségekkel rendelkező indiai *ITC Limited* (ITC) nyújtotta be.

Az ITC keresetében előadta, hogy 1910 óta érdekelt fogyasztói javak gyártásában és eladásában. Édesipari termékeket 2002-ben kezdett forgalmazni MINTO-O és CANDYMAN márkanévvel. 2003. augusztus tájékán kezdett árusítani süteményeket (éclairs). Azóta széles körben és folyamatosan használja az ECLAIRS megjelölést híres CANDYMAN védjegyével kapcsolatban, amelyet a fogyasztók jól ismernek.

Az indiai Szellemtulajdon-védelmi Fellebbviteli Testület (Intellectual Property Appellate Board, IPAB) egyetlen döntésben a Cadbury négy lajstromozásának a törlését rendelte el, bár a Cadbury képviselője önként kívánta törölni a lajstromozást. Ezt követően a Cadbury pert indított az ITC ellen, aminek alapján 2005 áprilisában az ahmadabadi Városi Polgári Bíróság (VPB) egy *ex parte* döntést hozott, amelyben az ITC-t eltiltotta az ECLAIRS vagy hasonló védjegyek használatától.

E döntés ellen az ITC a gujarati Felsőbírósághoz (High Court, HC) fellebbezett. A HC módosította a VPB döntését, megengedve az ITC-nek, hogy termékeit „Candyman Choco eclairs”-ként gyártsa és forgalmazza.

Ezután az ITC az IPAB-nál nyújtott be kérelmet a Cadbury CADBURY ECLAIRS, CADBURY CHOCOLATE ECLAIRS, CADBURY CHOCOLATE ECLAIRS POP és ECLAIRS védjegyeinek törlése iránt. Az ITC az alábbiakra alapozta kérelmeit:

- a védjegyek jogtalanul maradtak a védjegylajstromban;
- a ténylegesen nem használt védjegyek eltávolíthatók a lajstromból;
- a kifogásolt védjegyek nem voltak disztinktívek a lajstromozott tulajdonos áruira nézve.

A Cadbury alapvetően a következő ellenállításokra hivatkozott:

- a használat hiányára vonatkozó állítás nem volt megalapozott, mert a védjegyeket folytonosan és megszakítás nélkül, széles körben használta;
- a CADBURY ECLAIRS védjegyet jogelődje több évtizeddel korábban kezdte használni, és az különböző országokban lajstromozva van;
- az ITC nem bizonyította a használat hiányát.

Az IPAB tárgyalásán a Cadbury képviselője előadta, hogy lépéseket tett a lajstromozások visszavonására; ezért nem érvelt az ügy lényegével kapcsolatban. Az ITC képviselője azonban kérte az ügy érdemi meghallgatását és érdemben való eldöntését, mert ideiglenes intézkedés volt érvényben vele szemben. Az ITC azt is előadta, hogy a védjegyeket a Cadbury nem használta; emellett az ECLAIRS védjegy szótári jelentése (sütemények) folytán deszkriptív. Az ITC harmadik személyek használat hiányát bizonyító eskü alatti nyilatkozatait is benyújtotta.

Az IPAB megállapította, hogy a Cadbury egyetlen bizonyítékát a különböző országokban kapott lajstromozási bizonylatok képezték. Nem nyújtott azonban be a használatra vonatkozó bizonyítékot, mert a lajstromozás önmagában nem bizonyította a védjegyek használatát. Ezért az IPAB elrendelte a Cadbury védjegyeinek a lajstromból való törlését.

Japán

A) A felperes *Kabushiki Kaisha Igaku Shuppan* (Kabushiki) 2010. január 21-én kérte a Japán Szabadalmi Hivatalnál (JSZH) a NURSE® és a HEART angol szó és katakana írással a NURSE HEART szavak lajstromozását.

A védjegyet 2010. augusztus 27-én 5348154 számmal lajstromozták.

Kabushiki 1987-ben kezdte publikálni a *HEART Nursing* magazint, és 16 éven át, 2004. márciusig használta a HEART NURSING védjegyet az alábbi formában:

majd 2004 áprilisától kezdve az alábbi formában:

Kabushiki azt állította, hogy az alperes védjegyében a HEART és a HEART® elem használata zavart okozott, mert összetéveszthető volt a saját védjegyeivel. Ezért 2012. április 6-án a japán védjegy törvény 51(1) cikke alapján kérte az alperes eredeti NURSE®/HEART/NURSE HEART védjegyének a törlését.

A védjegy törvény 51(1) cikke kimondja, hogy ha egy védjegy jog tulajdonosa azonos áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában szándékosan használ egy lajstromozott védjegyhez hasonló védjegyet, vagy szándékosan használ egy hasonló lajstromozott védjegyet vagy egy hasonló védjegyet a megjelölt árukhoz vagy szolgáltatásokhoz hasonló áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában olyan módon, hogy az félrevezető lehet más személyek üzletének áruival vagy szolgáltatásaival kapcsolatban, bárki kérheti a védjegy lajstromozás törlését.

A JSZH a felperes kérése alapján 2013. január 8-án törölte az alperes védjegyének lajstromozását. Döntését több tényre alapozta. Így megállapította, hogy az alperes a „heart” szót 2011. augusztus óta használta egy publikált folyóiraton, és ez a védjegy hasonló volt a felperes lajstromozott védjegyéhez. A felperes két védjegye csupán a „heart” szó „A” és „R”

betűiben különbözött, és mindkettő széles körben ismert volt a fogyasztók körében. Mind a felperes, mind az alperes védjegyében a „heart” szó vastag írásmóddal ki volt emelve. A JSZH véleménye szerint az alperes ezt a védjegyet azzal a céllal használta, hogy zavart okozzon a felperes termékeivel kapcsolatban. Ezért az 51(1) cikk alapján törölte az alperes NURSE®/HEART/NURSE HEART védjegyét.

Az alperes a Szellemtulajdon-védelmi Felsőbírószághoz (SZTFB) nyújtott be fellebbezést, amely 2013. november 14-én megerősítette a JSZH döntését, megállapítva, hogy az alperes védjegye hasonlított a felperes védjegyéhez, és így fennállt a védjegyek összetévesztésének a valószínűsége. Emellett az alperes zavarkeltés céljából hozott forgalomba egy azonos HEART védjeggyel ellátott magazint. Ezért az SZTFB elutasította az alperes fellebbezését.

B) A JSZH 2014. március 11-én jelentést tett közzé arról, hogy a felhasználók hogyan minősítik a hivatal által végzett munkát. Ilyen jelentést először 2012-ben adtak ki, így a mostani jelentés a második ebben a sorban. A felhasználóktól kapott vélemények elemzése azt a célt szolgálja, hogy jobban megértsék a felhasználók kívánalmait és várakozásait, és hogy fenntartsák és javítsák a szabadalmi vizsgálatok minőségét.

A 2013. évi jelentés szerint a felhasználók 92,5%-a „átlag felettinnek” minősítette a nemzeti szabadalmi bejelentések vizsgálatának minőségét. Ez jelentős javulást jelent az előző évi, 88,2%-os minősítéshez viszonyítva. Az ügyfelek 45,0%-a volt elégedett a hivatal munkájával, ami jelentős javulást mutat az előző év 31,6%-os mutatójával szemben.

C) A Gazdasági, Kereskedelmi és Ipari Minisztérium 2014. március 11-én bejelentette, hogy a kormány elhatározta egy olyan törvénytervezet megvalósítását, amely könnyebben használhatóvá teszi a szabadalmi rendszert a kis- és közepes vállalatok számára, és egyúttal elősegíti a japán szabadalmi rendszer nemzetközi harmonizálását.

A szabadalmi rendszerrel egyidejűleg módosítani akarják a mintatörvényt, a védjegy törvényt és a szabadalmi ügyvivőkre vonatkozó törvényt is.

A tervezett változtatások közül megemlítjük, hogy a szabadalmi rendszerbe be kívánják vezetni a felszólalás intézményét. A mintatörvény legfontosabb változtatásaként lehetővé fogják tenni az ipari minták nemzetközi letétbe helyezésére vonatkozó Hágai Egyezmény alapján, amelyhez Japán csatlakozni szándékozik, a több országban egyidejűleg történő bejelentést. A védjegy törvény módosítása révén lehetővé kívánják tenni a szín- és hangvédjegyek oltalmát is.

D) A szellemi tulajdon-védelmi törvény előző pontban említett módosítása kapcsán a Japán Szabadalmi Hivatal azt a célt tűzte ki, hogy 2023-ig a szabadalomengedélyezési eljárás időtartamát 14 hónapra, a bejelentés benyújtásától az első elővizsgálati jelentés kibocsátásáig eltelt időt pedig 10 hónapra fogja csökkenteni. 2012-ben a szabadalomengedélyezési eljárás átlagos időtartama 29,6 hónap volt. A megcélzott 14 hónapos engedélyezési időtartam – megvalósulása esetén – előreláthatóan a legrövidebb lesz a világon.

Az elővizsgálat meggyorsításával egyidejűleg a JSZH javítani kívánja az elővizsgálati munka minőségét is, és ebből a célból külső szakértőkből álló bizottságot fog felállítani, amelynek az lesz a feladata, hogy ellenőrizze az elővizsgálati jelentések minőségét.

E) Annak érdekében, hogy a kis- és közepes vállalatokat több szabadalmi bejelentés benyújtására ösztönözze, a japán kormány díjcsökkentést határozott el. A csökkentett díjak 2014. április 1-jétől érvényesek.

A rendes díj egyharmadára csökkennek a következő díjak:

- a vizsgálati díj és
- az engedélyezés utáni évdíjak (az 1. évtől a 10. évig).

Japán nyelven benyújtott PCT-bejelentések esetén:

- a kutatási díj és
- a vizsgálat kérelmezésének díja.

F) 2014. március 31-én a tokiói Szellemitulajdon-védelmi Felsőbíróóság (SZTFB) a 4 642 898 sz. ('898-as) japán szabadalom ügyében a felek, az *Apple* és a *Samsung* által benyújtott fellebbezéseket tárgyalta meg. Egy héttel korábban, 2014. március 24-én járt le a határidő „amicus briefs” (baráti levelek) harmadik felek általi benyújtására. Ilyen leveleket az Egyesült Államokban szoktak benyújtani, elsősorban a Legfelsőbb Bíróóság által tárgyalt nagy horderejű ügyekben. Japánban ez volt az első eset, amikor bíróság figyelembe vett ilyen leveleket.

Ez a legújabb fontos bitorlási ügy az ún. „okostelefon-háborúban”, amelyet a fogyasztói elektronika és a számítógép-technológia globális gyártói vívnak egymással. Az ügy jelentőségére tekintettel a tárgyalást az SZTFB Nagytanácsa (NT) folytatta le. Az NT öt bírót foglal magában, vagyis kettővel többet, mint a szokásos háromtagú tanácsok, és fontos ügyekben veszik igénybe, amikor sürgősen szükség van a bíróság egységes véleményére. Gyakran kéri ki az SZTFB véleményét orvosi termékek ügyében, valamint a mai korszerű világ alapját képező távközlési rendszerekre vonatkozó szabványok megvalósításához alapvetően szükséges szabadalmak (standard essential patents, SEP) ügyében. Ez utóbbiak vonatkozásában a szabadalomtulajdonosok jó ítélezést várnak azoktól a szabványos testületektől, amelyeknek kinyilvánítják, hogy szabadalmaik fontosak.

A *Nihon Keizai Shimbun* (a japán Financial Times) szerint az SZTFB 58 baráti levelet kapott nyolc országból. Imura főbíró megállapította, hogy ez több a vártnál, de a bíróság az ügy elemzésekor valamennyit figyelembe fogja venni.

A Samsung '898-as szabadalma mobiltelefon-rendszerek adatcsomagjainak az átvitelére vonatkozik. A Samsung ezt a szabadalmat a 3G telefonszabvány lényeges szabadalmának nyilvánította, ezért a vonatkozó szabványtestület szabályai szerint köteles a szabadalomban foglalt technológiát (licencmegállapodás alapján) tisztességes, ésszerű és nem diszkriminatív (fair, reasonable and non-discriminatory, FRAND) feltételek alapján hozzáférhetővé tenni. Egy SEP-ügyre vonatkozó bitorlási eljárásban ez azt jelenti, hogy egy fél általában FRAND-licencet kérhet kártérítés megítélése helyett.

A piacon a vezető helyért folytatott tülekedésben a Samsung és az Apple szellemi tulajdon-jogaik alapján számos bírósági eljárást kezdtek különböző bíróságok előtt. Így annak ellenére, hogy a Samsungnak SEP-birtokosként kell viselkednie, érdekében áll, hogy szabadalmát támadó eszközként használja fő versenytársával szemben. Ebben az ügyben az Apple szintén agresszíven viselkedett a Samsunggal szemben más bíróságok előtt, különösen az Egyesült Államokban.

Az elsőfokú eljárásban a Tokiói Körzeti Bíróság (TKB) 2013. február 28-án megállapította, hogy az Apple 4-es telefonja és Ipad2 WiFi 3G-je (amelyet egy japán leányvállalata importált Japánba) bitorolta a Samsung szabadalmának 1. és 8. igénypontját, azonban az Apple iPhone 3GS-e és iPad WiFi 3G-modellje nem bitorolt. A bíróság azt is megállapította, hogy az Apple jogosult a Samsung kárigényével szemben FRAND-védekezésre. Ezért a bíróság elutasította a Samsung ideiglenes intézkedésre és kártérítés megítélésére vonatkozó keresetét.

Ezután a TKB előtt azon vitatkoztak, hogy az Apple jogosult volt-e a FRAND-védekezésre, és hogyan kell a Samsungnak mint SEP-birtokosnak viselkednie. A Samsung azzal érvelt, hogy az Apple fenntartotta a jogot arra, hogy a szabadalom érvényességét kétségbe vonja, és ezért licenckérelme nem kötelezi a Samsungot arra, hogy eleget tegyen FRAND-kötelezettségeinek. A TKB azonban azt állapította meg, hogy az Apple licenckérelme világos és konkrét volt, és hogy amikor az Apple írásban javasolta a Samsungnak, hogy kössenek licen szerződést, a Samsung köteles volt jóhiszeműen tárgyalni, és kinyilvánítani minden lényeges tájékoztatást. A Samsung azonban a per folyamán ezt nem tette meg. Bár azt állította, hogy az Apple által javasolt 0,275%-os royalty túl alacsony, nem szolgáltatott magyarázatot arra, hogy mire alapozta az általa javasolt 5%-os royalty számítását.

Mindkét fél az SZTFB-hez nyújtott be fellebbezést az elsőfokú bíróság döntése ellen. Ennek a bíróságnak a döntése 2014. második felében várható.

Kanada

A) 2014. március 28-án a kanadai kormány módosította a védjegyrendeletet. A legfontosabb változásokat az alábbiakban foglaljuk össze.

A védjegybejelentések benyújtását egyszerűsítették, mert a kanadai védjegy-lajstromozást kérelmezőknek már nem kell azonosítaniuk a védjegy első kanadai használatának az időpontját. Arra sincs többé szükség, hogy közöljék a védjegy külföldi használatának és lajstromozásának az adatait.

Elfogadják az áruk és szolgáltatások Nizzai Osztályozását.

Jelentősen tágították a védjegy meghatározását. A módosítás szerint lajstromozható „egy jel vagy jelek kombinációja”, így egy szó, személynév, minta, betű, szám, szín, ábrás elem, háromdimenziós alak, hologram, mozgókép, árucsomagolási módszer, hang, illat, íz, egy szerkezet és egy jelzés elhelyezése.

Lehetséggé vált a védjegybejelentések megosztása.

A lajstromozási eljárás befejezése előtt nincs szükség a védjegy kanadai használatára vonatkozó nyilatkozat benyújtására.

Egy védjegy lajstromozásának időtartama 15 évről 10 évre csökkent.

B) Az Amerikai Egyesült Államokban nagyon népszerű *Trader Joe's* (TJ) élelmiszer-kiskereskedőnek lelkes hívei vannak a kanadai fogyasztók körében. Az északi határ fölötti népszerűséget kihasználva egy vancouveri vállalkozó úgy csinált üzletet, hogy az Egyesült Államokban valódi TJ védjegyű árut vásárolt, és azt Vancouverben *Pirate Joe's* címkével árusította egy kiskereskedésben. Amikor a TJ erről tudomást szerzett, a kanadai üzletembert védjegybitorlásért beperelte a Washingtoni Kerületi Bíróságnál (WKB).

A WKB elutasította a keresetet, ezért a TJ a Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróságnál (Federal Circuit Court of Appeals, FCCA) nyújtott be fellebbezést. Az ügyben az FCCA előreláthatólag még 2014-ben ítéletet hoz.

Itt röviden tájékoztatást adunk arról, hogy Kanadában hogyan lehet védekezni a párhuzamos import ellen, amit „szürke kereskedésnek” is neveznek, és olyan tevékenységet értenek alatta, amikor eredeti termékeket importálnak Kanadába olyan úton, amely a védjegytulajdonos megalapozott csatornáin kívül esik. Az ilyen áruk tehát nem lopott vagy hamis termékek, hanem olyan törvényes termékek, amelyeket a védjegytulajdonos megszokott elosztási útjaival „párhuzamos” csatornákon keresztül importálnak Kanadába. A párhuzamos import ellen Kanadában két szellemi tulajdon-védelmi eszköz áll rendelkezésre, bár egyik sem problémamentes:

1. A *védjegytulajdonosok* megpróbálhatnak a párhuzamos import tilalmára hivatkozni. A TJ-nek lehet némi hírneve Kanadában hirdetéseiinek átszivárgása folytán. 2000-ben azonban a *Coca-Cola Ltd.* nehézségekbe ütközött, amikor párhuzamos import miatt beperelte a valódi *Coca-Cola* termékeket Kanadába importáló *Pardhan* céget.

2. A *szerzői jogra* hivatkozó *Euro Excellence Inc.* nem tudta meggátolni, hogy a *Kraft Canada Inc.* valódi TOBLERONE márkájú csokoládérudakat importáljon Kanadába, és amikor a Kanadai Legfelsőbb Bírósághoz nyújtott be fellebbezést, az úgy döntött, hogy a szerzői jogot nem lehet felhasználni a párhuzamos import megakadályozására.

Kína

A) Az Állami Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal (ÁSZTH) a mintaszabadalmakra módosított vizsgálati irányelvet adott ki, amely 2014. május 1-jén lépett hatályba. Az új irányelv eltávolította a mintaoltalomból kizárt tárgyak közül az elektronikus képernyőmintákat. Ennek megfelelően az ÁSZTH engedélyezni fog mintaszabadalmakat grafikai felhasználói felületekre (Graphical User Interfaces, GUIs), ideértve élővé tett (dinamikus) GUI-ket is. Az olyan GUI-k, amelyek nincsenek kapcsolatban az ember-gép-kölcsönhatással, továbbra is ki vannak zárva a mintaszabadalmi oltalomból.

Ellentétben más mintaoltalmi rendszerekkel (például az Európai Unióéval), amelyek lehetővé teszik egy összetett termék részeinek az oltalmát is, egy kínai mintaszabadalom tárgya csak egy egész termék lehet.

B) A Kínai Államtanács 2014. április 29-én elfogadta a védjegy törvény új végrehajtási utasítását, amely 2014. május 1-jén lépett hatályba.

Az új védjegyrendelet néhány fontosabb szabályát az alábbiakban ismertetjük.

- Ha a Védjegy hivatal (VH) szükségesnek találja egy új védjegybejelentés tartalmának a magyarázatát vagy felülvizsgálatát, elrendelheti, hogy a bejelentő 15 napon belül nyújtson be magyarázatot vagy javítást.

- A VH és a Védjegy-felülvizsgálati Tanács (VFT) számára engedélyezett vizsgálati határidők nem érvényesek a Madridi Jegyzőkönyv alapján benyújtott új bejelentésekre vagy felszólalásokra.

- A VFT egyértelműen fel van hatalmazva arra, hogy új elutasítási okokat is alkalmazzon, amikor a VH általi elutasítás ellen benyújtott fellebbezéseket vizsgál.

- A VFT engedélyezheti egy ügy visszavonását, és elutasíthat egy visszavonási kérelmet.

- Ha egy védjegy általános kifejezéssé válik, bárki kérheti annak törlését. A védjegy tulajdonos a törlési keresetre két hónapon belül nyújthat be választ.

- Bitorlás esetén, ha a gyanúsított, aki korábban nem tudott a bitorlásról, bizonyítani tudja az áruk törvényes forrását, és meg tudja nevezni a szállítót, nem felelős a károkozásért, de az árusítást meg kell szüntetnie.

C) Kína kormánya 2013 novemberében bejelentette, hogy vizsgálják a lehetőségét egy szellemi tulajdon-védelmi bíróság felállításának. Ez az elképzelés testet öltött 2014 januárjában, amikor a kormány kiadott egy 60 pontot tartalmazó tervet a reformok elmélyítéséről, és ennek az egyik pontja ilyen bíróság felállítására vonatkozó javaslatot tartalmazott.

A javaslatot egyaránt kedvezően fogadták a jogászok és a kormánytisztviselők, és Guangdong tartomány két nagyvárosa, Shenzhen és Zhuhai bejelentette, hogy szeretné magáénak tudni a bíróságot. A tartomány kormányzója, Zhu Xiaodan bejelentette, hogy mindent meg fog tenni a programban való részvétel érdekében. „A szellemi tulajdonra vonatkozó törvény a kulcsa a hazai innovációnak” – mondta Zhu a South China Morning Post újságírójának.

A Legfelsőbb Népbíróság Szellemi tulajdon-védelmi Tanácsának elnökhelyettese, Jin Kesheng szerint az várható, hogy az új bíróság több évig tartó előkészítő munka után kezdheti majd meg működését. Először tanulmányozni fogják magas színvonalon működő szellemi tulajdon-védelmi bíróságok, így a német és a japán bíróság működését, majd a megfelelő alapokkal rendelkező bírók képzésére fognak súlyt helyezni. A kormány 2020-ra tűzte ki a 60 pontos tervben körvonalazott reformok megvalósításának a határidejét.

Montenegró

2014. január 1-jei hatállyal módosították a montenegrói mintatörvényt. A korábbi törvény szerint a bitorlás megkezdésétől számított öt éven belül lehetett bitorlási keresetet benyújtani. A módosított törvény szerint a minta teljes oltalmi ideje, vagyis 25 év alatt lehet bitorlási pert indítani, ha a bitorló rosszhiszeműen járt el.

Németország

A) Egy szellemi tulajdon-jog bitorlása esetén a jogtulajdonos igényt tarthat a bitorló részéről kártérítés fizetésére, amit háromféle módon lehet számítani: licencanalógia, a bitorló haszna vagy a jogtulajdonos elvesztett haszna alapján. A jogtulajdonos a számítási módszert tetszése szerint választhatja meg, figyelembe véve, hogy melyik eredményezi a legmagasabb kártérítési összeget.

A vizsgált esetben a Düsseldorf-i Kerületi Bíróság (DKB) és a Düsseldorf-i Fellebbezési Bíróság (DFB) egyaránt úgy döntött, hogy a per tárgyát képező szabadalom szerinti kábelzárakkal és azok tartóival a bitorló által elért haszon 10%-a tulajdonítható a bitorló cselekedetnek. Az ügy ezután a Szövetségi Legfelsőbb Bírósághoz (Bundesgerichtshof, BGH) került, amely 2013. szeptember 3-i döntésével elutasította a szabadalmas fellebbezését, aki a bitorló hasznának 40%-át igényelte kártérítésként. Egyúttal a BGH megerősítette, hogy a DKB és a DFB jogi megfontolásai helyesek voltak.

A DKB és a DFB a szokásos megközelítéssel felbecsülte a per tárgyát képező szabadalom műszaki tanításának fontossága által gyakorolt befolyást a vásárlók döntésére, elemzéssel megállapítva, hogy a találmány egy teljesen új tárgyra vonatkozik-e, vagy pedig csupán jól ismert tárgy részleteinek javítását célozza. Ilyen vonatkozásban a szabadalmazott találmány összehasonlítása a technika állásával lehetővé teszi a bíróságok számára, hogy felbecsüljék a vita tárgyát képező szabadalom által nyújtott javítás fontosságát. Emellett a DKB és a DFB azt is figyelembe vette, hogy a bitorló hirdette-e és milyen mértékben a per tárgyát képező szabadalom előnyeit és tanítását. Az is befolyásolhatta a vásárlók döntését, ha ismerték a szabadalmazott találmány konkrét műszaki részleteit és megfelelő előnyeit.

A per tárgyát képező találmány sajátos részleteinek és az ügy körülményeinek az ismerete alapján a DKB és a DFB megállapította, hogy a per tárgyát képező szabadalom a jól ismert kábelzáraknak és azok tartóinak csupán néhány részletét javította meg.

A fenti ténybeli megfontolások arra a következtetésre vezették a BGH-t, hogy helyes volt a bitorló hasznának 10%-ában megállapítani a szabadalmasnak járó kártérítést.

B) A Mannheimeri Kerületi Bíróságnál az *Apple*-t bitorlásért beperelte a német *IPCom* (IPC) okostelefon-gyártó vállalat, amely azt állítja, hogy az Apple bitorolja EP 184128 számú európai szabadalma német részét. Ezt az európai szabadalmat az Európai Szabadalmi

Hivatal 2014. januárban mondta ki érvényesnek, miután megsemmisítését kérte az Apple, valamint különböző más vállalatok, többek között a *HTC* és a *Nokia* is.

Keresetében az IPC 1,5 milliárd EUR (2,2 milliárd USD) kártérítés megfizetésére kérte kötelezni az Apple-t. Ez ellentétes a német joggyakorlattal, ahol rendszerint először a bitorlás ügyében dönt a bíróság, és kötelezi a bitorlót a bitorlási események ismertetésére. A kártérítés számításának az alapját a bitorló által adott tájékoztatás képezi.

C) A kiváló minőségű íróeszközöket gyártó Montblanc cég 1992 óta évenként forgalomba hoz íróeszközkészleteket „Korlátozott kiadás íróknak” megjelöléssel. Ennek a sorozatnak a termékei nagy irodalomtörténeti személyiségek élete és munkája előtti tiszteletadást jelentenek. 2010 augusztusában a Montblanc „Mark Twain” felirattal hozott forgalomba íróeszközöket. Ez ütközést eredményezett egy olyan gyártóval, amely birtokosa a MARK TWAIN közösségi védjegynek íróeszközökre a 16. áruosztályban, és amely 2010 novemberében ugyanerre a névre német védjegylajstromozást is kapott. A Montblanc a Német Szabadalmi és Védjegyhivatalnál (Deutsches Patent und Markenamt, DPMA) kérte a német védjegy törlését. Párhuzamos törlési eljárás van folyamatban a BPHH előtt is.

A DPMA elutasította a törlési keresetet. A végzés szerint ha a célzott fogyasztók nem állapítanak meg tematikus vagy egyéb tényleges viszonyt az áruk és a jól ismert személy között, a személy neve nem deskriptív az árukkal kapcsolatban, és nem nélkülözi a megkülönböztető jellegét. A DPMA megállapította továbbá, hogy egy híres név használata hirdetésben nem zárja ki, hogy ezt a nevet védjegyként is lehessen értelmezni.

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespatentgericht, BPG) megváltoztatta a DPMA döntését, és elrendelte a MARK TWAIN védjegy törlését. A BPG egyetértett azzal, hogy a védjegy nem tisztán leíró jellegű. Az íróeszközök piacának sajátos jellegére tekintettel azonban a nevet nem mint egy sajátos kereskedelmi eredet jelölését értik, hanem inkább mint az illető személy előtti tiszteletadást és az írószerszám ajánlását a szerzőnek sajátos kiadás részeként. Így a védjegy nem rendelkezik megkülönböztetőképeséssel. A „Mark Twain” név alkalmazását az íróeszközön nem gondolják védjegynek. Annak érdekében, hogy biztosítsák a versenyt, valamint az ilyen íróeszközök személyeknek való ajánlási hagyományát, arra is szükség van, hogy lehetővé tegyék az ilyen nevek szabad használatát.

Norvégia

A) Norvégiában viszonylag alacsony a szellemi tulajdon-jogok bitorlásának a száma. Ennek egyik oka, hogy az ilyen ügyekben megítélt kártérítés összege hagyományosan csekély, és általában még arra sem elég, hogy fedezze a tulajdonos tényleges veszteségét.

Most Norvégia lépéseket tett ennek a helyzetnek a javítására, és jogi módosításokat fogadtak el a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének a megerősítésére. A módosítások az összes szellemi tulajdon-jogi törvényt érintik, kivéve a szerzői jogot.

Norvégia nem tagja az Európai Uniónak, és ezért nem köteles törvénybe iktatni a 2004/48/EC számú, a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére vonatkozó európai irányelvet. Az új változások azonban Norvégia szellemi tulajdon-védelmi jogait közelebb viszik az Európai Unióéhoz, bár a rendszerek még nem azonosak.

A legfontosabb változásokat az alábbiakban foglaljuk össze.

a) Kártérítés számítása

A szellemi tulajdon-jogok védelmére vonatkozó legfontosabb jogi változást a kártérítés számítási szabályainak változásai jelentik. Hagyományosan bizonytalanok voltak a szellemi tulajdon-jogok bitorlása esetén a kártérítés számításának a szabályai, és gyakran viszonylag kis összegeket jelentettek. A módosítás most szabványosított számítási szabályokhoz vezet, és meg fogja erősíteni a kártérítésre vonatkozó jogot.

Szándékos vagy hanyag bitorlás esetén a jogtulajdonos az alábbi három változat közül a legkedvezőbb alapján kérhet költség- és kártérítést:

- a kártérítés egyenértékű a bitorlásért járó ésszerű licencdíjjal vagy royaltyval, a bitorlásból származó olyan gazdasági veszteség megtérítésével együtt, amely nem következett volna be, ha helyette licencdíj járt volna;

- kártérítés, amely egyenértékű a jogtulajdonos által a bitorlás eredményeként elszenvedett gazdasági veszteséggel; vagy

- kártalanítás, amely egyenértékű legalább a bitorló hasznával.

Ha a bitorló nagyfokú hanyagsággal jár el, a jogtulajdonos a fentiek helyett kárpótlásul követelheti az ésszerű licencdíj vagy royalty kétszeresét.

b) Büntetés

A szellemi tulajdon-jogok bitorlásának büntetési tétele mostanáig legfeljebb három hónap fegyház volt. Ezt a büntetési tételt most legfeljebb egy évre emelték, de ez különösen súlyos esetekben három évre növelhető.

c) Bíróságok

Korábban az Oslói Kerületi Bíróság kizárólagos joghatósággal rendelkezett szabadalmakra, védjegyekre, mintákra és növénytermesztési jogokra vonatkozó érvénytelenségi perekben. Ha azonban bitorlási perben az alperes nem vonta kétségbe a szellemi tulajdon-jog érvényességét, a pereket a rendes körzeti bíróságok intézték. Az új módosítások szerint az Oslói Kerületi Bíróság a lajstromozható szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó összes ügyben kizárólagos hatáskörrel rendelkezik. Ez azonban nem befolyásolja az ideiglenes intézkedésre vonatkozó ügyek intézését.

d) Vámintézkedés

A vámhatóságok a szellemi tulajdon-jogok bitorlásával gyanúsított árukat korábban öt napig tarthatták vissza. Ezt az időtartamot most tíz napra növelték.

B) Az alábbiakban a Norvég Szabadalmi Hivatal (NSZH) Fellebbezési Tanácsának (FT) egy újdonsággal kapcsolatos döntését ismertetjük.

A megfellebbezett döntéssel az NSZH Vizsgáló Osztálya egy szabadalmi bejelentést újdonság hiánya miatt utasított el. A bejelentés a *Laminaria hyperborea* óriásmoszatot tartalmazó talajtrágyára vonatkozott. A legközelebbi technika állása (D1) csupán általánosan ismertette moszat alkalmazását anélkül, hogy egy meghatározott fajtát megnevezett volna. Azt a kérdést kellett tisztázni, hogy egy meghatározott óriásmoszat kiválasztása újdonságot kölcsönözhetett-e a bejelentésnek. A válasz erre a kérdésre az alkalmazott újdonságfogalomtól függött.

A norvég jog szerint az újdonság követelményét hagyományosan ésszerű műszaki különbségként értelmezik a legközelebbi technika állása és a találmány között. Ezzel szigorúbb mércét alkalmaznak, mint az Európai Szabadalmi Hivatal, ahol egy találmány újdonságát csak akkor tekintik lerontottnak, ha összes jellemzője közvetlenül és egyértelműen levezethető egyetlen anterioritásból.

Az FT megállapította, hogy szigorúbb újdonságfogalom alkalmazása Norvégiában korábban indokolt volt, két körülmény miatt azonban ez már nem igazolható. Egyrészt Norvégia 2008. január 1-jén csatlakozott az Európai Szabadalmi Egyezményhez (ESZE). Másrészt a Német Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof) az olanzapinügyben 2008. szeptember 16-án hozott döntésével a német újdonságfogalmat hozzáigazította az ESZE által alkalmazott szabványhoz. Ha tehát Norvégia továbbra is szigorúbb mércét alkalmazna, ezzel eltérne egy többé-kevésbé általánosan elismert európai gyakorlattól. Az FT véleménye szerint ez ellentmondana a szabadalmi jog európai harmonizálása céljának.

Ezért az FT elvetette a régi újdonságfogalmat, és az ESZE-szabványhoz igazodott. Mint-hogy egy meghatározott óriásmoszat kiválasztását nem lehetett közvetlenül és egyértelműen levezetni a legközelebbi technika állásából, az FT az újdonság követelményét kielégítettnek tekintette.

Olaszország

A) Az elsőfokú Firenzei Bíróság a *Barbieri v. Bacci*-ügyben az újdonság kérdésével foglalkozott, és megállapította, hogy az újdonság követelménye a technika állásához képest nem igényel abszolút mértékű eredetiséget és kreativitást. Újdonságról lehet beszélni ismert elemek és eszközök eredeti és okos összehangolása esetén, ami műszakilag új és gazdaságos eredményhez vezet (ún. kombinációs találmány), műszaki feladatok eltérő és költségkímélő megoldásánál, amit korábban másképp oldottak meg (ún. javítási találmány), és egy ismert elv vagy egy korábbi találmány átvitelekor egy másik területre vagy eltérő végeredménnyel (ún. átviteli találmány). Átviteli találmánnyal akkor van dolgunk, ha egy ismert eszköz vagy eljárás alkalmazása más eszközökön vagy eljárásokon új és előre nem látható eredményekhez vezet, amelyek különböznek a korábbi találmány eredményeitől.

Egy átviteli találmány megítélése azon az elemzésen nyugszik, hogy ismert elemek és eszközök kombinációja eredeti és okos hozzájárulást eredményez-e, amellyel új és gazda-

ságos eredmény érhető el, ami korábban nem volt lehetséges. A találmánynak minőségi jellemzőket kell felmutatnia, vagyis eredeti műszaki haladást kell képviselnie, és pedig mind a szellemi létrehozás időpontjában, mind a gazdasági-ipari eredménnyé való gyakorlati átalakításkor. Egy feltalálói ötlet, egy eljárás vagy egy termék átalakítása az eredeti műszaki tartományból csak akkor vezethet szabadalmazható találmányhoz, ha és amennyiben új és eltérő eredményt szolgáltat ahhoz az eredményhez viszonyítva, amelyet közvetlenül el lehet érni a technika állásából ismert alapelvek alkalmazásával; ezért feltalálói tevékenységet kell felmutatnia abból a célból, hogy le tudja győzni azokat a műszaki nehézségeket, amelyek magában az átvitelben rejtőznek.

B) A Milánói Kereskedelmi Bíróság (MKB) 2014. március 4-én publikált egy döntést egy európai szabadalom bitorlásáról, ahol a bíróságnak meg kellett ítélnie az európai szabadalom és a döntés alapját képező olasz fordítás szövege közötti eltérés súlyát.

A vizsgált esetben az alperes kifogást emelt az ellen, hogy a felperes által Olaszországban eredetileg benyújtott európai szabadalom fordítása nem felelt meg az engedélyezett európai szabadalom szövegének, hanem az utóbbinak egy hatályát veszített korábbi változatáról készült. Ezt a kérdéses bírósági döntés is megállapította, és a bírók azt is hangsúlyozták, hogy a felperes később egy helyesbített fordítást nyújtott be, amely megfelelt az európai szabadalom szövegének, de azt a felperes csak az európai szabadalom engedélyezése után egy évvel nyújtotta be.

E tényekre tekintettel az MKB megvizsgálta az ügyre vonatkozó szabályozást, nevezetesen az olasz szellemi tulajdon-védelmi törvény 56. és 57. cikkét. Az 56. cikk előírja, hogy egy európai szabadalom fordítását az engedélyezés publikálását követő három hónapon belül kell benyújtani az Olasz Szabadalmi és Védjegyhivatalnál. Másrészről az 57. cikk megállapítja, hogy a szabadalomtulajdonosnak joga van bármikor benyújtani egy módosított fordítást.

Az MKB azonban megjegyezte, hogy az 57. cikk által engedélyezett módosítások olyan esetekre vannak korlátozva, amikor csupán fordítási hibákból vagy nyelvi árnyalatokból származó különbségeket kívánnak helyesbíteni. A törvény azonban nem engedélyez olyan fordításokat, amelyek teljesen vagy nagymértékben eltérnek az Európai Szabadalmi Hivatal által engedélyezett szabadalom szövegétől.

A vizsgált esetben az ítélet úgy folytatódik, hogy az európai szabadalom eredeti szövege és a fordítása közötti különbségek jelentősek voltak, mert a benyújtott olasz fordítás nélkülözte az innovációnak azokat az elemeit, amelyeket a szabadalom ténylegesen véd. Ezért a fordítás nem felel meg az ESZH által engedélyezett szabadalomnak és így az 56. cikk által előírt kötelezettségnek sem.

Másrészről a később benyújtott, helyesbített fordítás, amely valóban megfelelt az engedélyezett európai szabadalom szövegének, nem tekinthető az eredeti fordítás egyszerű helyesbítésének, mert ez volt a szabadalom hű fordítása, amelyet az európai szabadalom engedélyezését követő három hónapon belül kellett volna benyújtani, de ehelyett egy évvel később nyújtották be, ami nem tehetette hatályossá a szabadalmat Olaszországban.

C) 2014. március 5-én a Legfelsőbb Bíróság (LB) megerősítette a Milánói Fellebbezési Bíróság (MFB) döntését, amely tagadta, hogy az olasz „oro” szó (jelentése: arany) az ORO SAIWA összetett védjegy részeként alkalmas megkülönböztetésre.

Az ügy előzménye, hogy két élelmiszergyártó vállalat, a *Saiwa s.p.a.* (Saiwa) és a *Barilla Alimentare s.p.a.* (Barilla) között 2002-ben kezdődött a pereskedés a Milánói Bíróságon (MB), ahol a Saiwa kérte a Barilla SELEZIONE ORO BARILLA védjegyében az „oro” megjelölés törlését. A Saiwa azt állította, hogy a Barilla védjegyénél korábbiak az ő ORO SAIWA, PACCO ORO SAIWA és PACCO ORO védjegyei, valamint olasz és nemzetközi ORO védjegye. Emellett a Saiwa azt is kérte, hogy állapítsák meg védjegyeinek Barilla által történő bitorlását.

A Barilla a bíróság előtt ellenfele keresetének elutasítását, továbbá azt kérte, hogy a bíróság semmisítse meg a Saiwa ORO védjegyeit, mert azok nélkülözik a megkülönböztető jellegét.

Az elsőfokú MB helyt adott a Barilla keresetének, és kimondta a Saiwa ORO és PACCO ORO védjegyének a semmisségét. A bíróság döntése szerint az ilyen megjelölések szokásosak a kereskedelmi nyelvben, és egy termék pozitív vonásainak a leírására használatosak. Az MFB ezután megerősítette az elsőfokú döntést.

A Saiwa fellebbezett a másodfokú döntés ellen, azzal érvelve, hogy – tekintet nélkül leíró jellegére – az „oro” megjelölés az ORO SAIWA összetett védjegy részeként másodlagos jelentésre tett szert, mert megszakítatlan hosszú időn keresztül használták.

Az LB elutasította a Saiwa fellebbezését. Döntésében főleg azzal érvelt, hogy bár az ORO SAIWA összetett védjegy bizonyos hírnévre tett szert, ebben az összetett védjegyben az egyetlen eredeti és megkülönböztető elem a „saiwa” megjelölés, míg az „oro” szó, leíró jellegének tulajdoníthatóan, nem tett szert megkülönböztető jellegre.

Oroszország

A) 2014. október 1-jével meg fog változni az orosz polgári törvénykönyvnek a szabadalmakra, használati mintákra és ipari mintákra vonatkozó része.

Jelenleg csupán a szabadalmi és az ipariminta-bejelentések újdonságát vizsgálják. A törvényváltozás után a használatiminta-bejelentések újdonságát is vizsgálni fogják.

Az elővizsgálati szakaszban bizonyos körülmények között mind a találmányi, mind a használatiminta-bejelentéseket át lehet alakítani ipariminta-bejelentéssé.

Egy találmányi bejelentést a bejelentő a kutatási jelentés kézhezvétele után módosíthat majd. A kutatási jelentést publikálni fogják.

Harmadik személyek a szabadalom engedélyezése előtt megjegyzéseket közölhetnek majd az elővizsgálóval a találmányi bejelentés szabadalmazhatóságával kapcsolatban.

A találmányi bejelentésekre alkalmazási igénypont is engedélyezhető lesz.

A találmányi és a használatiminta-bejelentések érdemi vizsgálata arra is ki fog terjedni, hogy a bejelentés leírása elegendő tájékoztatást nyújt-e egy szakember számára ahhoz, hogy a bejelentés tárgyát meg tudja valósítani.

Az eredetileg kinyilvánított találmányi vagy használatiminta-bejelentések leírását a módosított törvény szerint nem lehet új anyaggal kiegészíteni. Jelenleg még van erre lehetőség.

A használatiminta-bejelentésekben csupán egyetlen műszaki megoldást lehet majd védeni, vagyis az igénypontosorozat csupán egyetlen független igénypontot tartalmazhat. Jelenleg a törvény nem tartalmaz ilyen megkötést.

A hatályos törvény szerint az ipariminta-bejelentések fontos részét képezi a leírás és a lényeges vonások listája. Ezt az új törvény eltörli, és a mintabejelentések oltalmi körét csupán az ábrákon bemutatott lényeges vonások fogják meghatározni.

A találmányi és a használatiminta-bejelentések esetén a türelmi idő hat hónap marad, vagyis a találmányt a bejelentés napja előtt hat hónapon belül újdonságrontás nélkül nyilvánosságra lehet hozni. Ipari minták esetében ez az időtartam 12 hónap lesz.

A használati minták oltalmi ideje a jelenlegi 13 évről tíz évre fog csökkenni.

Egy mintaszabadalom maximális oltalmi ideje 25 év, vagyis a kezdeti öt év oltalmi idő négyszer további öt évvel meghosszabbítható. Ez az oltalmi idő jelenleg is 25 év, de kezdetben 15 év, amely tíz évvel hosszabbítható meg.

A végzések megválaszolási határideje mindhárom oltalmi forma esetében a végzés kelteől számított három hónap lesz. Jelenleg ez a határidő két hónap a végzés kézhezvételétől számítva, ami a gyakorlatban a végzés kiadásától számított négy hónapnak felel meg.

Az új törvény szerint mindhárom oltalmi formát a lejártá után is meg lehet támadni. Erre jelenleg nincs lehetőség.

Az új törvény szerint a találmányi és a használatiminta-szabadalmak megsemmisítését lehet kérni, ha leírásuk nem tartalmaz elegendő tájékoztatást ahhoz, hogy a találmány tárgyát szakember meg tudja valósítani. Jelenleg nincs ilyen lehetőség.

Ha egy találmányi szabadalom megsemmisítését kérik, a tulajdonosa majd átalakíthatja használatiminta-szabadalommá, ha az utóbbinak még nem járt le a tíz év oltalmi ideje. Jelenleg nincs ilyen lehetőség.

B) India második legnagyobb kondomgyártó cége, a *J. K. Ansell Limited* (Ansell) 1991-ben kezdte használni a KAMASUTRA védjegyet, és termékeit 70-nél több országba exportálja. Ezt a védjegyet az Ansell 1995-ben lajstromoztatta Oroszországban.

Az orosz *PromBusiness Group LLC* (PromBusiness) 2012 végén a Moszkvai Döntőbíró-ságnál (MDB) törlési keresetet indított az Ansell KAMASUTRA védjegylajstromozása ellen, arra hivatkozva, hogy ezt a védjegyet az Ansell a törlési kereset benyújtása előtti három év alatt nem használta. Emellett a PromBusiness arra is hivatkozott, hogy törvényes érdekeltiségének megalapozása érdekében kérelmet nyújtott be az Orosz Védjegyhatóságnál a KAMASUTRA védjegy lajstromozása iránt. Az orosz védjegy törvény szerint ugyanis csak

egy jogaiban sértett személy kezdeményezheti egy védjegy használat hiánya miatti megvonását.

Az Ansell arra hivatkozva tiltakozott a törlési kereset ellen, hogy a PromBusiness jogában nem sértett fél. Emellett a PromBusiness adóügyi fellebbezéseiből az derült ki, hogy ingatlanforgalmazással foglalkozik, nem pedig óvszerek gyártásával. Ezért a PromBusinessst nem lehetett olyan személynek tekinteni, aki jogosan kérheti az Ansell védjegyének törlését. Egy védjegybejelentés benyújtása pedig nem jogosítja fel önműködően arra, hogy kérelmezhesse jogsérelem miatt egy másik fél védjegyének a törlését.

Az érvek vizsgálata után az MDB elutasította a PromBusiness keresetét arra hivatkozva, hogy nem tudta törvényes érdekeltségét bizonyítani az Ansell KAMASUTRA védjegyének törlésében.

A PromBusiness fellebbezést nyújtott be az Orosz Fellebbezési Bíróságnál, kétségbe vonva az elsőfokú bíróság döntésének megalapozottságát, az azonban megerősítette az elsőfokú döntést, és elutasította a fellebbezést.

Pakisztán

Miután India Legfelsőbb Bírósága elutasította a Novartis imatibib-mezilátra (Glivec) vonatkozó szabadalmi bejelentését, a Pakisztáni Szabadalmi Hivatal egy közleményt adott ki arról, hogy az ún. másodlagos találmányok milyen feltételekkel szabadalmazhatók Pakisztánban. Az alábbiakban ennek a közleménynek a lényegét foglaljuk össze.

- Egy ismert vegyület új felhasználása egy eltérő területen csak új műszaki hatás bizonyítása esetén szabadalmazható.
- Egy ismert gyógyszer új kereskedelmi vagy dózissalakja akkor szabadalmazható, ha bizonyítják a nem kézenfekvő gyógyászati hatást.
- Egy kiválasztott konkrét gyógyszer-koncentráció akkor szabadalmazható, ha a kapott termék ismert tulajdonságaiban váratlan hatás bizonyítható.
- Egy ismert gyógyszer új kristályos vagy polimorf alakjának a szabadalmazásához a gyógyszer hatékonyságának lényeges növelésére, például megnövelt stabilitásra vagy oldhatóságra van szükség.
- Ismert gyógyhatású vegyületek új kombinációja akkor szabadalmazható, ha szinergetikus hatást vagy váratlan orvosi vagy farmakológiai hatást mutat.

Spanyolország

A) A minisztertanács első olvasat után jóváhagyta az új szabadalmi törvény tervezetét, amelynek fő célja, hogy a spanyol törvényt összhangba hozza a nemzetközi környezettel, és erősítse a spanyol szabadalmi rendszert.

Az alábbiakban a törvénytervezet főbb változásait foglaljuk össze.

- A kis- és közepes vállalatok bejelentési és kutatási díjai felére csökkennek.
- Megváltozik az engedélyezési rendszer azáltal, hogy egyetlen eljárást létesítenek az újdonság és a feltalálói tevékenység elővizsgálatára. Ez magasabb minőségű szabadalmakat fog eredményezni, és növeli a jogbiztonságot, mert kettős szűrőn átjutott szabadalmakhoz vezet, amelyek átestek érdemi vizsgálaton és esetleg harmadik felek által benyújtott felszólalásokon is.

- Csökken az adminisztratív terhelés, és gyorsul az engedélyezési eljárás.
- A használati minták oltalmi körét kiterjesztik a vegyi termékekre is.
- A bejelentések alaki követelményeit harmonizálják a nemzetközi eljárásokban alkalmazott követelményekkel.

- Világosabbá teszik az alkalmazotti találmányokra vonatkozó szabályokat, és egyszerűsítik az ilyen találmányok engedélyezési eljárását.

- Egyszerűsítik a kényszerengedélyekre vonatkozó rendelkezéseket.
- Bevezetik a kiegészítő oltalmi tanúsítványt, és ezzel további öt évvel meghosszabbíthatóvá teszik a gyógyászati termékek oltalmi idejét annak érdekében, hogy kompenzálják az engedélyezés és a forgalmazási engedély elnyerése közötti hosszabb időt.

B) A Puig spanyol illatszer- és divatcsoporthoz tartozó *Carolina Herrera Limited* (Carolina), a *Puig France SAS* (Puig) és az *Antonio Puig, SA* (Antonio) az 1. sz. Spanyol Közösségi Védjegy bíróság előtt pert indított az *Equivalenza Retail, SL* (Equivalenza) és a *Cataleg de Serveis Integrals, SL* (Cataleg) ellen védjegybitorlás és tisztességtelen verseny miatt.

Az alperesek egy üzletláncot birtokoltak, amelyben az Equivalenza olyan illatszereket árusított, amelyek illata állítólag megegyezett jól ismert parfümökével. Az ilyen termékek ajánlására és hirdetésére az Equivalenza üzleteiben és az interneten közvetlenül használta a jól ismert és állítólag utánzott illatszerek lajstromozott védjegyeit, így például a PACO RABANNE és a NINA RICCI védjegyet.

A Carolina és a Puig, a jól ismert védjegyek tulajdonosai bitorlás miatt, míg az Antonio, az illatszerek spanyolországi elosztója tisztességtelen verseny miatt indított pert.

A bíróság 2014. január 28-án hozott döntésében megállapította, hogy a felperesek védjegyeinek használata, amit különböző európai tagállamokban bizonyítottak, a 207/2009 számú közösségi védjegyrendelet 9.1(c) cikke és az annak megfelelő spanyol védjegy törvény 34.2(c) cikke szerint védjegybitorlást jelent. Emellett az eredeti, jól ismert védjegyek Equivalenza általi használata és a hasonló illatú parfümutánczatok árusítása a tisztességtelen versenyt tiltó spanyol törvény 10., 12. és 18. cikkébe ütközött, amelyek tiltják egy harmadik fél hírnevének a kihasználását.

A fentiek alapján a bíróság mind védjegybitorlásért, mind a tisztességtelen versenyt tiltó törvénybe ütköző cselekedetekért elítélte az alpereseket, és elrendelte, hogy

- a jövőben szüntessék meg hasonló illatú parfümjeik hirdetését és árusítását a felperesek védjegyeit használva;
- semmisítsék meg az ilyen védjegyek előállítására szolgáló eszközöket; és

– tartózkodjanak az ilyen anyagoknak üzleteikbe való szállításától.

A bíróság azt is elrendelte, hogy az Equivalenza fizessen kártérítést a felpereseknek, és az ítéletet publikálja számos üzletben és online.

Svájc

A Szövetségi Bíróság (SZB) a depresszióellenes hatású citalopramra vonatkozó szabadalmi bejelentés újdonsága ügyében hozott döntést.

A szabadalom a citalopramnak kristályos bázisként különösen nagy (99,8%-nál nagyobb) tisztasági fokban való előállítására vonatkozott. Az elsőfokú Zürichi Kereskedelmi Bíróság (ZKB) arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy a már ismert citalopramnak a szabadalmi igénypontokban meghatározott tisztaságával nem nyilvánítottak ki új találmányt, és nem értek el eddig ismeretlen műszaki hatást, aminek következtében hiányzott az újdonság és a feltalálói tevékenység.

Fellebbezés után az SZB elsősorban azt állapította meg, hogy az Európai Szabadalmi Hivatal fellebbezési tanácsainak a joggyakorlata adott esetben jelentőséggel bírhat és figyelembe vehető. Az alperes szabadalomtulajdonos nézetével ellentétben ezért nem lehet kifogásolni, hogy az elsőfokú ZKB figyelembe vette a fellebbezési tanácsok joggyakorlatát, amennyiben az az Európai Szabadalmi Egyezmény értelmezésére vonatkozik, és jelentős a megítélendő kérdés szempontjából.

Ami az újdonság kérdését illeti, a jelen ügyben nem lehet vitatni, hogy a szabadalomban igényelt vegyi anyag, a citalopram kristályos anyagként a köz számára ismert és egy szakember számára előállítható volt. Az SZB megállapította, hogy a preparatív szerves kémiában jártas szakemberek a kémiai eljárásokkal előállított vegyületek további tisztítását általános gyakorlatnak tekintik, és ismertek számukra az ehhez szükséges szokásos eljárások is. Ezért az ESZH fellebbezési tanácsainak a gyakorlatában egy ismert anyag sajátosan tiszta állapotban való előállítása csupán kivételesen tekinthető szabadalmazhatónak, mégpedig akkor, ha a szokásos tisztítási eljárások a szakember számára nem teszik lehetővé az anyagnak az igényelt tisztaságban való előállítását (lásd a T 990/96 sz. döntést). Csak ilyen körülmények között tekinthető az igényelt tisztasági fok kivételesen a technika állásához viszonyítva új elemnek (lásd a T 803/01 sz. döntést).

A jelen esetben igényelt vegyület a technika állásához tartozott, és ezért – az általános tapasztalat szerint – már minden tisztasági fokban ismertnek tekinthető. Ennek alapján az SZB úgy döntött, hogy a szabadalomtulajdonosnak különösen azt kell bizonyítania, hogy az igényelt tisztasági fok új elemet képez, például annak igazolásával, hogy különleges eljárásra volt szükség ennek a sajátos tisztasági foknak az eléréséhez, mert az a szokásos eszközökkel nem volt elérhető.

Új-Zéland

Új-Zélandon 2014. szeptember 14-én új szabadalmi törvény lépett hatályba. Az alábbiakban az új törvény főbb változásait ismertetjük.

- A korábbi helyi újdonság követelménye az abszolút újdonság követelményére változott, vagyis egy érvényes szabadalom engedélyezéséhez az szükséges, hogy a találmány tárgya a bejelentés napja előtt sehol a világon ne legyen ismert vagy használt.

- Az új-zélandi elővizsgálók a feltalálói tevékenység hiánya miatt is elutasíthatnak egy bejelentést, ami a korábbi szabadalmi törvény szerint nem volt lehetséges.

- Az előző önműködő elővizsgálat helyett az új törvény szerint kérelmezni kell az elővizsgálatot, és ezért illetéket is le kell róni.

- A megújítási illetékeket évenként kell fizetni.

- A korábbi lehetséges felszólalás és megvonás mellett harmadik felek kérelmezhetik a szabadalom újbóli vizsgálatát is.

A fentiekből kitűnik, hogy az új törvény hatálybalépése után nehezebbé vált Új-Zélandon szabadalmi oltalmat kapni.

Venezuela

A Venezuelai Szabadalmi és Védjegyhivatal 2014. április 9-én meghirdette, hogy külföldi bejelentők csak hiteles fordítással nyújthatnak be meghatalmazást, valamint átruházási és elsőbbségi iratokat.

VÁLOGATÁS AZ IPARJOGVÉDELMI SZAKÉRTŐI TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY KNOW-HOW VÉDELME KÉRDÉSÉBEN

ISZT-3/2013¹

I. Megkeresés és tényállás

A bíróság az előtte folyó, tisztességtelen piaci magatartás – jellegbitorlás – tényének megállapítása és járulékai iránti perben szakértői vélemény elkészítésére rendelte ki az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet. A csatolt iratokból megállapítható tényállás az alábbiak szerint foglalható össze.

A felperesek előadása szerint az első- és másodrendű felperesek ötlete alapján és az ő szervezésükben került megrendezésre első ízben a gyermek ügyességi lovasverseny. A verseny lényege egy új versenyzési lehetőség, egy új stílus kialakítása, amely azon gyermekeknek nyújt versenyzési lehetőséget, akik koruknál vagy felkészültségüknekél fogva kizorultak a díjlovas vagy díjugrató versenyekről, vagy éppen kedvenc lovuk volt híján olyan kiemelkedő képességnek, amely az említett sportágban szükséges. Ez az új versenyzési stílus a felperesek munkája, amely előadásuk szerint a világon egyedülálló. A versenyt más lovasversenyektől annak egyedi jellege különbözteti meg, amely elsősorban abban áll, hogy a verseny részletesen kidolgozott verseny- és bírálati szabályzattal, továbbá minden más versenytől eltérő akadálytípusokkal rendelkezik, amelyek teljesen kizárttá teszik a nem egyértelmű vagy eltérő szemléletű bírálatot. Az akadálytípusok kimunkálása és elnevezése, valamint az akadályok teljesítésére vonatkozó verseny kiírása és a versenyszabályzat elkészítése, a pályaépítési szabályzat, illetve a versenyek lebonyolításához szükséges mindennemű kiírás szintén az első- és másodrendű felperesek munkája.

Az első- és másodrendű felperesek 2005-ben megalakították a harmadrendű felperesi országos szövetséget mint az ország gyermeklovasait tömörítő szervezetet, amely közhasznú egyesületként tevékenykedik. 2006-ban együttműködési megállapodás jött létre az elsőrendű és a másodrendű felperes, valamint az országos szövetség között a gyermek ügyességi lovasverseny-sorozat működtetési és rendezési jogának, valamint az első- és másodrendű felperesek által létrehozott internetes honlap ellenszolgáltatás nélküli átadásáról, és ezt követően a versenysorozatot a továbbiakban a harmadrendű felperes bonyolította le.

2010 folyamán az alperes megjelentette honlapján a kiírásra került versenyrendszerét, ügyességi díjlovas, díjugrató és futó versenyszámokban. A felperesi álláspont szerint az al-

¹ A szakértői vélemény bírósági megkeresés alapján, folyamatban lévő ügyben született.

peres által működtetett versenyrendszer ügyességi versenyszámokra vonatkozó szabályzata szinte szó szerint megegyezik az első- és másodrendű felperes által létrehozott versenyszabályzattal mind a kategóriákban, a nevezési feltételekben, mind pedig a versenyeken használható akadálytípusokban. A felperesi álláspont szerint az alperes versenyrendszerének jellege a megtévesztésig hasonlít a harmadrendű felperes versenykiírására és versenyének jellegére. Meggyőződésük szerint egyértelműen bizonyítható, hogy az alperes versenyrendszerének elkészítésénél a harmadrendű felperes honlapján megjelentetett teljes anyagot egyszerűen lemásolták, és néhány jelentéktelen, de a számukra fontos, apró változtatást egyszerűen átírtak vagy átneveztek, és mint saját versenykiírásukat jelentették meg. Előadta továbbá, hogy az alperes nem kért beleegyezést sem az első- és másodrendű, sem a harmadrendű felperestől az általuk létrehozott gyermek ügyességi lovasverseny versenyrendszerének használatára. A felperes egyértelműen kérte az alperest, hogy a versenyrendszerükből a gyermek ügyességi lovasversenyt vonja vissza, és a kiírt versenyeket törölje. Ennek ellenére az alperes a versenyeit változatlan formában tovább szervezi, továbbá célzott, az országos szövetségben versenyző lovasoknak és egyesületeknek eljuttatott e-mailben, valamint telefonon hívják fel a versenyeken való részvételre a versenyzők figyelmét, törekedve az összetéveszthetőségre és a lovasok megtévesztésére.

A felperes álláspontja szerint az alperes fenti magatartásával megsértette az első- és másodrendű felperes szellemi alkotáshoz fűződő jogát, a harmadrendű felperes esetében pedig tisztességtelen piaci magatartást követett el, továbbá a felpereseknek vagyoni és nem vagyoni kárt okozott. A felperes keresetében kérte annak a megállapítását, hogy az alperes a megszervezett ügyességi lovasverseny megrendezésével megsértette a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 86. §-ának (1) bekezdése alapján az első- és másodrendű felperesek szellemi alkotáshoz fűződő jogát, a harmadrendű felperes vonatkozásában pedig a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. tv. (a továbbiakban: Tptv.) 6. §-ában foglaltakat. Kérte az alperes eltiltását a további jogsértő magatartástól, továbbá a Ptk. 339. §-a alapján az első- és másodrendű felperes javára nem vagyoni kártérítés, a harmadrendű felperes javára vagyoni kártérítés megfizetésére való kötelezését. Kérte továbbá a jogsértéssel elért vagyoni eredmény, illetőleg a megszerzett gazdagodás visszatérítését, továbbá a jogerős elmarasztaló határozat alperes költségén való nyilvánosságra hozatalát. A felperes a Ptk. 86. §-ának (4) bekezdése, valamint a Tptv. 88. §-a alapján kérte az alperes azonnali eltiltását a gyermek ügyességi lovasversenyek további szervezésétől és lebonyolításától. E körben kifejezetten hivatkozott a Tptv. 88. §-ának (5) bekezdésében foglaltakra.

Az alperes kérte a felperes ideiglenes intézkedés iránti kérelmének az elutasítását. Álláspontja szerint az ideiglenes intézkedés feltételei nem állnak fenn, ugyanis az ideiglenes intézkedés elrendeléséhez feltétlenül szükséges, hogy az a közvetlenül fenyegető kár elhárítása érdekében történjen. Álláspontja szerint az alperes tevékenysége azzal, hogy a 2010-ben megrendezésre kerülő versenysorozat záróelemét, az ügyességi verseny döntőjét megtartja,

a felperesnek semmilyen mértékű kárt nem okoz. Következik ez többek között abból, hogy a felperes ebben az időszakban versenyt nem kíván rendezni, így versenyzők átcsábítása nem valósul meg. Továbbá az alperes nem bitorolja jogtalanul a per tárgyát képező ügyességiverseny-rendszert, amit a későbbiekben kíván érdemi védekezésében kifejteni. Nem valósul meg álláspontja szerint az ideiglenes intézkedés elrendelésének azon feltétele sem, hogy a jogvitára okot adó állapot változatlanul fennmarad, tekintettel arra, hogy a megrendezésre kerülő záróversenyt (döntő) követően – a versenysorozat szezonális jellege miatt is további versenynapok nem kerülnek kitűzésre. Az alperes hangsúlyozta, hogy az ideiglenes intézkedés elrendelésével a jogvitában részt nem vevő, és azzal nem érintett gyermek és ifjúsági sportolók eselnének attól a lehetőségtől, hogy a döntő eredményeképpen bajnokká avassák őket, és egész évi munkájuk, sportteljesítményük gyümölcsét learathassák. A korosztályba sorolt versenyzők az idő múlásával más korosztályba léphetnek át, és a jogvita lezárását követően megrendezésre kerülő döntőn már egyes versenyzők nem is vehetnének részt. Az ideiglenes intézkedéssel így a gyermek- és ifjúsági sportolókat olyan jelentős hátrány érné, amely közel sincs arányban az intézkedéssel elérhető, a felperes érdekeit szolgáló előnyökkel.

Érdemi ellenkérelmében az alperes előadta, hogy nem felel meg a valóságnak azon felperesi állítás, miszerint az ügyességiverseny-rendszer az első- és másodrendű felperesek munkájának eredményeképpen jött létre, és egyedülálló a világon. E körben hivatkozott az alperes arra, hogy hasonló elemekből álló versenyeket a világ több országában is rendeznek, a használt akadályok a lovassportban széles körben alkalmazottak.

II. A feltett és az Iparjogvédelmi Szakértői Testület által vizsgált kérdések

A bíróság végzése alapján az Iparjogvédelmi Szakértői Testület feladata:

1. határozza meg, hogy a felperesek által létrehozott gyermek ügyességi lovasverseny-rendszer a Ptk. 86. §-ában meghatározott védelem alatt áll-e;
2. e körben részletesen fejtse ki, hogy a felperesek által létrehozott gyermek ügyességi lovasversenyrendszer társadalmilag széles körben felhasználható-e;
3. adjon továbbá állásfoglalást a körben, hogy a gyermek ügyességi lovasversenyrendszer részét képező versenyszabályzat és kiírás a résztvevők számára történő szükségképpen megküldése eredményezi-e a versenyrendszer közkinccsé válását!

III. A testület eljárása

A testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabályok: a Ptk. és a Tptv. rendelkezései alapján alakította ki – az alábbiakban kifejtésre kerülő – álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a hatályos jogszabályok, valamint a megküldött iratok által ismertetett, illetve az azokból megismerhető tényeken alapulnak; a konkrét ügyre nézve levont következtetései csak erre a tényállásra nézve helytállóak.

Ez a szakértői vélemény az ügyben eljáró bíróságokat nem köti.

IV. A testület álláspontja

1. A szellemi alkotások jogi védelmének rendszere a Polgári Törvénykönyvben

Tekintettel arra, hogy a bíróság által feltett első kérdés a felperesi ismeretek jogi védelmének megítélése szempontjából a Ptk. 86. §-ának egészét jelöli meg vizsgálandó jogalkapként, és ezáltal általánosságban teszi a testület feladatává a Ptk.-ban lefektetett védelem fennállásának meghatározását, indokoltnak tűnik a szellemi alkotások hatályos jogi szabályozásának, valamint a hozzá kapcsolódó hazai bírói joggyakorlatnak az áttekintése. További indoka a hivatkozott törvényhely által szabályozott jogintézmények rövid bemutatásának, hogy azokat a peres felek előadásai – noha a kereset jogalapjaként a felperes elsősorban a 86. § (3) bekezdését jelöli meg – nem határolják el a szükséges mértékben, az egyes oltalmi kategóriákhoz tartozó fogalmakat több esetben vegyítve, egymást helyettesítve használják.

1.1. Általános védelem

A Ptk. a személyek polgári jogi védelméről szóló címben, 86. §-ának (1) bekezdésében – amelyet szellemi tulajdon-védelmi generálklauzulának tekinthetünk – általános jelleggel írja elő a szellemi alkotások védelmét. A Ptk. a szellemi alkotás fogalmát nem határozza meg, azaz a védelem tárgyainak lehetséges köre e törvény alapján nem zárt. A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény 4. §-ának 11. a) pontja alapján a szellemi alkotások azok az alkotások, műszaki megoldások, amelyek alkalmasak arra, hogy iparjogvédelmi oltalom (szabadalom, használatiminta-oltalom, növényfajta-oltalom, formatervezésiminta-oltalom, topográfiaoltalom) tárgyát képezzék, vagy amelyek jogszabály erejénél fogva szerzői jogi védelem alatt állnak, ideértve azt is, amikor a hasznosítási célok, lehetőségek függvényében a megfelelő oltalom megszerzése helyett e megoldások titokban tartása célszerű. E fogalommeghatározás azonban csak az innovációs törvény alkalmazásában irányadó, a joggyakorlat gyakran ennél szélesebb kört von ide. A bírói gyakorlat által alkotott definíció szerint „[j]ogi értelemben vett szellemi alkotásról ugyanis csak abban az esetben beszélhetünk, ha az meghatározott szellemi tevékenység, alkotási folyamat eredménye; már megformált gondolati tartalmat, azonosítható és egyediesíthető gondolatsort, gondolati szövedéket fejez ki. Ahhoz tehát, hogy a ... szellemi alkotás ... védelemben részesülhessen, minimálisan meg kell hogy feleljen annak a követelménynek, hogy felismerhetőek legyenek rajta a szellemi tevékenységből fakadó eredetiség jegyei.” (BH2005. 209)

A jogvédelem kettős irányú: egyrészt védett az alkotási folyamat, másrészt védett maga a létrehozott mű is. A Ptk. 86. §-ának (1) bekezdése szerinti védelem a (2), a (3) és a (4) bekezdésen keresztül valósul meg, az itt található szabályok bontják ki a tartalmát. Ennek megfelelően a szellemi alkotások állhatnak szerzői jogi vagy iparjogvédelmi oltalom alatt, ennek hiányában pedig – az alábbiakban kifejtettek szerint – nevesítetlen szellemi alkotásként vagy szervezési ismeretként részesülhetnek jogi védelmemben. Ezt a Ptk.-hoz fűzött kommentár is megerősíti, vonatkozó része szerint a személyhez fűződő jogok körében, valamint a Ptk. 86. §-ának (1), (3) és (4) bekezdésében foglalt szabályok többletvédelemnek minősülnek a (2) bekezdés szerinti külön jogszabályok által létrehozott oltalmi formákhoz képest: azaz azok a szellemi alkotások, amelyek a külön jogszabályok hatálya alól valamilyen okból „kiszorulnak”, az általános szabályok alapján védelmet élvezhetnek.

1.2. Külön jogszabályok által meghatározott oltalmi formák

A Ptk. 86. §-ának (2) bekezdésében találjuk a külön jogszabályok hatálya alá tartozó szellemitulajdon-védelmi oltalmi formákat: a szerzői jogot, valamint az egyes iparjogvédelmi oltalmi formákat (így különösen szabadalmi, a védjegy-, a földrajziárjelző-oltalom, valamint a használati- és formatervezésiminta-oltalom). A külön jogszabályok által létrehozott védelem csak az egyes oltalmi formáknál megjelölt alkotót illeti meg, és csak a jogszabályokban megjelölt tartalommal és feltételekkel.

A szerzői jog az irodalmi, művészeti, tudományos alkotásokat védi, a védelem pedig a mű megalkotásával keletkezik (nyilvántartásba vétel vagy bármilyen más hatósági aktus nélkül), amennyiben az megfelel a törvény szerinti feltételnek, azaz a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik.

Az iparjogvédelem körébe tartozó oltalmi formák által biztosított védelem időben és térben korlátozott monopolhelyzetet hoz létre a jogosult javára, aki az oltalmi idő fennállása alatt kizárólagosan jogosult a találmány, a védjegy, a minta stb. gazdasági tevékenység körében történő hasznosítására. Fontos rámutatni, hogy amíg a szerzői jog csak az adott konkrét mű egyéni megjelenési formáját védi (vagyis az alapjául szolgáló ötletet, a mű tartalmát nem), az iparjogvédelmi oltalom feladata éppen ennek a (jellemzően műszaki) tartalomnak a védelme.

1.3. Hézagmentes oltalom²

A Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése az ún. hézagmentes oltalom jogintézményéről rendelkezik, azaz kiterjeszti a védelmet a külön jogszabályok által nem nevesített szellemi alkotásokra,

² Ezzel összefüggésben szükséges rámutatni, hogy a 2014-ben hatályba lépett új Ptk. feladja a szellemi alkotások hézagmentes oltalmának elvét, így a külön jogszabályok által meghatározott oltalmi formák mellett csupán az üzleti titok és a know-how részesül védelemben.

amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és azáltal, hogy még nem váltak közkinccsé, a jogosult számára értéket képviselnek, amely azonban nem feltétlenül vagyoni jellegű. Az oltalom törvényi feltételeit a bírói gyakorlat is megerősíti (BDT 2007/12/192), amennyiben kimondja, hogy *„[a] külön törvény hatálya alá nem tartozó szellemi alkotás akkor részesül jogi védelemben, ha társadalmilag széles körben felhasználható, és még nem vált közkinccsé. E feltételek hiányában a jogsértés nem állapítható meg, és kártérítési kötelezettséget sem keletkeztet a szellemi termék felhasználása”*.

A hézagmentes oltalom fennállásának első alapvető törvényi feltétele, hogy a szellemi alkotás *társadalmilag széles körben felhasználható* legyen. A szakértői testület álláspontja szerint annak vizsgálatakor, hogy egy szellemi alkotás (vagy bármilyen más ismeretösszesség) társadalmilag széles körben felhasználható-e, nem abból kell kiindulni, hogy a felhasználás milyen létszámú személyi kör számára lehet előnyös, hanem abból, hogy *elősegíti vagy megkönnyíti-e valamely össztársadalmi érdek megvalósulását*.

A közkinccsé válás hiányára (vagyis a titkosságra) vonatkozó törvényi feltétel tartalmát alább, a know-how kapcsán fejt ki a szakértői testület.

1.4. A know-how oltalma

A Ptk. a 86. § (4) bekezdésében, az oltalom „hézagmentességét” biztosító (3) bekezdést követően, azt mintegy kiegészítve rendelkezik a know-how oltalmáról. A törvény az oltalom tárgyát nem nevezi ugyan know-how-nak, de szabályozza a jogintézményt, amikor kimondja: *„[a] személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.”*

A hivatkozott külön jogszabály, azaz a Ptk. módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 1978. évi 2. törvényerejű rendelet 4. §-ának (1) bekezdése a védelmi idő kezdetéről nem nyilatkozik, annak tartamáról pedig szűkszavúan rendelkezik: *„[a] személyeket a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében a megkezdett vagy tervbe vett hasznosítás esetén a közkinccsé válásig illeti meg a védelem.”*

E két törvényi rendelkezés adja a know-how jogintézményének jogi alapjait. Ezeket a rendelkezéseket – tekintettel arra, hogy nem áll mögöttük az iparjogvédelmi ágazati törvényekhez hasonló cizellált jogszabály – a bírói gyakorlatnak kellett kibontania, értelmeznie és tartalommal kitöltenie. A Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiumának GK 52. számú állásfoglalása (BH 1990/1. szám) a következőképpen nyilatkozik a know-how-ról:

„A Ptk. 87. §-ának (2) bekezdésében szabályozott³ vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek és tapasztalatok mint a szellemi tevékenység eredményei *a szellemi alkotások fogalma alá tartoznak*. Bár *kizárólagosságot biztosító jogkövetkezmények nem fűződnek hozzájuk*, a jogosulatlan felhasználással szemben ezek az ismeretek is védelemben részesülnek (pl. titokvédelem), és a jogosult követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részesítse őt az elért vagyoni eredményben. Az is gyakori, hogy ezeket a vagyoni értékű ismereteket és tapasztalatokat ellenérték fejében átruházzák. A know-how mint szellemi alkotás tehát *vagyoni értéket képvisel és forgalomképes...*”

A fenti jogszabályi rendelkezések értelmében – figyelemmel a rájuk épülő bírói gyakorlatra is – a hatályos Ptk. szerinti know-how fogalom elemei a következők:

- relatív titkossággal bír (közkinccsé még nem vált);
- vagyoni értéket képvisel;
- gazdasági, műszaki vagy szervezési jellegű;
- jogosultja az a személy (jogalany), aki az ismeretet, tapasztalatot kifejlesztette, illetve a meglévő korábbi ismeretekből, tapasztalatokból leszűrte (szintetizálta);
- gyakorlati ismeretnek minősül, azaz nem valamilyen jelenség felismeréséről van szó, hanem olyan – a gyakorlatban alkalmazható – ismeretről vagy tapasztalatról, amelynek a hasznosítása legalább tervbe van véve;
- nem áll más, nevesített iparjogvédelmi oltalom alatt.

A know-how jellegű ismeretek közkinccsé még nem vált természete az üzleti titok titkossági kritériumához képest szélesebb kört ölel fel. Ez azt jelenti, hogy nem kizárólag olyan információkról lehet ebben a körben beszélni, amelyek csupán egy szűk, meghatározható kör számára hozzáférhetőek (azaz szűk értelemben véve titkosak), hanem idetartoznak az olyan – egyébként bárki számára hozzáférhető, de speciális szempontok szerint csoportosított – ismeretek is, amelyeknek összeállítása olyan mennyiségű munkaráfordítást igényel, amely miatt a felhasználni kívánó számára előnyösebb a kész ismeret megszerzése, mint a saját kutatásban való előállítás. Ez utóbbi esetben a know-how-t képező adatok nem a titkosságuk miatt, hanem az összegyűjtésükhöz vagy a rendszerezésükhöz szükséges erőfeszítések nagysága miatt *korlátozottan hozzáférhetőek*.

Ehhez járul a bírói gyakorlat azon megállapítása, amely szerint „az a tény, hogy a tudomány állásához kapcsolódó, feltételezett ismeret az adott megoldás előállításának lehetőségét az érintett szakmai kör részére nem zárja ki, önmagában nem eredményezi a megoldás közkinccsé válását [Ptk. 86. § (3) bek., 87. § (2) bek., 1978. évi 2. tvr. (Ptké. II/4. § (1) bek.]]” (BH1992. 391.).⁴ Ebből is világosan látszik, hogy a know-how *relatív titkosságára* (korláto-

³ A Ptk. 87. §-ának (2) bekezdése ugyan a nevesítetlen szellemi tulajdon-jogok és a know-how kapcsán érvényesíthető speciális igényt szabályozza, az idézet további részéből egyértelmű, hogy a know-how jellemzéséről van szó.

⁴ Igaz ugyan, hogy mindez a nevesítetlen szellemi tulajdon-jogok kapcsán került megfogalmazásra, ám a közkinccsé válás mindkét kategóriára nézve azonosan értelmezhető fogalom, így a know-how-ra is irányadó (annál is inkább, mivel a jogalkotó a védelem lejártát is a közkinccsé váláshoz kötötte).

zott hozzáférhetőségére) vonatkozó követelmény teljesülése esetről esetre vizsgálandó, azaz a közkinccsé válásnak nincs olyan szigorúan és világosan rögzített zsinórmértéke, amely a szabadalmazhatósághoz szükséges abszolút újdonsághoz volna hasonlítható. Egy adott megoldás, amelyet a jogosult nem kezel titkosan (a hatályos szabályok szerint ez csupán az üzleti titok körében követelmény), mindaddig oltalmat élvezhet know-how gyanánt, amíg az érintett szakmai körökben nem terjed el annyira, hogy korlátozott hozzáférhetőségeről már nem lehet beszélni.

A vagyoni értékűség kritériuma, – amelyből a forgalomképesség szükségszerűen következik – azt is maga után vonja, hogy *a közkinccsé válás elkerüléséhez a jogosultnak jellemzően gazdasági érdeke fűződik*, azaz az érintett ismeret vagy tapasztalat a jogosult számára versenyelőnyt jelent. Ezt egészíti ki és erősíti meg a gazdasági, műszaki vagy szervezési jellegre történő utalás, és ezért tekinthető a know-how fogalmi elemének a gyakorlati alkalmazhatóság is, amely legalább a tervbe vett hasznosítást maga után vonja.

A know-how fogalmának egyik leglényegesebb eleme az, hogy *nevesített iparjogvédelmi oltalom alatt nem áll*, azaz a know-how-t képező ismeretek nem voltak lajstromozásra irányuló eljárás tárgyai, ennél fogva hatósági vizsgálatokról és értékelésükről sem beszélhetünk, és okirattal igazolható jogosultjuk sincs.⁵ Mindennek a know-how védelméből fakadó jogokra nézve rendkívül fontos következményei vannak. Egy lajstromozatlan – és ilyenformán bizonytalan (eseti megítélést igénylő) kezdetű és lejáratú, ráadásul nem nyilvánosságra hozott tárgy – oltalom nem adhat kizárólagos jogot a jogosultnak, azaz a know-how védelem megsértése csak az ismeret jogszerűtlen megszerzése vagy az azzal való visszaélés által valósulhat meg. *A védelemnek ez a relatív természete* azt eredményezi, hogy az ismereteknek a jogszerűen megszerzett termékből való kikövetkeztetése (*mérnöki visszafejtés*), a know-how tárgyát képező ismeretek *független (párhuzamos) kifejlesztése*, valamint az érintett *információk jóhiszemű* (pl. kiállításon, más nyilvános rendezvényen vagy kiadványból történő) *megszerzése* kizárja a jogosultnak az ezeket megvalósító személyekkel szembeni fellépését.

Lényeges kérdéseket vet fel *a know-how-hoz kapcsolódó jogok gyakorlására jogosult személy megállapításának kérdése* is. A Ptk. 86. §-ának (4) bekezdése úgy fogalmaz, hogy a személyeket védelem illeti meg „...ismereteik és tapasztalataik tekintetében is”. Ebből az következik, hogy a know-how-védelem eredeti jogosultjának az minősül, aki tevékenysége során az adott ismeretet vagy tapasztalatot kifejlesztette, illetve szintetizálta.

⁵ A hatályos jogszabályok nem zárják ugyan ki, hogy – elutasított vagy visszavont – iparjogvédelmi (első sorban szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi) bejelentések tartalmát képező ismeretek know-how-ként védelemben részesüljenek, hiszen a know-how-védelemhez szükséges küszöb a lajstromozott iparjogvédelmi jogokhoz szükséges oltalomképességi feltételekhez képest alacsonyabb; jellemzően mégis olyan ismeretekről van szó, amelyeket nem vetettek alá a hatósági eljárás „próbájának”, a megadott oltalom pedig – az oltalom megadására irányuló eljárás szerves részét képező nyilvánosságra tekintettel – mindenképpen kizárja a párhuzamos know-how-védelem fennállását.

A know-how védelem ernyője alá vonni kívánt ismeretek írásos rögzítettsége (azaz a „tárgyasult forma” követelménye) nem jogszabályi kitétel, azaz önmagában nem fosztja meg az ismereteket a know-how minőségtől az a tény, hogy a szóban forgó ismeret ilyenként nincs dokumentálva. A tárgyasult forma, azaz az azonosítható rögzítettség a bírói gyakorlatban a know-how apportálhatóságához szükséges előfeltételként jelenik meg, nem pedig a védelem *sine qua non*-jaként. A BH2000.219. jogesetben olvasható megállapítás tehát, amely szerint „a tag az apportként átadni vállalt know-how-t tárgyasult formában köteles a társaság rendelkezésére bocsátani, ezt a bejegyzéskor a cégbíróságnak vizsgálnia kell” csupán a forgalomképesség szempontjából bír jelentőséggel. Amennyiben nem az ismeretek apportálásáról van szó, a know-how írásbeli dokumentációjának hiánya önmagában nem zárja ki a védelemből a szóban forgó ismereteket – feltéve, hogy a fentebb ismertetett ismérvek fennállása ilyen módon is kétség nélkül megállapítható.

Ezzel összefüggésben látni kell azt is, hogy a vagyoni értékűség igazolásához, illetve a védelem alatt álló ismeretek körének rögzítéséhez, azaz a védelem tárgyának azonosításához rendkívüli mértékben hozzájárulhat, ha az érintett ismeretek csoportja jól körülírható, és valamilyen formában rögzítésre kerül. A know-how védelme alapján történő jogérvényesítés során rendkívüli jelentőséghez jut, hogy a jogosult bizonyítani tudja-e, hogy know-how-val rendelkezik, illetve hogy a másik fél a védelem alá eső ismereteket sajátította el és hasznosította. Előzetes írásbeli rögzítettség hiányában a bizonyítás könnyen ellehetetlenülhet, ami a jogérvényesítés áthatolhatatlan gátját képezheti.

A védelem lajstromozatlan mivoltából következik az is, hogy a *védelemre hivatkozó személynek kell bizonyítania azt, hogy a másik fél a védelem alatt álló ismeretet vagy tapasztalatot hasznosítja*, ilyen bizonyítás hiányában pedig az igény nem tekinthető megalapozottnak. Ezt a BH2000.243.-ban olvasható bírói döntés is megerősíti, amikor – igaz, szintén a „hézagmentes oltalom” kontextusában – kimondja, hogy „külön jogszabály hatálya alá nem tartozó műszaki ismeretek védelme iránti perben a jogosultnak kell bizonyítania, hogy annak eredményeit az alperes elsajátította vagy felhasználta”.

1.5. A nevesítetlen szellemi alkotások és a know-how elhatárolása

A know-how és a szellemi tulajdon fentiekben említett – a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdésében szabályozott – nevesítetlen formái közötti viszonyt a jogszabályok nem világítják meg, a bírói gyakorlat pedig gyakran összemosza a két kategóriát. A (3) és a (4) bekezdés együttes olvasatából az is következhetne, hogy két különálló kategóriáról van szó, ha azonban a két jogintézmény ismérveit vizsgáljuk, *átfedéseket is lehet találni*. Úgy tűnik, hogy a know-how-nak minősülő ismeretek többsége a külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó, de „társadalmilag széles körben felhasználható”, „közkinccsé még nem vált” szellemi alkotások körébe is besorolható. A hézagmentes oltalmat biztosító rendelkezés sem az ismeretek jellegére, sem vagyoni értékére nézve nem határoz meg közelebbi követelményeket, és a

jogosulti pozíció sem tűnik olyan mértékben rögzítettnek, mint a know-how esetében. A két jogintézményt mindenesetre egymáshoz közelíti az a tény, hogy az általuk biztosított védelem megsértése esetén az *érvényesíthető igények köre azonos*.

Az újabb bírói gyakorlat ugyanakkor az *élesebb elhatárolás* mellett foglalta állást hangsúlyozza, hogy „a Ptk. 86. §-ának (4) bekezdésében szabályozott know-how nem a (3) bekezdés úgyszintén nem nevesített szellemi alkotásainak, hanem a szabályozás szempontjából egyenrangú területekről van szó. A 86. § (3) bekezdése inkább a feltalálói tevékenységhez közelebb álló, elméleti jellegű szellemi alkotásokra vonatkozik, amelyekről ugyan külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még nem váltak közkinccsé. Ezzel szemben a know-how alapvetően gyakorlati, vagyoni értékkel bíró, gazdasági, műszaki és szervezési ismereteket, tapasztalatokat foglal magába.” (Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.22.132/2011/7.)

A jelen ügygel összefüggésben a szakértői testület megjegyzi, hogy *a felperes irataiban található ismeretek jogi oltalmazhatóságát* – gyakorlati, szervezési jellegük miatt – elsősorban nem a nevesítetlen szellemi alkotások, hanem *a know-how viszonylatában indokolt megvizsgálni*. Ugyanakkor mivel a közkinccsé válás hiánya mindkét esetben törvényi feltétel, az alábbiakban tett megállapítások mindkét oltalmi kategória tekintetében megfelelően irányadók.

1.6. A Tpv. rendelkezéseinek alkalmazása

A jogi helyzet mind teljesebb vázolója érdekében a szakértői testület röviden rá kíván mutatni, hogy a Tpv.-ben foglalt tiltott piaci magatartások megállapíthatóságának nem feltétele, hogy a magatartás egyúttal szellemi alkotáshoz fűződő jog sérelmét is megvalósítsa; e körben kizárólag a Tpv. szerinti kritériumok vizsgálandók.

2. A felperesi iratokban foglalt ismeretek megítélése

Az alábbiakban az Iparjogvédelmi Szakértői Testület – a bíróság által feltett kérdésekhez igazodva, de azoktól némileg eltérő logikai csoportosítást követve – megvizsgálta a felperes által a periratokhoz csatolt gyermek ügyességi lovasversenyrendszert bemutató iratok tartalmát abból a szempontból, hogy az a Ptk. 86. §-ának szabályai alapján jogi védelemben részesülhet-e.

2.1. Nevezési kiírás, szabályzatok, versenyszámok és akadályok leírása

A testület elsőként a 2005 és 2012 között megrendezett gyermeklovasversenyek nevezési kiírásait, a verseny-, bírálati és pályaépítési szabályzatokat, az egyes korosztályokban megrendezett versenyszámok ismertetését, valamint az alkalmazott akadályok vázlatos leírásait

vizsgálta meg. Az iratok közül a bírálati és versenyszabályzat, a versenyszámok leírása és a pályaelemeket bemutató ábrák a harmadrendű felperes internetes honlapján a beadványok készítésének időpontjában és jelenleg is elérhetőek; a kategóriák versenyszámainak és az egyes akadályoknak a rövid leírása pedig a felperes által csatolt sajtótermékekben is megtalálható.

A versenyekről tájékoztató *nevezési kiírás* a részvétel feltételeit sorolja fel, kitérve a különböző korcsoportok összetételére, a versenyzők öltözetére és a lovak szerszámozására. Ezt követően ismertetésre kerülnek az egyes *versenyszámok*, beleértve az egyes korcsoportokban felépítendő pálya kötelező akadályelemeit, az előírt iramot, az elbírálás módját, a rangsorolást, valamint a díjazást. A *versenyszabályzat* – amelynek a 2010-ben alkalmazott verzióját mellékeltek az eljárás irataihoz – tartalmazza a nevezések lebonyolításának a módját, valamint mindazon információkat, amelyeket a versenyzőknek a verseny menetéről ismerniük kell, ideértve különösen az időmérés módját, a bírók feladatait, a hibaként értékelhető magatartások körét és a hibapontokat, valamint a korosztályos stílusversenyszámok bírálati szempontjait. Külön dokumentum mutatja be végül a versenyszámoknál alkalmazott *akadályok* (pl. bójafolyosó, szlalom, labirintus stb.) méreteit és elemeinek elhelyezkedését, sematikus rajzokkal illusztrálva.

A szakértői testület a bíróság kirendelő végzésében foglaltaknak megfelelően elsőként megvizsgálta, hogy a versenyrendszer tárgyalt elemei társadalmilag széles körben felhasználhatók-e. Az ügyességi lovasversenyrendszer célja a felek előadása és a periratok tanúsága szerint minél nagyobb számú gyermek és fiatal bevonása a lovassportok művelésébe és a versenyzésbe. A jogi háttér ismertetése során elmondottakból következik a testület álláspontja, hogy a *versenyrendszer* elősegíti az ifjúság megfelelő testi és szellemi fejlődéséhez fűződő társadalmi érdeket, így *társadalmilag széles körben felhasználhatónak minősül*.

A relatív titkosság vonatkozásában hosszas elemzés nélkül is egyértelműen megállapítható az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja szerint, hogy a hivatkozott dokumentumok a felperes tevékenységének következtében legkésőbb 2005 folyamán nyilvánosságra kerültek, hiszen a felperes – amint perbeli nyilatkozatai is alátámasztják – a *sajtó és internet útján történt közzététel mellett a versenyek résztvevőinek és a szervezésben közreműködőknek is rendelkezésére bocsátotta* azokat, így bárki számára hozzáférhetővé váltak. (A felperes tanúvallomások által is megerősített előadása, valamint az F/2 alatt csatolt dokumentumok szerint a harmadrendű felperesi társaság jogelődje 2001 óta foglalkozik gyermekek számára ügyességi lovasversenyek szervezésével, így alappal feltételezhető, hogy a 2001 és 2005 közötti időszakban rendezett versenyek résztvevői számára is hozzáférhetővé váltak a tárgyalt dokumentumok.) Ezzel a versenyrendszer említett elemei legkésőbb 2005 folyamán olyan mértékben közismertté váltak, hogy *relatív titkosságukról nem lehet szó*.

Amint előzőleg kifejtésre került, ismeretek egy csoportjának a korlátozott hozzáférhetőségét eredményezheti emellett az is, ha a jogosult a közkincs köréből olyan összeállítást készít, amely az összegyűjtéséhez szükséges ráfordítások miatt jelentős hozzáadott értéket

tartalmaz, ezáltal előnyösebbé téve a felhasználó számára a kész ismeretek megszerzését. A testület ennek kapcsán hangsúlyozza, hogy *a felperesi dokumentumok tartalmához hasonló ismeretek összegyűjtése a területen jártas szakember számára kézenfekvő, nem szükséges hozzá olyan munkaráfordítás, amely az egyébként a közkincs körébe tartozó ismereteket többletértékkel ruházná fel.* Különösen felhívja a figyelmet a testület ezzel összefüggésben egyrészről a nevezési kiírásnak a versenyzők öltözékére, a lovak szerszámozására, a versenyszámok korcsoportokhoz illeszkedő módon történő meghatározására, valamint a bírók feladataira vonatkozó részeire; másrészről pedig az akadálypálya elemeire is. Ez utóbbiak tekintetében a testület álláspontjának további indoka, hogy az akadálytípusokat más versenyzési stílusokban és a lovak idomítása során is széles körben alkalmazzák.

A fentiek alapján a szakértői testület megállapítja, hogy a felperes által alkalmazott *gyermek ügyességi lovasversenyrendszer nevezési kiírásai, verseny-, bírálati és pályaépítési szabályzata, egyes versenyszámainak tartalma, valamint az alkalmazott akadálytípusok kialakítása a közkincs részét képezi.* Megjegyzi továbbá, hogy a harmadrendű felperes honlapján e dokumentumok előtt elhelyezett figyelmeztetés jogi relevanciával nem bír, jogi védelmet nem keletkeztet. Mindez azt eredményezi, hogy a hivatkozott dokumentumok tartalma – az egyik jogszabályi feltétel teljesülésének hiányában – nem élvezhet védelmet a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése alapján nevesítetlen szellemi alkotásként, valamint a (4) bekezdés alapján know-how-nak sem minősülhet.

2.2. Technikai küldöttek képzéséhez használt oktatási segédlet

A felperes által az eljárás irataihoz csatolt oktatási segédanyag három elkülöníthető részre osztható, amelyeket az alábbiakban vizsgál az Iparjogvédelmi Szakértői Testület.

2.2.1. A technikai küldöttek általános versenyszervezési feladatainak bemutatása

A képzési segédlet első része rögzíti a technikai küldöttekkel szembeni személyi elvárásokat, valamint a versenyeket megelőzően és a versenyek lebonyolítása során ellátandó szervezési feladataikat. Idetartozik különösen az új versenyhelyszínek felmérése és a verseny megszervezésére való alkalmassá tétele, valamint a startlisták, illetve bírálati lapok elkészítése az internetes nevezési rendszer adatainak figyelembevételével.

2.2.2. A pálya felépítésére vonatkozó utasítások

Az oktatási anyag második része a jogvita egyik legfontosabb tárgyaként hivatkozott pályaépítési munkálatokat ismerteti részletesen. Az akadálytípusok leírása részben megegyezik a sematikus rajzokkal (lásd a szakvélemény 2.1. pontját), amely a harmadrendű felperes honlapján is elérhető, az akadályok méreteivel, elhelyezésével és kialakításával kapcsolatban

azonban annál több információt tartalmaz, tekintettel arra, hogy célja nem csupán a tájékoztatás, hanem az akadályok felépítésének lehetővé tétele. Emellett a tárgyalt rész az építési utasítások között „elszörtan” néhány bírálati szempontot is tartalmaz.

2.2.3. A korosztályos stílusversenyszámok és az ügyességi verseny bírálati szempontjai

A dokumentum harmadik része a korosztályos stílusversenyszámok és az ügyességi verseny bírálati szempontjait tartalmazza. Az előbbiekhöz hasonlóan részben megegyezik a versenyszabályzattal (a 38. oldalon felsorolt bírálati szempontok tekintetében), annál azonban valamivel részletesebb: meghatározza az ügyességi verseny elbírálása során alkalmazandó stílusbírálat szempontjait, valamint rögzíti, hogy a stílusbírálat célja az, hogy a fiatal versenyzők számára útmutatást adjon lovaglási jártasságukról, az alapkövetelmények teljesítéséről.

A testület e dokumentumokkal összefüggésben is a társadalmi felhasználhatóságot vizsgálta elsőként. Tekintettel arra, hogy a technikai küldöttek képzése is a versenyrendszer részét képezi, a testület – korábbi álláspontjával egyezően – megállapítja, hogy a versenyrendszer ezen elemei is *társadalmilag széles körben felhasználhatónak minősülnek*.

A technikai küldöttek képzésével kapcsolatos dokumentumok *relatív titkosságával* kapcsolatban először az érdemel figyelmet, hogy *a felperes a képzési rendszert előadása szerint titokban tartotta*, ahhoz csak a résztvevők férhettek hozzá. Mivel a hivatkozott iratok tartalma részben megegyezik az azonos témájú, nyilvánosan hozzáférhető dokumentumokkal (a bírálati, pályaépítési és versenyszabályzattal, valamint az akadályok leírásával), *a korlátozott hozzáférhetőség vizsgálata csakis a felperes által titkosan kezelt részek vonatkozásában értelmezhető*. A vizsgálatnak arra kell kiterjednie, hogy az iratok e részeiben foglalt – a felperes által nyilvánosságra hozott körön felüli – többletinformáció valóban korlátozottan hozzáférhető-e.

A szakértői testület álláspontja szerint *a vizsgált információ annak ellenére is a közkincs részének tekinthető, hogy a felperes saját tevékenysége körében megtette a titokban tartásához szükséges intézkedéseket*. Ennek oka az, hogy a felperes a lovasversenysporttal kapcsolatos általános tudnivalókat próbálta titkosan kezelni, amelyek minden, a területen jártas szakember számára kézenfekvőek. A technikai küldöttek előzetesen, illetve a verseny során ellátandó feladatai nem különböznek a sportversenyek lebonyolításához általában szükséges tevékenységektől; a pálya felépítésére vonatkozó utasítások – figyelembe véve természetesen a versenyzők életkori sajátosságait – az akadályelemek fizikai, mechanikai jellemzőiből következnek; ezenfelül az akadályok alpméretei nyilvánosan is hozzáférhetők, a vizsgált iratokban csak ezeknek a részletezése történik; a bírálati szempontok pedig szintúgy a sportlovaglás általánosan elfogadott szempontjai szerint értékelik a versenyzőket, ebben az esetben is szem előtt tartva az életkort.

A tárgyalat dokumentumok esetében is külön vizsgálendő ezt követően, hogy a közkincs körébe tartozó ismeretek összegyűjtésével *a jelentős ráfordítás okán keletkezik-e olyan hozzáadott érték, amely korlátozott hozzáférhetőséget eredményez.* E vizsgálat zsinórmértéke – amint már többször említésre került – az, hogy az összegyűjtés eredményeképpen előállt ismeretösszesség megszerzése előnyösebb-e a használó számára, mint a saját tevékenység körében történő megalkotás. Ezzel összefüggésben az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja az, hogy *a versenyrendszer nyilvánosan elérhető elemeit a jelen pontban tárgyalat dokumentumok sem teszik olyan összeállítássá, amelynek korlátozott hozzáférhetőségét lehetne megállapítani a létrehozásához szükséges munkaráfordítás miatt.* A technikai küldöttek részére szervezett oktatás ugyan szükséges a versenyrendszer működtetéséhez, a képzési segédanyag elkészítése azonban nem állítja jelentős akadály elé a hasonló versenyek szervezésében jártas szakembert; a birtokában lévő ismeretekre támaszkodva fel tudja készíteni a technikai segítőszemélyzetet egy meghatározott korcsoport számára nyitott verseny lebonyolítására anélkül, hogy ehhez szüksége lenne a kész ismeretösszesség megszerzésére.

Ebből következően a testület megállapítja, hogy *a technikai küldöttek képzéséhez használt oktatási segédlet közkincsnek minősül,* erre tekintettel pedig – az egyik jogszabályi feltétel teljesülésének hiányában – nem élvezhet védelmet a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése alapján nevesítetlen szellemi alkotásként, valamint a (4) bekezdés alapján know-how-nak sem minősülhet.

V. Összegzés

1. A felperesi iratokból megismerhető gyermek ügyességi lovasversenyrendszer (ideértve annak minden elemét, így a nevezési kiírásokat, a szabályzatokat, az akadálytípusokat és a versenyek technikai lebonyolítását leíró oktatási segédletet) társadalmilag széles körben felhasználható, mert előmozdítja a gyermekek egészséges testi és szellemi fejlődéséhez fűződő összetársadalmi érdek megvalósulását.

2. A gyermek ügyességi lovasversenyrendszer nevezési kiírásai, a verseny-, a bírálati és a pályaépítési szabályzat, az egyes versenyszámok tartalma, valamint az alkalmazott akadálytípusok kialakítása a közkincs részét képezi, tekintettel arra, hogy nyilvánosan bárki számára hozzáférhető. Általánosan alkalmazottnak tekinthetők tehát maguk az akadályok (ebből a szempontból az elnevezésüknek vagy annak, hogy milyen szakágban alkalmazzák őket, nincs jelentősége), illetve a bírálati szempontok is. Az ismeretek korlátozott hozzáférhetőségét az összegyűjtésükhöz szükséges ráfordítások mértéke sem alapozza meg, mivel olyan általánosan alkalmazott tudásról van szó, amelynek egyes elemeit valamely tetszőleges szempont (a jelen esetben életkori sajátosságok) szerint a területen jártas szakember korlátozás nélkül képes csoportosítani; e csoportosítás eredményeképpen pedig nem jön létre olyan ismeretanyag, amelynek a készen történő megszerzése előnyösebb lenne az önálló kifejlesztésnél.

A felperes által a versenyt előkészítő és lebonyolító technikai küldöttek képzéséhez használt oktatási segédletben található információ annak ellenére is a közkincs részének tekintendő, hogy a felperes saját tevékenysége körében titkosan kezelte, mivel a lovassportok területén bevett és általánosan alkalmazott ismeretekről van szó, amelyek – a felperesi titokban tartástól függetlenül – más forrásokból bárki számára hozzáférhetőek. Továbbá az oktatási segédlet korlátozott hozzáférhetősége sem állapítható meg azon az alapon, hogy az elkészítéséhez szükséges munkaráfordítás miatt a megszerzése előnyösebb lenne a saját fejlesztésnél.

Minderre tekintettel a gyermek ügyességi lovasversenyrendszer nem részesülhet jogi védelemben a Ptk. 86. §-ának releváns szabályai alapján, azaz sem a (3) bekezdés alapján nevesíthetetlen szellemi alkotásként, sem a (4) bekezdés alapján know-how-ként.

3. Noha a versenyrendszer kétségtelenül szellemi alkotómunka eredménye, annak megvalósítása pusztán abban áll, hogy a felperes a lovassportban bevett módszereket a célzott versenyzői kör életkori sajátosságaihoz igazította – nem vitatottan szakértelmére támaszkodva. A felperes rendszerének kidolgozása során kiválasztotta a megfelelő akadályokat, a fiatal versenyzők és lovak igényeihez alkalmazkodva alakította ki sorrendjüket, majd ennek megfelelően dolgozta ki a bírálat és általában a verseny lebonyolításának szellemiségét. Mindez a testület fentebb kifejtett álláspontja alapján a felperes ismereteit nem teszi alkalmassá a Ptk. 86. §-a szerinti jogi védelemre, harmadik személy általi elsajátításuk – a megfelelő feltételek fennállása esetén – sokkal inkább versenyjogi jogsértést alapozhat meg.

SAKÉRTŐI VÉLEMÉNY FORMATERVEZÉSIMINTA-OLTALOM KÉRDÉSÉBEN

ISZT-8/2013

I. A tényállás és a feltett kérdések

1. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához benyújtott formatervezésiminta-oltalmi bejelentésben kérték a kerékpárparkoló-korlát termék megjelenésének az oltalmát. A hivatal a bejelentés alaki és érdemi vizsgálatát követően a bejelentés tárgyára mintaoltalmat adott. A mintaoltalmat a jogosultak kérelmére megújította.

2. A megbízó beadványában szakértői vélemény készítésével bízta meg a hivatal mellett működő Iparjogvédelmi Szakértői Testületet abban a kérdésben, hogy az általa tervezett kerékpártámasz nem ütközik-e formatervezésiminta-oltalomba. A megbízó kérelméhez mellékelte termékének egy fényképszerű grafikát és egy fényképet tartalmazó ábrázolását.

II. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület eljárása

1. A szakértői testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, szervezeti és eljárási rendben, valamint a tényállásra irányadó jogszabály, a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (a továbbiakban: Fmtv.) alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő véleményét.

2. A jelen szakértői vélemény megállapításai a hatályos jogszabályokon, a megbízó által benyújtott iratokon, valamint az ügy szerinti formatervezésiminta-oltalomra vonatkozó – az iparjogvédelmi hatósági nyilvántartásban szereplő nyilvános – adatokon alapulnak; a konkrét ügyre levont következtetései csak erre a tényállásra nézve helytállóak.

3. Ez a szakértői vélemény a bíróságokat és más hatóságokat nem köti.

III. A szakértői testület álláspontja

1. A kérelem megválaszolásához a testület a megbízó által benyújtott ábrázolásokat, valamint a mintaoltalmi lajstromban szereplő minta ábrázolását vette alapul. A mintákat megtestesítő termékek meghatározásakor a testület a lajstromban és a kérelemben feltüntetett termékmegnevezésekből indult ki.

2. Az Fmtv. 20. §-ának (1) bekezdése értelmében a mintaoltalom terjedelmét a termék egészének vagy részének megjelenését befolyásoló, a mintaoltalmi lajstromban elhelyezett fényképből, rajzból vagy más grafikai ábrázolásból (a továbbiakban együtt: ábrázolás) megállapítható külső jellegzetességek határozzák meg.

Az Fmtv. 20. §-ának (2) bekezdése szerint a mintaoltalom kiterjed mindazokra a mintákra, amelyek a tájékozott használóra nem tesznek eltérő összbemutatót.

Az Fmtv. 20. §-ának (3) bekezdése alapján a mintaoltalom terjedelmének megállapításakor figyelembe kell venni, hogy a szerző – különösen a termék természetére és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel – milyen alkotói szabadságfokkal alakította ki a mintát.

3. Az oltalom alatt álló minta jellegzetességei:

- azonos átmérőjű, henger keresztmetszetű, egyetlen hajlított rúdból áll;
- két egymással párhuzamos, függőleges, egyenes rúdszakasszal rendelkezik, amely rúdszakaszok egy közös talppal kapcsolódnak a talajhoz;
- a függőleges rúdszakaszok hosszának az aránya 2:1;
- mindkét függőleges rúdszakasz ívelten csatlakozik egy-egy vízszintes rúdszakaszhoz;
- ez utóbbi egyenes rúdszakaszokat egy félkör alakú rész köti össze;
- az egyenes szakaszok csatlakozásánál az ív sugara megközelítőleg megegyezik a rúd átmérőjével.

4. A megbízó által benyújtott minta jellegzetességei:
 - azonos átmérőjű, henger keresztmetszetű, egyetlen hajlított rúdból áll;
 - két egymással párhuzamos, függőleges, egyenes rúdszakasszal rendelkezik;
 - a függőleges rúdszakaszok hosszának az aránya 2:1;
 - a hosszabbik rúdszakasz egy félkör alakú részben folytatódik;
 - a rövidebbik függőleges rúdszakasz ívelten csatlakozik egy vízszintes rúdszakaszhoz;
 - ez utóbbi vízszintes rúdszakasz szintén ívelten csatlakozik a félkör alakú rész másik végéhez;
 - az egyenes szakaszok csatlakozásánál az ív sugara megközelítőleg a rúd átmérőjének két-háromszorososa.
5. A két formai kialakítás azonos jellegzetességei:
 - az azonos átmérőjű, henger keresztmetszetű, egyetlen hajlított rúdból álló kialakítás;
 - a két egymással párhuzamos egyenes rúdszakasz;
 - az egyenes rúdszakaszok hosszának az aránya;
 - egy félkör alakú rész jelenléte;
 - a rövidebb függőleges rúdszakasz és az ahhoz kapcsolódó vízszintes rúdszakasz elrendezése.
6. A két formai kialakítás hasonló jellegzetességei:
 - a rudaknak az egész mintához viszonyított vastagsága, azzal az eltéréssel, hogy a lajstromozott kialakítás valamivel vastkosabb;
 - a rúdszakaszok találkozásánál található ívek, azzal az eltéréssel, hogy a lajstromozott kialakításnál ezeknek az íveknek a rúdvastagsághoz viszonyított sugara nagyobb;
 - a félkör alakú rész sugara, azzal az eltéréssel, hogy a lajstromozott kialakításnál a félkör sugara kisebb.
7. A két formai kialakítás eltérő jellegzetessége:
 - a lajstromozott kialakításnak az a része, amely felső vízszintes rúdszakaszból és ahhoz kapcsolódó félkör alakú részből áll, a megbízói kialakításnál egyetlen félkör alakú részként van kialakítva;
 - a megbízói ábrázoláson a talprész nem látható.
8. A szakértői testület a tájékozott használó adott esetre vonatkozó megállapításához abból indult ki, hogy az Fmtv. indokolása a formatervezést egyértelműen a piaci verseny egyik eszközeként határozza meg, amely az áruk kelendősége szempontjából meghatározó jelentőséggel bír. Ezen túl a testület azt mérlegelte, hogy a kerékpárparkoló-korlátok területén milyen használói kör szentel kellő figyelmet arra, hogy tájékozottsága elegendően alapos legyen ahhoz, hogy az egyes termékek közötti különbségeket felismerje, azokat megkülönböztesse egymástól. Kétségtelen, hogy a mindennapok során közvetlen fizikai használat a kerékpározók részéről valósul meg. Ugyanakkor a kerékpározók egyáltalán nem motiváltak abban, hogy az egyes parkolókorlátok között a megjelenésük alapján különbséget tegyenek. Ezért az Iparjogvédelmi Szakértői Testület tájékozott használonak jelen esetben az olyan

építészeti-szerkezetépítési szakembert tekintette, aki a kerékpárparkolók, kerékpártárolók esztétikus kialakításának megtervezésekor a tőle elvárható gondossággal tanulmányozza a piacon kapható eltérő formai kialakítású termékeket, és döntésénél figyelembe veszi azok formatervezett megjelenését is.

Az egyes minták közötti különbségtételkor a tájékozott használó figyelme a formai kialakítás azonosságain, hasonlóságain és eltérésein túl kiterjed a formai kialakítás hordozta jelentéstartalomra is. Az azonos összbnyomás irányába ható tényezőként értékeli, ha a két minta egymással asszociációs összefüggésben áll.

9. A szakértői testület álláspontja szerint a 7. pontban meghatározott eltérések, továbbá a 6. pontban felsorolt jellegzetességek kismértékű különbözősége – tekintettel a fennálló jelentős számú és a termékek megjelenését nagymértékben meghatározó azonosságokra – *nem eredményezik a minták fentebb meghatározott tájékozott használóra tett összbnyomásának a különbözőségét.*

A testület úgy találta, hogy a megbízó által tervezett, illetve a mintaoltalom szerinti kerékpártámasz (parkolókorlát) megjelenése a két termék kialakításának fent részletezett geometriai eltérései ellenére azonos összbnyomást keltő formai jellegzetességgel bír.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület – álláspontjának kialakításakor – tekintettel volt arra is, hogy kerékpárparkolók a vizsgált kialakításoktól jelentősen eltérő megjelenéssel is kialakíthatók, ami az alkotói szabadság kevésbé korlátozott voltára utal. Ilyen esetben a fennálló azonosságok nagyobb súllyal veendő figyelembe az összbnyomás azonosságának a vizsgálatakor, mint a két kialakítás közötti eltérések. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ha a szerzőnek módjában állt az oltalom alatt álló mintától lényegesen különböző formai kialakítással ellátni a termékét, akkor a tájékozott használó figyelme – aki a teljes piaci kínálatot veszi viszonyítási alapul – kevésbé irányul a részletekben megjelenő különbségekre, megkülönböztetőképessége a nagymértékben különböző formák ismeretében csökken.

Összegzés

A testület álláspontja szerint a megbízó által tervezett kerékpártámasz az oltalom alatt álló mintához képest a tájékozott használóra nem tesz eltérő összbnyomást. A kifejtettekre tekintettel a terméknek a jogosult engedélye nélkül történő hasznosítása a mintaoltalomba ütközne.

Összeállította: Cserhátiné dr. Füzesi Krisztina

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAM JOGI VÉDELME

SZJSZT-19/13

A Fővárosi Törvényszék által feltett kérdések

1. Az alperes szoftverének külső megjelenése, a „felhasználói élményt” meghatározó interfész menürendszere és tartalmi elemei megegyeznek-e, illetve számottevő hasonlóságot mutatnak-e a felperes szoftverének részeihez képest?

2. Szükséges-e egy szoftver vizuális megjelenítőfelületének egy másik szoftverhez történő felhasználásához a mintaként szolgáló szoftver forráskódjának, tárgyi kódjának, illetve dokumentációjának ismerete?

3. A másod- és harmadrendű alperes által készített szoftver demóváltozata forráskódjának és a felperesi szoftver forráskódjának a specifikációja közötti érdemi, eredeti jelleggel rendelkező része között megfigyelhetők-e azonosságok, visszatükröződések?

4. A bíróság felhívja a szakértőt, hogy a másod- és harmadrendű alperes részéről 46. sorszám alatt érkezett beadványban indítványozott, valamint a felperes által az 58. sorszámú beadványban feltett kérdésekről is nyilatkozzon.

5. A bíróság felhívja a szakértőt, hogy amennyiben a korábban a jelen igazságügyi és a büntetőeljárásban kirendelt szakértő által elkészített szakértői véleményben foglaltakkal ellentétes, azoknak ellentmondó megállapításokra jut, az ellentmondás okairól is nyilatkozzon.

6. Terjessze elő az ügygel kapcsolatos egyéb észrevételeit!

A másod- és harmadrendű alperesnek a 46. sorszám alatt érkezett beadványában feltett kérdések

7. A felperesi szoftver eredeti jellegű számítógépi programalkotásnak minősül-e, figyelemmel arra is, hogy annak funkcionalitása, tartalma túlnyomórészt jogszabályok és szakmai szabályok által konkrétan meghatározott?

8. Ha a 7. kérdésre adott válasz igen, akkor az alperesi végleges szoftver a felperes szoftvertől különálló, önálló, eredeti számítógépi programalkotásnak minősül-e, figyelemmel arra is, hogy az alperes és a felperes szoftvere is ugyanazon funkciókkal rendelkezik, ugyanazon feladatok elvégzésére jött létre, ugyanazon jogszabályi és szakmai szabályok vonatkoznak rá, de más programnyelvben íródott?

9. A szakértő testület válaszoljon arra is, hogy a felperesi szoftverben szereplő adatsorok, adatsorrendek, adattípusok, jogszabályok, adatgyűjtési módszerek, szoftverfunkciók, megjelenítési módok (pipasor), a feltett kérdések sorrendje és tartalma, a kérdések és adatok csoportosításának módja, az adatkategóriák és azok sorrendje, az adatszerkezetek, mérési módszerek és a mérésekkel ellenőrzött frekvenciák a szerzői jogról szóló törvény 1. § (6) bekezdése szerinti, szerzői jogilag nem védett ötletnek, elvnek, elgondolásnak, eljárásnak, módszernek tekinthetők-e, vagy önmagukban szerzői jogi oltalom alatt állnak, és hogy ezek alkalmazása az alperesi végleges szoftverben megvalósít-e az alperes részéről az alperesi szoftverre vonatkozó szerzői jogi jogsértést!

A felperesek 58. sorszám alatt érkezett beadványában feltett kérdések

10. Kérjük a testületet, hogy szíveskedjenek megvizsgálni és megválaszolni, hogy az alperes által biztosított szoftver forráskódverziója megegyezik-e azzal a 2010. július 8-a és augusztus 3-a között elérhető változattal, amelynek a működéséről a felperes a periratokhoz csatolt videofelvételt készítette, és amit a felperes sérelmez.

11. Megállapítható-e az Szt. 16. § (6) szerinti jogosulatlan felhasználás tekintettel arra, hogy

- az alperesi szoftver szerzőjeként korábban megjelölt harmadrendű alperes a felperesi szoftver felhasználási jogosultságával nem rendelkezett;
- a másodrendű alperes nem volt jogosult harmadik személy részére felhasználási engedélyt adni;
- a másodrendű alperes a végfelhasználói licencszerződés 3.3-as pontja alapján köteles volt a szoftver működésének megfigyelése útján szerzett információt bizalmasan kezelni, és azt nem közölhette a harmadrendű alperessel;
- a másod- és harmadrendű alperesek együttesen, mint szerzőpáros, nem rendelkezett a felperesi szoftver felhasználási engedélyével;
- két korábbi szakértői vélemény két különböző elemzési módszerrel arra a véleményre jutott, hogy az alperesi és a felperesi szoftver hasonlósága túlmegy a hasonló funkcionalitás által megszabott követelményekből szükségszerűen következő hasonlóságokon, és az alperesi szoftver a felperesi szoftver ismerete nélkül nem jöhetett volna létre;
- az Szt. 16. § (1) szerint „A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére”.

12. Tekintettel arra, hogy a szerzői jog a mű egyéni jellegét védi, és a másodrendű alperes szakértőhöz intézett kérdései az egyéni jelleg vizsgálatán keresztül értelmezhetőek, illetve hogy az alperesi érvelés egyik sarkalatos pontja, hogy mindkét szoftver azonos jogszabályok által szabályozott adminisztrációt hajt végre, kérjük a szakértőt, hogy a mű egyéni jellege alapján megválaszolható kérdéseket egy harmadik azonos jogszabályi háttér alapján, de

függetlenül fejlesztett szoftverrel való összehasonlítása alapján válaszolja meg. Ilyen szoftver egy adott cég (cím) egészségügyi szoftvere.

Tekintettel arra, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”, az eljáró tanács a megkeresés, illetve a megkereséshez csatolt dokumentumok alapján hozta meg szakvéleményét. Annak érdekében, hogy a megkeresésben megjelölt kérdésekre az eljáró tanács szakvéleményt tudjon hozni, a rendelet 8. § (1) bekezdésének megfelelően – a kirendelő törvényszék útján – arra kérte a peres feleket, hogy a vitatott szoftvereket bocsássák rendelkezésére. A kérésnek mindkét peres fél eleget tett.

Ad 1. A szakértői vizsgálat elkészítéséhez a felperesi program esetében a forráskód, a futó kód és a mintaadatbázis állt rendelkezésre. Az alperesi program esetében a Java fejlesztési alapú webes felületen elérhető kód, a felhasználói dokumentáció, a program – nem beazonosítható – verzióját demonstráló videófelvétel, továbbá az alperes által a szakértő testület számára biztosított webes hozzáférés állt rendelkezésre.

Az eljáró tanács a programok vizsgálata után megállapította, hogy azok hasonló megjelenítési megoldással dolgoznak, ennek köszönhetően a vizuális megjelenés, a képernyőkön szereplő adatok, a menürendszer, az elnevezések feliratai lényegében azonosak.

Az eljáró tanács megállapította továbbá, hogy a két program túlnyomórészt azonos adatokat tárol, de az adatok tárolását eltérő adatbázis-szerkezetben oldják meg, illetve eltér a programok adatszervezési módszere is. A vizuális azonosságok ellenére tehát a programok részben eltérő mezőnevekkel, mezőhosszúságokkal, adattípusokkal operálnak.

Ad 2. Annak érdekében, hogy egy újonnan létrehozandó program grafikus interfészét egy korábban létrehozott szoftver mintája alapján alakítsák ki, nincs szükség a korábban létrehozott számítógépi programalkotás forráskódjának, tárgyi kódjának vagy dokumentációjának ismeretére. A korábbi program grafikus interfészének követéséhez kizárólag a korábban készített szoftver vizuális ismerete nélkülözhetetlen.

Az azonos funkciót megvalósító szoftverek esetén gyakran tapasztalható jelenség, hogy a grafikus interfészek (vagyis a szoftvernek a számítógépes képernyőn megjelenő részei) nagymértékben hasonlítanak egymásra, az egyes funkciókat nagyon hasonló néven teszik elérhetővé, az adatokat nagyon hasonló csoportosításban mutatják meg. Ennek oka elsősorban az, hogy a különböző szoftverek közötti váltást elősegíti, ha az igénybevevők csekély ráfordítással (tanulással) képesek a gyakorlatban is elkezdni az új szoftver használatát. A grafikus felületek hasonlósága még szembetűnőbb azokban az esetekben, amikor a kezelendő, megjelenítendő adatokat (vagy azok túlnyomó többségét) olyan jogszabályok, szakmai normák határozzák meg, amelyekhez a szoftverfejlesztőknek alkalmazkodniuk kell.

Adatok tömeges kezelését szolgáló szoftverek esetében a grafikus interfészek általában – és a jelen per tárgyát képező szoftverek esetén is – csak minimális, a megoldandó funkcióhoz szorosan igazodó, a megjelenített adatok közötti eligazodást legjobban elősegítő grafikát tartalmaznak.

A grafikus interfész jogi oltalmával – egyebek mellett – foglalkozott az Európai Bíróság a Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany kontra Ministerstvo kultury-ügyben (C-393/09. számú ügy) hozott ítéletében. Ebben az ítéletben kimondta, hogy a „felhasználói felület nem minősül a számítógépi program 91/250 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése értelmében vett kifejezési formájának, és következésképpen ezen irányelv alapján nem részesülhet a számítógépi programok szerzői jogi egyedi védelmében”. Az Európai Bíróság azt is megállapította, hogy a „grafikus felhasználói felület műként részesülhet szerzői jogi védelemben, ha az a szerző saját szellemi alkotása”, arról ugyanakkor, hogy a grafikus felület önálló grafikai műként védelem alatt áll-e, egyedi vizsgálat alapján lehet csak döntést hozni. Mindebből az következik, hogy a grafikus felhasználó felület nem a szoftver részeként áll védelem alatt, így önmagában a szoftver szerzői jogi védelméből nem lehet következtetést levonni arra vonatkozóan, hogy a grafikus felhasználói felület védelem alatt áll-e.

A konkrét ügy vonatkozásában az eljáró tanács megvizsgálta a számára átadott szoftverek grafikus interfészét, és azt állapította meg, hogy a grafikus interfészek a megvalósítandó funkciókhoz, illetve a kezelendő adatokhoz igazodnak, és nem rendelkeznek olyan egyéniséggel, illetve eredetiséggel, amely alapján azok – grafikai műként – szerzői jogi védelmet élvezhetnének.

Ad 3. Az eljáró tanács a vizsgálat alapján azt állapította meg, hogy a futó kódok eltérőek, más kezelési technikájúak, az alkalmazott megoldások szolgai másolata, szerzői jogi felhasználása kizártnak tekinthető. A leglényegesebb eltérést az jelenti, hogy míg a felperesi szoftver egy kliens–szerver architektúrájú megoldás, amely lokális helyről futtatható, az alperesi szoftver egy internetes szerverről futtatható alkalmazás, amely webes technológiákra épít. A teljesen eltérő megközelítésből következően a két program forráskódja nem egyezhet meg, vagyis az egyik rendszerből a másik rendszer szoftvertechnikailag nem hozható létre.

A két program túlnyomórészt azonos funkciót lát el, azok időbeliségéből – illetve a peranyagból – pedig arra lehet következtetni, hogy az alperesi szoftver fejlesztői megismerhették, illetve részletesen tanulmányozták a felperesi szoftver funkcionalitását, és e tudás birtokában hozták létre saját alkalmazásukat. A funkciókat azonban az alperesi szoftver alkotója nem egy azonos fejlesztéstechnológia keretében, hanem egy attól gyökeresen eltérő, másik szoftverfejlesztési megoldással valósította meg.

Ad 4. Az eljáró tanács a peres felek kérdéseit alább válaszolja meg.

Ad 5. Az eljáró tanács az 5. sorszámu kérdésre a szakvélemény végén válaszol.

Ad 6. Az eljáró tanács további észrevételt nem kíván tenni.

Ad 7. Az eljáró tanács megvizsgálta a felperesi szoftvert, és megállapította, hogy az a szerzői jogi törvény által oltalmazott egyéni számítógépi programalkotásnak minősül. Az eljáró tanács számára olyan adat nem áll rendelkezésre, amelynek alapján megkérdőjelezhető lenne a szoftver eredetisége, ilyen utalás továbbá a peres felek által sem került megemlítésre az eljárások során.

Ad 8. A megkeresés három paraméter, (i) a funkcionalitás, (ii) a jogszabályi környezet és (iii) a programnyelvre tekintettel kéri annak vizsgálatát, hogy az alperesi szoftver a felperesi szoftverhez képest önálló, eredeti alkotásnak minősül-e.

Ad i) Az Európai Bíróság a SAS Institute Inc. kontra Word Programming Ltd. (C-406/10. számú)-ügyben foglalkozott a funkcionalitás kérdésével. Ítéletében az Európai Bíróság azt állapította meg, hogy *„sem a számítógépi program funkcionalitása, sem a számítógépi program keretében, a program bizonyos funkcióinak a használata céljából alkalmazott programnyelv és adatfájlformátum nem minősül e program kifejezési formájának”*. Az Európai Bíróság ítéletében hangsúlyozta, hogy a számítógépes funkciók önmagukban azért nem állhatnak védelem alatt, mivel az végső soron a technikai haladást, az ipari fejlődést akadályozná.

Ahogy az SZJSZT 27/13-as számú szakvéleményében rögzítette, „az SZJSZT korábban több ízben foglalkozott már a számítógépi programalkotások szerzői jogi védelmével összefüggő kérdésekkel. E döntésekből kiemelést érdemel az SZJSZT-20/04 és a -38/04 számú ügy, amelyek hangsúlyozták, hogy a számítógépi programalkotások önálló szerzői jogi alkotásnak való minősülése, illetve önálló védelme akkor is fennállhat, ha két vagy több számítógépi program funkciójában, eredményében hasonló vagy akár teljesen azonos. Ha a program nem más program szolgálai másolata, hanem megformáltságában eredeti jegyeket mutat fel, szerzőjének egyedi (saját) teljesítménye, akkor szerzői jogi védelem alatt áll. Ezt a levezetést támasztja alá az a külföldi jogeset is, amelyre a szerzői jogi törvény kommentárja¹ is hivatkozik. A konkrét ügyben a szoftverfejlesztő egy légitársaság számára készített helyfoglalási rendszert, de a felek között az együttműködés megszűnt. Ezt követően a légitársaság saját fejlesztésű programmal pótolta a szoftvert. Az új alkalmazás képernyőképei az összetéveszthetőségig azonosak voltak az előző szoftver esetén tapasztalttal, az ikonok nagy része hasonló, kis része pedig azonos volt, a két program továbbá azonos parancsokat is használt. A konkrét ügyben azonban a légitársaság soha nem ismerte meg az első program forráskódját, az új programnak továbbá a fájlstruktúrája is gyökeresen különbözött a

¹ Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. Complex Kiadó Kft., Budapest, 2006, p. 304.

régitől, vagyis a légitársaság önálló fejlesztési munkát végzett. A konkrét ügyben az említett körülmények (elsősorban a fájlstruktúra és a forráskód különbözősége) miatt a szerzői jogi jogsértés nem volt megállapítható. És bár az alkalmazott képernyőtervek grafikai műként védelem alatt állhattak volna, de mivel a választott grafikai megoldások a konkrét funkciót minden egyediség nélkül tükrözték, a védelem feltételei nem teljesültek.

Ahogy az SZJSZT-27/13-as szakvélemény is megállapította, a jelen ügyben eljáró tanács is hangsúlyozza, hogy nincs annak szerzői jogi akadálya, hogy különböző szoftverek azonos vagy nagymértékben hasonló funkciókat valósítsanak meg, a szerzői jog ugyanis nem önmagában az egyes funkciókat oltalmazza, hanem annak egyedi megformálását, kifejezését. Ennek köszönhetően lehetséges az például, hogy külön szerzői jogi engedély nélkül biztosíthatják különböző szövegszerkesztő programok a betűméret, a betűszín, a margó-vastagság... stb. átállításának lehetőségét. Kétségtávol jelentős szellemi befektetést igényel egy-egy új szoftveres funkció kitalálása, a szerzői jog azonban csupán az egyes számítógépes funkciók konkrét, a szerző személyiségét is tükröző eredeti megvalósítását (az egyedi programkódot, a funkciót egyedi módon leíró dokumentáció szövegét, a funkciót megjelenítő egyedi ikont mint grafikai művet) védi.

A fentieket követően az eljáró tanács azt állapítja meg, hogy bár a két vizsgálandó szoftver funkcionálisan igen jelentős hasonlóságot mutat, önmagában ez a körülmény nem alkalmas arra, hogy az alperesi szoftver eredetiségét, egyediségét, vagyis annak szerzői jogi oltalmát kizárja.

Ad ii) A szoftverek funkcionális műnek minősülnek, amelyek esetében a szerző célja elsősorban nem valamilyen esztétikai élmény nyújtása, hanem valamilyen funkció ellátása. Ha a szoftverfejlesztő a megvalósítandó funkciók soráról nem önállóan dönt, úgy szűkül az a keret, amelyen belül az alkotó a személyiségét megjelenítheti. Különösen igaz ez abban az esetben, amikor a szoftverfejlesztő kezét jogszabályok, illetve jogszabálynak nem minősülő szakmai normák kötik meg, ebben az esetben ugyanis csak arra van lehetősége a szerzőnek, hogy a kötött funkciókészlet egyedi megformálásában jelenítse meg személyiségét.

A peres felek egybehangzóan nyilatkoztak arról, hogy a szoftverek elsődleges célja, hogy elősegítsék egy közösségi ellátásban tevékenykedők munkáját. A peranyagban említett jogszabályok, illetve a közösségi ellátást felügyelő állami szerv által meghatározott, jogszabálynak nem minősülő előírások részletesen meghatározzák a közösségi ellátásban résztvevők feladatait, az elvégzendő vizsgálatokat, illetve rögzítik a nyilvántartási, adatszolgáltatási kötelezettség teljesítési módját is.

Jelen ügyben a szoftverfejlesztő szabadságát számos külső körülmény, ezek között is elsődlegesen a közösségi ellátásra vonatkozó kiterjedt szabályozási háló korlátozza, ebből adódóan jelentősen – lényegében a kódra és a dokumentációra – csökken annak lehetősége, hogy a szerző személyisége művében megjelenjen.

Ad iii) Önmagában az alkalmazott programnyelv alapján nem lehetséges eldönteni, hogy egy program eredeti-e. Ha az újonnan létrehozott szoftver egy korábbi program fordításának minősül, úgy az egyes kódsorok között ugyan nem lesz azonosság, a fordítás útján létrehozott szoftver azonban – híján a szerzői jogi törvény által megkövetelt eredetiségnek – nem élvezhet önálló védelmet. Az eljáró tanács azonban azt is megjegyzi, hogy az alperes szoftvere nem tekinthető a felperes szoftvere fordításának, amit megfelelően igazol önmagában az, hogy a két programot tökéletesen eltérő struktúrában alkották meg (a felperes egy önálló telepítést igénylő, ún. stand-alone – vagyis központi szerver nélkül futtatható – alkalmazást, míg az alperes egy webes környezetben működő, önálló telepítést nem igénylő, de központi szerver nélkül nem futtatható programot).

A fentiek figyelembevételével az eljáró tanács azt állapítja meg, hogy az alperesi szoftver nem fordítás útján jött létre, a kétségkívül meglévő nagyfokú funkcionális azonosság ellenére a felperesi szoftverhez képest önálló, eredeti alkotásnak minősül.

Ad 9. Az eljáró tanács megítélése szerint a felperesi szoftverben szereplő adatsor nem áll önálló szerzői jogi oltalom alatt. Adatsor alatt az eljáró tanács a szoftverben kezelt adatok összességét értette. Az eljáró tanács e körben jelzi, hogy fel sem merülhet az adatsornak az Szjt. 7. §-a szerinti gyűjteményes műként való védelme, mivel az adatsorba felvett adatok túlnyomó többségét jogszabályok, illetve jogszabálynak nem minősülő hatósági rendelkezések határozzák meg, ebből következően pedig az adatok összeválogatása nem rendelkezhet az önálló védelemhez szükséges egyéniséggel, eredetiséggel. Az adatok (adatkategóriák) elrendezésére, szerkesztésére (vagyis az adatszerkezetek esetében) alkalmazott megoldás nem haladja meg a nyilvánvaló sorrendet, illetve az szorosan illeszkedik ahhoz az informatikai környezethez, amelyben az adatok megjelennek.

A fenti okok miatt nem élvez önálló szerzői jogi oltalmat a felperesi szoftverben használt egyetlen adattípus vagy adatkategória sem. Az eljáró tanács e körben hangsúlyozza, hogy a szerzői jog senki számára nem biztosít monopóliumot egyes emberi tulajdonságokhoz kapcsolódó adatok (pl. magasság, súly, hallás minősége) kezelésére.

A jogszabályokat az Szjt. 1. § (4) bekezdése kifejezetten kizárja a védett művek köréből.

A felperesi szoftverben alkalmazott adatgyűjtési, illetve mérési módszereket az Szjt. 1. § (6) bekezdése kifejezetten kizárja a védett művek köréből.

A felperesi szoftverben alkalmazott szoftverfunkciók vonatkozásában az eljáró tanács korábban már rögzítette álláspontját. Ez úgy foglalható össze röviden, hogy önmagukban a szoftverekben megvalósított funkciók (például mentés, új adatlap igénylése, adatrögzítés stb.) soha nem élvez önálló szerzői jogi védelmet, ilyenekkel csak az adott funkció egyéni, eredeti megvalósítása (tehát maga a kód vagy a funkciót bemutató dokumentáció) rendelkezik.

A felperesi szoftverben alkalmazott megjelenítési módok a grafikus interfész részét képezik, mely vonatkozásában az eljáró tanács korábban már ugyancsak rögzítette álláspontját. Ez úgy foglalható össze röviden, hogy a grafikus interfész nem tekinthető a szoftver megje-

lenítési formájának, és ezért szoftverként nem, csupán – annak jogszabályi feltételeinek teljesülése esetén – grafikai műként állhat önálló szerzői jogi oltalom alatt. A felperesi szoftver vizuális megjelenése ugyanakkor szorosan követi a megvalósítandó funkciókat, igazodik a megjelenítési környezethez és a hasonló szoftverekben alkalmazott megoldásokhoz, ezért összességében sem rendelkezik olyan egyediséggel, eredetiséggel, amely önálló szerzői jogi védelmet biztosítana a számára.

Ad 10. Az eljáró tanács álláspontja szerint egy futó szoftverről készített videófelvételből önmagában nem lehet megállapítást tenni a forráskód vonatkozásában, így a kérdés megválaszolásához elegendő információ nem állt az eljáró tanács rendelkezésére. Az ugyanakkor kijelenthető, hogy a videón rögzített megoldás vizuálisan egyezik azzal a változattal, amelyhez a peranyag részeként az eljáró tanács számára hozzáférést biztosítottak, és amely fejlesztési technológiájában nem egyezhetett meg a felperesi szoftverrel már a videó készítésekor sem.

Ad 11. Az eljáró tanács álláspontja szerint a számára átadott iratok és adatok alapján szerzői jogi jogsértés nem állapítható meg.

A harmadrendű alperes a per iratai alapján valóban nem rendelkezett a felperesi szoftver felhasználási jogaival, de az eljáró tanács álláspontja szerint a per iratai alapján a harmadrendű alperes nem végzett olyan tevékenységet, amelyhez a felperesi szoftver vagyoni jogaival rendelkező személytől szerzői jogi engedélyt kellett volna kérnie.

A másodrendű alperes a per iratai alapján valóban nem volt jogosult harmadik fél számára felhasználási engedélyt adni, de az eljáró tanács álláspontja szerint a per iratai alapján ilyen tevékenységet nem is végzett.

A másodrendű alperes a felperesi szoftver felhasználásával valóban elfogadta a „Licenc és garancia feltételek – Végfelhasználói licenc szerződés szoftverre” elnevezésű dokumentum (a továbbiakban: felhasználási szerződés) tartalmát, a 3.3. pont felperes által hivatkozott rendelkezése azonban szerzői jogilag irreleváns, a szerzői jog rendszerében az nem értelmezhető.

Az Sztj. 42. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a felhasználási szerződés kötelező eleme a mű felhasználására vonatkozó engedély és az engedély fejében fizetendő díj kikötése, de – következően az Sztj. 42. § (2) bekezdéséből – a felek a felhasználási szerződés tartalmát szabadon állapítják meg, és az Sztj. felhasználási szerződésekre vonatkozó rendelkezéseitől egyező akaratral eltérhetnek, ha az eltérést az Sztj. vagy más jogszabály nem tiltja. Az Sztj. 3. §-a szerint azokban a kérdésekben azonban, amelyeket az Sztj. nem szabályoz, a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni.

Az idézett jogszabályhelyekből az következik, hogy a felek a felhasználási szerződésben, élve szerződési szabadságukkal, szabadon állapíthatnak meg feltételeket, melyek közül egyes feltételekre a szerzői jogi szabályozást, másokra pedig az általános polgári jogi rendelkezé-

seket kell alkalmazni. Önmagában tehát az a körülmény, hogy egy szerződéses kikötés egy felhasználási szerződésben kerül megállapításra, nem következik, hogy az adott feltételre a szerzői jogi szabályokat kell alkalmazni.

A felhasználási szerződés jellegét tekintve *vegyes szerződés*, melyben a szerzői jogi kikötések és a szerzői joginak nem tekinthető, a polgári jog általános szabályai szerint megítélendő szabályok is szerepelnek. A fentiekből következően a szerzői jogilag releváns rendelkezések esetében az Szjt. szabályait kell alkalmazni, a szerzői jogilag irreleváns rendelkezések esetében a Ptk. szabályai az irányadók. A felhasználási szerződésben például nyilvánvalóan szerzői jogilag releváns rendelkezés a szoftver bérletbe adásának tilalmára vonatkozó 3.5. pont, miközben szerzői jogilag irreleváns például az a 4.1. pont, amelyben felperes szavatosságot vállal a szoftver megfelelő működésére.

A fentiek előrebocsátását követően az eljáró tanács megvizsgálta a felhasználási szerződés 3.3. pontjának hivatkozott részét, és megállapította, hogy a menüpontokra, az almenük működésére vonatkozó információk harmadik – érvényes szerzői jogi engedéllyel nem rendelkező – személyekkel való megosztása szerzői jogi felhasználást nem valósít meg, e tevékenységet (ti. a menüpontokra, az almenük működésére vonatkozó információk átadását) az Szjt. nem szabályozza, vagyis e tevékenységre nem az Szjt., hanem a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni. Annak vizsgálata azonban, hogy a felhasználási szerződés említett kikötése megfelel-e az általános polgári jogi szabályoknak, továbbá, hogy az említett tevékenységet a másodrendű alperes elkövette-e, és ha igen, úgy e magatartása következményeként milyen általános kötelmi igényekkel kell szembesülnie – lévén, hogy azok szerzői jogi relevanciával nem rendelkeznek – meghaladja az eljáró tanács kompetenciáját.

Végül: a másodrendű alperes rendelkezett a felperesi szoftver bizonyos felhasználási jogával, melynek kereteit a felhasználási szerződés szabályozta. Ugyanakkor az eljáró tanács megítélése szerint sem a másod-, sem a harmadrendű alperes nem végzett olyan tevékenységet, melyhez a felperestől szerzői jogi engedélyt kellett volna kérnie.

Ad 5. Az eljáró tanács egyetért a polgári eljárásban kirendelt szakértő azon véleményével, mely szerint „az adatszerkezetek közötti nagymértékű hasonlóság, és a helyenkénti azonosság, ugyanakkor a programok számítástechnikai értelemben és megjelenésükben is teljesen különbözőek, azaz implementáció (forráskód szintű megvalósítás) szinten eltérnek egymástól. A tételes összehasonlítás, azaz a kérdések tartalma, csoportosítása és sorrendjük, beleértve az apró, akár jelentéktelen, de nem szükségszerű azonosságok alátámasztották, hogy Alperesi szoftver készítője a Felperesi szoftver kérdései alapján írta meg sajátját.” Az eljáró tanács a polgári eljárásban kirendelt szakértő azon megállapításával is egyetért, hogy a „kérdések 90%-ban valóban olyan jogszabályi követelményeket, illetve az Intézet által összeállított törzslapokat követnek, amelyek alapvetően determinálják egy ilyen jellegű program adatszerkezetének specifikációját. ... Alperes, amikor nagy arányban átvette a kérdéseket alapvetően a munkatársi és számítástechnikai együttműködést igénylő program

specifikáció elkészítésének munkáját spórolta meg és nem a szoftvert jellemző tudományos módszert vagy algoritmust másolt le.” Végül az eljáró tanács egyetért a polgári eljárásban kirendelt szakértő azon felperesi kérdésre adott válaszával is, mely szerint a „forráskódok hasonlósága fel sem merült, a szerzői jogok megsértése kizárólag az adatszerkezetre, azaz a kérdések tartalmára és a választási lehetőségekre vonatkozik...”

A szakértő ugyanakkor az adatszerkezetre vonatkozó szerzői jogi vizsgálat eredményét nem rögzítette szakvéleményében. E vizsgálatot az eljáró tanács elvégezte, és azt állapította meg, hogy sem az adatszerkezet, sem más vonatkozásában nem igazolható olyan felhasználás, amelyhez az alperesnek a felperestől szerzői jogi engedélyt kellett volna kérnie.

Az eljáró tanács egyetért továbbá a büntetőeljárás alatt kirendelt igazságügyi informatikai szakértő által jegyzett 095/2010 számú szakvélemény azon megállapításával, amely szerint a „fentiekben ismertetett hasonlóságok (adatbázis tartalommal és sorrenddel egyező képernyők, egyező hibák) mennyisége és milyensége miatt egyértelműen kizárható, hogy két egymástól függetlenül kifejlesztett szoftveralkotás lenne a felperesi szoftver és az interneten elérhető alperesi szoftver.”

Az eljáró tanács ugyanakkor jelen szakvéleményében kimutatott okok miatt nem ért egyet a büntetőeljárás alatt kirendelt igazságügyi informatikai szakértő azon véleményével, mely szerint „egyértelműen megállapítható, hogy az Interneten elérhető Alperesi szoftver megjelenési formájában és tartalmában mutat olyan jelentős azonosságokat és hasonlóságokat a Felperesi szoftverrel, amely alapján a szerzői jogsértés megállapítható”. Az igazságügyi informatikai szakértő véleményét elsősorban arra alapozta, hogy a két szoftver lényegében azonos adatokat kezel, a megvalósított funkcionalitás és a grafikai interfészek pedig nagyfokú hasonlóságot mutatnak. Mint arra az eljáró tanács rámutatott, álláspontja szerint e paraméterek önmagukban nem elegendőek a szerzői jogi jogsértés megállapításához, elsősorban azért, mivel e kérdésekben a felperesi szoftver sem rendelkezik a szerzői jogi oltalomhoz szükséges egyéniséggel, eredetiséggel. Az eljáró tanács a hatályos szerzői jogi szabályozásból és az Európai Bíróság hivatkozott ítéleteiből arra a következtetésre jutott, hogy az alperesi szoftver fejlesztője – bár számos tekintetben a felperesi szoftverre támaszkodott – olyan felhasználást nem valósított meg, amelyhez a felperesi szoftver vagyoni jogaival rendelkező személytől szerzői jogi engedélyt kellett volna kérnie.

Dr. Novák Tamás, a tanács elnöke

Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja

Mamuzsics Gábor, a tanács szavazó tagja

SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAM JOGI VÉDELME

SZJSZT-27/13

A Kaposvári Törvényszék által feltett kérdések

1. A szoftver 1 és annak számítógépi programalkotás dokumentációja (kézikönyve) szerzői jogi védelmet élvez-e?

2. A szoftver 1 és 2 (beleértve azok kézikönyveit is) között fennállnak-e szerzői jogi szempontból releváns azonosságok, hasonlóságok (pl. rendszerelméleti, módszertani megoldások, forráskód), és ha igen, melyek azok. Ettől függetlenül az alperesi szoftver 2 elkészítéséhez ezek közül szükséges lett volna valamely esetben a felperes felhasználási engedélye? A szoftver 2 (ideértve annak forráskódját is) és annak számítógépi programalkotás dokumentációja (kézikönyve) szerzői jogi védelmet élvez-e?

3. Rendszerelméleti, szervezéselméleti, folyamatszerkezési megoldások állhatnak-e szerzői jogi védelem alatt?

4. Állhat-e két szoftver önálló műként egymástól független szerzői jogi védelem alatt, ha ugyanazon vagy hasonló rendszerszerkezési, folyamatszerkezési logika alapján készült azonos vagy hasonló funkcióra?

5. A szoftver 1 és 2 (beleértve azok forráskódját, tárgykódját, kézikönyvét, algoritmusát, struktúráját, grafikai megjelenését is) között meglévő, szerzői jogi szempontból releváns különbségek alapján megállapítható-e, hogy a szoftver 2 és 1 egymástól függetlenül alkotott, önálló mű?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Tekintettel arra, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”, az eljáró tanács a megkeresés, illetve a megkereséshez csatolt, valamint ahhoz 2013. november 5. napjáig bezárólag utólag megküldött dokumentumok és előkészítő iratok alapján hozta meg szakvéleményét. Annak érdekében, hogy a megkeresésben megjelölt kérdésekre az eljáró tanács szakvéleményt tudjon hozni, a rendelet 8. § (1) bekezdésének megfelelően – a kirendelő törvényszék útján – arra kérte a peres feleket, hogy a vitatott szoftverek forráskódját bocsássák a rendelkezésére. A kérésnek mindkét peres fél eleget tett.

Az eljáró tanács jelzi, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület a jelen ügy felperesének magánmegkeresése alapján egy ízben már állást foglalt a perbeli ügyben érintett szoftverek szerzői jogi védelméről. A jelen szakvélemény meghozatalakor az eljáró tanács a korábbi,

SZJSZT-05/2009. számon hozott szakvélemény megállapításainak figyelembevételével járt el, és figyelembe vette a 2013. november 5. napján, az eljáró tanács ülést megelőző napon érkezett felperesi előkészítő iratban megjelölt érveket is.

Ad 1. Bár a felperesi keresetlevél, illetve a kirendelő végzés szerint a felperesi számítógépi programalkotást (a továbbiakban: szoftver 1) a felperes a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) hatálybalépése előtt, 1995 és 1998 között alkotta meg, a tényállás minden lényeges elemére, így a feltételezett jogsértésre is az Szt. időbeli hatálya alatt került sor, ezért az eljáró tanács vizsgálata során az Szt., és nem a szoftver 1. elkészítésekor hatályos régi szerzői jogi törvény (1969. évi III. törvény) rendelkezéseit alkalmazta. Az eljáró tanács hozzáteszi, hogy az egyéni, eredeti jellegű számítógépi programokat a régi Szt., illetve annak végrehajtási rendelete [9/1969 (XII. 29) MM rendelet] is védelemben részesítette, így az említett jogszabály alkalmazásával is azonos eredményre jutott volna az eljáró tanács.

Az Szt. 1. §-ának (1) bekezdése szerint szerzői jogi védelem illeti meg az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat. Az Szt. 1. §-ának (2) bekezdés c) pontja szerint a szerzői jogi védelem kiterjed a számítógépi programalkotásra és az ahhoz tartozó dokumentációra, akár forráskódban, akár tárgykódban vagy bármilyen más formában rögzített minden fajtájára, ideértve a felhasználói programot és az operációs rendszert is. Az Szt. 1. §-ának (3) bekezdése szerint a védelem akkor illeti meg az alkotót, ha a szoftver az alkotó egyéni, eredeti alkotása.

Az eredetiség vonatkozásában a számítógépi programok jogi védelméről szóló 2009/24/EK irányelv (a továbbiakban: szoftverirányelv) 1. cikk (3) bekezdése azt rögzíti, hogy a számítógépi programalkotás akkor részesül védelemben, ha eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját alkotása. Annak megállapításához, hogy részesülhet-e ilyen védelemben, más feltétel nem alkalmazható.

Az SZJSZT korábban több ízben foglalkozott már a számítógépi programalkotások szerzői jogi védelmével összefüggő kérdésekkel. E döntésekből kiemelést érdemelnek az SZJSZT-20/04 és -38/04 számú ügyek, amelyek hangsúlyozták, hogy a számítógépi programalkotások önálló szerzői jogi alkotásnak való minősülése, illetve önálló védelme akkor is fennállhat, ha két vagy több számítógépi program funkciójában, eredményében hasonló vagy akár teljesen azonos. Ha a program nem más program szolgai másolata, hanem megformáltságában eredeti jegyeket mutat fel, szerzőjének egyedi (saját) teljesítménye, akkor szerzői jogi védelem alatt áll. Ezt a levezetést támasztja alá az a külföldi jogeset is, amelyre a szerzői jogi törvény kommentárja² is hivatkozik. A konkrét ügyben a szoftverfejlesztő egy légitársaság számára készített helyfoglalási rendszert, de a felek között az együttműködés megszűnt. Ezt követően a légitársaság saját fejlesztésű programmal pótolta a szoftvert.

² Gyertyánfy: i. m. (1), p. 304.

Az új alkalmazás képernyőképei az összetéveszthetőségig azonosak voltak az előző szoftver esetén tapasztalttal, az ikonok nagy része hasonló, kis része pedig azonos volt, a két program továbbá azonos parancsokat is használt. A konkrét ügyben azonban a légitársaság soha nem ismerte meg az első program forráskódját, az új programnak továbbá a fájlstruktúrája is gyökeresen különbözött a régitől, vagyis a légitársaság önálló fejlesztési munkát végzett. A konkrét ügyben az említett körülmények (elsősorban a fájlstruktúra és a forráskód különbözősége) miatt a szerzői jogi jogsértés nem volt megállapítható. És bár az alkalmazott képernyőtervek grafikai műként védelem alatt állhattak volna, de mivel a választott grafikai megoldások a konkrét funkciót minden egyediség nélkül tükrözték, a védelem feltételei nem teljesültek.

Az eljáró tanács megvizsgálta a szoftver 1-et és annak dokumentációját (felhasználói kézikönyvét), és megállapította, hogy az szerzői jogi védelmet élvez. Az eljáró tanács megállapítása során figyelembe vette, hogy a szoftver 1. a felhasználói dokumentáció szerint működik, a forráskód képezi a futó rendszer, illetve az általa kezelt adatbázisok alapját. A dokumentáció vonatkozásában az eljáró tanács figyelembe vette a kézikönyv felépítését, az abban található egyedinek található fordulatokat és a képernyőképek elhelyezését. A szoftver és a dokumentáció egyéni, eredeti jellege azonosítható a forráskód és a folyamatszabályozó algoritmusok kifejezésében, kifejtésében.

Ad 2. A szoftver 2 is szerzői jogi alkotás. Egyéni, eredeti vonások ismerhetők fel a forráskódjában, folyamatszabályozó algoritmusainak kifejtésében és dokumentációjában (kézikönyvében).

A vizsgált szoftvermegoldások tételes forráskód szerinti funkcionalitásához a szoftver 1 teljes forráskódja, futó kódja, valamint az általa kezelt mintaadatbázis állt rendelkezésre. A szoftver 2 esetében a fő forráskódi elemek, a futó kód, valamint a mintaadatbázis állt rendelkezésre.

A vizsgálat során az alábbi tényezők kerültek vizsgálatra az összehasonlíthatóság érdekében:

- Szoftver 1
 - A program és az adatállományok Windows Virtual PC alatt futó Windows 98 virtuális gépen álltak rendelkezésre.
 - A keretrendszer Borland Delphi fejlesztőkörnyezetben készült.
 - Az alkalmazást indító START.EXE állomány dátuma 2000. 11. 12.
 - A program DBase típusú (DBF) adattáblákat használ.
- Szoftver 2
 - A program és az adatállományok VMware Player alatt futó Windows XP virtuális gépen álltak rendelkezésre.
 - Az alkalmazás Borland Delphi fejlesztőkörnyezetben készült.
 - A program a Borland Delphi 7 keretrendszerből futtatható, Delphi projektként.

- Az indító MANAGE.DPR állomány dátuma 2007. 11.29.
- A program Firebird 1.5 adatbázist (PALYA_03491.FDB) használ.

A forráskód összehasonlító vizsgálatára nem volt mód, mivel teljes körű forráskód kizárólag a szoftver 1-re vonatkozóan került csatolásra. Így az összehasonlítás alapjául a futtatott változatok vizuális megjelenésén, az alkalmazott adatbázisok szerkezetén és azok összefüggésein át került megvizsgálásra. A rendelkezésre álló tényezők vizsgálata során a funkcionálításon keresztüli vizsgálat volt elvégezhető. Figyelemmel kellett lenni arra is, hogy mindkét rendszer bár különböző verziójú, de azonos fejlesztői környezeti technológiára, Borland Delphi alapokra épült, így ez is determinál bizonyos fokú hasonlóságot, de ez nem a peres felek alkotása, hanem Borland-termék, mellyel kapcsolatos jogok a peres feleket mint felhasználókat illetik meg külön-külön. A fejlesztői környezet azonosságát ezért informatikai műszaki értelemben ki kell zárni az összehasonlítás során.

- Megállapítások:
 - A futó programok felhasználói megjelenítése eltér, a programok a kiszolgálandó feladatokat más logikai megoldással végzik. A célfunkcionálitás mindkét esetben a tárgykörbe tartozó nyilvántartások vezetése, feldolgozása az adott szervezet belső nyilvántartási kötelezettségéhez igazodóan. Azaz az ellátandó feladatok irányából determinált mindkét rendszer, így azok működési logikájának szükség-szerűen egyezőséget kell mutatnia, mivel az ellátandó feladatuk azonos, de ennek a megvalósítását eltérően látják el.
 - Az adatbázisok szerkezete, adatszerkezése, az alkalmazott adatnevek gyökeresen eltérnek, a bennük lévő egyezőségek nem haladják meg az azonos célfunkcionálitásból eredő szükségszerű egyezés szintjét, azaz az egyezőségek általánosak, de az adatbázisok fizikai struktúrája, az alkalmazott mezőnevek, a mezőhosszúságok, az adattípusok jelentős eltérést mutatnak. A jelentősen eltérő adatbázis-technológia, mely a dBase és a Firebird adatbáziskezelő megoldások között fennáll, olyan mértékű, mely kizárja a rendszerek saját forráskódjainak szolgai másolását vagy felhasználását, illetve az átdolgozottság a rendelkezésre álló adatokból nem vezethető le.
 - A futó programkódok szintén eltérőek, más kezeléstechnikájúak, az alkalmazott megoldások szolgai másolata, felhasználása kizárt. A szoftver 1 forráskódjából nem építhető fel sem rész, sem egész szintjén a VEGA rendszer. Ez utóbbi fordítva is igaz, azaz a szoftver 2 forráskódja nem lehet alkalmas a szoftver 1 létrehozására.

Összefoglalva: az eljáró tanács számára átadott szoftververziók (szoftver 1 2000. november 12-i állapot, szoftver 2 2007. november 29-i állapot) összehasonlításával az eljáró tanács arra a következtetésre jutott, hogy a szoftver 2 elkészítéséhez nem volt szükség arra, hogy a szoftver 1 szerzői jogaival rendelkező személytől szerzői jogi engedélyt kérjenek.

Ad 3. Az Szjt. 1. §-ának (6) bekezdése szerint a szerzői jogi oltalom nem terjed ki valamely ötletre, elvre, elgondolásra, eljárásra, működési módszerre vagy matematikai műveletre. Másképp kifejezve: a szerzőt megillető monopólium nem magára az elgondolásra (a tudományos tételre, levezetésre), hanem annak egyedi, eredeti kifejtésére vonatkozik.

A fentiek a szoftverre mint sajátos, funkcionális műre különösen igazak, hiszen az Szjt. 58. § (1) bekezdése ezt külön kiemeli a következő módon: „az 1. § (6) bekezdésében foglalt rendelkezést alkalmazni kell a szoftver *csatlakozó felületének* alapját képező ötletre, elvre, elgondolásra, eljárásra, működési módszerre vagy matematikai műveletre is”.

A csatlakozófelület (interfész) fogalmával a szoftverirányelv is foglalkozik olyan módon, hogy annak 11. preambulumbekzdése, illetve 1. cikkének (2) bekezdése rögzíti, hogy a számítógépi program bármely elemének – beleértve a csatlakozófelületeket – alapjául szolgáló *ötletek és elvek* nem részesülnek szerzői jogi védelemben a szoftverirányelv alapján. Az interfész fogalmát az Európai Bíróságnak a Bezpečnostní softwarová asociace–Svaz softwarové ochrany kontra Ministerstvo kultury-ügyben (C-393/09. számú ügy) hozott ítélete pontosítja. Eszerint „a 91/250 irányelv tizedik és tizenegyedik preambulumbekzdésének megfelelően a felhasználói felületek a számítógépi program azon részei, amelyek biztosítják valamennyi szoftver- és hardverelem más szoftverrel és hardverrel, *valamint a felhasználókkal történő összekapcsolódását* és kölcsönhatását, hogy a célnak megfelelően tudjanak működni. ... Különösen a grafikus felhasználói felület olyan kölcsönhatási felület, amely lehetővé teszi a számítógépi program és a felhasználó közötti kommunikációt.” (Kiemelések az eljáró tanácstól.)

A fentiekből is következően az eljáró tanács rögzíti, hogy a rendszerelméleti, szervezés-elméleti, folyamatszervezési megoldások önmagukban csak akkor állhatnak szerzői jogi védelem alatt, ha azok egyéni, eredeti módon kerültek kifejezésre (akkor is csak a konkrét kifejtési formájukban). A másik oldalról megközelítve a kérdést: hiába igényel esetenként jelentős szellemi munkát egy újszerű elmélet kidolgozása, önmagában ez nem, csupán egy ilyen elméletet egyéni, eredeti módon kifejező munka (pl. tanulmány, publikáció) vagy azon alapuló mű (pl. szoftver) állhat szerzői jogi védelem alatt. Következésképp az újonnan kidolgozott elmélet önmagában anélkül is hasznosítható más számára, hogy ahhoz az elmélet kidolgozójától engedélyt kellene kérni. Szerzői jogi engedélyre ugyanis csak akkor van szükség, ha az elméletet megjelenítő, azt egyéni, eredeti módon kifejezésre juttató mű (pl. tanulmány nagyobb részlete, a szoftver kódja) kerül felhasználásra az eredeti szerző engedélye nélkül.

Ad 4. Az eljáró tanács ad 3. alatt megadott véleményéből következően nincs annak akadálya, hogy akár azonos funkciókat megvalósító, továbbá azonos üzleti logika szerint működő szoftverek egymástól független szerzői jogi védelmet élvezzenek. A szoftveriparban gyakorta előfordul, hogy újonnan kifejlesztett, utóbb üzletileg sikeressé váló célszoftver versenytársakat kap, épp ennek a gyakorlatnak köszönhető, hogy ma több szövegszerkesztő,

böngésző- vagy internetes telefonhívásokat lebonyolító szoftver áll a közönség rendelkezésére. Ezek többségére az jellemző, hogy az igénybevevőkkel való kommunikációt kiszolgáló ún. grafikus interfészek (vagyis a szoftvernek a számítógépes képernyőn megjelenő részei) nagymértékben hasonlítanak egymásra, az egyes funkciókat nagyon hasonló néven teszik elérhetővé, az adatokat nagyon hasonló csoportosításban mutatják meg. Ennek oka, hogy a szoftverek közötti váltást elősegíti, ha az igénybevevők csekély ráfordítással (tanulással) képesek a gyakorlatban is elkezdni az új szoftver használatát.

Különösen igazak lehetnek a fentiek akkor, ha olyan, egyedileg fejlesztett célszoftverekről beszélünk, mint a perbeli ügyben érintett két program. Ezek esetében ugyanis a fejlesztők különösen érdekeltek abban, hogy terméküket a megrendelő által előre rögzített vagy a (reménybeli) felhasználó előzetesen feltárt igényeinek megfelelően alakítsák ki. Nagy létszámú vállalkozások esetében megnő a betanítás költségigénye, ezért közös érdek, hogy miközben az újonnan bevezetett szoftverek a megrendelő valamennyi funkcionális igényét kielégítik, a program csak olyan mértékben rendelkezzen egyedi grafikus megjelenítéssel, amennyiben az elősegíti a program használatát. Adatok tömeges kezelését szolgáló szoftverek esetében a grafikus interfész általában – és a jelen per tárgyát képező szoftver esetén is – csak minimális, a megoldandó funkcióhoz igazodó, a megjelenített adatok közötti eligazodást elősegítő grafikát tartalmaz.

A szerzőt megillető jogi monopólium alapján nem lehet kizárólagosságot követelni egyes funkciók megvalósítására. A monopóliumból ugyanis csupán az következik, hogy a szerző az adott funkció konkrét megvalósítását tartalmazó egyedi, egyéni jellegű kifejtés használatát engedélyezheti másoknak, vagy tilthat el azok használatától.

A fentiekhez hasonlóan a szerzői jogi monopólium alapján senki számára nem tiltható meg egy olyan grafikus megjelenítés (pl. ikon, gomb) alkalmazása, amely – a funkcionalitásnak alárendelt működésből fakadóan – a szerző egyéniségét semmilyen módon nem tükrözi. Ezt támasztja alá a korábban már említett C-393/09 számú ügyben az Európai Bíróság által hozott ítélet is, amely szerint *„felhasználói felület nem minősül a számítógépi program 91/250 irányelv 1. cikkének (2) bekezdése értelmében vett kifejezési formának, és következésképpen ezen irányelv alapján nem részesülhet a számítógépi programok szerzői jogi egyedi védelmében”*. Az Európai Bíróság azt is megállapította, hogy a *„grafikus felhasználói felület műként részesülhet szerzői jogi védelemben, ha az a szerző saját szellemi alkotása”*, arról ugyanakkor, hogy a grafikus felület önálló műként védelem alatt áll-e, egyedi vizsgálat alapján lehet csak döntést hozni. Mindebből az következik, hogy a grafikus felhasználói felület részint nem a szoftver részeként áll védelem alatt, így önmagában a szoftver védelméből nem lehet következtetést levonni arra vonatkozóan, hogy a grafikus felhasználói felület védelem alatt áll-e. Ahogy arra korábban az eljáró tanács már utalt, a tömeges adatfeldolgozást lehetővé tevő szoftverekben alkalmazott grafika jellemzően nem rendelkezik olyan egyéniséggel, eredetiséggel, amely alapján az – grafikai műként – szerzői jogi védelmet élvezhetne.

A funkcionális hasonlóság kérdésével az Európai Bíróság a SAS Institute Inc. kontra Word Programming Ltd. (C-406/10. számú)-ügy kapcsán is foglalkozott. Ítéletében az Európai Bíróság kimondta, hogy *„sem a számítógépi program funkcionalitása, sem a számítógépi program keretében, a program bizonyos funkcióinak a használata céljából alkalmazott programnyelv és adatfájlformátum nem minősül e program kifejezési formájának”*. Az Európai Bíróság e körben rámutatott arra, hogy ha a program funkcionalitása önmagában is védelem alatt állna, úgy az végső soron *„azt eredményezné, hogy az ötletek a technikai haladás és az ipari fejlődés rovására kisajátíthatók lennének”*. A fentiekből az következik, hogy önmagában abból, hogy két szoftver hasonló vagy akár teljesen azonos funkciókat valósít meg, nem lehet arra következtetni, hogy a később létrehozott szoftver a korábban alkotott program szerzőjének a jogát sértette volna.

Ad 5. A két szoftverrendszer külön-külön rendelkezik olyan sajátosságokkal (adatbázis-szerkezeti alapok, a futó programkódok képernyős megjelenésének különbségei, programfutások eltérő elemei, dokumentáció), melyek alapján önálló szellemi alkotásnak tekinthetők. Nem kizárt azonban, hogy a korábban létrejött szoftver működési sajátosságainak ismeretében, illetve a funkciók részletes megismerésével – új, önálló műként – egy fejlettebb célfunkcionalitású szoftvermegoldás legyen kialakítható. Jelen esetben megállapítható, hogy a szoftver 1 korábbi, míg a szoftver 2 egy újabb fejlesztés eredménye.

A két rendszer két külön-külön önálló szoftveralkotásnak tekinthető a vizsgálatkori állapotok szerint, azaz önálló szerzői alkotásként minősíthetők.

Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke

Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja

Dr. Dzsinič Gergely, a tanács szavazó tagja

Mamuzsics Gábor, a tanács szavazó tagja

Dr. Novák Tamás, a tanács szavazó tagja

RÁDIÓJÁTÉK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-31/13

A Fővárosi Törvényszék megkeresése

A felperesek a per szempontjából releváns időszakban dramaturgként álltak munkaviszonyban a másodrendű alperesnél. Állításuk szerint ez idő alatt munkáltatójuknál, a munkaköri kötelezettségen túlmenően, a szerzői jog által védett művészeti alkotótevékenységet végeztek. Előadásuk szerint a korábbi gyakorlattól eltérően az általuk elkészített produkciók felhasználásáról, díjazásáról szerződést nem kötöttek, díjazásban nem részesültek.

A per tárgyává tett követelések a következők

Az elsőrendű felperes munkaviszonya fennállása alatt rádióra alkalmazta és rendezte szépirodalmi mű 1-et, ami 2009. március 29-én került bemutatásra, majd 2009. május 18-án, illetve 2009. szeptember 20-án megismételték. Az elsőrendű felperes a rádióra alkalmazás, illetve a rendezés jogdíjaként, továbbá az ismételt felhasználások után összesen 500 000 forintra formál igényt.

A másodrendű felperes munkaviszonyának fennállása időszakában rádióra alkalmazta szépirodalmi mű 2-t, ami 2007. december 30-án került bemutatásra, majd 2009. október 19-én, 2009. november 21-én, illetve 2010. június 6-án megismételték. A másodrendű felperes a rádióra alkalmazás jogdíjaként, továbbá az ismételt felhasználások után összesen 375 000 forintra formál igényt.

A harmadrendű felperes munkaviszonyának fennállása időszakában rádióra alkalmazta szépirodalmi mű 3-t, ami 2009. január 25-én került bemutatásra, továbbá összesen három alkalommal megismételték. A harmadrendű felperes rádióra alkalmazása felhasználási szerződés alapján díjazásban részesült, de a rendezés jogdíját, továbbá az ismételt felhasználások után esedékes díjazást, összesen 375 000 forintot igényel.

Az alperesek vitatták, hogy a per tárgyát képező művek szerzői jogi védelem alá tartozó művek lennének, álláspontjuk szerint nem lehet a dramaturgiai, rádióra alkalmazási, illetőleg rendezői tevékenységet elkülöníteni, de azzal is érveltek, hogy a kérdéses munkákat együttes műként kell értékelni.

A Fővárosi Törvényszék által feltett kérdések

1. Szerzői (alkotó-) tevékenységnek minősül-e az adott művek rádiós alkalmazása?
2. Szerzői (alkotó-) tevékenység-e az adott művek rádiós rendezése?

3. Egymástól elkülöníthető-e e folyamat két fentebbi fázisa, a rádióra alkalmazás, illetőleg a rendezési tevékenység a szerzői jogi szabályok alapján külön-külön értékelhető tevékenység?
4. Vizsgálandó, hogy rádiójátékok esetében lehet-e együttesen létrehozott műről beszélni.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Előzetes megjegyzések

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint

1. § (2) Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... f) a rádió- és a televíziójáték,

(3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélétől.

(8) Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és a televízió-szervezetek, a filmelőállítók, valamint az adatbázis-előállítók teljesítményei az e törvényben meghatározott védelemben részesülnek.

4. § (2) Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.

5. § (1) Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat; a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.

6. § (1) Az együttesen létrehozott műre (pl. nemzeti szabványra) a szerzők jogutódjaként azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságot illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.

(2) Együttesen létrehozottnak minősül a mű, ha a megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni.

29. § A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden

más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.

A jogirodalom az átdolgozás vonatkozásában akként foglal állást, hogy általában megállapítható az alkotáshoz ösztönzést adó műtől való kellő távolság, az új mű függetlensége a más műtípusban való újraalkotásánál. Az Sztj. 4. § (2) bekezdésében foglalt felsorolás alapján elmondható, hogy az átdolgozásnak és az eredetiséget el nem érő, de ahhoz hasonló formai változtatásoknak a különböző műfajokban, a gyakorlatban sokféle elnevezése alakult ki (feldolgozás, átírat, dramatizálás stb.). Ezek használata nem következetes a jogi tartalmat illetően.³

Dr. Palágyi Róbert A magyar szerzői jog zsebkönyve⁴ című munkájában akként foglal állást, hogy „Lényegében az átdolgozás fogalmi körében jelentkezik az olyan, külön szerzői oltalom alatt álló tevékenység, mellyel az átdolgozó a) a már megalkotott művet más műfaj számára alakítja át (regényből, elbeszélésből drámát alkot vagy viszont), b) ugyanezt a művet ugyanazon műfajban más közönség igényeinek megfelelően alakítja ki, írja át (regényt ifjúsági regénnyé, magasfokú tudományos művet ismeretterjesztő művé stb.) c) a már megalkotott művet más művészi síkon használja fel (regényből vagy drámából filmet vagy rádiójátékot alkot).”

A szerzői jog kézikönyve című munka⁵ alapján a sugárzás keretében felhasznált műveket három csoportba sorolja:

- a) Az eredeti alakjukban közvetített más műfajú művek körében a rádió és a televízió előadásokat sugározhat színházakból, hangversenyertermekből, előadó-helyiségekből; színpadszerű stúdióelőadásokat rendezhet színművek, hangversenyek stb. sugárzása céljából, felolvastathat írásműveket. Ebbe a csoportba tartozik a mozifilmek televízió útján való sugárzása is.
- b) A sugárzás céljára készült adaptációk esetében általában valamely meglevő alkotásból (regényből, novellából, színdarabból stb.) készül a rádió vagy a televízió sajátos céljának megfelelő irodalmi forgatókönyv, amihez rendszerint zene is íródik. Gyakran rendezésre alkalmas, a szövegen túlmenő részletekre is kitérő ún. technikai forgatókönyv is készül, majd színészek közreműködésével a rádió-, illetőleg tévé-vevőkészülékek adottságaira tekintettel levő rendezésben sajátos hangjáték vagy televíziós játék születik, amely megjeleníti és a rendezésből folyó további elemekkel gazdagítja a felhasznált írói és zenei alkotásokat. Az ilyenfajta sugárzott mű tehát az alapul vett alkotás többszörös adaptációja.
- c) Az eredetileg is sugárzásra készített hangjátékok végső formájukban gyakran, a televíziós játékok minden esetben szintén többlepcsős szerzői munka eredményei. A televí-

³ Gyertyánfy: i. m. (1), a 29. §-hoz fűzött magyarázat.

⁴ Dr. Palágyi Róbert: A magyar szerzői jog zsebkönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1959.

⁵ Benárd Aurél, Tímár István (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1973.

ziós játék forgatókönyve esetleg már maga is televíziós célra írt novellára épül, majd a rendezés elképzelései szerint elevenedik meg a produkció audiovizuális jeleneteiben. Az eredetileg is sugárzásra szánt művek körében gondoljunk azonban a riportokra, publicisztikai munkákra, konferanszokra, tréfákra is, amelyek rendszerint ugyancsak egyéni szerzői alkotások.

A szerzői jogi jogirodalom tehát általában átdolgozásnak tekinti a jelen ügyben meghatározott azon esetet, amikor egy már megalkotott művön alapulóan születik meg a rádióra alkalmazás, és nem pedig eleve rádiójátékként kerül sor az adott alkotás létrehozatalára. Ahhoz azonban, hogy az átdolgozás eredménye szerzői jogi védelemben részesülhessen, az Szjt. 4. § (2) bekezdése alapján az is feltétel, hogy az egyéni, eredeti jelleggel bírjon. Nem a tevékenységből magából (pl. szerkesztés, rendezés) vagy a tevékenységet végző személyéből (pl. dramaturg vagy rendező) adódik tehát az átdolgozás szerzői minősége, hanem attól függ, hogy annak vizsgált eredménye teljesíti-e a szerzői jogi védelem megállapításához szükséges törvényi feltételeket.

Az SZJST-15/2006-os számú szakvéleményben már kifejtettek szerint „Szükségszerű követelmény, hogy a már meglévő mű átdolgozásával járó szerzői többlet önmagában is megfeleljen az egyéni, eredeti alkotás követelményeinek, hogy elkerülje a plágium vagy a mű merő csorbításának eseteit. Alkotó tevékenysége alapján illeti az átdolgozót az eredeti szerző jogainak sérelme nélkül a mű megváltoztatott kifejezésén keletkező szerzői jog is.”

A kommentár szintén megvonja az átdolgozás határait: „... e határ egyrészt az eredeti vonást a műhöz nem adó változtatásoknál van (e határ alatt többszörözésről, esetleg plágiumról lehet szó). Másrészt az olyan műveknél, amelyekhez bár felhasználták egy másik mű azonos vagy hasonló formai elemét, de amelyekben ez többé már nem lényeges alkotórész. Ilyenkor az eredmény ... új szellemi tartalmú eredeti mű.”⁶

Az SZJST 31/2002-es szakvéleménye az irodalmi mű forgatókönyvvé történő átdolgozása kapcsán tartalmaz a jelen ügyben is analógia alapján irányadónak tekinthető megállapításokat. „Az Szjt. 4. § (2) bekezdése alapján átdolgozásnak, és mint az e körbe tartozó származékos műnek akkor tekinthetjük a forgatókönyvet, ha annak egyéni, eredeti jellege van. Önmagában a filmesítésből adódó szükségszerű, mintegy technikai változtatások még nem alapozzák meg az átdolgozás egyéni-eredeti jellegét.” Az e szakvéleményben kifejtettek annál is inkább irányadónak tekinthetők a hangjátékok szövegek könyvei (forgatókönyvei) vonatkozásában, mert a vizuális világot szükségszerűen nélkülöző e műfaj esetében az egyéni, eredeti jelleghez szükséges eltérés lehetősége a megfilmesítés alapját képező forgatókönyvek esetéhez képest is korlátozottabb.

Az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók és a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló Római Egyezmény (Kihirdette az 1998. évi XLIV. törvény) 3. cikkének a) pontja és a WIPO Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződés (WPPT, kihirdette: 2004. évi

⁶ Gyertyánfy: i. m. (1), p. 164–165.

XLIX. törvény) 2. cikkének a) pontja határozza meg, hogy szerzői jogi szempontból mi tekinthető előadóművészi teljesítménynek. E nemzetközi egyezmények az előadóművész fogalma alá tartozónak tekintik a színészeket, az énekeseket, a táncosokat és más olyan személyeket is, akik irodalmi vagy művészeti műveket megjelenítenek, énekelnek, elmondanak, szavalnak, eljátszanak vagy bármely más módon előadnak. A WPPT ezen túlmenően a művek *interpretációját* (a hivatalos magyar fordítás szerint tolmácsolását) végző személyeket is az előadóművész szerzői jogi fogalma körébe sorolja.

E meghatározások alapján az előadóművészeket megillető védelem kiterjedhet az eredeti művek rádióra alkalmazásában közreműködő rendezőre és a dramaturgra is, függetlenül attól, hogy az elkészült hangjáték előadásában közvetlenül észlelhetően nem vesznek részt. Közreműködésük révén (akár a szöveggönyvben, akár a felvétel során adott instrukciók alapján) az eredeti mű interpretálódva jut el a közönséghez, mely változásban tetten érhető teljesítmény élvezhet védelmet.

Az SZJSZT a színpadi művek színrevitele kapcsán vizsgálta már SZJSZT-3/2012-es szakvéleményében azt a kérdést, hogy a rendező (dramaturg) által az eredeti művön végrehajtott változtatások mennyiben eredményezhetik valamely mű szerzői jogi védelmet élvező átdolgozását, illetve kimondta, hogy ennek meg nem valósulása esetén szomszédos jogi védelemre tarthat igényt az eredeti mű színrevitelében közreműködő személy. Az e szakvéleményben kifejtettek megfelelően alkalmazandóak a jelen ügy megítélése során is.

A hivatkozott szakvélemény utal arra, hogy a rendező – általában a dramaturg bevonásával – változtat a színdarab szövegén annak színrevitelével összefüggésben. Kifejti, hogy bizonyos esetekben e változtatások az eredeti műhöz képest nem eredményeznek komolyabb eltérést, de bizonyos esetekben konkrét dialógusok, szerepek, egész jelenetek is kimaradhatnak a műből. A szakvélemény szerint „Amennyiben a színpadi mű szerző által leírt szövegén végrehajtott rendezői-dramaturgi változások érintetlenül hagyják a történetet, az azokat meghatározó fontos elemeket: jeleneteket, szereplői karaktereket, úgy a rendezés, illetve a rendezői koncepció megmarad az előadói interpretáció szintjén. Ha azonban a rendezés (illetve a dramaturgi munka) eredményeként az eredeti mű az alkotó tevékenység nyomán létrejött egyéni, eredeti elemekkel, történet-alakítással, új jelenetekkel, szereplői karakterekkel az eredeti mű által hordozott jelentésre kiható jelleggel módosul, változik, úgy a rendezés az eredeti mű átdolgozását valósítja meg. Ez utóbbi esetben az egyéni, eredeti többlet alkotáselemek tekintetében a rendező (dramaturg) munkája saját szerzői alkotótevékenységnek minősül.”

A rendező általi változtatások vizsgálata kapcsán a már hivatkozott 3/2012-es SZJSZT-vélemény kifejtette, hogy „annak a kérdésnek a megválaszolásakor, hogy valamely színpadi mű előadásának rendezése a mű interpretációjának, tolmácsolásának, előadásának minősül-e, vagy pedig a mű többlet alkotáselemeket tartalmazó szerzői átdolgozásának tekintendő, figyelemmel kell lenni tehát a színpadi művek műfaji sajátosságaira, rendezői interpretációra való nyitottságára, továbbá arra is, hogy a színpadi mű alkotásjellegét nem

a szöveg önmagában fejezi ki, hanem a szöveg, a történet, a dramaturgiai séma, a szereplők karakterjegyei együtt határozzák meg.”

A kérdések megválaszolásához elengedhetetlenül szükséges a fentiekben kifejtett szempontok értékelése mind az eredeti mű rádióra alkalmazását lehetővé tevő szöveggönyv, mind pedig az e szöveggönyv alapulvételével végzett rendezői tevékenység vonatkozásában.

A tanács a Fővárosi Törvényszék első kérdésében szereplő „rádióra alkalmazás” tevékenység szerzői jogi szempontú megítélésekor a rendelkezésére bocsátott szöveggönyveket vetette össze azon eredeti kiadványokkal, melyek alapján azok készültek. (Bár a periratok között nem álltak a tanács rendelkezésére a szöveggönyvek alapját képező irodalmi művek, de mivel e művek alapulvétele a kérdés eldöntéséhez elengedhetetlen volt, így a tanács intézkedett ezek beszerzése iránt. Az egyes válaszoknál külön feltüntetjük a felhasznált irodalmi művek kiadóját és a kiadás évét.)

A Fővárosi Törvényszék 2. kérdésére történő válasz kialakításakor a tanács a már hivatkozott szöveggönyveket vetette össze a szintén a peranyag részét képező CD-lemezen rögzített hangfelvételekkel annak megítélése céljából, hogy a rendező közreműködése nyomán mennyiben változott meg a szöveggönyvhöz képest a ténylegesen rögzített rádiójáték.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület válasza a megkereső által feltett kérdésekre

Ad 1. Szerzői (alkotó-) tevékenységnek minősül-e az adott művek rádiós alkalmazása?

a) A szépirodalmi mű 1 és az annak alapján készített szöveggönyv összehasonlítása kapcsán a tanács a következő megállapításokat teszi.

A tanács álláspontja szerint a rádiós adaptáció alapjául szolgáló szöveggönyv a drámaként megalkotott eredeti mű szerkezete, történetvezetése vonatkozásában koncepcionális változtatásokat nem tartalmaz, annak szövegén komolyabb változtatást nem hajt végre. Az eredeti műben foglalt dialógusok tekintetében a szöveggönyv néhol rövidít vagy egyes elemeket elhagy, de ezek a mű tekintetében nem eredményeznek lényeges módosulást.

A lényegesebb változtatások a következőkben foglalhatók össze:

- a 2. jelenetben a szereplő 1 és a szereplő 2 közti párbeszédből bizonyos elemek kimaradnak (kb. egy bekezdés);
- a 10. jelenet végén az eredeti dráma szövegéhez képest a szöveggönyvben más a szereplő 3 megszólalásának tartalma;
- a 11. jelenetben a szereplő 2 és szereplő 4 közötti dialógus második része (kb. 20 sor) hiányzik, helyette szereplő 3 dúdol magában a mű végén található dalából kiragadott részt;
- a 13. jelenet elején a szereplő 3 és szereplő 2 közti párbeszéd eltérő a szöveggönyvben, valamint ugyanezen jelenet utolsó sorai elmaradnak a szöveggönyvből.

A színműben szereplő karakterek teljes mértékben megegyeznek a szöveggönyv karaktereivel.

A fentiek alapján a tanács álláspontja szerint az eredeti műhöz képest a szöveggönyvben foglalt szövegmódosítások nem érik el azt a szintet, melynek eredményeként a szöveggönyvben megtestesülő irodalmi mű egyéni, eredeti alkotásnak lenne minősíthető. Ezért ezek vonatkozásában nem állapítható meg szerzői jogi védelem fennállása. Az irodalmi mű hangjátékká történő adaptálásában történő közreműködés azonban szomszédos jogi védelmet élvezhet.

b) A szépirodalmi mű 2 és az annak alapján készített szöveggönyv összehasonlítása kapcsán a tanács a következő megállapításokat teszi.

A szöveggönyv szépirodalmi mű 2-höz képest lényeges strukturális változtatásokat hajt végre. A nagyobb terjedelmű szépirodalmi mű 2-t lényegesen rövidebb formába sűrítő szöveggönyv nem a szépirodalmi mű 2 pusztá lerövidítését célozza, hanem a szépirodalmi mű 2-t rádióra alkalmazó alkotói értelmezés szerinti lényegét foglalja össze.

A szöveggönyv írója a nyitányt a szépirodalmi mű 2 szerkezetét elhagyva, a 10. fejezetben olvasható jelenettel helyettesíti, de a szöveg a későbbiekben is felhagy a szépirodalmi mű 2 történetvezetésével, és csupán képeket idéz fel a szépirodalmi mű 2-ben más és más helyen szereplő jelenetekből.

A szépirodalmi mű 2-ben szereplő karakterek közül nem valamennyi, hanem csak a szöveggönyvet készítő által lényegesnek tartott karakterek szerepelnek a szöveggönyvben.

A szépirodalmi mű 2 történetvezetését nem követi a szöveggönyv, ahogyan címe is mutatja, csupán életképeket emel ki abból. Bár a szöveggönyv írója nem tesz hozzá a történet szempontjából lényegesnek mondható elemeket a szépirodalmi mű 2-höz, de a struktúráján végrehajtott változtatások, a szövegből történő, önálló koncepció mentén megvalósított kiemelések egységet alkotva egyéni-eredeti jelleget kölcsönöznek a szöveggönyvnek.

A fentiekre való tekintettel a tanács véleménye szerint szerzői jogi védelem illetheti meg a szépirodalmi mű 2-ből készített rádióra alkalmazás szöveggönyvét.

c) A szépirodalmi mű 3 vonatkozásában nem állt a tanács rendelkezésére a rádiójáték alapját képező szöveggönyv.

A tanács az e kérdésre történő válaszadás érdekében a ... című kötetében szereplő szépirodalmi mű 3-mal vetette össze a per iratai között rendelkezésére bocsátott CD-n szereplő, azonos címmel felvett rádiójátékot.

Bár a szöveggönyv nem állt a tanács rendelkezésére, de a szépirodalmi mű 3 és a hangjáték összehasonlítása vonatkozásában lehetőség nyílt annak vizsgálatára, hogy a hangjáték a szépirodalmi mű 3 egyéni-eredeti jellegű átdolgozásának tekinthető-e, avagy ettől eltérően annak csak szomszédos jogi védelem keretében védelmet élvező interpretálását valósítja meg az adaptáció.

A szépirodalmi mű 3-ban foglalt struktúrához, történetvezetéshez képest a rádiójáték cselekménye lényeges változtatást nem foglal magában. A hangjáték párhuzamosan követi a szépirodalmi mű 3 cselekményét, a szépirodalmi mű 3-ban foglalt leírások is lényegüket illetően elhangzanak a rádiójáték narrátora, elbeszélője szájából. A szöveggönyv nagy részében szóról szóra követi a szépirodalmi mű 3-t, annak mind leíró, mind pedig párbeszédekben testet öltő részeit. Az eredeti műben foglalt dialógusok tekintetében a szöveggönyv csak néhol rövidít vagy egyes elemeket elhagy, de ezek a mű tekintetében nem eredményeznek alapvető változtatást:

- a szépirodalmi mű 20., 22., 23., 24. oldalához képest a hangjátékban kimaradnak egyes sorok, illetve ezek sorrendje, tartalma részben kisebb mértékben változik;
- a szépirodalmi mű 28–29. oldalai között, illetve a 30., 30–31., 35., 40–41., 61–62., 81–82. oldalon hosszabb bekezdések elmaradnak;
- a 42–46., 52–54., 69–70. oldal közötti részek nem szerepelnek a CD-n szereplő hangjátékban.

Egyetlen jelentős eltérés az eredeti műben foglaltakhoz képest, hogy bizonyos esetekben a mű leíró részei, valamint a főszereplő belső gondolatai az elbeszélő hangján szólnak meg, máshol azonban a főszereplő mintegy vitatkozni kezd az elbeszélővel, mintha az is a történet élő, megismerhető szereplője volna. E megoldás azonban lényegében még a mű tolmácsolásának körébe tartozó változtatást valósít meg, és nem eredményezi a rádiójáték egészen önálló, egyéni eredeti jellegű létrejöttét.

A hangjátéknak az eredeti irodalmi művel történő összevetése alapján megállapítható lehet tehát, hogy az utóbbi hangjáték nem tekinthető a szépirodalmi mű 3-tól elkülönülő egyéni, eredeti jellegű alkotásnak. A hangjátékban testet öltő alkotói tevékenységek, így a párbeszéd hangulatát aláfestő zene és egyéb hangok, illetve a már említett elbeszélő–főszereplő közötti dialógusok a mű interpretációjának, tolmácsolásának, illetve előadásának szintjén nem mutatnak túl, így szerzői jogi védelmet nem keletkeztetnek, de a hangjáték rendezése vonatkozásában a szomszédos jogi védelem megállapítható lehet.

Ad 2. Szerzői (alkotó-) tevékenység-e az adott művek rádiós rendezése?

a) A szépirodalmi mű 1 alapján készített szöveggönyv összehasonlítása az azonos címmel készített hangfelvétellel:

A rendezés a szöveggönyvben foglalt struktúrát, történetvezetést, karaktereket, párbeszédet lényegében változatlanul tartalmazza. A szöveggönyvhöz képest megvalósított legjelentősebb eltérés, hogy a rádiójáték 8. jelenete után a szöveggönyv szerinti 11. jelenet következik, melyet aztán az egyes jelenetek változatlan sorrendben követnek.

A rendezés a szöveggönyvben leírt helyszínekkel, hangulatokkal kapcsolatos koncepciót lényegi változtatás nélkül ülteti át a csupán hangok közvetítését lehetővé tevő rádiójátékok esetében értelmezhető előírásokba. Ezen interpretáció során egyéni, eredeti jellegűnek te-

kinthető változtatásokat nem hajt végre, a szépirodalmi mű 1-ben szereplő helyszínek és az eredeti mű sajátos hangulata a szöveggönyvben rögzített, de immár hangok tekintetében előírt utasítások – mint a buszokon az ajtók záródását jelző sípoló hangoknak az eredeti műben és a szöveggönyvben egyaránt szereplő vissza-visszatérése – lényegében változatlanok maradnak. A hangjáték fináléjában a dal megzenésített változatát jelentő mű egyéni, eredeti jelleggel bírhat, de a szerzői jogi védelem következtében létrejövő jogosultságok e mű megalkotóját, és nem a rendezőt illetik.

A fentiek alapján a tanács álláspontja szerint a rendezői közreműködést szomszédos jogi jellegű védelem illetheti meg, szerzői jogi oltalom azonban nem.

b) A szépirodalmi mű 3-ból készített szöveggönyv összehasonlítása az azonos címmel készített hangfelvétellel:

A szöveggönyvben foglaltakhoz képest a rendező közreműködése révén megszülető hangjáték lényeges történetvezetési, strukturális, koncepcionálisnak tekinthető változtatásokat nem tartalmaz. A szöveggönyv leírt szövegén végrehajtott és a hangjátékban hallható változások érintetlenül hagyták annak meghatározó fontos elemeit, a jeleneteket, a szereplői karaktereket, és az utasítások tartalmi, formai, műfaji kereteit nem lépték át. Az alkalmazott dalbetétek, hangok, a szöveggönyvben is célzott hangulatok hangi világba történő átültetését szolgálják.

A dialógusok szövege is lényegében a szöveggönyvvel megegyező, a szöveggönyv 8. és 10. oldala között történt csak hosszabb kihagyás a hangjátékban.

A fenti megállapításokra tekintettel a rendezés, illetve a rendezői koncepció a tanács álláspontja szerint megmarad az előadói interpretáció szintjén, így vonatkozásában a szerzői jogi védelem nem állapítható meg, de azt a szomszédos jogi oltalom megillesheti.

c) A szépirodalmi mű 3 című rádiós rendezés vonatkozásában a tanács utal az 1. kérdésben e mű vonatkozásában kifejtettekre. Tekintettel arra, hogy a hangjáték az eredeti kisregényhez képest nem tartalmaz alapvető jellegű változtatásokat, így a tanács véleménye szerint a rendezői közreműködést szomszédos jogi jellegű védelem illetheti meg, de szerzői jogi oltalom nem.

Ad 3. Egymástól elkülöníthető-e e folyamat két fentebbi fázisa, a rádióra alkalmazás, illetőleg a rendezési tevékenység a szerzői jogi szabályok alapján külön-külön értékelhető tevékenység?

Az adott ügghöz hasonló esetekben megvalósuló rádióra alkalmazás során a gyakorlat szerint általában a dramaturg a rendezővel együttesen hajt végre változtatásokat a későbbi rádiójáték alapját képező eredeti művön (színdarab, novella kisregény stb.) Tevékenységük összehangolása arra tekintettel történik, hogy a művel kapcsolatos rendezői koncepciót már a rádiójáték alapját képező szöveggönyv tükrözhesse, s ne váljon szükségessé a rendezés

során az attól történő lényeges eltérés. Az általános gyakorlattól elérően azonban lehetséges, hogy adott esetben a rádiójáték alapját képező szöveggönyv elkészítése (a kérdéses esetben a rádióra alkalmazásként megjelölt tevékenység) és az ennek alapulvételével történő rendezési tevékenység egymástól függetlenül valósuljon meg. Ebben az esetben a rendező a szöveggönyv alapján valósítja meg a rendezést és a szöveggönyvvel összhangban vagy attól lényegesen eltérő rendezői koncepció mentén működik közre a rádiójáték felvételekor az előadóművészek instruálása, a felhasznált zeneművek és egyéb hangok felvételben történő alkalmazása mikéntjének meghatározása során. Ez utóbbi esetben a rádióra alkalmazás szöveggönyve és a rendezés nyomán létrejövő tényleges hangjáték összevetése révén azonosíthatók be azon különbségek, melyek e két tevékenység elhatárolását lehetővé teszik.

E kérdés eldöntését nagyban elősegítheti, ha a rendező írásban is készített úgynevezett rendezői koncepciót, mely a rendezővel kötött szerződés előfeltételét is képezheti. E koncepció célja, hogy tartalmazza azon utalásokat, melyek a rendező szövegváltoztatási szándékára, továbbá egyéb rögzített tárgyi körülmények esetében irányadó eltérő elképzeléseire utalnak. (A jelen ügyben ilyen koncepció nem állt a tanács rendelkezésére.)

Amennyiben a rádióra alkalmazás alapját szolgáló szöveggönyv elkészítése és az ezen alapuló hangjátékrendezés az előzőekben kifejtett vizsgálat alapján elhatárolt tevékenységeknek minősíthetők, és az ezek révén megvalósított változások egyéni, eredeti jelleggel bírnak, szerzői jogi alkotótevékenységnek minősülésük külön-külön, önállóan is megállapítható lehet. A változtatások egyéni eredeti jellegének a rádióra alkalmazás során létrejövő szöveggönyv esetében a rádiójáték alapját képező eredeti műhöz (szindarab, novella kisregény stb.) képest kell megállapíthatónak lennie, a rádiójátékban testet öltő rendezői közreműködés esetén pedig e követelmény mind az eredeti műhöz, mind pedig a szöveggönyvhöz képest tett változtatások vonatkozásában irányadó.

Abban az esetben, ha az egyes alkotói tevékenységek közösen eredményezték a szerzői műnek minősíthető egyéni, eredeti jellegű alkotást, akkor felmerülhet az Szjt. 5. § (1) bekezdésének alkalmazása.

Ad 4. Vizsgálandó, hogy rádiójátékok esetében lehet-e együttesen létrehozott műről beszélni.

Tekintettel arra, hogy az alábbiakban kifejtett indokokra figyelemmel egyik hangfelvétel sem minősíthető együttesen létrehozott műnek, a tanács valamennyi mű vonatkozásában egységes választ ad a 4. kérdésre.

A rádiójátékok abban az esetben minősülhetnek együttesen alkotott műveknek, ha azok megfelelnek az Szjt. 6. §-ában foglalt valamennyi követelménynek. „Csak akkor lehet az Szjt. 2001-es első módosításával („szabványok”) beiktatott példaként említett nemzeti szabványoktól eltérő műre a 6. §-t alkalmazni, ha az alapul fekvő tényállás megfelel a 6. § (2) be-

kezdésének, és más, a 6. §-nál a tényálláshoz közelebb álló szabály nincs.”⁷ E megközelítést támasztja alá az SZJSZT-2/2005-ben kifejtett érvelése is.

A konkrét ügy által érintett egyik hangfelvétel vonatkozásában sem állapítható meg a 6. § alkalmazhatósága a következők miatt.

A hangfelvételek nyilvánosságra hozatalát nem a saját nevében tette meg a sugárzó szervezet, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták. Valamennyi hangfelvétel esetében azok „lekonferáló” részében megemlítsre kerül ugyanis, hogy azok rádióra alkalmazása és rendezése kinek tulajdonítható, a nyilvánosságra hozatal tehát bár a gazdasági társaság által történt, de nem az ő nevében.

Azon feltétel, hogy a mű megalkotásában az együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesüljenek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni, szintén nem teljesül. A tanács rendelkezésére bocsátott iratok és a már hivatkozott lekonferáló szövegek tartalma alapján beazonosítható, hogy a rádióra alkalmazás szövegkönyvének írói és a hangfelvételeken szereplő hangjátékok ettől való eltérését szolgáló rendezői adaptációk megalkotói mely személyek voltak. Azt, hogy e tevékenységek mely személyeknek tulajdoníthatók, a felek – a rendelkezésünkre álló iratok alapján – nem vitatták.

A fentieket kiegészítve megjegyezhető, hogy bizonyos hangfelvételek esetében nem állapítható meg egyértelműen a szerzői minőség sem a rádióra alkalmazási, sem pedig a rendezői tevékenység vonatkozásában, mely körülmény következménye, hogy e tevékenységek nem eredményezték szerzői jogilag műnek minősíthető alkotások létrehozását. Szerzői mű hiányában pedig eleve kizárt az együttesen megalkotott művé történő minősítés.

Dr. Polyák Gábor, a tanács elnöke
Dr. Lábod Péter, a tanács előadó tagja
Dr. Szikora János, a tanács szavazó tagja

Összeállította: Barsvári Tímea

⁷ Gyertyánfy: i. m. (1), a 6. §-hoz fűzött magyarázat.

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Mérő László: A csodák logikája. A kiszámíthatatlan tudománya. Tericum, 2014; ISBN 978-615-5285-36-3

Felettébb izgalmas téma áll Mérő legújabb könyvének célkeresztjében: a csodák logikája racionális világszemléletben. A tőle megszokottan kitűnő intellektuális olvasmányt kínáló könyvének tartalma legjobban talán azzal jellemezhető, hogy felfedező expedíció a világ megismerhetőségének titkokkal és meglepetésekkel tele dzsungelében, ahol vezetők a matematikai gondolkodás segítségével támaszkodnak. Annak megértése sok gondolatmeneténél meglehetősen fontos ahhoz, hogy teljesen és akadálymentesen követni tudjuk a mondanódóját, ez azonban senkit se riasszon el. Mérő maga mondja Használati útmutatójában: „Aki hallani sem akar matematikáról, de kíváncsi a világi csodák természetére, nyugodtan ugorjon át minden 'matekos' részt. Így is meg lehet érteni a könyv fő mondanivalóját, de úgy mélyebben, ha látjuk a háttérben meghúzódó matematikai megfontolásokat is, amelyeket képletek nélkül, tisztán csak a gondolatokra koncentrálnak mutatnak be.” Mérő pedig a két tanult mestersége – két tudomány mesteri alkalmazása – segítségével igyekszik megérteni és bemutatni a világot: a matematikával és a pszichológiával.

Jó küzdelem ez a könyv, igazán a legjobb fajtából. Helyenként nem igazán könnyű minden részletükben érteni Mérő fejtegetéseit, viszont egészen biztosak lehetünk abban, hogy a világ működésének fontos részleteibe ad bepillantást, tehát megéri megküzdeni érte. Ismét tőle: „Elképzeltem 'ideális' olvasóm szellemi kalandra vágyik. Elsősorban neki írtam ezt a könyvet, amelynek műfaja: esszé, azaz próbálkozás. Legelső könyvem előszavában huszonöt éve ezt írtam: 'Esszét írok, hogy provokáljam az olvasó eszét.' Azóta sok mindent másképp látok, de ez megmaradt.” S valóban nem panaszkodhatunk, hogy nem adna temérdek indítékot a gondolkodásra, a tanulásra, s nem keveset a számunkra új felismerésekre és az álmélgodásra.

Idézzünk pár kulcsmondatot:

„Válasszuk meg bölcsen, hogy mikor legyünk ostobák.” (Komplett életbölcesség lakozik e szavakban, csak épp kutya nehéz megvalósítani!) / „Ahhoz, hogy valaki értelmesen tudjon nem egyetérteni, először is érteni kell az alapgolgokat.” (Szintűgy!) / Átlagisztán és Extremisztán mindig egyszerre van jelen az életünkben, mert bizonyos dolgok Átlagisztán, mások pedig Extremisztán törvényei szerint működnek. (Vigyázat: ez nem politika, hanem lényegében statisztikaalapú kategorizálás!) / „Ha természeti törvényeknek kizárólag csak Átlagisztán törvényeit tekintjük, akkor mindaz, ami ellentmond ezeknek a törvényeknek, csoda. Csakhogy akkor minden egyes tőzsdei görbe is egy csoda, mivel skálafüggetlen, s így eleve nem Átlagisztán törvényei szerint működik. Minden egyes emberi agy egy csoda, mivel fraktálszerű. Így azonban túl mindennapivá válnak a csodák. Ha a tudomány nem

tud mást kezdeni ezzel, mint szétárja a karját, hogy a csodák nem tartoznak az érdeklődési körébe, az már a tudomány szégyene.” / „A mindennapi biológiai élet és a mindennapi munka nagy része továbbra is Átlagisztánban zajlik akkor is, ha a gazdaság és technika ma már nagyjából-egészében Extremisztán szabályai szerint működik.” / „A mindennapi gyakorlatban érdemes lehet továbbra is megtartani a jól bevált és időnként garantáltan csődhöz vezető átlagisztáni modelleket, és ezeket fejleszteni úgy, hogy aránylag ritkábban vezessenek csődhöz.” / „A tudomány nem más, mint a tudósok többsége által elfogadott módszerek együttese. Éppen ez különbözteti meg a világ megismerésének egyéb hasznos és sok esetben jól bevált módszereitől, például a művészettől, a misztikától, a filozófiától, a mágiától vagy akár a hittől. Egy tudományos eredmény esetében nemcsak azt tudhatjuk, amit éppen sikerült megtudnunk a világról, hanem azt is, hogy azt pontosan honnan tudjuk, hogyan jutottunk erre az eredményre.” (Arról pedig Galilei, Giordano Bruno és sokan mások adhatnának ma is felettebb aktuális értékelést, mennyire megbízható kritérium „a tudósok többsége által elfogadott.”) / „Minden komoly befektető mentalitásában vérbeli bunyós.” (Ez azonban csak a pénzügyi befektetőkre lehet igaz, az ún. szakmai befektetőkre nem.) / „Manapság egyre inkább azt tekintjük okos embernek, aki ugyan pontosan tudja, hogy a jövő kiszámíthatatlan, mégis képes valamennyire előre alkalmazkodni hozzá, anélkül, hogy tudná, konkrétan mihez.”

„Ez a könyv a világi csodákról szól, amelyek mára alapvetően megváltoztatták a gazdaságot, és amelyekhez egyre inkább hozzá kell igazítanunk a gondolkodásunkat és az oktatást is. A mai matematika segítségével megérthetjük a világi csodák működésének alapjait” – írja Mérő. Az utóbbi állítása kissé merész, hacsak nem úgy értelmezzük, hogy azt tekintjük világi csodának, aminek a működési alapjai megérthetők a mai matematika segítségével. Ez így is roppant izgalmas – igazán érdemes követni e könyv kutatásait. „A csoda fogalmát nem definiáljuk egzaktul, de legfontosabb tulajdonságának azt tekintjük, hogy egyszeri, nem jelezhető előre és nem állítható elő megismételhető kísérletekben. ... A csoda esetében az nem fontos, hogy nagy hatással legyen a világ folyására. Vannak kis és nagy csodák, amelyek egyformán lehetnek csodák. Az, hogy a csoda egyszeri és megismételhetetlen, nem jelenti azt, hogy nem fordulhat újra elő. Előfordulhat, hogy egy csoda megismétlődik, és akkor is ugyanolyan rejtélyes és reprodukálhatatlan, mint korábban volt.”

Hogy mit tekintünk csodának, abban vastagon benne van, hogy milyen képzettség birtokában vizsgálódunk. Mérő itt csodának mondja a Rubik-kockát. Amint írja, „Egyszer egy beszélgetés közben megkértem Jánossy Ferencet, a kiváló gépészmérnököt és közgazdászt, tervezzen már egy olyan mechanizmust, amely mindhárom irányba forgatható. A gépész felháborodva válaszolt, hogy az lehetetlen. Ekkor megmutattam neki a Rubik-kockát, ami akkor még nagyon újdonság volt. Tekergette egy ideig, majd nagyon színpadiasan kezében tartva a kockát így szólt: 'Uraim, ez a tárgy nem létezik.'” E hasábokon nem kell magyarázni, hogy itt valójában nem a lehetetlen megvalósításának, hanem a téves előítélet leküzdésének

világra szóló sikerét látjuk. S arra, hogy mit tekintünk csodának, igen találóak a következő szavai: „Ami ma zseniális új eszme, az holnapra a legalapvetőbb tudásanyag részévé válik.”

„De mitől olyan a mi világunk, hogy szerves részévé tudtak válni a csodák? Hol van benne számukra hely, ha egyszer a modern tudomány egyre több csodának tekintett jelenséget képes megmagyarázni? Miképpen hagyhat a tudomány mégis teret a tudományosan megmagyarázhatatlan, egyszeri és megismételhetetlen csodáknak? Ennek a felderítésére vállalkozunk ebben a könyvben.” Kitűnő program, érdemes végigkísérnünk!

A csodák három alaptípusa Mérő tanulmányos osztályozásában:

„1. Azok az átlagtól való hatalmas eltérések, amelyek Extremisztán világában garantáltan rendszeresen előfordulnak. Ezek a mi definíciónk értelmében nem valódi csodák, mert előre látható módon időről időre megismétlődnek, sőt idővel még olyan is lesz, amely felülmúlja őket – ezt Extremisztán törvényei garantálják, például a Cauchy-eloszlás természetéből következik.

2. Azok a jelenségek, amelyek a tudomány pillanatnyi, aktuális állása alapján megmagyarázhatatlanok. Gödel tétele ha nem is a maga tiszta matematikai formájában, de logikájával, szellemével a hétköznapi józan ész számára meggyőzően garantálja, hogy ilyen lehetőségek mindig is előfordulhatnak, bárhogyan fejlődjön is a tudomány.

3. Az olyan jelenségek, amelyek a tudomány számára mindig is megmagyarázhatatlanok lesznek. Ezekre angolul sincs külön szó. Ezek létezése hit kérdése, és örökre az is marad. Ettől persze még ilyenek is előfordulhatnak.”

„A harmadik fajta csodák az 'igazi' csodák. Arra nem vállalkozunk ebben a könyvben, hogy eldöntsük, vannak-e valójában ilyen csodák is, vagy idővel minden csodát meg fog tudni magyarázni a tudomány. Egy biztos: a tudománynak nem lesz könnyű dolga, ha például az olyasfajta csodák megértését várjuk tőle, mint a zseni. Ez a könyv azonban csak az első két típusú csodákról szól.”

Egy jellemző mondat arra, milyen, amikor a matematika a vizsgálódás eszköze: „Egy Einsteinnek nincs szórása. Ezért a statisztika eszközei ez esetben tökéletesen alkalmatlanok a vizsgálatra – éppen emiatt oly nehezen megragadható fogalom a zseni.” Mérő viszont a kedvünkért köznapi nyelven is szól, s ez a kettősség jól jellemzi könyve túlnyomó részét: „A legtöbben a különlegesen kiemelkedő tehetséget tekintik zseninek, de már a tehetség is nagyon nehezen definiálható dolog. A legszellemesebb meghatározás, amellyel valaha is találkoztam: 'Tehetséges az, aki többet tud, mint amennyit tanult.'” A következő tételén pedig nagyon is érdemes elgondolkodni: „A zseni olyan új utakat tör, amelyeken azután a kiemelkedően tehetségesek, majd nyomukban a közepesen tehetségesek is tudnak járni. A zseniben az a legcsodálatosabb, hogy érthető – noha ehhez szükséges lehet egy-két kiemelkedő tehetségű nem zseni, aki az elsők között érti meg és mások számára is érthetővé teszi a zseni gondolatait.” Ebben benne van, hogy sok olyan zseni létezhetett, aki azért rekedt meg az ismeretlenség homályában, mert nem volt senki, aki megértette és mások számára

is érthetővé tette az eredményeit. S benne van, mekkora értéket jelentenek a társadalomnak azok, akik révén a zseni gondolatai a tudomány állásává válnak.

A Gauss-görbe ismerete többé-kevésbé a modern alapműveltség része. Kevésbé áll ez egy másik eloszlásra, amelynek kulcsszerepe van a csodák és perifériájuk itt tárgyalt világában: ez a Cauchy-görbe. Mérő úgy mondja, ez „egy sokkal vadabb világot ír le, mint a Gauss-görbe.” A matematika nyelvén „a Cauchy-görbének nincs várható értéke, ugyanezért nincsen szórása sem. ... Nem csoda hát, ha Cauchy gondolata egy igen vad világhoz vezetett, ahol eleve nem beszélhetünk még olyan egyszerű dolgokról sem, hogy mekkora a tipikustól való tipikus eltérés. Nincs ilyen, és kész. A Gauss-féle szép szelíd világban van, a Cauchy-féle vad világban nincs. Átlagisztán matekja alapvetően a Gauss-féle gondolatvilágra alapul, Extremisztán matekja viszont alapvetően a Cauchy-félére.” S egy kis közhasznú szemléltetés: „Ha a testmagasságunkat a Cauchy-görbe modellezné, akkor időről időre előfordulnának öt-, tíz- vagy akár ezerméteres emberek is – akik amúgy pont olyanok, mint mi, csak éppen ennyire magasra nőttek.”

A könyv mondandójának egyik fő pillére a modern matematika egyik szó szerint megrendítő erejű tétele: a Gödel-tétel. „A tudomány nemcsak a világ egyre több furcsának látszó jelenségére képes magyarázatot adni, hanem azt is bebizonyította, hogy mindig is lesznek olyan jelenségek, amelyekre a tudomány aktuális állása garantáltan nem tud magyarázatot adni. Ezeket az eredményeket A csodák forrásvidéke: a gödeli gondolat című fejezetben mutatjuk majd be.” Azt így kezdi: „Immár negyedszer rugaszkodok neki, hogy bemutassam Olvasóimnak a gödeli gondolatvilágot. Három korábbi könyvemben is szükség volt erre, mindháromban más-más okból, és most, negyedjére ismét más miatt. Noha a Gödel-tétel matematikai tartalma mindegyik esetben ugyanaz, a különböző témák e zseniális gondolat más és más aspektusainak kiemelését igényelték. Az Észjárások című könyvben Gödel tétele arra világított rá, hogy a tisztán racionális gondolkodásnak garantáltan vannak olyan korlátai, amelyek átlépésére egyéb fajta eszközökre van szükségünk. Az emberi intuíció éppen erre bizonyult alkalmasnak. A Mindenki másképp egyforma című könyvben felmerült, hogy voltaképpen mit is jelent a kooperáció fogalma. Ez a látszólag egyszerű kérdés meglepően fogósnak bizonyult, sőt: megoldhatatlannak. Ha valaki pontosan definiálja, mit jelent a kooperatív viselkedés, akkor a Gödel által kidolgozott technika segítségével ki lehet fejleszteni egy olyan többszemélyes játékot, amelyben, ha minden játékos szó szerint, híven alkalmazza a kooperativitás adott definícióját, akkor mindegyik veszíteni fog, holott egy másfajta játékmóddal lehetőség lenne arra, hogy mindannyian nyerjenek. Ezért nincs egyértelmű, általános és végleges megoldás arra, hogy miképpen legyünk kooperatívak. A pénz evolúciója című könyv arról szólt, hogy a Gödel által a tétele bizonyításához kifejlesztett gondolati rendszer nemcsak a logika egy radikálisan új tételének levezetésére bizonyult alkalmasnak, hanem általában a darwini evolúció alapmechanizmusát is leírja, a biológiai evolúció esetében éppúgy, mint a gondolatok (a mémek) vagy a gazdaság (a pénz és a tőke) evolúciójára. Gödel nem csak egy szép és hatékony matematikai technikát fedezett fel, ha-

nem egyúttal egy olyan természeti mechanizmust, amely az élet legkülönbébb formáinak működését egyaránt alátámasztja. Most pedig azért lesz szükségünk a gödeli gondolatvilág ismeretére, mert ez támasztja alá, hogy miért létezhetnek a Cauchy-féle vad világ időről időre szükségszerűen bekövetkező hatalmas kilengései mellett másfajta csodák is. A gödeli szemlélet azt is segít megérteni, hogy könyvünk negyedik részében ('Felkészülés az elképzelhetetlenre' – Osman P.) miért éppen az ott bemutatott viselkedésmódokat, attitűdöket javasoljuk majd a csodák kezelésére és a rájuk való felkészülésre."

Jó ez a kis áttekintés arra is, hogy aki netán most találkozik először a szerzővel, kedvet kapjon az előző könyveihez is.

Egy kis kitérő egy szerfelett fontos megállapításhoz: „Ez a matematikai tétel (a gödeli – Osman P.) azt is garantálja, hogy minden tökéletesen formális jogrendszerben létezik joghézag. Ebből a szempontból teljesen mindegy, hogy a törvény bugyuta vagy nagyon is okos. Akármit is mond ki, létre lehet hozni egy olyan szituációt, amelyben a törvény nem tud érvényes lenni. Márpedig ha ilyen szituáció létrehozható, akkor előbb-utóbb valakinek az érdeke azt fogja diktálni, hogy éppen ilyen helyzetet alakítson ki, és így kerülje ki a jog hatályát. Ezért találkozunk a gyakorlatban is rendszeresen joghézagokkal – és ez a jövőben is így marad.” Pozíció kérdése, ez kinek biztató és kinek elkeserítő!

A matematika alapú tájakon történő kalandozás itt is rendre felidézí Jevtusenko sorát: „Jaj, sose jártas istennő-nyelvben az emberi fej...” (Szobrok a dzsungelben – Weöres Sándor fordítása). Hiszen: „Átlagisztán tudománya minden nehézség nélkül képes kezelni azt a tényt, miszerint ha egy esemény valószínűsége zérus, az egyáltalán nem jelenti azt, hogy nem következhet be. Ez igazán extrém dolognak látszik, holott valójában egyáltalán nem az. ... Könyvünk harmadik részében (A vad világ – Osman P.) ki fog derülni, hogy Extremisztán bizonyos csodáit nem az jellemzi, hogy rendkívül kicsi vagy akár zérus a valószínűségük, hanem az, hogy egyáltalán nincs nekik valószínűségük. Ugyanúgy nincs, ahogyan a Cauchy-eloszlásnak nincsen szórása. Ami csak annyira extrém, hogy zéró valószínűségű, és mégis megtörténik, az még simán belefér Átlagisztánba. Extremisztán világában olyan eseményekre is fel kell készülnünk, amelyek nem egyszerűen csak zérus valószínűségűek, hanem egyáltalán nincs valószínűségük, mert ilyen a természetük.” Aki megérti, mi a különbség a „zéró” és a „nincs” között, megérdemli, hogy tovább kalandozzék Mérővel. Aki nem érti, az se bátortalanodjék el – itt még a megismerés és a gondolkodás sok csodája várja.

Itt van mindjárt „Gödel mint Átlagisztán extremitása” – ez a következő rész címe. „Ha egy matematikai probléma gödeli, az azt jelenti, hogy a problémában kifejtett állítás valójában nem matematikai kérdés akkor sem, ha tisztán a matematika nyelvén van megfogalmazva. Valamelyik természettudomány, mondjuk a fizika vagy a pszichológia talán eldöntheti, hogy a világban (vagy legalábbis az éppen vizsgált jelenségek körében) valójában mi a válasz az adott problémára, de a matematika ezt garantáltan nem fogja eldönteni. A matematika mindössze annyit mondhat, hogy ő a maga részéről tud alkalmazkodni ahhoz is, ha a problémára a válasz igenlő, és ahhoz is, ha nemleges. És mindkét esetben ellentmondásmentes

marad, legfeljebb a kétfajta eset két különböző fajta matematikát igényel.” Lehet, hogy ha a matematika ember lenne, politikusnak állna?

„Gödel munkássága következtében a matematikusok számára világossá vált, hogy a matematika nem zárhatja ki annak a lehetőségét, hogy a való világban akár egyszerre több különböző fajta, különbözőféle törvényeknek engedelmeskedő rendszer is jelen legyen, akár egymással párhuzamosan is.” Mármint, a frivol megjegyzéseket félretéve, lehet, hogy itt az egyik kulcsa a párhuzamos világok eshetőségének? Mérő következtetése pedig: „Az, hogy a világ bizonyos dolgai Átlagisztán törvényei szerint működnek, nem zárja ki, hogy más dolgokra meg Extremisztán törvényei legyenek érvényesek. Ha ez a helyzet, akkor meg kell csinálni mindkettőnek a tudományát, és mindig figyelni kell, hogy éppen melyik érvényesül azon a területen, amivel éppen foglalkozunk. Így alapozta meg a gödeli gondolat, Átlagisztán tudományának ez az extrém csúcsterméke azt, hogy a tudomány képes legyen foglalkozni Extremisztán csodáival is.” És: „Adósak vagyunk még azzal, hogy bemutassuk, mi kényszerítette ki Extremisztán tudományának tényleges alkalmazásba vételét. A különböző tudományágakban más és más okok vezettek ide, néhányat meg fogunk említeni könyvünk harmadik részében, amely Extremisztán tudományáról szól. A következő fejezetben viszont részletesen bemutatjuk, hogy a gazdaság esetében miért volt erre szükség.” Mérő pedig mindig igen érdekesen alkalmazza szakterületei tudományait a gazdaság elemzésére.

A matematika csodái. Az ígért következő fejezet egyik alapozója a Brouwer-féle fixponttétel, amely Mérő köznyelvi fordításában azt jelenti, hogy „sehogyan sem lehet a kávé úgy megkeverni, hogy minden atomja máshová kerüljön, mint ahol induláskor volt.” Az ember persze rácsodálkozik, hogy ez meg mire jó, Mérő pedig meglepő példával szolgál: „Neumann nem általánosíthatni kezdte a tételt, hanem alkalmazni. Az első meghökkentő alkalmazása a játékelmélet kidolgozása volt. Neumann arra jött rá, hogy ami Brouwernél fix pont, az egy meglepő és nagyvonalú absztrakció segítségével egy játék esetében maga az egyensúly. ... A játékelmélet megalkotása után Neumann arra jött rá, hogy ha magát a gazdaságot kellően absztrakt módon szemléljük, akkor az sem más, mint mindenféle játékok és leképezések együttese. A gazdaság pont két olyan dologból áll össze, amelyekről szól a Brouwer-féle fixponttétel.”

Magyarázatában: „Maga a gazdasági tevékenység végül is nem más, mint sok-sok leképezés. Amikor vásárolunk valamit, a pénzünket képezzük le a megvásárolt árukra. Amikor termelünk valamit, a nyersanyagokat és a munkaerő tevékenységét képezzük le termékekre. Neumann ezeket a leképezéseket fogalmazta meg kellően absztrakt módon, és így jött rá, hogy magában a gazdaságban is szükségszerűen léteznek különféle egyensúlyok, akkor is, amikor éppen nem a játékszerű oldala, azaz az interakció hangsúlyozódik ki, hanem a termelés, illetve a fogyasztás oldala. Azért fontos, hogy a gazdaságban léteznek egyensúlyok, sőt maga a teljes gazdaság is tud egyensúlyi állapotban lenni, mert ez garantálja, hogy a gazdaság nem feltétlenül lesz teljesen kaotikus. Pedig elvileg annak kellene lennie, hiszen minden szereplője szinte mást sem tesz, mint a saját önző érdekeit próbálja érvényesíte-

ni.” És következik Adam Smith híres tétele a láthatatlan kézről, és „Adam Smith valójában nem bizonyította be egzakt módon a láthatatlan kéz elvének igazságát, még olyan esetekre sem, amikor az tényleg jól működik. Elmélete egy tisztán spekulatív alkotás volt.” Továbbá: „Tényleg bízhatunk-e abban, hogy a gazdaságban nyugodtan hagyhatjuk mindenkinek, hogy a saját önző érdekét kövesse, mert a láthatatlan kéz majd úgyis érvényesíti a közérdeket? Sok olyan esetet láttunk, amikor ez szemmel láthatóan nem következett be, például a környezet védelme sokáig egyáltalán nem érvényesült, láthatatlan kéz ide vagy oda. Nem lehetett pontosan tudni, mikor érvényes a láthatatlan kéz elve, és hol vannak az érvényességének a korlátai.” Dicséretesen realista beszéd!

Közgazdasági Nobel-díjat 1969 óta osztanak, Neumann ezért sem kaphatott. „Az egyik elsőt 1972-ben Kenneth Arrow kapta, aki az 1983-ban díjazott Gerard Debreuvel Neumann gondolatait követve 1954-ben bebizonyított egy olyan matematikai tételt, amely azóta a közgazdaságtani egyensúlyelméletek alaptételének, az ilyesfajta modellek sarokkövének bizonyult.”

„Az Arrow–Debreu-tétel (némi egyszerűsítéssel) ezt mondja ki:

Ha egy gazdaságban:

- nincsenek monopóliumok, azaz többé-kevésbé szabad piaci verseny van,
- nem jelennek meg a gazdaságon kívüli hatások (például természeti katasztrófák, háborúk vagy belső zavargások),
- a gazdasági tevékenységeknek nincsenek a gazdaságon túlmutató hatásai (például környezetszennyezés vagy nyílt visszaélések, csalások),
- a gazdaság nagyjából folytonosan viselkedik, azaz kis változások az egyes emberek vagy cégek tevékenységében csak kicsit változtatják meg a gazdaság egészének működését,
- a keresletek és a kínálatok tökéletesen rugalmasak, beleértve a munkaerőét is,
- és érvényesül még néhány apróbb technikai feltétel, például az, amit a közgazdászok a csökkenő határhaszon, illetve a csökkenő határhozadék törvényének neveznek, de ezek pontos jelentését itt nem részletezzük,

akkor a gazdaságnak létezik egyensúlyi állapota. Az egyensúlyi állapot azt jelenti, hogy senki sem tudja a saját hasznát egyoldalúan növelni pusztán azzal, ha valami mást csinál, mint amit ez az egyensúlyi állapot előír neki.”

Ám ne örüljünk korán: „Más kérdés, hogy miképpen tud létrejönni egy ilyen egyensúlyi állapot egy olyan gazdaságban, amelyik nagyon távol van ettől az állapottól. Sajnos erre az Arrow–Debreu-tétel sem ad receptet.” Úgy sacc per kábé ez a makrogazdaságtan legnagyobb problémája: szépséges elméletei már majdnem elvezetnek az üdvözléshez, ám nem tudnak hathatós útmutatást adni a gyakorlati megvalósítást megghiúsító problémák kiküszöbölésére. (De hiszen a megszorításokra támaszkodó gazdaságpolitika is attól szenved, ami a góbét a keserűségbe taszította: már majdnem megszokta a lova az éhezést, amikor beledöglött.) Mérő viszont ad okos receptet: „A kormányzat feladata a megfelelő intézkedések meghozatala, ha az Arrow–Debreu-tétel egyik vagy másik feltétele megsérül (például

monopóliumok alakulnak ki, komolyabb zavargások törnek ki, vagy a gazdaságon túlmutató hatások jelennek meg) – a többi nyugodtan rábízható a piac szabályozó erejére.” Ez szépen összecseng olyan meghatározó jelentőségű megállapításokkal, mint pl. Dani Rodrik alaptétele: „több piachoz több állam kell” (Dani Rodrik: A globalizáció paradoxona, Corvina Kiadó, 2014 – I. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2014/2. sz.).

„Átlagisztán és Extremisztán együttes jelenlétét a gazdaságban talán a legszemléletesebben az opciós kereskedelem működésén keresztül lehet érzékeltetni.” Tegyük hozzá, eléggé el nem ítéhető eretnekséggel: azt is, hogyan omlanak ránk gyakran a legfénylőbb elméletek is. Mérő mindenki számára jól érthetően, gyakorlati példával igen jó bevezetést ad az opciók árazásának problematikájába, s így vezet el az erre kidolgozott, nagyhírű Black–Scholes-képlethez, „amely a huszadik század utolsó negyedében a befektetők egyik leggyakrabban alkalmazott formulájává vált, ... segítségével meghatározható bármilyen opció elméleti értéke” és „A képlet kidolgozásáért Myron Scholes és Robert Merton 1997-ben megkapta a közgazdasági Nobel-díjat.” Szép! Az már kevésbé, hogy a gyakorlati alkalmazásra Scholes és Merton részvételével létrehoztak egy fedezeti alapot (Long Term Capital Management), amely a gyors felemelkedéstől a pénzvilágot elkápráztató hatalmas sikereken át a hollywoodi katasztrófafilmeket felülmúló összeomlásig ívelt, s minden idők egyik legnagyobb pénzügyi csődjét hozta létre.

Ám ne a tudományt hibáztassuk, sokkal inkább alkalmazóinak gyarlóságát. A következő meghatározó tényezőt Benoit Mandelbrot francia–amerikai matematikus hozza a történetbe, aki „könyvünk harmadik, Extremisztán tudományáról szóló részének lesz a főszereplője”. „Az 1960-as években, amikor a Black–Scholes-képlethez vezető matematikai apparátus éppen kialakulóban volt, Mandelbrot több szakmai konferencián is felvetette, hogy a Gauss-görbe nem írja le eléggé pontosan az árak tényleges viselkedését. Azt javasolta, hogy akkor már inkább a Cauchy-görbét kellene a modellek alapjául választani. Más szavakkal, Mandelbrot már az 1960-as években felvetette, hogy a közgazdaságtan modelljeit át kellene költöztetni Átlagisztánból Extremisztánba, bár ez a két fogalom csak egy fél évszázaddal később született meg.” Vele is megtörtént azonban a tudományok fejlődésének egyik tipikus jelensége: „Mandelbrot javaslatai nem arattak sikert az akkori közgazdászok között. Volt, hogy csak lehurrogták a konferenciákon, de olyan is előfordult, hogy egyszerűen kidobták. Ha komolyan veszik javaslatait, akkor mindent ki kellett volna dobniuk, amit Neumann, Arrow és Debreu óta a közgazdasági elmélet megalkotott, le kellett volna cserélni a szép, megnyugtató egyensúlyi modelleket valami sokkal kevésbé elegánsra. Ha megfogadják Mandelbrot javaslatait, akkor Black és társai egyszerűen arra jutottak volna, hogy egy opciónak nincsen elméletileg reális ára.”

Itt jön el a nagy határátkelés: Mérővel belépünk a „vad világba”. E rész mottójaként igazán szép célkitűzéssel szolgál: „A feladat nem az, hogy ne veszítsünk a válságokon, hanem az, hogy az érem másik oldalát, a pozitív csodákat ki tudjuk használni olyankor, amikor éppen nincs válság.” Könyve segít megérteni ennek valóban mély bölcsességét: a válságokat nem

tudjuk kizárni, viszont sokat tehetünk azért, hogy felépülhessünk belőlük, gazdasági téren is.

Az ember izgatottan nézelődik, s persze szorong is Extremisztán hétfejű csodáinak földjén, különösen, hogy már az első fejezet címe is A kiszámíthatatlanság matematikája. Erős támaszul szolgál viszont, hogy Mérő rögtön az elején mintaszerűen jó magyarázattal, pár szóval tökéletesen érzékelteti e vad világ működése egyik különösen fontos elméleti alapjának, a sokaknak oly mitikus káoszelméletnek a lényegét. És bizony „A káoszelmélet felhívta a figyelmet a világ egy kellemetlen tulajdonságára: előfordulhatnak olyan esetek, amikor a számítás durva pontatlanságát nem a tudásunk hiányosságai vagy mérésünk pontatlanságai okozzák, hanem maga a dolog szerkezete. Ha valamikor egy ilyen dologba botlunk, akkor nem segít sem a tudás, sem a pontosabb számolás. ... Könnyen lehet, hogy a káoszelmélet olyan mechanizmusokat ír le, amelyek a természet alapvető működési elveihez tartoznak, bár egyelőre nem ismerjük ezeknek az elveknek sem a pontos megfogalmazását, sem az érvényességi tartományát. A következő, Skálafüggetlenség című fejezetben mégis bemutatunk egy olyan általános elvet, amely már mai ismereteink segítségével is pontosan megfogalmazható, és könnyen alkothatja a kaotikus jelenségek bizonyos fajtáinak az elméleti alapját.”

Ma rengeteg lehetőségünk van látni felebarátaink kiállását, viselkedését a közéletben és a közösségi terekben, s nemegyszer kél bennünk gyanú szellemi rendezettségüket illetően. Ez sajátos egyetértésre indít Mérő megállapításával, ha ő nem is az előbbiek szerintire utal: „Könnyen lehet, hogy az ember az egyetlen olyan lény a Földön, amelynek agya él a káosz törvényeivel, és a saját javára használja azokat. Ezt az valószínűsíti, hogy az ember az egyetlen olyan lény, amely folyamatosan gondolkodik, ezzel biztosítva azt, hogy a káosz a maga teljes pompájában ki tudjon teljesedni agyának működése közben.” (De még mennyire ki tudja teljesíteni a káoszt!)

Megnyugtató kijelentés: „A káosz, legalábbis amilyen értelemben a matematikusok és a fizikusok használják ezt a szót, valójában egyáltalán nem zárja ki a stabilitás lehetőségét. Sőt, épphogy garantálja a stabilitásnak bizonyos formáit, bár nem olyan egyszerűeket, mint amit a hétköznapi életben tekintünk stabilitásnak.”

„A káoszelmélet is elvezetett egy olyan általános elv felismeréséhez, amely hasonlóan általános és elegáns, mint az anyag- és energiamegmaradás elve. Ezt az elvet a következő fejezetben mutatjuk be, és ennek ismeretében az azután következő fejezetben válik majd világossá, hogy mi a kapcsolat a káoszelmélet és Extremisztán korábban pedzegetett jellegzetességei, például a Cauchy-eloszlás között.” E következő fejezet tárgya egy újabb meghatározó jelentőségű matematikai fogalom, a skálafüggetlenség. Mandelbrot fedezte fel: „Ha léteznek egyéb olyan matematikai objektumok is, amelyekről elvileg sem állapítható meg, hogy éppen mekkora részüket látjuk, akkor ezek felfedezése egészen új távlatokat nyithat meg a matematikában. Hogy neve legyen a gyerekeknek, Mandelbrot ezeket a feltételezett objektumokat skálafüggetleneknek nevezte el. Szokás önhasonlónak is nevezni őket.”

A kifejtésből egyebek közt megtudjuk, hogy a tőzsdei árfolyamgörbék megfelelnek a skálafüggetlen matematikai objektumok tulajdonságainak, s hogy a „skálafüggetlen objektumok garantáltan kaotikusak, s így jósolhatatlanok.” Ezzel pedig két lábbal állunk a valóság talaján, hiszen utóbbiban a tőzsde belső logikája szintúgy arra vezet, hogy az csak addig működhet, amíg az árak alakulását nem lehet előre látni.

A könyvben még rengeteg izgalmas magyarázat, tény, összefüggés következik, s az utóbbiak jelentős részéről érezzük, hogy még válaszokat igénylő kérdésekként állnak elénk. Már csak néhányat említünk, röviden:

„A fraktálokra is érvényes a káosz kiszámíthatatlansága. Ha fogunk egy véletlenszerűen kiválasztott pontot a síkon, és arra vagyunk kíváncsiak, hogy ez a pont része-e a fraktálnak vagy sem, akkor nincsen rá semmilyen általános mód, hogy ezt eldöntsük.”

„A fraktálok szinte mindenütt megtalálhatóak a természetben. Még az emberi agy is jó közelítéssel egy szép nagy, bonyolult fraktálnak tekinthető.” Igazán jó kérdés, miért jelennek meg matematikai törvényeket leképező struktúrák a természetben. Az előben valószínűleg azért, mert a kérdéses élőlény így életképesebb, győz a gének továbbadásáról szóló versenyben. Talán ezért jelenik meg oly sok helyen a Fibonacci-sor is. (I. Priya Hemenway: A titkos kód – A művészetet, a természetet és a tudományt szabályzó rejtélyes képlet, Vince Kiadó, 2009 – Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2010/1. sz.) Ugyanez lehet érvényes a fraktálalakzatokra. Ám milyen erő hozza be a fraktálstruktúrákat az élettelen természetbe – például, amint Mérő is leírja, partvonalakba, felhők, hegyek alakjába, hópelyhekébe? Feltehetően azok valami olyan dinamikus stabilitással bírnak, amelynek köszönhetően tartósabban viselik környezetük eróziós erőit.

„Könnyen lehet, hogy Mandelbrot a skálafüggetlenséggel a természet egy korábban nem ismert általános működési alapelvét fedezte fel. Ennek az elvnek azonban ma még csak nagyon kevésbé ismerjük az alapvető működési mechanizmusait, és még kevésbé tudjuk meghatározni az érvényességi tartományát.”

„A fogalom (a skálafüggetlenség – Osman P.) egyik legtermékenyebb alkalmazása a skálafüggetlen hálózatok felfedezése volt, amelyek Barabási Albert-László Behálózva című sikerkönyve nyomán váltak közismertté. (I. Barabási Albert-László: Behálózva – A hálózatok új tudománya, Magyar Könyvklub, 2003) ... A legtöbb hálózat, ami a természetben vagy a társadalomban előfordul, ugyanúgy skálafüggetlen, mint ahogy a legtöbb, a természetben előforduló kaotikus rendszer is annak bizonyult.”

„Az innovációk automatikusan felerősítik Extremiztán mind a négy komponensének hatását. A legtöbb innováció növeli a világ, a rendelkezésre álló technikák és termékek komplexitását. Az innováció az alapja a tudás felhalmozódásának, és gyakran a tőke felhalmozódásának is. Az innováció a gazdaságban a verseny fő hajtóereje, motorja. Ez eddig magától értetődő. Kicsit részletesebb magyarázatot igényel viszont, hogy miért alapozza meg az innováció a Máté-effektust is. ... Korunkban elsősorban az innováció gyorsult

fel minden korábbinál nagyobb mértékben, és innen nézve már egyáltalán nem meglepő, hogy éppen mostanában kezdjük el a bőrünkön is érezni, hogy immár nemcsak a képzeletünk termékeiben, hanem a mindennapi életünkben is egyre nagyobb szerepet játszik Extremisztán világa.”

Ennyi kedvcsinálólul. Ceterum censeo: tessék elolvasni. Nagyon megéri.

Dr. Osman Péter

Knoll József: Az emberiség jövője. Semmelweis Kiadó, Bp., 2010; ISBN 978963 9879 744

Knoll professzor, kollégám és barátom, tanult foglalkozását tekintve neuro-pszichofarmakológus, aki évtizedeken keresztül folytatott rendkívül sikeres és széles körű állatkísérleti kutatásaival nemzetközi hírnévre tett szert, élenjáró tudós, akinek legkézzelfoghatóbb sikere a világszerte forgalomba hozott Deprenil (Jumex) kidolgozása és terápiás bevezetése volt. Ez a gyógyszer ma a parkinsonizmus tüneti kezelése mellett az emberi agy „funkcionális előregedését” késleltető hatásával új területet teremtett az orvostudományban, amelynek potenciális továbbfejlesztése (amely Knoll professzor jelenleg is folyó kutatásainak tárgya) óriási perspektívákat jelenthet úgy a tudomány, mint az emberiség számára.

Knoll nemcsak rendkívül aktív tudós, hanem egy, az emberiség életét széles perspektíváiban figyelő polihisztor is, akinek tudása, érdeklődése és szenvedélye magába foglalja a művészet, az irodalom, a vallás és a politika számos területét. Rendkívül széles körű ismereteivel, valamint – korát figyelembe véve – hatalmas élettapasztalatával Knoll jóformán egyedülálló személyiség a XXI. század élettudományi színpadán. Nem véletlen, hogy az utóbbi években publikált könyveiben már a mai világ problémáinak elemzését és megjavításának a lehetőségeit is tárgyalja. Legutóbbi ilyen vonatkozású könyve magyar nyelven jelent meg az *Emberiség jövője* címmel, amelyben tudományos alapokról elindulva, saját feltételes reflexekkel foglalkozó állatkísérletei alapján „racionális” megfigyeléseit és „a tudomány törvényeit” összehasonlítja és kapcsolatba hozza a képzeleti világgal (amelyet az ember sajátos egyedi elméje és ennek együttműködése a közösségek embercsoportjainak „természetfeletti álomvilágával” együtt alkot). Ezzel pedig már nem a tudomány, hanem a művészetek, vallások és a ma különösen labilis politikai arénák területére lép, azokat vizsgálja és értékeli. Ezeket elemezni és megérteni jelenlegi elméleti képességeinkkel ugyan lehetséges, de hatásosan megváltoztatni (legalábbis a jelenlegi társadalmi rendszerekben) csaknem lehetetlen. Knoll azonban óriási felkészültséggel és magabiztossággal megkísérli, hogy az általa jellemzett utóbbi „misztikus” emberi sajátosságokat az ún. „mítoszvezérelt társadalomban” átalakításra bírja. Óriási feladat ez, amelynek „Az emberiség jövője” helyett inkább „Az

emberiség jövőjére vonatkozó világszemléletem kísérletes orvostudományi alapjai és azok alkalmazási lehetőségei” címet adhatta volna...

A fentiek figyelembevételével megkísérljük Knollnak a világ jövőjéről alkotott szemléletét pár szempontból elemezni és áttekinteni. Erre vonatkozóan fontos, hogy kísérleti orvostudományi eredményekből származó koncepciói mellett rámutassunk a mai világrendszer nemcsak tudományos, de szociálpolitikai, művészeti és vallási áramlatainak sokaságára, kaotikus jellegére, és főleg arra, hogy a „modern ember” – dacára annak, hogy kevésbé van átítva a Knoll által részletesen analizált „mítoszi” befolyásokkal – még mindig igen hajlamos marad az úgynevezett „káros eszmék” elfogadására és gyakorlati alkalmazására. Ezek mind az emberiség sorsát, mind a túlélését továbbra is tragikusan befolyásolhatják (természetesen a természeti katasztrófák veszélye mellett). Mikor Knoll József hatalmas és jelentős pszichobiológiai munkásságát elemezzük, figyelembe kell vennünk, hogy az emberiség közelmúltjában keletkezett és még ma is előforduló pusztító eseményeknek Knoll jelentős figyelmet szentel. Ezek egy olyan szerző számára, akinek egész családja és barátainak nagy része az auschwitz haláltáborban a hitleri fasizmus áldozata lett, nemcsak borzalmas élmény marad, de elkerülhetetlen morális elkötelezettséget is jelent. Ennek a múltnak az értelmében és következtében Knoll a háború után az általa „kisebb rossznak” tartott bolsevizmus mellé állt, de emellett főleg a tudomány szolgálatába merült, amelytől előzőleg a „faji diszkrimináció” miatt meg volt fosztva...

Nemcsak arról van szó, hogy egy új, a Knoll által javasolt „rációvezetett” és már nemzeteket, nemzetiségeket és nyelveket felmondó világtársadalomban éljen az emberiség „békességben”, hanem arról is, hogy a fokozatosan alakuló új emberfajta, a jelenlegi „szabadgondolkodású” (de alapjában véve „primitív” és „neveletlen”), kizárólag „anyagi javakban bővelkedő” vagy azokat rohamosan, felelőtlenül felhasználó „konzumerista” tömegek csoportjaiból fog állni. Mégis az egyenlítői Afrikában élő embercsoport még akkor is „más lesz,” mint az eszkimók vagy kínaiak utódai, vágyálmaik jelentősen különbözőek lesznek egymástól. Ebben a vonatkozásban nem tudunk tehát az „emberi dimenzióktól” elszakadni. Lehetséges lesz majd eltávolodni például egy „Terra Novára” amelyik „csak” 1-2 fényévnnyire lenne, amikor az emberi életkor még akkor is csupán 1-2 évszázad körül fog mozogni?

Másrészről igaz, hogy a jelenleg uralkodó világrend racionalizálására égető szükség van, olyan és hasonló okokból, amelyeket Knoll tézise érthetően és hatásosan fejt ki. Egy mérsékelt és időleges modus vivendi, vagyis a népek elfogadható együttélésének valamelyik formája talán elérhető, de valószínűleg csakis a tömegek tudományos irányú és hosszú távú nevelésének segítségével. A Knoll által „mítoszvezéreltnek” nevezett társadalmak azonban erre nem képesek, legyenek akár egy „hitnek” rabjai vagy egy dekadens tömegsportkultusszal kapcsolatos őrjöngések megszállottjai. Milyen fajta és fokú tartós feltételes reflexeket beépíteni tudó „gyakorlatok” vezethetők majd be ilyen társadalmak nevelésére? Ennek kidolgozása életre szóló feladat lehetne olyan jövőbeli nevelők seregének, akik úgy érzelmileg,

mint tudományosan is felkészültek lesznek új generációk valóban „jobb irányban való”, rációvezérelt pszihobiológiai nevelésére, egy tartós világbéke megvalósítására az egész emberiség javára és egy „ideálisnak tartott” fejlődési folyamat érdekében.

*Dr. Gyermek László**

Henry Kissinger: Kínáról. Antall József Tudásközpont, 2014; ISBN 9789638748645

Nagyon sűrű könyv – minden mondata számít. Nem lehet felületesen olvasni anélkül, hogy a történeti leírások és Kissinger mesteri elemzései és értékelései jelentős hányadát elveszítenénk. És minden mondata megéri a figyelmet, a gondolkodást.

A tényirodalom legjobb darabjai fényesen igazolják a régi tételt, hogy a valóság messze izgalmasabb tud lenni minden kitalált múnél, és sokkal sokkal tanulságosabb is. Még izgalmasabb, ha abból, amit mond, a jövő is meglehetősen közvetlenül következik. Ez azonban csak akkor érvényesül, ha ezt mesterien tárják elénk. A történelem és a geopolitikai játszmák iránt érdeklődő, intellektuálisan erősen igényes olvasók számára Kissinger e kötete minden bizonnyal a műfaj egyik legjobb könyve. Különlegessé teszi szerzőjének kivételes rálátást biztosító korábbi pozíciója, hiszen Kissinger sokáig nem is csak a legmagasabb szintről látta az USA külpolitikáját – és ennek kapcsán a geopolitika szereplőit, köztük Kínát, annak mindenkori szövetségeseit és ellenfeleit –, hanem aktívan formálta is azt. Ez képessé tette, hogy minden ízében, részletében, s még a hangulati elemeiben is átérezze és így értékelje Kínának és vezetőinek helyzetét, pályafutását, az eléjük tornyosuló külső és a belső kihívásokat, s mindazt, aminek egy többé-kevésbé jó kivonatolása utóbb történelemként kerül a tankönyvekbe. A főszereplők egyikének beszámolója továbbá olyat is tud, amire más legfeljebb csak másodkézből képes: személyes részletekkel is élővé tenni az elmondottakat, például így éreztetni a tárgyalások hangulatát. Különösen sokat ad ez olyankor, midőn az elbeszélte történetek szereplőiről már él bennünk többé-kevésbé határozott kép, és ehhez képest kapunk azt jelentősen kiegészítő és/vagy árnyaló többletet. Az újkori Kína ismerőin túl kevesen lehetnek, akiket nem lep meg például az igen árnyalt kép, amelyet Mao Ce-tungról fest, annak államférfiúi összehasonlítása Hruscsovval, vagy épp a szerző értékelése a mára bizonnyal elfeledett Csou En-lajról s a félmúltba halványuló Teng Hsziao-pingről. S csak az államhatalom, a birodalom működtetésének legrejtettebb mechanizmusát és gondolkodás-

* A szerző a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja.

módját a saját gyakorlatából, a közvetlen tapasztalataiból jól ismerő tud olyan, a lényegét láttató áttekintést adni, amelyet itt tőle Kína sok évszázados birodalmi történelméről, főnix-madári feltámadásairól kapunk.

E könyv nemcsak a szó átvitt értelmében óriási olvasmány, hanem fizikai terjedelmében is hatalmas. A jegyzetek és az index nélkül is majd 600 oldal, amelyek mindegyikét odaadó figyelemmel érdemes olvasni. Tartalma viszont annyira lebilincselő, hogy aktív pihenésre is van olyan jó, mint a political fiction műfajának legjobbjai.

Végtelen nyugalommal, türelemmel, kitartással – ez Kína időtlen stratégiája, ami behozhatatlan előnyt biztosít neki hosszabb távon minden olyan ellenféllel, versenytárral szemben, amely erre kevésbé képes. Akkor is őrzi pozícióját, amikor a másikat már szétrázták a forgószelek. „Kitartóan ápolod kertecskédet, s előbb-utóbb látni fogod, amint ellenséged holttestét viszik az utcán” – tartja a kínai mondás. Íme a példák gazdag tárházából Mao egy kijelentése, a második tajvani válság lezárása után arról, hogy – Kissinger szavaival – elérte a céljait: „Végigharcoltuk ezt a kampányt, ami arra készítette az Egyesült Államokat, hogy hajlandók legyenek tárgyalni. Az Egyesült Államok kinyitotta a kaput. A helyzet a jelek szerint nem kedvez nekik, s éjjel-nappal idegesek lesznek, ha nem tárgyalnak most velünk. Oké, akkor tárgyaljunk. Az általános helyzet szempontjából jobb, ha tárgyalások útján, békés úton rendezzük a vitákat az Egyesült Államokkal, mert mi mindannyian békeszerető emberek vagyunk.” És Kissingert idézve: „A kínai vezetők által rendszeresen felhozott kulturális sajátosság a történelmi perspektíva – annak a képessége, sőt szükségessége, hogy a nyugatétól eltérő időkategóriákban gondolkozzanak. Bármit is valósít meg egy kínai vezető, az a társadalmának történelméből arányaiban mindig rövidebb időkeretet ölel fel, mint a világon bármely más vezető esetében. A kínai múlt terjedelme lehetőséget ad a kínai vezetőknek arra, hogy szinte időtlen történelmükkel bizonyos fajta szerénységre kényszerítsék a tárgyalópartnereiket (még akkor is, ha amit történelemként emlegetnek, az alkalmanként nem több metaforikus értelmezésnél). A külföldi partnerrel éreztetni tudják, hogy a természeti szükségszerűség útjában áll, és az, amit tesz, az a kínai történelem végtelen folyamában mindössze egy mellékesen megemlített kitérő lesz.”

Részlet Kissinger előszavából, amely egyaránt jellemzi a könyv tartalmát és a szerző hozzáállását:

„Közel negyven évvel ezelőtt Richard Nixon elnök abban a megtiszteltetésben részesített, hogy elküldött Pekingbe kapcsolatot létesíteni egy Ázsia történelmében központi szerepet játszó állammal, amellyel Amerikának már több mint húsz éve nem volt magas szintű érintkezése. ... Az azóta eltelt időben ötvennél is többször jártam Kínában. Mint olyan sok látogató az évszázadok alatt, én is a kínai nép kitartása, kifinomultsága, családszeretete és kultúrája iránti csodálattal eltöltve jöttem el onnan. Ugyanakkor egész életemben a béke megteremtésének gondolata foglalkoztatott – elsősorban amerikai szempontból. Abban a szerencsében volt részem, hogy vezető tisztviselőként, üzenetek közvetítőjeként és tudósként egyidejűleg ismerhettem meg Kínát mindkét megközelítésből.

Ez a könyv kísérletet tesz arra, hogy részben a kínai vezetőkkel való beszélgetéseimre alapozva megmagyarázza azt a szemléletet, ahogy a kínaiak gondolkoznak a béke és háború, a nemzetközi rend kérdéseiről, valamint ennek viszonyát a pragmatikusabb, esetről esetre haladó amerikai megközelítéshez. ... Nem mindig értek egyet a kínai látásmóddal, s némely olvasó is bizonyára így lesz ezzel. Szükségünk van azonban a megértésére, mivel Kína kiemelkedő szerepet fog játszani a huszonegyedik században kialakuló világban.”

Kissinger itt tudósnek mondja magát, s kétségtelen, hogy könyve tudományos alaposágú. Utal is rá, s főként érződik is, hogy igen alapos kutatással alapozták meg a benne előadottakat. A kifejezetten az ő különleges pozíciójának köszönhető anyagot így jellemzi: „A jelen kötet fókuszában a kínai és az amerikai vezetőknek a Kínai Népköztársaság 1949-ben történt megalapítása óta való érintkezése áll. Mind kormányon belül, mind azon kívül feljegyzéseket készítettem a kínai vezetők négy generációjával folytatott megbeszéléseimről, és ennek a könyvnek a megírásakor elsődleges forrásként ezekre támaszkodtam.” Emellett sok idézetet sorakoztat fel a főszereplők történelmi jelentőségű kijelentéseiből, és sokat megtudunk Kína egyedülállóan hosszú és sokszínű történelméről. Csupán egyetlen részlet az utóbbihoz: „Konfuciusznak a tanítványai által lejegyzett tanításai azonban fennmaradtak. Amikor a vérontás véget ért, és Kína ismét egyesült, a Han-dinasztia (Kr. e. 206 – Kr. u. 220) hivatalos állami filozófiaként a konfuciuszi elveket vette át. A konfuciuszi kánon, amit Konfuciusz mondásaiból és tudós kommentárokból készült későbbi könyvekből állítottak össze, az idők során Kína egyfajta bibliájává és egyben alkotmányává vált. Aki Kína császári adminisztrációjában kívánt dolgozni, annak számára elsődleges követelménnyé vált az ezekben a szövegekben való jártasság. Országos versenyeken dőlt el, hogy kik lehetnek a tudós hivatalnokok 'papi rendjének' tagjai, s ezeknek az embereknek kellett a császár hatalmas birodalmában a harmóniát biztosítani.” Napjainkig nem sok további példa akad az egyetemes történelemben arra, hogy a kiváltságos hivatalnoki pozíciókat versenyvizsgákon kellett és lehetett is elnyerni, s ezek a vizsgák elvileg mindenki előtt nyitva álltak.

A történeten vezérfonalként húzódik végig, milyen nagy szerepet játszik a mindenkorai kínai államvezetésben az évezredek óta finomított stratégiai és állambölcselet alkalmazása, különösen Konfuciusz és Szun-ce tanaié. Kissinger ezeket Mao Ce-tung és utódai döntéseiben és manővereiben is számos ízben kimutatja. Hozzátesz ehhez még egy speciális elemet: a nyugati és a kínai stratégiai gondolkodás közötti alapvető különbség jellemzését, amelyet az utóbbi oldalán szintén ősi hagyományhoz, Kína legrégebbi, népszerű ősi játékának, a nálunk go néven ismert *wei qi*-nek a gondolkodásmódjához vezet vissza. Ez a gondolkodásmód, amint Kissinger számos részletnél kifejti, uralta Mao és utódai geopolitikai stratégiáját is. A lényegét így összegzi a Kína egyedisége c. fejezetben: „A kínaiak a realpolitik agyafűrt művelői és a nyugat által előnyben részesített stratégiától és diplomáciától határozottan eltérő stratégiai doktrína hívei voltak. A kínai vezetőket eseménydús történelmük megtanította arra, hogy nem lehet minden problémát megoldani, és ha egyes események teljes megértésére túl nagy hangsúlyt helyeznek, akkor az felboríthatja az univerzum harmóniáját. A

kínai államférfiak csak a legkritikább esetben kockáztatták egyetlen, mindent eldöntő összecsapással egy konfliktus kimenetelét, a stílusuknak jobban megfeleltek a bonyolult manőverek. Miközben a nyugati hagyomány a hősiesség hangsúlyozásával előnyben részesítette az erők döntő összecsapását, a kínai ideál a ravaszságot, a kerülő utak szerepét és a relatív előnyök türelmes halmozását hangsúlyozta. Az ellentétet jól megvilágítja a két civilizáció kedvelt táblás játékaik közötti különbség. Kína legrégebbi, népszerű játéka a wei qi (nyugaton többnyire a japán változat nevét ismerik: go). A wei qi szó szerinti fordításban 'az egymást körbekerítő kövek játéka', a játék elve a stratégiai bekerítés. ... Ezzel szemben a sakk a totális győzelemről szól. A sakk a döntő csatáról szól, a wei qi az elhúzó hadakozásról. A sakkjátékos totális győzelemre tör, a wei qi játékos viszonylagos előnyre kíván szert tenni." Ha belegondolunk, hogy a geopolitikában a történelem tanúsága szerint nincs és soha nem is volt totális győzelem, megértjük a wei qi bölcsességét – ez a könyv pedig megmutatja, milyen mesterien alkalmazták a kínai vezetők geopolitikai játszmáikban. S mellé kívánczik egy további alapelv, amely szintúgy meghatározó jelentőséget kapott e történetben: „A nyugati stratégiák az elveiket a csatákban elért győzelmekkel bizonyítják, Szun-ce viszont olyan győzelmekkel, amelyekben a csaták már korábban feleslegessé váltak.” Ezért kulcs a megértéshez, beleértve még Maót is: „Egyetlen másik országban sem lenne elképzelhető, hogy egy modern vezető bármilyen nagyobb szabású vállalkozáshoz ezeréves események stratégiai elveit elevenítse fel – egy ilyen vezető még csak azt sem várhatná el, hogy a kollégái megértsék az utalásai jelentőségét. Kína azonban egyedi. Egyetlen más ország sem dicsekedhet ilyen hosszú és folyamatos civilizációval, ilyen bensőséges kapcsolattal a régmúltja, illetve a stratégia és az államvezetés klasszikus elvei irányában.”

A tétről, a lehető legtömörebben: „Kína az első látogatásom óta gazdasági szuperhatalommá és a globális politikai rendet alakító egyik legjelentősebb tényezővé vált. Az Egyesült Államok győzött a hidegháborúban. A világbéke és a globális jólét keresésének középponti eleme lett a Kína és az Egyesült Államok közötti viszony.”

A szemben álló felek jellemzése: „Bonyolult út volt, mert mindkét társadalom meg van győződve arról, hogy egyedi értékeket képvisel. Amerika sajátossága a hittérítő jelleg. Úgy tartja, hogy az Egyesült Államoknak kötelessége az értékeit elterjeszteni szerte a világon. (Tiszta beszéd Amerikáról! – Osman P.) Kína sajátossága a kulturális jelleg. Kína nem akar téríteni: nem állítja, hogy jelenlegi intézményeinek bármilyen relevanciája lenne Kínán kívül. Azonban a 'középső birodalom' hagyományának örököseként formálisan is alárendelt fokozatokba sorolta az összes többi államot annak megfelelően, hogy azok mennyire közelítették a kínai kulturális és politikai formákhoz. Más szóval, egyfajta kulturális egyetemesség határozza meg a kínai nézőpontot.”

A diplomácia művészetéhez: „Az amerikai és a kínai érdekek közötti egyensúly jól mutatja, hogy az ambivalencia időnként miért elengedhetetlenül fontos a diplomáciában. A normalizálásban foglaltak nagy részét egy sor kétértelműség tartotta fent negyven éven át.

Ám ez nem mehet a végtelenségig. Bölcs vezetők szükségesek mindkét oldalon a folyamat előreviteléhez.”

Két karakteres vonás Kína portréjához: „Kína számos polgárháborún, interregnumon és kaotikus korszakon ment keresztül. A kínai állam minden egyes összeomlás után szinte örökkévaló természeti törvényként újrateremtette magát.” (S amint Kissinger szavaiból is kibontakozik, Kínát ez az ereje segítette akkor is, amikor a XX. század viszontagságai, legutóbb a kulturális forradalom teremtette romokból ismét felemelkedett.) „A kínai államférfiak az ország egész történelmében kiemelkedően ügyesen használták a kormányzás eszközeiként a vendéglátást, a rituálét, valamint a gondosan ápolt személyes kapcsolatokat. Olyan diplomácia volt ez, amely jól illett Kína hagyományos biztonsági kihívásaihoz – egy letelepedett életmódot folytató agrárcivilizációhoz, amelyet olyan népek vettek körül, amelyek ha összefogtak volna, nagyobb katonai erőt képviseltek volna Kínáénál. Kína fennmaradt, sőt többnyire győzött is azzal, hogy a jutalmak és büntetések gondos kombinálását művészi fokra fejlesztette. Ebben az összefüggésben a vendéglátás a stratégia egyik elemévé válik.”

Mao merész politizálása és a kínai hagyomány: „Mao hitt az ideológiai és mindenek felett a lélektani tényezők objektív hatásában. A szuperhatalmakkal úgy viselkedett, mintha egyenrangú fél lenne, azok katonai képességei iránt közömbösséget tettett. A kínai stratégiai hagyomány klasszikus történetei közül az egyik az 'üres város' cselekedetről szól, és a három királyság románcában található meg. Ebben egy parancsnok észreveszi, hogy az övének sokkal erősebb hadsereg közeledik. Mivel az ellenállás biztos pusztulást ígér, míg a megadás a jövő fölötti ellenőrzés elvesztését jelentené, a parancsnok cselhez folyamodik. Kinyitja a város kapuit, odaül és elkezd lanton játszani a legnagyobb nyugalommal színlelve, míg mögötte a pánik vagy az aggodalom legkisebb jele nélkül az élet megy a maga kerékvágásában. A támadó hadsereg parancsnoka ezt a hidegvért rejtett tartalékok jelének tulajdonítja, megállítja az előrenyomulást és visszavonul. Maónak a nukleáris háborúval szemben színlelt közömbössége minden bizonnyal részben ebből a hagyományból eredt.” Tehát „Mao merítetett a kínai államvezetés messzi időkbe nyúló azon hagyományából, hogy miként lehet hosszú távú célokat megvalósítani egy viszonylagosan gyenge pozícióból. A kínai államférfiak egyrészt olyan kapcsolatrendszerekbe fonták be a 'barbárokat', amelyek féken tartották őket, másrészt diplomáciai mesterkedéssel gondosan fenntartották felsőbbrendűségük politikai fikcióját. Kína a Népköztársaság megszületésének pillanatától kezdve az objektív erejénél nagyobb szerepet játszott a világban. Nemzeti örökségének elszánt védelméből adódóan a Kínai Népköztársaság a két szuperhatalom között egyensúlyozni próbáló, újonnan függetlenné vált országok csoportjában, az 'el nem kötelezettek' mozgalmában befolyásos szerepre tett szert. *Kína olyan nagyhatalomként jelent meg, amellyel nem lehet tréfálni. Ugyanakkor újradefiniálta az identitását és diplomáciai kihívást intézett a nukleáris hatalmakhoz.*” (Kiemelés a recenzio szerzőjétől.) S amin e könyv olvastán már cseppet sem lepődünk meg: „egy külpolitikai fordulóponton, 1969-ben a Mao által kijelölt négy marsall a stratégiai le-

hetőségek tárgyalásakor az ősellenség Amerikával való nyílt kapcsolat mellett szóló érvét az akkor Kínában tiltott A három királyság románcából vett idézettel támasztotta alá – biztosra véve azt, hogy Mao is olvasta a művet. A Kína ősi öröksége ellen folytatott legszélesebb körű kampány idején is Mao a külpolitikai doktrínáit mély tudást kívánó tradicionális kínai játékokból vett analógiák keretébe ágyazta.” Kissinger is többször utal rá, mennyire kedvelte és alkalmazta Mao a képletes beszédet, a filozofikus kijelentésekbe rejtett, nagyon is gyakorlati jelentőségű kijelentéseket.

Akik még egyáltalán emlékszünk rá, Maóról talán leginkább az utolsó korszakában ráragasztott negatívumok jutnak eszünkbe. Kissinger kifejezetten nagy államférfinek, zseniális stratégiának, rendkívül ügyes tárgyalónak mutatja, aki szinte élete végéig kitűnően használta szarkasztikus humorát, s néha még öniróniát is megcsillantott. Íme, szavai a Nixonnal folytatott tárgyalásából: „Azt hiszem, általánosságban szólva, hogy a hozzám hasonló emberek hajlamosak nagyokat mondani. Például olyanokat, hogy 'az egész világnak egyesülnie kell az imperializmus, a revizionizmus és az összes reakciók legyőzésére és a szocializmus megvalósítására.' Mao harsányan felnevetett annak gondolatára, hogy bárki is komolyan vehetett egy olyan jelszót, ami évtizedekig minden nyilvános helyen felbukkant Kína egész területén. Egy jellegzetesen cinikus megjegyzéssel zárta a beszélgetést: Talán Ön személy szerint nem tartozik azok közé, akiket meg kell buktatni. Azt mondják, hogy ő (Dr. Kissinger) is azok között van, akiket nem kell megbuktatni. Ha mindnyájukat megbuktatnánk, barátok nélkül maradnánk.” Amint tudjuk, az intelligencia és a kíméletlenség nagyon is tudnak kéz a kézben járni és így uralkodni. Az ő példája is ezt mutatja.

Pályáját Kissinger ekként összegzi:

„Maónak a kínai emberekbe vetett hitéből és a hagyományok iránti megvetéséből összegyűrt ambivalens elegy tette lehetővé, hogy egy megdöbbentően óriási mutatóványt vigyen végbe: egy gigantikus megrázkódtatást jelentő polgárháborúból éppen kiemelkedő és egy önmagát szétmargoló, elszegényedett társadalom hadat tudott viselni az Egyesült Államokkal és Indiával szemben; kihívást intézett a Szovjetunió ellen; helyreállította a kínai birodalom történelmileg szinte legnagyobb kiterjedésű területét magába foglaló államhatárokat.

Kína a következetes kommunista propagandája ellenére a hidegháború során képes volt a két nukleáris szuperhatalom által dominált világban gyakorlatilag egy geopolitikai 'szabad vegyértékként' funkcionálni. Viszonylagos gyengesége ellenére teljesen független volt, és rendkívül befolyásos szerepet játszott. Kína ellenségéből már-már az Egyesült Államok szövetségesevé vált, míg a Szovjetunióval szemben pontosan ellenkező pályát futott be – szövetségtől a konfrontációig. Talán még ennél is figyelemreméltóbb, hogy Kínának végül sikerült elszakadni a Szovjetuniótól, és a 'győztes' oldalon fejezte be a hidegháborút.

Ugyanakkor Mao az ősi rendszer alapjaiban való megváltoztatására irányuló minden erőfeszítése sem tudta megtörni a kínai élet örök ritmusát. Az utódai negyven évvel a halála után egy erőszakkal és drámai eseményekkel terhes utat követően ismételten konfuciusziként jel-

lemzik a napjainkban egyre jobb módon élő társadalmat. 2011-ben egy Konfuciusz-szobor került a Tienanmen térre Mao mauzóleumától nem messze – Mao mellett ő az egyetlen személy, akit ez a megtiszteltetés ért. Kizárólag egy a kínaihoz hasonlóan kitartó és türelmes nép tudott egyesülve és dinamikusan kikerülni a történelem hullámvasútján tett utazásból.”

A beszélgetések leiratainál gyakran kísért az érzés, hogy Mao, kitűnően ismerve a nyugati gondolkodásmódot, szándékosan tett abban elfogadhatatlan állásfoglalásokat, s ezzel végső soron úgy játszott nyugati partnereivel, mint macska az egérrel.

Rendkívül érdekes mindaz, amit Kissinger elmond, idéz arról, ahogy küzdött, taktikázott egymással és ugyanakkor a világgal szemben a két kimagasló – és kiemelkedően könyörtelen – államférfi, akikhez képest Machiavelli csak jámbor teoretikus volt: Sztálin és Mao.

„Mao Ce-tung első jelentős külpolitikai lépéseként 1949. december 16-án, alig két hónappal a Kínai Népköztársaság kikiáltása után Moszkvába utazott. ... Sztálin megértette a Kínában bekövetkezett kommunista győzelem geopolitikai jelentőségét, a stratégiai célja pedig a következményeinek manipulálása, valamint az abból származó előnyök megszerzése volt. Feltehetően megéreztte, hogy Maóban emberére talált. ... A két elszánt machiavellista a barátság és az ideológiai azonosság kinyilvánítása mellett a világban betöltött vezető szerepről és jelentős méretű területek ellenőrzéséről alkudozott. Sztálin volt az idősebb és egyelőre az erősebb. Mao a magabiztosabb – geopolitikai értelemben. Mindketten kiváló stratégiák voltak, s ezért megértették, hogy az általuk formálisan kijelölt úton az érdekeik szinte biztosan összeütközésbe kerülnek majd egymással.” Hatalmas játszma kezdődött, amelyet azután szovjet részről egy másik bel- és geopolitikai intrikákban edzett vezér folytatott: Hruscsov, Mao pedig geopolitikája célkeresztjébe állította a szovjet fenyegetés kizárását.

A klasszikus mondást idézve: „Értem, értem, de fel nem foghatom!” Kissinger leírja Mao játszmáit, de van, amit talán csak kínai észjárással lehet felfogni. Íme: Csou En-laj-t idézi: „Véleménye szerint a második válság a Tajvani-szorosban annak demonstrálására szolgált, hogy az ideológiai ellentétek ellenére a két kínai fél képes hallgatolagos megállapodásokat kötni egymással még akkor is, amikor a szuperhatalmak egy nukleáris háborúról vitatkoznak. ... Richard Nixon 1972-es pekingi látogatása során Zhou (Csou En-laj – Osman P.) az alábbiakban összegezte Peking stratégiáját: '1958-ban Dulles akkori külügyminiszter figyelmeztette Chiang Kai-sheket, hogy adja fel Jinmen és Mazu szigeteit, hogy Tajvan teljesen elszakadjon a szárazföldtől. Chiang Kai-shek nem volt erre hajlandó. Mi azt tanácsoltuk neki, hogy ne vonuljon vissza a part menti szigetekről. Azt mondtuk neki, hogy akkor se vonuljon vissza, ha lőni fogjuk a szigeteket – a páratlan napokon lőni fogjuk őket, a párosokon nem, és az ünnepnapokon sem lőjük őket. Így megértették a szándékainkat és nem vonultak ki. Semmi máshoz nem kellett folyamodnunk és nem kellett más üzeneteket sem küldeni; a bombázás ezen módjából felfogták a szándékainkat.’”

Mao, a stratégia: „A forradalom állandó küzdelmet jelent. Egy győzelem után azonnal újabb célt kell kitűznünk magunk elé. Így a párttagok és a tömegek örökké forradalmi lelkesedéssel lesznek eltelve önhittség helyett. Egyszerűen nem lesz idejük az önteltségre. Ha

új terheket rakunk a vállukra, akkor teljesen el lesznek foglalva azzal, hogyan oldják meg a problémákat” – Mao Ce-tung. / „Az instabilitás általános, objektív szabály. A ciklus, ami végtelen, az instabilitástól az egyensúly és aztán ismét az instabilitás felé halad. Mindegyik ciklus azonban a fejlődés egy magasabb szintjére visz bennünket. Az instabilitás normális és abszolút, míg a stabilitás átmeneti és viszonylagos” – Mao Ce-tung. (S ha elvetjük az „instabilitás” negatív felhangját, látjuk, hogy ez a természet és az élet alapigazsága, a fejlődés alaptörvénye – a társadalomban is.) / „Mao sokat tanult a kínai történelemből, de ilyen nagymértékben egyetlen korábbi kínai vezető sem egyesítette a hagyományos elemeket az általa alkalmazott tekintélyelvűséggel és átfogó látásmóddal. A kihívásokkal szemben Mao kíméletlenséget tanúsított, amikor pedig a körülmények nem tették lehetővé az általa szívesen alkalmazott drasztikus lépéseket, akkor ügyes diplomáciához folyamodott.” (A nagy, cinikusan okos diktátorok sajátossága – az utolsó mondat Sztálinra is illik.) / „Amikor a prevencióról kialakított kínai felfogás összeütközik a nyugati értelmezésű elrettentéssel, akkor ördögi kör alakulhat ki: a Kínában védelmi jellegűnek felfogott lépéseket a külvilág agresszióként kezelheti; a nyugat elrettentést célzó akcióit pedig Kínában bekerítésként minősíthetik. (Kissinger kitűnően elmagyarázza: a kínai stratégiai felfogásban a bekerítés a legfőbb fenyegetés.) Az Egyesült Államok és Kína többször is szembekerült ezzel a dilemmával a hidegháború alatt, sőt bizonyos szempontból mind a mai napig nem találták meg a megoldást, amellyel túlléphetnének ezen.” / „A külpolitikában az államférfiak gyakran érdekegyeztetéssel próbálják elérni céljaikat. Mao politikája pontosan ennek az ellenkezőjén alapult. Megtanulta kiaknázni az egymással átfedésben lévő ellenségeskedéseket.” / „A koreai háború befejezése után Mao egy éven belül katonai összeütközésbe keveredett Amerikával a Tajvani-szorosban kirobbant válság során. Ezzel egyidejűleg ideológiai téren konfrontálódott a Szovjetunióval. Elég magabiztos volt ahhoz, hogy párhuzamosan tegye meg ezeket a lépéseket, mert úgy számolt, hogy egyik szuperhatalom sem fogja megengedni azt, hogy a másik legyőzze Kínát. Mindez a Zhuge Liang-féle (181–234, kora legnagyobb stratégjaként tisztelik – Osman P.) ’üres város’ cselfogásnak ragyogó alkalmazása volt, amely az anyagi gyengeséget lélektani előnnyé formálja.” (Kissinger számos helyütt megmutatja, a gyakran szélsőségesen brutális reformer Mao mennyit merített Kína hatalmas tudásvagyonából.) / Amikor Mao valamilyen kihívással került szembe, akkor többnyire a legváratlanabb és legbonyolultabb utat választotta. Miközben John Dulles külügyminiszter Manilába repült a SEATO megalakítására, Mao figyelmeztetésként elrendelte Jinmen és Mazu nagyarányú bombázását, és azt akarta kipróbálni, hogy Washington milyen mértékben elkötelezett Ázsia multilaterális védelmére.” / Mao bejelenti a kínai vezetőknek az 1962-es India elleni háború megindítását: „Háborúztunk a jó öreg Chiang [Kai-shek] ellen. Háborút viseltünk Japán ellen, majd Amerika ellen. Egyiktől sem rettentünk vissza. És mindig győztünk. Most az indiaiak akarnak háborúzni velünk. Nem félünk most sem. Természetesen nem engedhetünk, mert mihelyt engedünk, akkor egy Fujian nagyságú területet adnánk fel a javukra.

... Mivel Nehrunak viszket a tenyere és hadakozni akar velünk, nem lenne barátságos lépés részünkről, ha nem harcolnánk vele. Az udvariasság szabályai is ezt követelik.” / „Mao par excellence hidegháborús harcos volt, az amerikai konzervatívok egyetértettek volna vele.”

Mao sajátos HR-politikája a vezető káderek tekintetében: „A jelek szerint Mao a száműzöttek közül sok emberre úgy tekintett, mint egyfajta stratégiai tartalékban lévő munkaerőre. Négy marsallt is visszahívott a száműzetésből, amikor szüksége volt tanácsra azt illetően, hogy Kínát miként pozicionálja az 1969-es nemzetközi válságban. Deng is hasonlóképpen tért vissza magas hivatalába. Amikor Mao elhatározta, hogy ejti Zhout, Deng volt a legjobb – talán az egyetlen – ’stratégiai tartalék’ az ország irányítására.”

A – Kissinger fejezetcímével – „kvázi szövetség”, a kínai–amerikai kapcsolat sajátos minőségéről: „Szövetségek mindig is léteztek, amióta a történelem feljegyzi a nemzetközi élet eseményeit. Számos ok miatt hozták létre őket: az egyes szövetségesek erejének egyesítésére; kölcsönös segítség kötelezettségének biztosítására; elrettentés céljából az adott pillanat diktálta taktikai megfontolásokon túlmenően. A kínai–amerikai kapcsolatok különlegessége abban rejlett, hogy a résztvevők formális kötelezettség nélkül kívánták koordinálni a lépéseiket. Egy ilyen megoldás beleillett a nemzetközi kapcsolatokról vallott kínai nézetek természetébe.”

Csou En-lajról (a továbbiakban: Zhou Enlai): „A közéletben nagyjából eltöltött hatvan évem alatt nem találkoztam Zhou Enlai-nál lenyűgözőbb személyiséggel. Alacsony, elegáns, átható szemű és kifejező arcú ember volt, aki kivételes intelligenciával és a tárgyalópartnernek lélektana iránti ösztönös megérzéssel irányította a megbeszéléseket. ... Nagy szerepe volt Mao átfogó vízióinak konkrét programokba való átültetésénél. Ugyanakkor sok kínai háláját is kiérdemelte azzal, hogy ezeknek a vízióknak a szélsőségeit mérsékelte, legalábbis akkor, amikor Mao elszántsága lehetővé tett bármilyen mérséklést.” S a vérbeli profik józan-sága: „Zhou szinte mellékesen megjegyezte, hogy Kína tetteire, s ne a retorika ’vaktöltényeire’ figyeljünk. Lényegében ugyanezt mondta Mao pár hónappal később Nixonnak.”

Teng Hsziao Ping (a továbbiakban Deng): „A ma Kínája – a világ második legnagyobb gazdaságával és a legnagyobb devizatartalékkal, olyan nagyvárosokkal, melyek az Empire State Buildingnél is magasabb felhőkarcolókkal büszkélkednek – Deng víziójának, kitartásának és józan eszének az eredménye.”

„Mao a kormányzását arra alapozta, hogy a kínai nép képes lesz kibírni a személyes víziói miatt rárótt szenvedéseket. Deng a kínai emberek találékonyságának a felszabadításával kormányzott, és ennek révén kívánta megvalósítani a saját jövőképét. Mao a gazdasági növekedést attól a misztikus hittől várta, hogy a kínai ’tömegek’ kizárólag akaraterő és ideológiai tisztaság segítségével legyőzzen minden akadályt. Deng nem szépítgette Kína szegénységét, hanem nyíltan beszélt arról, hogy széles szakadék választja el az kínaiak életszínvonalát a fejlett világtól. Deng kijelentette, hogy ’a szegénység nem szocializmus’, s ezzel azt is mindenkinnek a tudomására hozta, hogy Kínának külföldi technológiára, szakértelemre, valamint tőkére van szüksége a hátrányának leküzdésére.”

Nixonról: „A Nixon és Zhou közötti találkozók különlegesen voltak két kormányfő között (Nixon természetesen államfő is volt) abban a tekintetben, hogy egyáltalán nem foglalkoztak semmilyen kurrens kérdéssel, ezeket a kommuniké megfogalmazóira és a külügyminiszterekre hagyták. Nixon megpróbálta az amerikai politika konceptuális kereteit a tárgyalópartnere elé terjeszteni. A két fél kiindulópontja ismeretében fontos volt, hogy a kínaiak hiteles és megbízható útmutatót kapjanak az amerikai célokról. Nixon rendkívüli módon alkalmas volt erre a szerepre. Tárgyalópartnerként nem szeretett szemtől szemben konfrontálódni – sőt, ha lehetett, elkerülte ezt –, s ez időnként bizonytalanságot okozott. Ugyanakkor nagyszerűen tudta tájékoztatni az embereket. Az általam ismert tíz amerikai elnök közül kiemelkedően jól ismerte a hosszú távú nemzetközi folyamatokat.”

„Nixon Pekingben elemében érezte magát. Bármi is volt a kommunizmusról mint kormányzati rendszerről kialakított és hosszú ideje vallott negatív véleménye, nem azért jött Kínába, hogy megtérítse annak vezetőit az amerikai demokratikus elvek és a szabad vállalkozás hitére – feleslegesnek érezte ezt. Amire Nixon a hidegháború egész ideje alatt törekedett, az egy szilárd nemzetközi rend kialakítása volt a nukleáris fegyverekkel teli világ számára. Így Nixon a Zhouval történt első találkozásán fejet hajtott azoknak a forradalmároknak az őszintesége előtt, akiknek a sikerét korábban az amerikai politika kudarcaként értékelte:

’Tudjuk, hogy Önök mélyen hisznek a saját elveikben, s mi is mélyen hiszünk a mieinkben. Nem kérjük Önöktől, hogy engedjenek az elveikből, ahogy Önök sem kérnék, hogy engedjünk a mieinkből.’”

„Nixon elismerte, hogy az elvei korábban – számos honfitársához hasonlóan – arra ösztönözték, hogy a kínai célokkal ellentétes politikát szorgalmazzon. A világ azonban megváltozott, s most az amerikai érdek azt követeli, hogy Washington alkalmazkodjon ezekhez a változásokhoz:

’A nézeteim, mivel én is az Eisenhower-adminisztrációban szolgáltam, akkoriban hasonlatosak voltak Mr. Dulles-éhez. A világ azóta megváltozott, ezért a Kínai Népköztársaság és az Egyesült Államok közötti viszonyoknak is meg kell változnia. Ahogy Miniszterelnök úr mondta egy Dr. Kissingerrel tartott korábbi találkozón, a kormányosnak meg kell lovagolnia a hullámokat, különben elnyeli az áradat.’”

A számláló már túl magasan jár – abba kell hagynunk. Ahogy ilyenkor mondjuk: tessék a könyvet elolvasni. Nemcsak szerfelett érdekes, hanem a jövő is csak Kínával az egyik közeppontban érthető.

Dr. Osman Péter

ÉPÍTÉSZETRŐL EGY PLUSZ KÉT FÉL TÉTEL BEN

Cságoly Ferenc: *Három könyv az építészetéről 2. A hasznosság.* Akadémiai Kiadó, 2014; ISBN: 978 963 05 9429 5

Műgyetem – a történeti campus. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 2013; ISBN: 978-963-313-090-2

Kaiser Ottó, Jankovics Norbert: *A magyarországi templomok művészete. Válogatás egy évezred szakrális építészetéből.* Alexandra Kiadó, 2013; ISBN: 9633571583

A hasznosság

Cságoly professzor, akadémikus *Három könyv az építészetéről* 1. – A szépség c. kötetét az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2014/1. számában mutattuk be. Annak előszavában idézi alapműként Marcus Pollio Vitruvius Tíz könyv az építészetéről (*De architectura*) című művét, és írja: „A *De architectura* talán legtöbbet idézett része három szó: firmitas, utilitas, venustas. Vitruvius így fogalmazza meg tömören azt a hármas követelményt, amelynek teljesítését minden építészeti alkotástól elvárja, azaz szerinte minden épületnek tartósnak, hasznosnak és szépnek kell lennie. A könyv megírása óta hosszú idő telt el, de az épületekkel szemben támasztott elvárások lényegében ma is ugyanazok, mint akkor voltak.” E hármasra építette saját művét, amelynek kötetei e követelmények érvényesülését mutatják be az építészetben, a kezdettől napjainkig, szerte a Föld kerekén.

Ez a kötet is – akárcsak az előző – mesterkurzus az építészet funkcionális elemzéséből és ahhoz kapcsolódóan építészettörténetből, örömdetesen sok kultúrtörténeti részlettel gazdagítva, irodalmi idézetekkel is tágítva látókörünket. Mindehhez természetesen példaértékű épületek ismertetésének, elemzésének hosszú sorát vonultatja fel, kitűnő fényképekkel, magyarázó rajzokkal.

A kötet mottójaként is szolgálhat záróösszegzése a hármas követelmény érvényesítéséről: „Amelyik épület nem működik, az nem épület. ... Hiába szép, hiába tartós, ha nem működik, akkor nem lehet használni, tehát hiábavaló. A hasznosság, a működőképesség alapvető igény az építészetben, azt is lehet mondani, hogy ez a legfontosabb elvárás. Ez ugyanis minden épületre általánosan és azonos érvényűen igaz. ... A tartósság és a szépség igénye általános, de nem minden esetben azonos mértékben. A hasznosság viszont igen. Minden épületnek a lehető legjobban kell működnie, kivétel vagy engedmény nincsen.”

Olvasmánynak is kitűnő, megragadóan érdekes és kellemes. A leírások mesterien adják vissza az épületek külső megjelenésének és belső tereinek hangulatát – az ember, ezeket olvasva, úgy érzi, maga éli meg a találkozást. Cságoly kézen fogja az olvasót, és nézelődve, magyarázva végigvezeti egy-egy arra különösen érdemes, példaértékű épületen. Egy kira-

gadott példa, a kölni Kolumba egyházművészeti múzeumról: „Mintha a hajdani templom terében járnánk, de mégis alapvetően más. A romok felett szeszélyesen tördelt utacska vezet, rajta lépkedve kanyaroghatunk a falmaradványok, oszloptöredékek, régi kövek fölött. Ezeket itt-ott néhány fentről lógó lámpácska lefelé irányuló kontrasztos fénye világítja meg, de maga a tér így is sejtelmes félhomályban marad. Ebben a derengő világban kis fénypontokként ragyognak a csipkeszerűen hézagosra rakott körítő téglafalak apró nyílásai, a kinti világ napsütése csillagos éjszakává szelődül itt, az emlékezés terében. Bandukolunk a keskeny járdán, alattunk, körülöttünk a romok, közöttük a mennyezetet tartó gótikusan karcsú oszlopok, s háttérként a csillogó fénypontocskák. Már régen nem a precízen restaurált maradványokat nézzük, hanem átengedjük magunkat a varázsos hangulatnak. Ebben a félhomályos, transzcendens térben múlt és jelen összefonódnak, megáll az idő.” Nézelőd-jünk hasonlóképpen e megragadóan érdekes és tanulságos könyvben – ha szükségképpen nem is gazdag tartalmának teljes bemutatása igényével.

Alapvetésül: „Ha a szépség az érzelmekhez szól, akkor a hasznosság a gyakorlatiasság és az ésszerűség kifejeződése. A harmonikus emberben az érzelmek és az értelem világa kiegyensúlyozottan van jelen, a kettő nem egymásnak ellentmondó vagy egymással rivalizáló ellentétesség, hanem éppen egymást kiegészítő tartalmak. Pont az a káros vagy diszharmónikus, ha a két oldal egyike meghatározóan a másik fölé kerül, vagy megpróbálja kizárni a másikat. ... A kiegyensúlyozatlanság semmilyen formában sem jó. Egy építészeti alkotás esetében ugyanilyen bántó, ha a hasznosság vagy a szépség egymást kizáró szerepbe kerülnek. Akkor érzünk teljességet, nyugodt harmóniát, ha ez a kettő egymást kiegészítve van jelen, azaz az épület hasznos is és szép is.

Gyakran hallható, hogy ami hasznos, az szép is. Akármilyen hangzatos ez a tömör megállapítás, sajnos nem igaz. Matematikai hasonlattal élve a hasznosság és a szépség két különböző halmaz, melyeknek nagy a közös metszete, de vannak különböző elemeik is. Tehát részben igaz ez a mondás, de szép számmal vannak kivételek. Az emberek nagy többsége például egyáltalán nem tartja szépnek a szokatlan formájú ipari épületeket, nagy kéményekkel, tekervényes csővezetékekkel – pedig mennyire hasznosak. Ugyanígy nem tartunk szépnek egy hevenyészve összetákolt raktárt vagy egy lecsupaszított barakkot sem, pedig mindkettő lehet hasznos valamilyen formában. Az ellenkező esetre példa, amikor egy épületrész vagy építészeti elem csak és kizárólag a szépség kedvéért létesül, anélkül, hogy a legcsekélyebb értelme vagy haszna lenne. A XIX. század romantikus-eklektikus építészetében például eléggé gyakoriak az olyan tornyocskák, tetőcskék, tagozatok, díszítmények, amelyek lehetnek ugyan szépek, de hogy nem hasznosak, az biztos.

Az építészeti mű hasznosságának legalapvetőbb feltétele az épített tér. ... Az épített tér az építészet sajátos és egyedi jellemzője, az építészet az egyedüli művészeti műfaj, amely téralkotással foglalkozik. ... A tér az építészeti hasznosság kulcsfogalma, mind valóságos, mind elvont formájában.”

A mondandóban végig jelen van az építészeti alkotás meghatározó jelentőségű kettősége, amelyet magunk is megérzünk: tereket hoz létre, és ezzel helyeket is alkot. Cságoty kifejti: a tér alapvetően objektív – ha különféleképp érzékelhetjük is –, a hely viszont szubjektív, hiszen „a helyet minőségként éljük meg, érzelmeink alapján viszonyulunk hozzá, azaz a hely egyénileg-egyedileg értelmezett szubjektív kategória.” És „A teret, a tér fogalmi tartalmát – éppen objektív és racionális lényege miatt – viszonylag könnyű elemezni és az értelem számára meghatározni. A hely azonban szubjektív és érzelmi tartalom, emiatt sohasem lehet olyan egyértelműen megnevezni, mint egy tárgyat vagy egy képletet. ... A hely fogalmi tartalma ugyanis bővebb annál, hogy pusztán az értelem által megfogható legyen.” Hamvas Bélától idézi: „A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel. A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van. A tér, ha csak nem kivételes, minden esetben pontos vonalakkal határolható, területe négyzetmilliméterre kiszámítható és alakja körzővel és vonalzóval megrajzolható. A tér mindig geometriai ábra. A hely mindig festmény és rajz, és nincs belőle több, mint ez az egy. A térnek képlete, a helynek génusza van.” Könyvéből pedig, a benne sorakozó gondolatmenetek, példák, elemzések révén világosan ráérzünk: a hely génuszát számunkra a szépség és a hasznosság teremti meg, s mindkettőt az építészet hozza létre.

Izgalmas kitérő a napjainkban igen divatos témához: „A hely, mint összetett tartalom, ikonszerű képletességgel jelenik meg az ősi kínai helytanban, a feng shuiban. A feng shui ókori eredetű szemléletmód, mely az ember és környezete harmonikus viszonyával, összhangjával, a környezet belső rendjének megértésével foglalkozik.” Cságoty jól segít, hogy megértsük a feng shui lényegét.

Jungtól idézi: „A tudományos megismerés fejlődésével világunk egyre embertelenebbé válik. Az ember magányosnak érzi magát a világban, mivel kívül rekedt a természetben, és elveszítette a természet jelenségeivel való érzelmi 'tudattalan azonosságát'. ... Nem szólnak az emberhez a kövek, növények és állatok, és az ember sem szól hozzájuk abban a hitben, hogy azok majd megértik őt. A természettel való kapcsolatát elveszítette, és ezzel együtt elveszett a szimbolikus kapcsolatból fakadó rejtett érzelmi energia is.” Nagyon valószínű, hogy épp ebben van az építészet egyik kulcsfontosságú rendeltetése: az ember épít magának olyan környezetet, amelyhez érzelmileg kötődhet, amelyben nem érzi magányosnak magát.

Az eddigiek az alapfogalmak tisztázását szolgálták. A következő fejezet tárgya *Az épített tér típusai*. „Az épített tér – mindnyájan megtapasztalhattuk – nagyon sokféle lehet. ... Ha el akarunk igazodni ebben a sokféleségben, akkor valamilyen módon rendszerezni kell az épített tér lehetséges típusait. Ennek legegyszerűbb és legismertebb módja, ha a terek zárt-sági foka felől közelítünk, azaz azt vizsgáljuk, hogy az épített tér mennyire zárul be, illetve hány oldalán és milyen módon nyílik meg. Az épített tér legegyszerűbb alapesete a belső tér, amely minden oldalán, körben és felül egyaránt zárt.” „A belső terek természetes ősmintája a barlang, amelyben az ember először tapasztalhatta meg a teljes téri zárt-ságot. Ez a védettség tudatával párosult téri élmény hozhatta létre a zárt épített tér ideáját.” Innen a

fejlődés vázlata elvezet a „klasszikus példához, a belső terek lényegivé érlelt változatához”, a görög megaronhoz. „Ez az ősi görög lakóház típus feltehetően nem görög találmány volt, hanem több helyről származó típusok olvadtak össze és váltak tipikussá ebben a formában. A megaron tulajdonképpen egyetlen belső tér ... Később a hellén időszakban a megaron formából fejlődtek ki a jól ismert klasszikus görög templomtípusok, az oszlopsorral körbevett peripteroszok vagy a kettős oszlopsorral övezett dipteroszok. Ugyanakkor megmaradt és tovább élt az egyszerű megaron forma is, kicsiny szentélyek, felajánlási épületek formájában. Ezek közül az egyik leghíresebb és legszebb a Delphoi temenosz területén ma is látható Athéniek kincsháza.” És „Ahogyan az Athéniek kincsháza belseje egyetlen kicsi tér (ezért is beszélünk róla a belső terek kapcsán), ugyanúgy egyterű, egyetlen belső térből áll a középkori magyar falusi templomok legtöbbsége is.” „A kevésből gazdálkodó, szükségből erényt kovácsoló igazi tehetség gyönyörű emlékei például a beregi késő gótikus templomocskák. ... Mindegyikre jellemző az egyterű, finoman hosszanti templomtér, és az ahhoz kapcsolódó, kicsit keskenyebb szentély. Ezeknél a vastag falakkal keretezett, kazettás famenyezettel fedett tereknél egyszerűbbet el sem lehet képzelni. Mégis szakrális tartalmú szent helyek, ahová belépve elcsendesül a látogató, ahol a lelkeket megérinti valami nehezen magyarázható érzés.”

A *külső tér*: „A külső terek leglényegesebb közös tulajdonsága, hogy felülről mindig nyitottak, oldalirányból pedig teljesen vagy részlegesen zártak. Ha elképzelünk egy magas falakkal körbevett udvart, akkor az egy tipikus külső tér. De a tipikus formán kívül még sokféle változata lehet, külső tér az átrium, a középkori kolostorok kerengővel szegélyezett négyzetes kertje, a pesti gangos bérházak belső udvara vagy egy magas tűzfalakkal körbevett foghíjtelek. Külső tér egy városi tér is, amelyik nem teljesen zárt oldalirányból, hiszen a belefutó utcák torkolatai megszakítják a térfalak folytonosságát. Ugyancsak külső tér egy városi utca.” „A külső terek oldalirányú zárttsága, azaz kétdimenziós meghatározottsága sajátos antropomorfiát tükröz. Mivel az ember lényegi mozgástere a kétdimenziós sík, számára a lehatárolhatóság horizontális irányokban érdekes igazán. A külső tér ennek megfelelően csak a horizontális irányokban zárt.” „A külső terek klasszikus formája az átrium. ... Vitruvius öt típusát különbözteti meg, ezek formai és szerkezeti változatok, amelyek mindegyikében a lényeg azonos, és ez a ház közepén lévő nyitott kicsi tér. Az átriumos lakóépület tulajdonképpen pont az ellentéte a szokásos lakóháznak. Az általunk megszokott házforma egy zárt tömeg, amelynek ablakai kifelé nyílnak. Mivel kifelé megnyitott, szabad térnek kell körülötte lennie, így egy nagyobb telket igényel, melynek közepén vagy szélén áll. Az átriumos lakóház egy felülről megnyitott tömeg, amely kifelé teljesen zárt (a bejárati oldalát kivéve), minden helyisége az átriumon keresztül kap megvilágítást. Mivel kifelé teljesen zárt, az egyes házak sűrűn egymás mellé és mögé építhetőek. Az átriumos lakóházakkal beépült ókori települések ezért egészen más hangulatúak voltak, más képet mutattak, mint egy általunk megszokott kisváros vagy falu.” „A középkor elején az átrium a kora keresztény templomok előudvara volt, oszlopos folyosókkal körbevett zárt tér, közepén vízmedencével

vagy kúttal. Később ugyanez a téri forma a kolostorok kerengővel keretezett zárt belső udvaraként élt tovább.” „Amennyire idilli külső tér egy középkori kolostor kvadruma, annyira barátságtalan lehet egy gangos pesti ház függőfolyosókkal szegélyezett belső udvara. Kevesen tudják, hogy ez a háztípus szinte csak Budapesten létezik ... az önző spekuláció hozta létre. Ez ugyanis az a lakóházforma, mellyel a legnagyobb lakásszám építhető egy-egy adott építési telken.” (Ami szépen rávilágít, hogy még a hasznosság sem igazán objektív kategória, hiszen e példában is: hasznos, de kinek, és mások milyen árat fizetnek érte?)

S következik újabb alcímbe az *átmeneti tér*, és „Az átmeneti terek klasszikus történeti példája a sztoa. A görög sztoa szó oszlopcsarnokot jelent, amelynek sokféle épített formája lehetett. Formai változattól függetlenül mindegyik fedett, és legalább az egyik hosszanti irányban nyitott volt. ... A sztoa jellegzetes épülete volt az ókori görög városok főtereinek, az agoráknak. ... Az athéni agora északi oldalán lévő Sztoa Poikilében gyűltek össze rendszeresen kitióni Zénon filozófus követői, a sztoikus filozófia vagy sztoicizmus innen kapta a nevét.” És „Ahogyan jellegzetes eleme az ókori görög városoknak a sztoa, ugyanúgy jellemző a reneszánsz építészetre a loggia. Két lényegi típusa van. Az egyik – az ismertebb – a paloták belső udvarát keretező fedett-nyitott folyosó, a másik az épületek utca vagy tér felé forduló földszinti árkádos része. Mindkét típus fontos formai jellemzője, hogy a karcsú oszlopokon félköríves záródású boltívek sorakoznak egyenletesen ismétlődő ritmusban. Ha szépséges loggiákat szeretnénk látni, akkor irány Firenze és a quattrocento.”

Téralakítás – a következő fejezetcím. „Az építészetben a téralakítást értelmi és érzelmi szempontok egyaránt befolyásolják. Alapvető értelmi szempont például a rendeltetés biztosítása, tehát a tér nagyságának, megvilágítottságának, formájának olyannak kell lennie, hogy a lehető leghatékonyabban tudjon működni. ... Értelmi szempont a megépíthetőség is, azaz a téralakítást befolyásolják a gazdasági és a szerkezeti szempontok is. ... Az érzelmi szempontok legalább olyan fontosak, mint az értelmiek. ... A tér arányainak megválasztása, az ablakok, ajtók, bevilágítók elhelyezése, a tér osztása hangulatossá, barátságossá tehetik a termet. A téralakítás akkor éri el a célját, ha egyformán és egyszerre elégíti ki az ember értelmi és érzelmi igényeit. Praktikus, de egyben szerethető is, hasznos, de egyben szép is. A tér akkor igazán működőképes, ha egyben jó hely is.”

Könyvünk itt sorra veszi a terek tulajdonságait, és azokat az építészeti eszközöket, amelyekkel e téri tulajdonságok alakíthatók. „A tér egyik legfontosabb tulajdonsága a mérete vagy méretei. Az Athéniek kincsházának belső tere azért harmonikus, mert akkora, amekkorának abban a környezetben lennie kell. Az athéniek, mint vezető városállam, megtehették volna, hogy ötször nagyobb kincsházat építenek, mint a többiek. De ők – hál’ istennek – mértékletesek és bölcsek voltak, úgy állapították meg a tér és a tömeg méreteit, hogy a gyönyörű kis épület léptékhelyesen illeszkedjen a környezetébe.” És „Nemcsak a méretek nagysága fontos, hanem az arányuk is.” „A tér osztásának ritmusa is meghatározó.” „A terek talán leglátványosabb tulajdonsága a forma, ami jelentheti az alaprajzi formát vagy a lefedés formáját.” „A szín ugyancsak fontos jellemző”, ám „A fény vagy a megvilágítottság

mértéke legalább olyan fontos tulajdonság, mint a szín.” „És végül a kompozíció. A különböző téri tulajdonságok egyenként lehetnek akár jók is, de ha nincsenek összehangolva, akkor az összkép zavaróan kusza is lehet. A kompozíció, azaz az egyes tulajdonságok rendezettsége ugyanolyan fontos, mint bármelyik tulajdonság egyenként.”

„Lépték, arány, ritmus, forma, szín és fény. Az építész kezében ezek az eszközök a tér alakítását szolgálják ugyanúgy, ahogyan a szobrász kezében a véső és a kalapács formálja a tömeget” – az építész professzor pedig szemléletes, jó magyarázatokkal és példákkal tárja eléink mindezek mikéntjét. Sok egyéb közt: „A terek nagysága közvetlen hatással van az érzelmeinkre, viszonyulásunkra, lelki állapotunkra. ... Csupán a méretek változtatásával a szorongásos félelemtől a nyugodt otthonosságon keresztül az emelkedett csodálatig sokféle emberi érzés váltható ki.” „A tér alaprajzi méreteinek aránya hatással van az érzéseinkre. Ha az alaprajzi méretek nagyjából azonosak vagy hasonlóak, akkor a tér arányai statikusak. ... A statikus tér megállásra kész, benne megállapodottságot, kiegyensúlyozottságot érzünk. Ha az alaprajzi méretek gyökeresen eltérőek, azaz a hosszúság sokszorososa a szélességnek, akkor a téarányok dinamikusak. A dinamikus tér mozgásra kész, végigjárásra, majd visszafordulásra.” Érzékeltetésül pedig megragadó láttató erejű leírásokat kapunk, s közülük is kiemelkedik a londoni Westminster Hallról, a fontenay-i ciszterci apátság templomáról, a córdobai nagymecsetről, a római Sant'Ivo della Sapienza templomról, és a ronchamp-i Notre Dame du Haut zarándokkapolnáról szóló – ez utóbbit Cságoly a modern építészet egyik csúcspontjának mondja.

A következő fejezet *A térrendszerek*. „Egyetlen tér alakítása is rengeteg művészi lehetőséget rejt. Mennyivel gazdagabb lehet mindez, ha nemcsak egy teret, hanem bonyolult térrendszereket alakítunk. Ha egy tér kapcsán a lehetőségek száma sok volt, akkor a térrendszerek kapcsán a lehetőségek száma szinte végtelen, hiszen a térrendszerek maguk is végtelen sokféleképpen lehetnek.” Bevezetésül a *téri alapformák*kal ismerkedünk. „A legkorábbi építmények a homo habilis és a homo erectus kunyhói nyilván praktikus okokból voltak kör alakúak, ez a forma építhető a legegyszerűbb módszerekkel. Később azonban, a népi építészet alkotásainál a körforma már nemcsak gyakorlatias okok következménye, hanem szellemi tartalma is van. Egészen biztosan tudjuk például, hogy a jurta nemcsak kényelmes lakóház volt, hanem világmodell is egyben. A jurtában az ottlakóknak csakúgy, mint az egyes részfunkcióknak, állandó és megszabott helye volt, és ez a rend a világ rendjének volt a tükré, annak kicsinyített földi mása. A körforma, mely a végtelenség, örökkévalóság, folyamatosság szimbóluma, alkalmas kifejezője lehetett ennek a transzcendens tartalomnak. Példák sokasága igazolja tehát, hogy az emberi építés ősi alapformája a kör vagy az ahhoz nagyon közel álló íves, zárt idom. Összefoglalóan ezeket nevezhetjük organikus téri alapformának.” És „A civilizáció kezdeteinek idején, az első települések kialakulásával egy időben egy új alaprajzi forma vált meghatározóan jellemzővé, a négyzet. ... Nevezzük ezt az alaprajzi formát ortogonális téri alapformának.” Cságoly itt egy különleges kirándulásra is visz, amely így kezdődik: „Valamikor Kr. e. 5000 körül egy máig ismeretlen népcsoport telepedett le a máltai szigetcsoport

két legnagyobb szigetén, Máltán és Gozón. Nem sokat tudunk róluk, feltételezhető, hogy Szicília felől érkeztek, de ez sem biztos. Kultúrájuk építészeti nyomai annyira különlegesek és annyira nem hasonlítanak más kultúrák építményeihez, hogy ez csak tovább növeli rejtélyességüket. Mai tudásunk szerint legalább huszonöt templomot építettek a nagyjából fél Budapest nagyságú területen, ennek a fele romos állapotban ma is látható.”

„Az első ortogonális térrendszerek egyidősek a városiasodással, az első városokkal. Mezopotámia legkorábbi városaiban, Eriduban, Urukban vagy Urban már ortogonális terekből összekapcsolt térrendszerek létesültek, ilyenek voltak a városi lakóházak, az első paloták vagy a szent körzetek templomegyüttesei.” És következik *A kezdetek, a város és a labirintus* c. rész. „Valamikor a Kr. e. V–IV. évezredben, a Tigris és Eufrátesz folyók között egy új építészeti, társadalmi, gazdasági, kulturális minőség jelent meg, melynek összefoglaló lényege; a város. A folyók partjára települt hajdani kis falvak és települések fejlődése elért egy szintet, ahol már nem a mennyiségi értékek, a terület vagy lakosság növekedése jellemezte a fejlődést, hanem egy addig nem létező új komplex minőségi tartalom, a városi létforma.

Ha röviden és összegzően szeretnénk meghatározni a város és a falu közötti különbséget, akkor talán azt mondhatnánk, hogy a falu alapvetően a természet meghatározottsága alatt áll, a város pedig határozottan elkülöníti magát a természettől. Csak képzeljünk magunk elé egy hagyományos magyar falut és mondjuk egy középkori itáliai várost – rögtön érthetővé válik mindez.”

Példák – persze, hogy tudjuk, mégis rájuk csodálkozunk: „Ur városában például egy egész lakónegyedet tártak fel. A kisebb-nagyobb házak közös tulajdonsága, hogy szinte mindegyik belső udvaros volt, és emeletesek lehettek. A szobák mindegyike a belső udvarra nyílt, az emeleten pedig a belső udvar oldalain körülfutó, fából épített folyosóra.” „A világi hatalom megerősödése új reprezentációt, új szimbolikus épületet kívánt, és ez az uralkodó lakhelye, a palota lett. ... Úgy tűnik, hogy a szinte átláthatatlanul összetett térrendszerek általában jellemezték az első palotákat. Kréta szigetén a Kr. e. II. évezredben épült knósszoszi palotát egészen bizonyosan ... Aki fénykorában meglátogathatta ezt a hatalmas, 180×130 méteres alapterületen fekvő, többemeletes, ezerháromszáz helyiségből álló építményt, az többször is eltévedhetett a termek, folyosók, udvarok, átjárók és lépcsőházak átláthatatlan útvesztőjében.”

„A térrendszerek története a városiasodás időszakában kezdődik, és a városi kultúrákban folytatódik. ... Az egyedi terek esetében már volt szó arról, hogy a téralakítást egyaránt meghatározzák értelmi és érzelmi szempontok. Ugyanez vonatkozik a térrendszerekre is. Az összetett téri formációk egyrészt azért jöttek létre, mert igény volt az összetett, több rendeltetést is ötvözni képes épületekre, másrészt pedig igény volt arra is, hogy az összekapcsolt terek összetett érzelmi hatást váltsanak ki, érzelmek folyamatosan változó drámáját.” Ez vezeti fel a következő alcímet: *Térrendszerek az érzelemkeltés szolgálatában (téri drámák és dramaturgiák)*. Nyitányként megragadóan láttató erejű leírás vezet végig III. Ramszesz halotti templomán. Utána: „A kora keresztény templomok térrendszere több vonatkozás-

ban is hasonló az egyiptomi templomokhoz. ... azonban összetettebb, a templomépület mellett más elemei is voltak. Talán a legjobban a római San Pietro Vecchio példázhatja mindezt.” Majd következik a barokk, és „A sok templom után most egy polgári épület, a torinói Palazzo Carignano belső térrendszerét járjuk végig.” A fejlődés bemutatása egy erősen ellentmondásos megítélésű stílushoz, az eklektikához vezet. „Az eklektika, mint építészeti, képzőművészeti kifejezőmód valóban a kiválasztáson alapul, az eklektikus alkotás elmúlt korok stílári formáiból összeválogatva készül. Az eklektikus művész nem előre néz, hanem hátrafelé, csak a múltból táplálkozik, csak a letűnt korok formái érdeklik. Kreatív alkotó fantáziája nem az új formák teremtésére irányul, hanem a már meglévő új szerű osszerakására.” És „A párizsi Operaház az eklektika egyik csúcsteljesítménye, pozitív és negatív értelemben egyaránt.”

Az újabb téma a *Funkcionális térrendszerek*. „Az érzelmek téri drámái után következzenek az értelem téri alkotásai. A funkcionális térrendszerek esetében az alakítás lényegi szempontja a hatékony működőképesség biztosítása. ... Korunk térrendszereinek a zömét funkcionális indokok alakítják ... Persze, ez nem jelenti azt, hogy a funkcionális, racionális szempontok szerint alakított tereknek, térrendszereknek nincs érzelmi hatása. Akármilyen indokok alakították is, valamilyen módon minden tér hat az érzelmekre.”

A *térsor*: „A térsor vagy teremsor erős érzelmi vonásokat és funkcionális lehetőségeket egyaránt tartalmaz. Lényegében egymás után sorakozó, azonos vagy nagyjából azonos nagyságú terek sora, melyeket szigorúan egy vonalba helyezett kétszárnyú ajtók sora kapcsol össze. Ez az érzelmi hatás alapja is: végigjárni vagy akár csak végigtekinteni egy impozánsan hosszú teremsoron, bizony, lenyűgöző érzés.”

„Mivel a térsorok létrejöttét eredetileg nem a funkcionális igények indokolták, ezért nem is alkalmasak sokféle rendeltetés befogadására.” Ez vezeti fel az *oldalfolyosós*, a *középfolyosós*, továbbá a *többszaktusos* térrendszerek ismertetését.

Az utolsó, terjedelmében legnagyobb fejezet a *Rendeltetések, épülettípusok*: „Az élőlények evolúciójával sok hasonlóságot mutat a rendeltetések fejlődéstörténete. A közös ős, a védelmet nyújtó hajlék már egymillió esztendeje megjelenhetett. (Volt szó az olduvai szurdokban talált leletről, amit nagyjából ilyen korúnak feltételeznek.) Aztán ugyanúgy, mint az egysejtűek esetében, hosszú-hosszú ideig nincs semmi változás. Az első ismert szakrális rendeltetésű épületek 11–12 ezer évesek lehetnek, Göbekli Tepe „templomai” nagyjából ilyen korúak. A városiasodás folyamatával aztán felgyorsult a tempó. A legrégebbi mezopotámiai városok templomkörzetei mellett, a világi hatalom jeleként megjelentek a paloták. Ezek nemcsak az uralkodók nagyméretű és exkluzív lakóhelyei voltak, hanem ezekben történt az igazságszolgáltatás, ezekben működött a hatalmi adminisztráció és ezekben volt az őrség szállása is. Magyarán, ezek voltak a későbbi bíróságok, hivatalok és katonai intézmények ősei is. Nagyjából ugyanebben az időben jelennek meg a piacok, boltok és raktárházak, az első önálló kereskedelmi rendeltetések. A hellén-római kultúra teremti meg az első színhá-

zakat, könyvtárakat, sportlétesítményeket, és onnantól máig folyamatosan gyorsulva egyre nő a különböző rendeltetések száma.

Az élővilág fajtáinak sokaságát az evolúció hozta létre, a rendeltetések sokaságát az urbanizáció. Ma meg annak lehetünk tanúi, hogy az urbanizáció az evolúció ellenfelévé vált.”

„Az épületfajtákat négy fő csoportba osztjuk, a lakóépületekre, középületekre, mezőgazdasági és ipari épületekre és az egyéb épületfajtákra.” „Az egyes épülettípusok történetét általában az ismert legrégebb emlékekkel kezdjük, és a XX. század kezdetén megállunk” – az elemzések így veszik sorra a lakóházakat, lakásokat, iskolákat, színházakat, könyvtárakat, múzeumokat, piacokat, boltokat, vendégfogadókat, felmutatva természetesen a karakteres magyar példákat is.

Nézelődésünket itt megszakítjuk, hogy legalább nagyon röviden szólhassunk a két további könyvről, amelyek szorosan kapcsolódnak témakörünkhöz.

Műegyetem

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem – *A Műegyetem* – történeti campusa a főváros egyik különösen nagy építészeti értékű klasszikus épületegyüttese. „Az album a Műegyetem 1902–1909 között, a Gellért tér, Budafoki út, Bertalan Lajos utca és Műegyetem rakpart által határolt területen levő épületegyüttesét mutatja be építészeti-építészettörténeti szempontból. A 105 éve elkészült, a városképet meghatározó lágymányosi campus az átgondolt koncepció és az építészeti igényesség miatt különösen méltó ma figyelmünkre. A hiánypótló kiadvány rengeteg érdekességet, meglepetést tartogat az épületek múltjáról, a korabeli egyetemek világáról, az egyetemi épületek európai fejlődéstörténetéről, valamint az épületeket tervező három építész – Czigler Győző, Hauszmann Alajos, Pecz Samu – munkásságáról is” – írja az ajánló. S kétségtelen: aki valamennyire is kötődik hozzá, ezt az albumot nem hagyhatja ki.

Nagy erénye, hogy képes éreztetni: a Műegyetem építészei érzelmi értékben is különlegeset hoztak létre – olyan légkört, amelyben az ember érzi, hogy a szakma és a tudomány katedrálisában jár. Ezért nem meglepő, hogy az ott végzettek számára a Műegyetem és az azt keretező történeti campus szinte kultikus jelentőségű.

A kiadványt kezdeményező és támogató Pro Progressio Alapítványnak is köszönhetően lenyűgözően impozáns album – amely dokumentáció értékű, gazdag képanyagot is felvonultat – méltó bemutatását adja az épületegyüttesnek, s a benne megtestesülő építészeti teljesítménynek. Szerzői a leginkább kompetens szakemberek: a BME Építésztechnológiai Kar Építészettörténeti és Műemléki Tanszékének oktatói. Kiállításának kimagasló minőségét tanúsítja, hogy a Szép Magyar Könyv 2013 versenyen az ismeretterjesztő kiadványok két díjazottjának ez az egyike, és megkapta a miniszterelnöki különdíjat is.

A bevezető fejezetek fő vonalakban áttekintést adnak az egyetemi épületek európai fejlődéstörténetéről, valamint Magyarország egyetemeiről. Egy részlet: az 1777-ben Budára át-

helyezett Tudományegyetem Európa első olyan mérnökképző intézete volt, ahol felsőfokon oktattak műszaki tudományokat.

A további fejezetek mérnöki alapossággal bemutatják a campus építésének történetét, külön-külön ismertette az épületeket, azok karakteres részleteit, máig ívelő sorsukat, s a három tervező építész munkásságát. Róluk, az ajánlóból: „Építészetükkel nem csak itt hagytak kitörölhetetlen nyomot, de az akkori Monarchia sok városán is. Egyetemi tanárként meghatározó szerepük volt a hazai felsőfokú építészoktatás kibontakoztatásában, s közéleti tevékenységükkel önzetlenül és eredményesen szolgálták a magyar építész- és mérnöktársadalmat. A külföldön látott jó példákat – mérnök, gépész és vegyész professzortársaikkal együttműködve – igyekeztek a Műegyetem tervezésekor is hasznosítani. Munkásságuk minden szempontból lenyűgöző.”

A magyarországi templomok

Cságyoly Három könyvének kötetei is súlyához méltó alapossággal foglalkoznak a templom-építészettel. A középkori Európában ezek alkották az első épített közösségi tereket. A templomépítészet és az eleinte túlnyomórészt hozzá kapcsolódó szakrális művészet szolgált az első széles hatókörű tömegkommunikációs eszközként, amiben kiemelkedően fontos szerepe volt a szépségnek, valamint az épületek érzelmekre gyakorolt hatásainak. A templomok egyaránt – bár nem mindegyikük egyforma módon és mértékben – hirdették Istennek és az ő egyházának közelségét, valamint az Ég és a világi nagyságok hatalmát. A templomok adtak méltó – és alkalmas – keretet a hitéleti eseményekhez, amelyek erősítették a közösség összetartását, fennmaradását az egymást követő nemzedékeken át. Ezért a templomépítők és -díszítők a tudásuk javát adták azokhoz, koruk építőtudományának és művészetének élvonalát testesítve meg a legjobb alkotásaikban.

Mindennek köszönhetően templomaink mindannyiunk kulturális örökségének kiemelkedően értékes részét alkotják. Nagyok és kisebbek, nagy részük az elmúlt korszakaink vagy épp a jelenünk építészetének gyöngyszemei, kultúránk csúcspontjai. Közülük ad szépséges válogatást, értő ismertetésekkel, e megragadóan szép fotóalbum. „Könyvünk Magyarország szakrális építészetének szinte áttekinthetetlenül gazdag történetéről, főbb korszakairól és műveiről nyújt vázlatos, de annál átfogóbb képet” – mondja az Alexandra ajánlója, s tegyük hozzá, hogy egy kitűnő fotográfus, valamint egy művészettörténész régész mesteri tudásával és láttatóképességével. Albumuk ékesszólóan megmutatja, hogy templomaink sorsában ott az egész történelmünk, annak fényei és sötét árnyai. A magyarországi szakrális építészet történetéről beszél nekünk, részletesen ismertette annak legszebb, legkarakteresebb alkotásait, és abban, amit elmond, ott tükröződnek a társadalom évszázadai, berendezkedése, sokban a kultúrtörténete, az egyes templomok sorsában pedig a szűkebb helytörténet.

Az album a keresztény építészet kialakulását és a Kárpát-medencei jelenlétét bemutató esszével indul. Azt követő témakörei, a sokatmondó fejezetcímekkel:

Templomok az egyházi hierarchia élén: Székesegyházak / Szerzetesi templomok a középkorból / Szerzetesi templomok az újkorban / Búcsújáró helyek.

Templomok a világi közösségek használatában: A hazai plébániatemplom-építészet kezdetei / Árpád-kori templomok a Dunántúlon / Középkori templomok református közösségek használatában / Középkori kápolnák / Plébániatemplomok a késői középkortól napjainkig / Protestáns templomok a kora újkortól.

A két nagy részt indító, valamint a fejezeteket kísérő esszékben, s az egyes templomokról szóló tömör leírásokban, az ajánlót idézve, megismerhetjük az Árpád-kori hagyományok továbbélését, a szerzetesrendek történetét, a gótika hódításait, a nyugati és keleti keresztény hatások ötvöződését, a puritán reformáció összecsapását a barokk burjánzással, a klasszicizmus érdekes keveredését a nemzeti jelleggel, és néhány kortárs épületet is.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

COMPETITIVENESS, INNOVATION AND INTELLECTUAL WORKS IN THE EUROPEAN UNION

Levente Tattay

This paper aims to highlight the effects of the relationship between global competitiveness, innovation and intellectual property. A reliable indicator of global competitiveness is the competitiveness relating to innovation. The intensive use of patents, trademarks, utility models and designs will play an important role in near future until 2020 relating to growth of innovative competitiveness and economic growth in the European Union.

MAIN ASPECTS OF CLAIM DRAFTING AND EXAMINATION OF COMPUTER RELATED INVENTIONS – EUROPE

Dr György Vida

The essay is a redraft of a thesis work written by the author in 2011 for the advanced course of intellectual property organized by the Hungarian Intellectual Property Office. It deals with legal and procedural questions linked to claim drafting of computer implemented inventions and computer implemented business methods. The author aims to present the legal background as set out in the Articles and the Implementing Regulations of the European Patent Convention (EPC) and to give an overview of earlier and recent decisions of the Board of Appeal of the European Patent Office to show how the basic patentability criteria, i.e. technical character, novelty and inventive step, are interpreted in light of the EPC and the case law in this special field. Article 52(1) of the EPC and Rules 42(1) and 43(1) of the Implementing Regulations require the subject-matter of a patent application to have a technical character or contain a technical teaching. Putting it in another way, the subject-matter for which protection is sought must be formulated in technical terms that provide sufficient instruction to a skilled person about how to solve a particular technical problem with particular technical means – in contrast to merely financial, commercial or mathematical concepts. Throughout the essay examples of claims are shown for which a negative written opinion was drawn up by the EPO examiner on the basis of Art. 52(2) EPC, because the patent application contained subject-matter excluded from patentability and lacked technical character. In other examples basis of the negative opinion was Art. 56 EPC, for the patent application contained subject-matter that lacked an inventive step either because no objective technical problem was presented, or the problem to be solved

fell exclusively into a non-technical area, or the features involved to the solution were not more than notorious technical features.

EARLIER TRADEMARKS AS GROUNDS FOR REFUSAL OR INVALIDITY – PART 2

Dr István Gödölle

In the second part of the article the likelihood of confusion in the case of different trademark types is discussed. In this context the definition of a consumer, the evaluation of the likelihood of confusion, the factors influencing this likelihood are examined with reference to several legal cases.

USE OF THE REPUTED MARK OF A THIRD PARTY WITH DUE CAUSE – RED BULL

Dr Sándor Vida

The mark RED BULL (energy drinks) has a reputation in several countries included Benelux. The owner of the mark “The Bulldog” used the latter for restaurant services involving the sale of drinks, from almost the same time as the mark RED BULL was registered. The proprietor of the mark RED BULL brought an action for cease of the mark “The Bulldog”. The Amsterdam District Court dismissed the claim, the Court of Appeal ordered cease, Netherlands Supreme Court referred for preliminary ruling to the Court of Justice of the EU. The latter said (C-65/12) that pursuant the concept of “due cause” the proprietor of the trademark with reputation may be obliged to tolerate use by a third party if it is demonstrated, that its sign was being used before the reputed mark was filed. Reported is on comments of von Mühlendahl, McLeod, Weiss and a blog in IPKat. The author of the article believes that the judgement reflects also the principle of vested rights, moreover that the judgement can be understood as speaking on the possibility of an ex lege coexistence.

SOMMAIRE

<i>Levente Tattay</i>	Compétitivité, innovation et oeuvres intellectuelles dans l'Union européenne	5	
<i>Dr György Vida</i>	Les aspects principaux de la rédaction et l'examen des revendications dans le cas des inventions réalisées par ordinateur – Europe	27	
<i>Dr István Gödölle</i>	Marque antérieure comme motif de l'empêchement de l'enregistrement et de l'annulation – Partie 2	52	
<i>Dr Sándor Vida</i>	L'utilisation de la marque renommée des autres – dans le cas de l'existence d'une bonne raison: RED BULL	73	
Études du Corps des Experts en Droit d'Auteur sur l'adaptation du droit d'auteur au monde digital. Rapport du group de travail UGC du Corps des Experts en Droit d'Auteur sur les questions relatives au droit d'auteur du content généré par les utilisateurs			93
<i>Dr Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office hongrois de la propriété intellectuelle dans la première moitié de 2014	154	
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	189	
Sélection des opinions d'experts du Conseil des Experts sur Propriété Industrielle			230
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur			248
Revue des livres et périodiques			276
Summaries			309

INHALT

<i>Levente Tattay</i>	Wettbewerbsfähigkeit, Innovation und geistige Werke in der Europäischen Union	5	
<i>Dr. György Vida</i>	Die hauptsächlichen Aspekte der Anspruchsfassung und Anspruchsprüfung im Fall der vom Computer verwirklichten Erfindungen – Europa	27	
<i>Dr. István Gödölle</i>	Ältere Marke als Grund der Hinderung der Eintragung und der Löschung – Teil 2	52	
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Benutzung der bekannten Marke der Anderen – im Fall des Bestehens eines guten Grundes: RED BULL	73	
Studien des Expertenkollegiums für Urheberrecht über die Anpassung des Urheberrechts an die digitale Welt. Bericht der Arbeitsgruppe UGC des Expertenkollegiums für Urheberrecht über die mit dem Urheberrecht zusammenhangenden Fragen des von den Benutzern generierten Inhalts			93
<i>Dr. Johanna Stadler – Attila Péteri</i>	Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der ersten Hälfte von 2014	154	
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	189	
Auswahl aus den Gutachten des Amtes der Experten des Gewerblichen Rechtsschutzes			230
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht			248
Übersicht von Büchern und Zeitschriften			276
Summaries			309

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPAvilon Nonprofit Kft., 1054 Budapest Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).